

تہفسیری رہوان

بۇ تېگە يىشتى قورۇن

بہرگی [۱۴]

نووسین

مہ لا مہ خمودی کہ لآہ یی

جزومی ۲۸

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

تەفسىرى رەۋان

بۇ تېگە يىشتىنى قورئان

بەرگى چواردەھەم

نوسىنى

مەلا مەحمودى گەلا ئەيى

جىزمى (۲۸)

✦ تەفسىرى رەۋان بۇ تىگەشتىنى قورئان

✦ نوسىنى : مەلا مەحموودى گەللاھىي

✦ چاپى يەكەم

✦ چاپخانى ئۆفسىتى تىشك

✦ تىراژ: (۵۰۰) دانە

✦ ژمارەى سپاردن: (۳۶۹)ى سالى (۲۰۰۲)

✦ مافى چاپكردن پارىژراۋەو تەنھا ھى نووسەرە.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (المجادلة)

ئهم سورته مه ده نییه و (۲۲) ئایه ته له (الکلبی) یه وه
ریوایه ت کراوه: که ئهم سورته هه مووی له مه دینه نازل بووه جگه
له ئایه تی ﴿ما يكون من نجوى ثلاثة الا هو رابعهم﴾ ئه وه،
له مه که نازل بووه .

عه طا ده لئى: (۱۰) ئایه تی یه که می سورته ته که مه ده نین و
ئه وانى تر مه کین .

ناوى لى نراوه (المجادلة) چونکه به ئایه تی ﴿قد سمع الله قول التي
تجادلك في زوجها....﴾ ده ستى پى کردوه .

باسى سه ره کى ئهم سورته وه کوو زوریه ی سورته مه ده نییه کان
ئه حکامه شه رعیه کان رۆن ده کاته وه، حوکمی ظیهار و
که فاره تی ظیهار کردن و حوکمی قسه کردن به سرت سرت و
ئه ده بی کوړو مه جلیس و به خشینى که میك له مال و سامان
پیش ئاخاوتن له گهل پیغه مبه رد الله هه وه ها حوکمی
دوو پروویسی و سزای تاوانه کانیه ان و دوستایه تی
له گهل دوژمنانی خود. رۆن ده کاته وه. سه ره تا به باسی ظیهار
ده ست پى ده کا.

✦ تەفسىرى رەۋان بۇ تىگەشتىنى قورئان

✦ نوسىنى : مەلا مەحموودى گەللاھىي

✦ چاپى يەكەم

✦ چاپخانەى ئۆفسىتى تىشك

✦ تىراژ: (۵۰۰) دانە

✦ ژمارەى سپاردن: (۳۶۹)ى سالى (۲۰۰۲)

✦ مافى چاپکردن پارىژراۋەو تەنھا ھى نووسەرە.

بریکی تیگەیشتم و لە بریکی حالی نەبووم، دەمزانی: کە لەلای پیڤەمبەر ﷺ شکات لە میژدەکە ی دەکا، گویم لی یوو دە یگوت: ئە ی پیڤەمبەری خودا! گەنجی بردم لە گەلیا پیرو خەڕۆ بوم، چەند منداڵم لی یی بوون. ئیستا کە پیر بووم لەسک و زا وەستاومەوە ظیھاری لی کردم، خودایە! من شکاتی خۆم لای تۆ دەکەم. ئیتر ئەو ئەندە ی پێتەچوو حەزەرەتی جویرائیل هات ئەم نایە تانە ی بۆ پیڤەمبەر ﷺ هیئان.

ئیمام ئەحمەد و بوخاری و ئیبن و ماجەو بەیھەقی ئەم ریاوایە تیان بە هەندی جیاوازی یەوە ریاوایەت کردووە، بوخاری لە تاریخە کە ی دا ریاوایەتی کردووە دەفرموی: خاتو خەولە رۆژیک لە رینگادا حەزەرەتی عومەری وەستاند، هەندی قسە ی توندی ئاراستە کرد، پیاویک وتی: ئە ی فەرمانرەوای موسولمانان! بۆ ئەو ئەندە گویت بۆ ئەو پیرە ژنە گرت و ئەو ئەندە لە گەلیا نەرم بووی؟ قەت وام نەدیوی! عومەر فەرموی: چۆن گوئی بۆ ناگرم ئەمە ئەو ئافەرە تیە خودا گوئی لە وتەکانی بوو، دەبارە ی ئەو، نایاتی قورئانی نازل کردووە !!

دیاردە ی ظیھار لە سەردەمی پیش ئیسلام دا باو بوو، ئەوە بوو میژد لە سەر شتیک رقی لە خیزانە کە ی هەڵدەستاو پیتی دەگوت: تۆ وەکوو پشتی دایکم وای بۆ من، ئیتر بەمە ژنە کە ی لی حەرام دەبوو، تەلاقیشی نە دەکەوت! بەم جۆرە ئەم ئافەرە تیە لە مائی میژدە کە ی دەمایەو، بۆ یە کتر حەلال نەبوون تا پە یو ئەندی ژن و میژدی خۆیان ئەنجام بدەن، تەلاقیشی نە دەکەوت تا ئافەرە تیە کە رینگا چارە یە ک بۆ خۆی بدۆزیتەو. ئەمەش جۆرە چەوساندنەو یە ک ی تر بوو لەو سەردەمە نە قامییە دا ئافەرە تی پێوە گیرۆدە بویوو.

که ئاینى ئیسلام ھات ئەم روداوەی (ظیھار) لە نێوان خەولەو
مێردەکەى: کە ئەوسى کۆرى صامیت بوو روى دا، تا ئەو کاتەش لە
ئىسلام دا ھوکمى ظیھار دیارى نە کرابوو. ئیتر ئافرەتە کە ھاتە خزمەت
پێغەمبەر ﷺ روداوەکەى نێوان خۆى و مێردەکەى بۆ گێراپەو،
پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: لەم بارەو تە ئیستا ھیچ نیگاو و سروشم بۆ
نە ھاتوو، رەنگە لى حەرام بووبى.

وتى: قوربان! ئەو باسى تە لا قى نە کرد، چەند جارێک لە گەل
پێغەمبەر ﷺ کەوتە جیدالەو. دواى گوتى: خودایە من شکاتى خۆم لای
تۆ دەکەم، شکاتى بى کەسى و تەنیاى و خەم و پەژارەى و کۆست کەوتوبى
خۆم لای تۆ دەکەم، وتى: خودایە من ئیستا کۆشێک منداڵى و ردەم ھەن،
ئەگەر لای مێردەکەم بێننەو دەفەوتین، ئەگەر بیان ھێنمە لای خۆم بۆم
بەخێو ناکرین و برسیان دەبى، ئیتر سەرى بۆ لای ئاسمان بەرز کردەو
دەپاراپەو دەیگوت: خودایە من شکاتى خۆم لای تۆ دەکەم. ئیتر
ئەو ھەندەى پى تە چوو پێغەمبەر ﷺ نیگای بۆ ھات و ھوکمەکەى دیارى کرا.
پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: ئەى خەولە مژدەت لى بى دەربارەى خۆت و
مێردەکەت نایاتى قورئان نازل بوو ئەمجار نایەتە کانى سەرەتای سورەتى
(قد سمع الله) ی بۆ خوێندنەو.

﴿قد سمع الله قول التي تجادلك في زوجها و تشتكى الى الله والله
يسمع تحاوركما، ان الله سميع بصير﴾ بێگومان خودا دوعاو نزای ئەو
ئافرەتەى قەرل کرد: کە دەربارەى کێشەى نێوان خۆى و مێردەکەى گەت و
گۆى لە گەل تۆ کرد، ئەى پێغەمبەر! شکاتى و ھەز و ھالى خۆى لای خودا
کردو خودا گەت و گۆى نێوان تۆ و ئەو بیست: کە لەو بارەو گەت و
گۆتان کردو ددانەو بیست رێگا چارەبەک بۆ دەرجون لەو کێشەى بەدۆزەو.
بێگومان خودا شەوایەو ھەموو قسەبەک دەبیست، ھەموو شتێک

دەبینی و هیچ شتیکی لی گوم نابێ. ﴿الذین یظاهرون منکم من نسائهم ماھن امھاتھم ان امھاتھم الا اللائی ولدنھم﴾ ئەوانە ی لە نێو - ئە ی کۆمە لی موسولمانان - ظیھار لە گەڵ ژنە کانیان دە کەن، ژنە کانیان دە شو بھێتن بە دایکیان و بەم جوۆرە یە کێک بە ژنە کە ی دە لێ: تۆ وە کو پشتی دایکم وای بۆ من، واتە: لێم حەرامی. وە کو چۆن دایکم لێم حەرامە. ئەوانە بە ھەلە چوون، درۆیە کە دە ی کەن، بەو قسە پڕو بوچە ژنە کانیان نابن بە دایکیان. دایکیان ئەوانەن کە بە ھەلە دیان ھێناون. ناشی ئەوانە ژنە کانیان بشو بھێتن بە دایکە کانیان.

﴿وانھم لیقولون منکرا من القول وزورا وان اللھ لعفو غفور﴾ بێگومان ئەوانە ی ظیھار دە کەن بەم جوۆرە مێرد بە ژنە کە ی دە لێ: تۆ وە کو پشتی دایکم وای بۆ من، قسە یە کێ ناشرین و قێز لێ کرا و دە لێن: قسە یە ک دە لێن: شەرع بە رەوای نازانی و عەقل وەری ناگرێ و درۆیە کێ شاخدار و بوختانی کە دە ی کە. بێگومان خودا لی بوردنی زۆر وە لیخو شبوو، کە فارەتی دیاری کردوو بۆ ئەو ی لەو تاوانە رزگار تان بێ. ھەروەھا لە تاوانی رابورد تان خو ش دە بێ ئە گەر تۆ بە ی کەن، ئە گەر مە ی لی بی ئی بە بێ تۆ بە کردنی ش لێ تان خو ش دە بێ.

ئە جاز حوکمی ظیھار دیاری دە کا و دە فەر موی ﴿والذین یظاهرون من نسائهم ثم یعودون لما قالوا فتحریر رقبة من قبل ان یتماسا﴾ ئەوانە ی ظیھار لە گەڵ ژنە کانیان دە کەن، بە ناحق حە لال لە خو یان حە رام دە کەن، دوا ی پە شیمان دە بنە وە دە یانە و ی پە یوە ندی ژن و مێردا یە تی لە گەڵ ژنە ظیھار لی کرا وە کە ی ئە نجام بدا، دە بێ پێ ش ئەو ی بچێ تە لای، بە ندە یە ک نازاد بکا، بۆ ئەو ی بپێ تە کە فارە ت و قەرە بوو کردنە وە ی ئەو قسە ناشرین و بوختانە ی کردو یە تی. ھە تا کۆ یلە یە ک نازاد نە کا نابێ بچێ تە لای ژنە کە ی و نابێ لە گە لی دا جوت بیی.

﴿ ذلکم توعظون به، والله بما تعلمون خبیر ﴾ ئەو حوکمە دیاریکراوە، یان دانانی یاسای کەفارەت، ئەوەیە کە فەرمانتان پێ دەکری پاپەندی بن. یان دەتانگێڕیتەو ئەوەی لەوێ ژیهار لە گەڵ ژنە کانتان بکەن. بێگومان خودا ناگادارە بە کردەوێ کانتان و هیچی لی گوم نابێ و روژی قیامت سزاو پاداشتان دەداتەو، هەرکەسەو بە گوێرە ی کردەوێ خۆی.

﴿ فمن لم يجد فصيام شهرين متتابعين من قبل ان يتماسا ﴾ کەسیک نەیتوانی بەندە نازاد بکا، یان دەستی نەکەوت ئەوێ دەبێ دوو مانگ لەسەر یەک بەروژو بێ بەبێ نێوان، ئەجار بۆی رەوایە بچیتە لای ژنە کە ی پەيوەندی ژن و میژدایەتی لە گەڵ دا ئەنجام بدا.

﴿ فمن لم يستطع فإطعام ستين مسكينا ﴾ ئەگەر لەبەر هەر هۆیەک نەیتوانی دوو مانگ بەروژو بێ، ئەوێ پێویستە لەسەری خۆراکی شەست فەقیر و هەزار بدا، بە گوێرە ی کە لە کتێبە شەرعییەکان دا شی کراوە تەو.

﴿ ذلك لتؤمنوا بالله ورسوله، وتلك حدود الله، وللکافرین عذاب أليم ﴾ ئەو حوکم و یاسایە ی روئان کردەوێ دەر بارە ی کەفارەتی ژیهار بۆ ئەوێ شەریعەتی خودا بەراست بزانن و پاپەندی فەرمان و جلە و گیرییەکانی بن، شوێن پەيامی پێغەمبەر بکەون، لە چوار چێوێ یاسا و شەریعەتی خودا دا کار بکەن. دیاردە ی ژیهار لە ناوختان دا نەهێلن: کەداب و نەریتیکی ناشرین و درۆ و بوختانیکی گەورە یە. ئەو حوکمانە ی بۆمان روئ کردنەوێ سنوری خودان، لییان دەر مەچن، پێیانەوێ پاپەندن، ئەوێ پێتان راگەیه ندرا کە ژیهار تاوانە، کەفارەتە کە ی دەبێتە مایە ی لیبوردن و لیخۆشبونی خودا، هە یە بۆ ئەو کافرانە ی لە سنووری خودا دەر دەچن عەزابی بە ئێش و دژوار: کە عەزابی دۆزەخە لە قیامت دا، کەوابێ ئێوێ خۆتان توشی ئەو عەزابە مەکەن و لە سنوری شەریعەتی خودا دەر مەچن.

هه ره شه له وانهی دوژمنایه تی خوداو پیغه مبهری خودا ده کهن

إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ كُتِبُوا
 كَمَا كُتِبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَلِلْكَافِرِينَ
 عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا
 عَمِلُوا أَحْصَاهُ اللَّهُ وَنَسُوهُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٦﴾
 أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ
 مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ
 وَلَا آدَنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرُ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ
 بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾

له وه پیش نه حکامی ظیهاری له شهر یه تی ئیسلام دا به یان کرد، سهر
 زه نشتی نه وانهی کرد: که که وتونه ته نه وه له یه وه، مه دخی نه و خاوه ن
 باوه رانه ی کرد: که له سنوری خودا ده رناچن، نه مجار باسی نه و عه زاب و
 سزایه ده کا که توشی نه وانه ده بی درزایه تی فهرمانی خودا و په یامی
 پیغه مبهری خودا ده کهن، ده فهرموی:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ كَمَا كُتِبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾
 ینگومان نه وانهی دوژمنایه تی خوداو پیغه مبهری خودا ده کهن،
 پیچه وانهی شهر یه تی و یاسای خودا هه لئس و کهوت ده کهن، زه لیل و
 ریسوا ده کرین نه فرینیان لی ده کری، وه کوو کافرو بی پروا کانی گه له

پیشینه کان ریسواکراون و نه فرینیان لی کراوه به هوی دژایه تی کردنیان بۆ
 فهرمانی خودا، بیگومان نهم هه پشه یه ی پهروه دگار هاته دی،
 موشریکه کانی مه که به کوشتن و به دیل کردن و تیکشکاندنیان له غه زای
 به درو غه زای خندهق دا ریسوا بون، له قیامه تیش دا سزای دۆزه خ
 چاوه ریانه.

واوه یلا بۆ نه فرمانه و او کار به دهسته به ناو موسولمانانه ی شریعه تی
 خودا پاشگویی ده خهن و نایکه نه یاساو ده ستوری ولات و کاروباری
 موسولمانانی پی به ریوه نابن. یاسای ده ستکردی فه رهنسی و رۆمانی
 ده که نه ده ستورو قانونی خۆیان!

﴿وقد انزلنا آيات بينات، وللكافرين عذاب مهين﴾ بیگومان ئیمه
 ئایاتی ناشکراو شریعه تی نایابان بۆ ئاده میزاد ناردوته خوار، بۆ نه وه ی
 بیکه نه یاسای خۆیان و به گویره ی نهو شریعه ته کاروباری خۆیان
 هه لسوړینن، که سیك کافرو سته مکار نه بی پیچه وانیه ی نهو شریعه ته
 ناجو لیتته وه، نه وانیه ی ئینکاری نهو شریعه ته ده که ن، لوتبه رزیی ده نوینن
 له روی پابه ند بوون به شریعه تی خودا وه، عه زابی به ئیشیان بۆ دیاری
 کراوه له دنیا دا ریسوا و نه فرین، له قیامه ت دا عه زابی دۆزه خ بۆ
 هه تاهه تایه.

﴿يوم يبعثهم الله جميعا فينبئهم بما عملوا، احصاه الله ونسوه والله
 على كل شيء شهيد﴾ نه ی پیغه مبه ر سام و هه یبه تی نهو رۆژه بخه ره
 پیش چاو، هه وال بهو کافرا نه بده: که عه زابی ریسو که ریان هه یه له رۆژیک
 دا خودا هه شری هه موو ئاده میزاد ده کا، هه مووانیان له سارای
 مه حشه ردا کۆده کاته وه، که س نابویری و که سی له بیر ناچی، نه مجاره ه والی
 کرده وه خراپه کانیان ده داتی: که له ژیا نی دنیا دا نه نجامیان دا وه، هه رچی
 کردو یانه له خیره شه ر ده یخاته وه بهر چاویان، خودا تۆماری کرده و

له سه‌ری نویسون، ئەوان له بیریان چۆتهوه، خودا به سه‌ر هه‌موو شتی‌ک دا ناگاداره‌و هیچی لی گوم نابێ و هیچی له‌بیر ناچیتته‌وه.

﴿ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا ادْنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ إِنْ كَانُوا ﴾ ئەتۆ نازانی ئەی پێغه‌مبەر! (هه‌روا هه‌ر كه‌سی‌ك شیاوی خیطاب له‌گه‌ل كردنه‌)، نابینی زانیاری خودا فراوان و شامیله، هه‌رچی له‌ ناو ئاسمانه‌كان و ناو زه‌وی دا هه‌یه‌ كۆنترۆلی كردوه. به‌جۆری‌ك هیچی لی گوم نابێ و لی تی‌ك ناچی، له‌ هه‌ر شوینی‌ك سی كه‌س به‌یه‌كه‌وه‌ سرتە بکه‌ن، خودا به‌عیلم و زانیاری خۆی ناگای لی‌یه، ئەگه‌ر پێنج بن خودا شه‌شه‌میان‌ه‌و ناگاداری هه‌موو هه‌ست و نستییکیانه، سرتە و ورته‌یان ده‌بیستی، سرتە كه‌ره‌كان كه‌متر بن یان زیاتر بن و بگه‌نه‌ ملیاره‌هاش خودا هه‌ر ناگای لی‌یان‌ه‌و هیچی لی تی‌ك ناچی و گوم نابێ. چونكه‌ زانیاری خودا داگرنده‌ی هه‌موو شتی‌كه‌و هیچ شتی‌ك له‌ژێر كۆنترۆلی ده‌رناچی. زه‌مان و مه‌كان نابنه‌ له‌مپه‌رو كۆسپ له‌ به‌رده‌م زانیاری به‌رفراوانی‌دا. وێرای ئەوه‌ش هه‌موو ئاده‌میزادی‌ك دوو فریشته به‌سه‌ریه‌وه‌ن چی ده‌كاو چی ده‌لی له‌سه‌ری تۆمار ده‌كه‌ن!

نونه‌ی ئەم نایه‌ته‌ له‌قورئان دا زۆره‌ وه‌كوو ده‌فه‌رموی: ﴿ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ، وَأَنَّ اللَّهَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴾ (التوبه/٧٨) یان ده‌فه‌رموی: ﴿ أَمْ يَحْسِبُونَ أَنَا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلْنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ ﴾ (الزخرف/٨٠).

په‌روه‌گه‌ر به‌زانیاری خۆی و دیتنی بۆ هه‌موو شتی‌ك، ناگاداره به‌سه‌ر هه‌موو کاروباری‌کی مه‌خلوقات دا، ده‌فه‌رموی: ﴿ ثُمَّ يَنْبَهُمْ ﴾ عملوا يوم القيامة ان الله بكل شيء عليم ﴿ پاشان خودا روژی قیامه‌ت خه‌به‌ری ته‌واوو بێ پێچ و په‌نا ده‌داته به‌نده‌کانی به‌کرده‌وه‌کانیان، بۆ

ئەوێ بزانی: کە خودا ئاگاداری کردەوێ کانیانە، هەست بکەن: کە هەموو سرتەو ورتەوێ کێان لای خودا ئاشکراو عەیانە، بێگومان خودا بزاناو ئاگادارە بە هەمووشتیک.

سزای سرتەکردن بە خراپە، داب و نەریتی سرتەکردن لە قورئان دا

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ

هُوَ عَنِ النَّجْوَى ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا هُمْ عَنْهُ وَيَنْجَوْنَ بِالْأَيْمِ
وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ
بِهِ اللَّهُ وَيَقُولُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَقُولُ حَسْبُهُمْ
جَهَنَّمُ يَصَلَوْنَهَا فَيَنْسِفُ الْمَصِيرُ ﴿٨﴾ يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا
تَنَجَّيْتُمْ فَلَا تَلْتَجُوا بِالْأَيْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَتَنْجَوا
بِالْبِرِّ وَالنَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُخْشَوْنَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا النَّجْوَى
مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُبَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئًا
إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾

دواى بەیانکردنی ئەوێ: کە خودا ئاگاداری هەموو شتیکە، سرتەو ورتە دەبیستی، ئەجار حال و وەزعی ئەو جولهکەو دووروانە دیاری دەکا: کە نەهیان لى کرابوو لەوێ سرتەسرت بکەن و پیلان و موئامەرە دژی

پێغه مبهرو هاوه لائى دابريژن، ههروا نههى نهوه شيان لى دهكا: كه به ناشرينى سلاو له پێغه مبهرو بکهن، به مجۆره له جياتى (السلام عليكم) بلين: (السام عليكم) ته مجار فهروان به خودا پهروستان دهكا: كه سرتەو قسهى نهينيان بریتى نهى له سهرو پيچى پيغه مبهرو ﷺ به لكوو پيوسته سرتەو قسهى نهينيان بریتى بى له تهقواو خودا پهروستى. دهفهروموى:

﴿الم تر الى الذين نهوا عن النجوى، ثم يعودون لما نهوا عنه﴾ ئايا ته تو ناروانى و ناينى نهوانهى نههت لى كردبوون كهواز له سرتەسرت و پيلان دانان دژى موسولمانان بينن، واز له فسكه فسك و وتى وتى بينن. كه چى دواى دهگهريتهوه سهرو شهو كاره ناشرين و بهد رهوشتى يهى پيشوويان و سهروگهرمى پيلان دارشتن و نانهوى ئاژاوهو سرتەسرتى گوماناوين، دژى كۆمهلى موسولمان و سهروپيچكردنى فهرومانى پيغه مبهرو ﷺ هه لئانى كهسانى ديكه بۆ گرتنه بهرى ريبازى دژايتى كردنى پيغه مبهرو ﷺ و موسولمانان.

﴿واذا جاؤوك حيوك بما لم يحيك به الله﴾ ته نانهت كاتيك دىن سلاوت لى دهكهو وشى سلاوه كه دهگۆرن بۆ شهوى مانايه كى خراب بيهخشى، به جۆرىك سلاوت لى دهكهو: كه خودا بهو جۆره سلاوى لى نه كردوى، نهوان دىن دهلین: (السام عليكم) واته: مردن بۆ ئيوه بى!! پيغه مبهرو ﷺ به وشى (وعليكم) وهلامى ده دانهوه.

له سهحى بوخارى و موسليم دا هاتوه: عايشه دهفهروموى: كۆمهلك جوله كه هاتنه خزمهت پيغه مبهرو ﷺ وتيان (السام عليك يا أبا القاسم) پيغه مبهرو ﷺ فهروموى (وعليكم) واته له سهرو ئيوه بى. عايشه دهلى: منيش وتم: ئيوه مردنتان له سهرو بى نهفرين و عهزابى خوداتان لى بى، پيغه مبهرو ﷺ فهروموى: ئهى عايشه له سهرو خۆيه، توند رهوى مهكهو زیده مهلى: منيش وتم: ئهى پيغه مبهروى خودا نايستى چى يهژن؟

فرموى: به تى، نهى ئهوه نیه منیش به (وعليكم) ولائم دانهوه،
ئیترا نایه تى ﴿واذا جاؤوك حيوك بما لم يحيك به الله﴾ نازل بوو.

﴿ويقولون فى انفسهم لولا يعذبنا الله بما نقول﴾ له دلى خویان دا ده لێن. نه گهر موحه ممد پیتغه مبهه بوايه خودا له سهه نهه سرتو سرت و پیلان دانانه دژى موحه ممدو سلاو لى کردنمان بهو جوړه سزای ده داین و له دونیادا توشى تهنگ و چه له ممدى ده کردین، چونکه خودا نهیتى ده زانى و سرتو ده بیستى. ناگادارى نیازو مه به ستمانه. ئیترا پهروه دگار پیتان ده فرموى: ﴿حسبهم جهنم يصلونها فبئس المصير﴾ نهوانه دۆزه خیان بهسه، سزای تاوانه کانیانمان بوو روژى قیامت هه لگرتووه، نهو روژه توپیان ده دهینه ناو دۆزه خهوه ئیترا بوو خویان ده زانن چیان به سهه دى. دۆزه خ خراب شویتیکه که ده بیته جیگای حهوانه وهیان.

نه مجار پهروه دگار نادابى سرتو و قسهى نهیتى فیرى موسولمانان ده کاو ده فرموى: ﴿يا ايها الذين امنوا اذا تناجيتم فلاتتناجوا بالاثم والعدوان ومعصية الرسول﴾ نهى خاوهن باوه ران، نه گهر ریکه وت له کوړو مه جلیس دا له بهر چاوى خه لک قسهى سرتو و په نامه کیتان کردن، وه کوو جوله کهو مونافیه کان مه کهن سرتو و قسه نهیتى په کانتان بریتى بى له تاوان و سهه پیتچیکردنى فرمانى پیتغه مبهه و پیلان دانان دژى ناینى خودا.

﴿وتناجوا بالبر والتقوى واتقوا الله الذى اليه تحشرون﴾ نه گهر به سرتو ناخاوتنتان نه نجام دا، باسرتو که تان بریتى بى له خودا په رستى و خیرو خو پراسان له هه موو شتیک که ده بیته هوى ناره زامه ندی خودا لیستان، ئیوه هه موو تان روژى قیامت بوو لای خودا ده گهرینه وه بوو حیساب و لی کو لینه وه. نهو کاته هه والتان ده داتى چیتان کردوه و چیتان گوتووه.

بوخاری و موسلیم و تیرمیزی و نه بو داود له ئیبنو مه سعوده وه ریوایه تی کردوه: که پیغه مبه صلی الله علیه و آله فرمویه تی: (إذا كنتم ثلاثا فلا يتناج اثنان دون الثالث الا بإذنه فان ذلك يحزنه) نه گهر سی کهس بوون با دو تان به سرتیه قسه نه کهن به جوریک کهسی سییه م گوئی لی نه بی مه گهر ئیزن بدا، چونکه نه وه دلی ده گوری و خه فته تی پی ده خوا.

﴿إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزَنَ الَّذِينَ آمَنُوا، وَلَيْسَ بِضَارِهِمْ شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ سرتیه سرت و پیلان دارشتن به دزییه وه دژی ئیسلام، سه ریپنجیکردنی فرمانی پیغه مبه صلی الله علیه و آله به ختوکه وه دهنه دانی شهیتانه، نه وه کاره له دلی جوله که وه دوروو ههوا خواهه کانیان دا شیرین ده کا، بو نه وه ی دله راوکی و خه م و خه فته بجاته دلی موسولمانانه وه، وایان ده خاته بهر چاو: که نه وه گومرپایانه خه ریکی پیلان دارشتن دژیان. جاخو شهیتان یان سرتیه سرت و تهوت زیان به خودا په رستان ناگه یه نی، مه گهر به ئیراده و بیستی خودا!

﴿وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ با موسولمان پشت هه به خودا بیهستن و ته وه کولیان له سه ره نه وی. په نا بهزاتی نه و بگرن له وه سه وه سه ی شهیتان و فرت و فیلی.

وا دیاره له وه سه ره به نه ده دا، هه ندی له موسولمانه کان له وانه ی هیشتا دل و ده رو نیان به ههستی ته تنظیمی ئیسلامی جوش نه درابوو، که هه وائیکی گرنه ده بیسترا کۆمه ل کۆمه ل ده بوون، بو نه وه ی له ناو خویاندا و دور له چاودنه، سه رکردایه تی وت و ویزی نه یی و مه شورته بکهن، نه مهش سروشتی کۆمه لگای ئیسلامی و ته تنظیمی ئیسلامی په سندی ناکا، چونکه به گویره ی بهرنامه ی ئیسلام و یاسای ریکخستن و دامه زاندنی کۆمه لگای ئیسلامی پیویسته هه موو فکرو بیرو رایه ک سه ره تا ئاراسته ی سه رکردایه تی بکری و کۆرو کۆبونسه وه ی لاوه کی نه نجام

نهدری، به تاییهت واده بوو هندی لهو کۆرو کۆبوننه وانه گیتراوو به لبه لهی لی ده کهوته وهو کۆمه لگای نیسلامی ده خسته دله راو کیوه، هر چه نده سرت سرت که ره کان نه و هشیان مه به ست نه بو بی، وه لی ته نها وروژاندنی باس و خواس و وتویژ کردن دهر باره ی روداوه کان و دهر پرینی بیرو را دهر باره یان به بی زانیاری سهر کردایه تی له وانه بوو سهر بکیشی بو زیانگه یانندن به موسولمانان و سهر پیچی کردنی فرمانی سهر کردایه تی.

ئه ده بی کۆرو مه جلیس له نیسلام دا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

ءَامَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ
 اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ انشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا
 مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١﴾

قه تاده ده لی: ئه مه نایه ته دهر باره ی کۆره زیکیسه کانی پیغه مبه ره ﷺ نازل بووه، نه وه بوو هاوه لانی که ده یان بینی وایه کیک دی بو کۆره که یان بهر چاویان ته نگ ده بوو، یان بلتین په روشی مه جلیسه که یان بوو چونکه جینگایان نه ده بوو، نهشیان ده ویست کۆره که جی ییلن و نه وان له شوینیان دانیشن. نیتر پهروه دگار له مه نایه ته دا فرمانی پی کردن: که جیگا بو یه کتری بکه نه وهو کۆره که بهر فراوان بکه ن. که میک خو یان کۆبکه نه وه، بو نه وه ی جینگای که سانی دیکه ش بی.

موقاتیل (ئیبنو حەبیان) دەلی: ئەم نایه ته روژی هەینی دابەزیوه، ئەو کاته پێغه مبهەر ﷺ له صوفه بوو، شوینه که تهنگه بهر بوو، ناماده بووانی غەزای بهدر له کۆچکهران و یارمه تیده ران ریزیکی تایبه تیان هەبوو، هەندێ له بهدریه کان هاتن بۆ کۆره کهو کهسانی دیکه پیش ئەوان شویتیان گرتبوو، بهدریه کان هاتن بهرامبه پێغه مبهەر ﷺ به پێوه وهستان و وتیان: (السلام علیکم ایها النبی ورحمة الله و برکاته) پێغه مبهەر ﷺ وه لامی دانەوه، پاشان سلاویان له دانیشتوه کان کرد، وه لامیان درایه وه..

ئەجار له سەر قاچ وهستان، چاوه پێ بوون جیگایان بکریته وه، پێغه مبهەر (ﷺ) زانی: که جیگایان ناکەنه وه، پێ ناخۆش بوو، ئیتر به کۆچکهران و یاره مه تیده رانی فرموو: (له وانە ی که بهدری نه بوون) فلان تۆ هه لسه فیسار تۆش ههسته، ئیتر به ئەندازه ی هاتوه بهدریه کانی له دانیشتوه کان هه لساند و بهدریه کانی به پێوه بوون دای نیشاندن، ئەوانه ی هه لستیندرابوون پێیان ناخۆش بوو، پێغه مبهەر (ﷺ) له دەم و چاویانه وه ههستی به ناوێزی یان کرد.

دورپوه کان وتیان: باشه ئێوه نالین: ئەم پێغه مبههری ئیمه عه دالەت به کار دینی له ناو مهردم دا؟ وه لاهی ئیستا ئیمه عه دالەت مان لی نه دی، کۆمه لیک ده ست پیشخه ربیان کردوه و شوینی خۆیان گرتوه و پێیان خۆشه له نزیک پێغه مبههره که یانه وه دانیشن، که چی هه لساندن و کۆمه لیک: که دواکه وتون له شوینی ئەوان دانیانندن...

ریوایه ت کراوه پێغه مبهەر ﷺ فرموی: ره حه تی خودا له که سیك جیگا بۆ برا که ی ده کاته وه. ئیتر هاوه لان خیرا راست بوونه وه و جیگایان بۆ براکانیان چۆل کرد ئیتر نه و روژه روژی هەینی بوو ئەم نایه ته ی تیدا نازلبوو.

﴿يا أيها الذين امنوا اذا قيل لكم تفسحوا في المجالس، فافسحوا ففسح الله لكم﴾ ئە ی ئەو که سانه ی پرواتان به خودا و به پێغه مبههری خودا

ههیه، نه گهر داوایان لی کردن کوڤرو مه جلیستان بهر فراوان بکهن و جینگای کهسانی دیکه بکه نه وه له گه لتان دابنیشن، به گوئیان بکهن، با جینگای خه لکی تریش بیتهو، نه گهر وابکهن خودا گوشادی ده خاته شوینی کوڤرو مه جلیستان، دلتان فراوان ده کاه، رزق و رۆژیتان خیرو به ده که تی تی ده که وی.

نایه ته که گشتی به هه موو کوڤرو کو مه لیک ده گرته وه: که موسولمانان بو خیرو پاداشت تییدا کو بوبنه وه، کوڤری جهنگ بی یا ذیکرو خودا په رستی بی، یان فیرون و فی کردن بی، یان نویژی ههینی و چه ژن بی.

به کورتی هه که سی ئاسانکاری بو برای موسولمانی بکا، ویسعت و شادی پی ببه خشی، یارمه تی بداو هاریکاری بکا له سه ر خیرو چاکه، خودا خیرو به ده که تی دنیاو قیامه تی به سه ردا ده پیژی. هه که سی که ده رو یک له برای موسولمانی بکاته وه خودا ده روی خیری لی ده کاته وه.

نیمامی موسلیم له نه به وه ره پیره وه ریوایه ت ده کاه، ده لی: پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: که سی که یارمه تی نه بوو پیدا، ته نگانه له سه ر برای موسولمانی سوک بکا، خودا له دنیاو قیامه ت ته نگانه ی بو ره ها ده کاه له ناخوشی و چورتم دا یارمه تی ده دا، خودا یارمه تی ده ری به نه دی خۆیه تی به مه رجی به نه ده یارمه تی برای خۆی بدا له سه ر خیرو چاکه.

بیگومان پابه ندبوون به م نه ده به ئیسلامیه وه کاریگه ریه کی مه زنی ههیه له رواندن و چاندنی خۆشه ویستی و ریز لیان له ناو دله کانداه. داب و نه ریتیکی جوان و کردارو ره فتاری که خۆشه ویستی له ناو موسولمان دا بلاوده کاته وه.

داب و نه ریتیکی جوان و کردارو ره فتاریکسه خوشه ویستی له ناو موسولمان دا بلاوده کاته وه.

ئایه ته که ئامازه ی ئه وه ی تیدایه: که هاوه لانی پیغه مبه ره ﷺ پیشبرکیان ده کرد بۆ ئه وه ی له نزیک پیغه مبه ره وه دانیشن، فەرما یشتی لی بییستن و سود له ئه ده ب و هیدایه تی وه ربگرن.

ریوایه ت کراوه: که پیغه مبه ره ﷺ هه رکاتی بجویایه بۆ کۆرو مه جلیس، له کوئ جیگا هه بویا به له وئ داد نه یشت، وه لی له هه ر لایه کی مه جلیسه که ته شریفی دابنیشستایه کۆرو مه جلیسه که روی له وه ده کرد. وا باو بوو هاوه لان به پئی پله و پایه یان له خزمه تی ها داد نه یشتن، نه بویه کر له لای راستی و عومهر له لای چه پیه وه، زوربه ی کات عوئمان و علی له بهر ده میا رو ده نه یشتن، چونکه له نو سه ره وه ی نیگا و سروش بوون. وا ده بوو خوی ﷺ فەرمانی پئی ده کردن له بهر ده میان دانیشن.

موسلیم و نه حمه د و (اصحاب السنن) جگه له تیرمیذی له ئیبنو مه سعوده وه ریوایه ت ده که ن: که پیغه مبه ره ﷺ فەرمویه تی: (لیلی منکم اولو الاحلام والنهی ثم الذین یلونهم ثم الذین یلونهم) با خاوه ن ره ئی و عاقل مه ندو زیره که کانتان لیم نزیک بن، نه مجار نه وانه ی پله یه که له وان خوار ترن، پاشان نه وانه ی له مانیش پله یه که نزم ترن. نه مه ش بۆ ئه وه بوو تا به باشی ئه وه ی ده یفه رموئ وه ربگیری و هه زم بکری..

هه ر بۆیه ش: که هاوه له به دریه کان هاتن بۆ مه جلیسه که یو جیگایان نه بوو دابنیشن، فەرمانی به هه ندئ له هاوه لانی تر کرد که هه لسن و جیگایان بۆ چۆل بکه ن. جا یا له بهر ئه وه بوو ئه وه هاوه لانه وه کوو پیویست ریزی هاوه له به دریه کانیا ن نه گرت، یان بۆ

ئەوێ بەدرییه کانیس بەشی خۆیان زانیاری وەرگیرن وەکوو چۆن
ئەو هاوێلانە لەپیش ئەوان دا بەشی خۆیان وەرگرتبوو.

زانایان ئیسلام را جیاییان ههیه لهوه دا نایا دروسته لهبه هاتوو
هه ئێس؟

۱- هەندێک پێیان وایه دروسته، بەلگەشیان ئەو فرمودەیهیه: که
ئەبو داود له ئەبوسەعیدی خودرییهوه ریاوایه تی کردوه: که کاتێ
پێغه مبه‌ر ﷺ سه‌عدی کورێ مه‌عادی بانگ کرد بپێته دادوهر ده‌رباره‌ی
جوله‌که‌ی به‌نو قوره‌یظه، جا کاتێ سه‌عد هات پێغه مبه‌ر ﷺ فرموی:
(هوما الی سیدکم) رێز له‌گه‌وره‌ی خۆتان بنێن و له‌به‌ری هه‌لسن.

۲- هەندێکی تر پێیان وایه نادروسته، بەلگەشیان ئەو فرمودەیهیه:
که ئەحمەد و ئەبو داود وتیرمیزی له معاوییه‌ی کورێ ئەبو سه‌فیان‌ه‌وه
ریاویه‌تیان کردوه که ده‌فرموی: (من احب ان يتمثل له الرجال قیاما
فلیتبؤ مقعده من النار) که‌سیک پێی خۆش بێ پیاوان له‌به‌ری هه‌لسن و
له‌به‌رده‌میا ده‌سته‌و نه‌زه‌ر رابوه‌ستن، با جیگای خۆی له‌ ناو ئاگر دا
خۆش بکا.

۳- هەندێکی تر رێبازیکی مام ناوه‌ندیان گرتوه، فرمویانه دروسته
هه‌لسان له به‌ر که‌سیک له‌سه‌فه‌ر ده‌گه‌رپێته‌وه، هه‌روه‌ها بۆ فرمان ره‌وا له
شوێنی فرمان‌په‌واییه‌که‌ی دا. وه‌لی ئەگه‌ر بکری به‌ عاده‌ت ئەوه
دروست نیه، چونکه شیعیاری لوتبه‌رزو مله‌وره‌کانی رۆم و عه‌جه‌مه.
هاوێلان که‌سیان به ئەندازه‌ی پێغه مبه‌ر ﷺ خۆش نه‌ده‌ویست که‌چی که
ته‌شریفی ده‌هاته ناویان له‌به‌ری هه‌لنه‌ده‌ستان چونکه ده‌یانزانێ
پێی ناخۆشه.

﴿ یرفع الله الذین امنوا منکم، والذین اوتوا العلم درجات والله بما تعلمون خبیر ﴾ خدا له دنیاو قیامت دا پلهو پایهی ئیمانداران بهرز ده کاته وه، ریزیان لی ده گری، به شیوهیه کی تایبه تی پلهو پایهی زانایان بهرز تر ده کاو ریزیان لی ده نی، له دنیا دا ریزیان لی ده گیری و له قیامت دا پاداشتی باشیان ده داتی. جاکه سیک هه ردو صیفه تی ئیمان و زانستی تیدابن، نه وه خدا به هوی ئیمانه که یه وه پلهی بهرز ده کاته وه به هوی عیلمه که شیه وه پلهی بهرزی تری پی ده به خشی، بینگومان خدا ناگادارو زانایه به وهی کی شیایو ریزو ته قدیره و کی شیایو نه، ده زانی چی له دل و دهرونی بهنده کانی دا هیهو نیازو مه بهستیان چیه، له سهر کرده وهو نیازه کانیان پاداشیان ده داته وه.

مالبه خشین پیش ناخوتن له گهل پیغه مبه ره ﷺ

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اِذَا نَجَّيْتُمُ الرّٰسُوْلَ فَقَدِ مُوٰبِنَ يَدَيَّ نَجَوْنَكُم مِّنْ صَدَقَةٍۢ ذٰلِكَ خَيْرٌۭ لَّكُمْ وَاَطْهَرُۢ فَاِنْ لَّمْ تَجِدُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٢﴾ ءَاَسْفَقْتُمْ اَنْ تُقَدِّمُوْا بَيْنَ يَدَيَّ نَجَوْنَكُم مِّنْ صَدَقَتٍۭ فَاِذْ لَمْ تَفْعَلُوْا وَتَابَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ فَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَءَاتُوا الزَّكٰوةَ وَاطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُۥ وَاللّٰهُ خَبِيْرٌۭ يَّمَعْمَلُوْنَ ﴿١٣﴾

ده باره ی سه بهب نزولی نه دوو نایه ته ریوایه ت زۆر:

ئیبنو جه ریر له ئیبنو عه بیاسه وه ریوایه ت ده کا: ده لئ: موسولمانان زۆر پرسیاریان له پیغه مبه ره ﷺ ده کرد، به جۆرێک که ماندویان ده کرد،

خودا ویستی تۆزێک ئەو قورسایێ یە لەسەر پێغەمبەر ﷺ سوک بکا، نایەتی ﴿إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةٌ﴾ ی نازل کرد. کە نایەتە کە نازل بوو موسولمانان خۆیان گرتەووە وازیان لە زۆر پرسیار کردن هینا، دوایی نایەتی ﴿أَأَشْفَقْتُمْ﴾ ی نازل کرد.

موقاتیلی کۆری حەبیان دەلی: ئەم نایەتە دەرەق بە دەولەمەندەکان نازل بوو، ئەو بوو دەهاتنە خزمەت پێغەمبەر ﷺ و زۆریان قسە لەگەڵ دەکردو کاتی پێغەمبەریان والی کردبوو بەشی هەژارەکانی نەدەکرد، پێغەمبەر ﷺ ئەو درێژ دانیشتن و قسە زۆرییە دەولەمەندەکانی بەلاوە ناخۆش بوو، ئێتر پەرەدگار ئەو نایەتە نازل کردو فەرمانی کرد: کە پیش ئەوێ بچنە خزمەتی پێغەمبەر ﷺ بۆ گفت وگۆ، خیرێک بکەن..

ئێتر هەژارەکان نەیانبوو بیدەن، دەولەمەندەکانیش خۆیان گرتەووە چروکیان کرد، ئەم حالە لەسەر هاوێلان قورس بوو، ئێتر دوایی بۆیان سوک کرا. وا دیارە پیشڕکی و قەرەبالغیەک هەبوو لە سەر پێغەمبەر ﷺ بۆ وت و وێژ لەگەڵ کردنی، هەر کەسە ویستویەتی بۆ کاروباری خۆی ناخاوتنی لەگەڵ دا بکاو راو تەوجیهاتی لی وەرگیری، یان چەند کاتی بەتەنیا لە خزمەتی دا دانیشی و پرسیاری لی بکا، تەقدیری ئەوێان نەکردو: کە ئەرکی پێغەمبەر ﷺ ئەرکیکی جەماعییەو بەشی هەموو کەسی تێدایە.

هەستیان بەو نەکردو: کە کاتی پێغەمبەر ﷺ بە نرخەو دەبی لەکاری بەنرخدا سەرف بکری هەروەها کۆبونەو لەگەڵ پێغەمبەر ﷺ دەبی بۆ کاری گرنە ئەنجام بدری ئەک هەرچی راست بوو هەرکاریکی ئاسایی هەبوو ماوێهەکی درێژی لەکاتی پێغەمبەر ﷺ پی بکوژی..

په‌روه‌گار ویستی موسولمانان والی بکا هه‌ست به‌و مانایانه بکه‌ن و کاتی به‌نرخ‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌شتی لاوه‌کی به‌فیڕۆنه‌ده‌ن. زه‌ریبه‌و باجیکی دانا له‌سه‌ر ئه‌و که‌سه‌ی ده‌یه‌وی به‌ته‌نیا ئاخاوتن له‌گه‌ڵ پیغه‌مبه‌ردا بکاو بری له‌کاتی به‌نرخ‌ی بکوژی: که ئه‌و کاته له حه‌قیقه‌ت دا مولکی هه‌موو موسولمانانه و ئه‌و داگیری ده‌کا...!! نایه‌تی ﴿یا ایها الذین امنوا اذا ناجیتم الرسول فقدموا بین یدی نجواکم صدقة﴾ ی نازل کرد.

عه‌لی کوپی ئه‌بو طالیب ده‌لی: له‌قورئان دا نایه‌تیک هه‌یه پیش من که‌س کاری پی نه‌کردوه و دوا منیش که‌س کاری پی نه‌کردوه. نایه‌ته‌که‌ش نایه‌تی ﴿یا ایها الذین امنوا اذا ناجیتم الرسول﴾ یه . ئه‌و بوو من دیناریکم خورد کرده‌وه کردمه‌ دیرهم، هه‌ر که بم ویستایه له‌گه‌ڵ پیغه‌مبه‌ردا قسه‌ی تایبه‌تی بکه‌م و له‌گه‌لی دا کۆبمه‌وه دیرهمه‌میکم ده‌به‌خشی، ئه‌جار ده‌چومه‌ خزمه‌تی، تادیرهمه‌کان ته‌واو بوون. ئه‌جار نایه‌تی ﴿أأشفقتم﴾ نازل بوو. ئه‌و ئه‌ر که له‌سه‌ر موسولمانان لاچوو!

ده‌فه‌رموی: ﴿یا ایها الذین امنوا اذا ناجیتم الرسول فقدموا بین یدی نجواکم صدقة﴾ ئه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی ئیمان‌تان هه‌تاوه‌و خودا به‌تاک و ته‌نها ده‌زانن و پیغه‌مبه‌ری خوداتان به‌لاوه‌ راستگوویه‌و شوین په‌یامه‌که‌ی که‌وتوون! هه‌ر کاتی ویستتان به‌ته‌نیا له‌گه‌ڵ پیغه‌مبه‌ردا کۆبینه‌وه‌و ئاخاوتنی له‌گه‌ڵ دا بکه‌ن ده‌ریاره‌ی کاریکی تایبه‌تی خۆتان پیش گفست و گوکه، خیریک به‌هه‌زاران بکه‌ن، ئه‌وه‌ش بو ریزنان له‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ و که‌مکردنه‌وه‌ی ئه‌رکی سه‌رشانی و سود گه‌یاندن به‌ هه‌زاران و جیاکردنه‌وه‌ی موسولمانی ساغ و دوروو له‌یه‌کتر.

﴿ ذلکم خیر لکم واطهر ﴾ به‌خشینی ئەندازەیک لە مال پێش چیه کردن له‌گه‌ڵ پێغه‌مبەر ﷺ بۆ ئیوه خێرو فه‌ره، چونکه فه‌رمانی خودا به‌چی دینن، پاداشتی قیامت ده‌سته به‌ر ده‌کهن، دل و ده‌رونتان له‌چروکی و په‌زیلی پاک ده‌بێته‌وه، هه‌ژاره‌کان سودمه‌ند ده‌بن و هه‌ریکاریی کۆمه‌ڵی ئیسلامی ده‌رده‌که‌وی و ریزو نرخ‌ی زیاد ده‌کا.

﴿ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ ته‌گه‌ر به‌کیک له‌ ئیوه دارایی ته‌و ئەندازەیه‌ی نه‌بوو، ته‌وه هه‌چی له‌سه‌ر نه‌یه ته‌گه‌ر به‌بی به‌خشینی به‌ری له‌ مال قسه‌ له‌گه‌ڵ پێغه‌مبەر ﷺ دابکا، چونکه فه‌رمانه‌ که ته‌وانه ده‌گرێته‌وه: که داراییان هه‌یه.

﴿ أَأَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيَّ نِجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ ﴾ ئایا ترسی که‌مه‌ستی و هه‌ژاریتان هه‌یه: که‌پێش قسه‌ کردن و کۆبونه‌وه له‌گه‌ڵ پێغه‌مبەر ﷺ سه‌ده‌قه پێشکه‌ش به‌ هه‌ژاران بکه‌ن!؟

﴿ فَاذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ ﴾ جاکاتی ته‌وه‌ی فه‌رمانتان پێ‌کراوه له‌ به‌خشینی مال پێش (نه‌جوا) له‌گه‌ڵ پێغه‌مبەر ﷺ و به‌لاتانه‌وه قورس بوو، خوداش چاو پۆشی لی‌کردن، رینگه‌ی دان به‌بی به‌خشینی مال قسه‌ی تاییه‌تی خۆتان له‌گه‌ڵ پێغه‌مبەر ﷺ دا بکه‌ن.

﴿ فَاقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ، وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴾ به‌رده‌وام بن له‌سه‌ر کردنی نوێژو زه‌کات دان و فه‌رمانبه‌رداری خودا و پێغه‌مبهری خودا و خۆپاریزن له‌ جله‌وگیریه‌کانیان، بێگومان خودا ناگاداری کرده‌وه‌کانتانه‌ به‌ناشکراو نه‌یتیان‌ه‌وه‌و روژی قیامت پاداشتان ده‌داته‌وه. چاکه‌ به‌چاکه و خراپه‌ به‌ خراپه‌!

حال و وه زعی نهو دووروانه ی دوستایه تی کافرو
جوله که کانیا ن ده کرد

الْمَرِّ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا
غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ
وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ فَلَهُمْ
عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٦﴾ لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ
شَيْئًا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٧﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ
اللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ أَلَّا
إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٨﴾ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَهُمْ ذِكْرَ
اللَّهِ أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٩﴾

ده باره ی سه بهب نزولی نایه تی ﴿الم تر الى الذين تولوا.....﴾ تبینو
تهبو حاتم له (السدي) و (مقاتل) وه ربايه ت ده کا، ده تین: ثم نایه ته
ده باره ی (عبداللہ کوری ته بتل) ی دوورو نازل بووه، ثم مونا فیه
له لای پیغه مبه ر ﷺ داده نیش و گوئی له قسه ی پیغه مبه ر ده گرت
پاشان ده چوو بو جوله که کانی ده گیرانه وه، روژیک پیغه مبه ر ﷺ له به کیك

له ماله‌کانی دانیشتبوو، له پریک دا فه‌رموی: ئیستا پیاویک وه‌ژوور ده‌که‌وی دلی دل‌ه‌قانی هه‌یه، به‌چاوی شه‌یتان ده‌پوانی، هینده‌ی پی‌نه‌چوو عه‌بدوللای کوری نه‌بتهل هاته‌ ژووره‌وه چاو شینیک بوو، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ پی‌ی فه‌رموو: له‌سه‌ر چی خۆت و هاوه‌لاکانت جنیوم پی‌ ده‌ده‌ن؟ عه‌بدوللا سویندی خوارد: که‌شتی وانه‌بوه، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی: نه‌خیر، جوتیت داوه‌و راست ناکه‌ی، رۆیی هاوه‌له‌کانی هینان هه‌موو سویندیان خوارد که جوتییان نه‌داوه، ئیتر په‌روه‌دگار ئه‌م نایه‌ته‌ی نازل کرد.

ئیمامی ئه‌حمه‌دو حاکم له ئیبنو عه‌بباسه‌وه ریاویه‌تیکی له‌م جو‌ره‌یان کردوه، به‌سه‌به‌ب نزولی نایه‌تی ژماره‌ (۱۸) ..

ئیت‌ر سه‌ر له‌نوێ قورئان ده‌گه‌رپه‌ته‌وه سه‌ر ئه‌و دوورپووانه‌ی دۆستایه‌تی جوله‌که‌کانیان ده‌کرد، هه‌ندی‌ حال و وه‌زع و هه‌لوێست و کرده‌وه‌یان دیاری ده‌کا، هه‌ره‌شه‌یان لی‌ ده‌کا به‌وه: که پیلان و نه‌خشه‌ گلاوه‌کانیان ده‌رده‌خاو په‌رده‌ له‌سه‌ر خراپه‌کاریان لاده‌باو لی‌یان له‌هه‌را ده‌دا، ئه‌وه راده‌گه‌یه‌نی: که سه‌ره‌نجام ئه‌وان ریسوا ده‌بن و سه‌رکه‌وتن بو‌ بانگه‌وازیی ئیسلامی‌یه.

ده‌فه‌رموی: ﴿الم تر الى الذين تولوا قوما غضب الله عليهم، ما هم منكم ولا منهم﴾ ئایا ناروانی (ناروانن) بو‌ حال و وه‌زع‌ی ئه‌و کۆمه‌له‌ دوورپووانه‌ی خۆیان کردوه به‌ دۆستی گهل و نه‌ته‌وه‌یه‌ك خودا قاری لی‌گرتون، به‌نه‌یئنی هاتوچۆیان ده‌که‌ن و نه‌یئنی موسولمانانان بو‌ ده‌به‌ن و جنیو به‌ پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ وهاوه‌لائی ده‌ده‌ن، ئه‌وانه‌ له‌ واقیع دا نه‌ له‌ئێوه‌ن و نه‌له‌وانن. نه‌له‌گهل موسولمانانن نه‌له‌گهل جوله‌که‌ن.

﴿و يحلفون على الكذب وهم يعلمون﴾ به‌ درۆ سویندتان بو‌ ده‌خۆن که قسه‌ی ناشرین و جوتییان نه‌وتوه‌وه، بو‌ خۆشیان ده‌زانن: که درۆ

ده کەن. ﴿ اَعَدَّ اللهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا، اِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴾ خودا بۆ ئەوانە سزای بە ئێشی روژی قیامەتی ئامادە کردووە: کە ئاگری دۆزەخە. بەراستی ئەوانە کاریکی بە دوو خراپ دەکەن و سورن لە سەر نەنجامدانی کارە ناشیرینەکانیان.

﴿ اتَّخَذُوا اِيْمَانَهُمْ جُنَّةً، فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴾ ئەو دوو پرووانە بە پڕۆلەت خۆیان بە موسوڵمان نیشان دەدەن، لە دل دا کافرو بێ پروان، سویندی بە درۆو بێ بناغەیان کردووە بە مەتال و خوینی خۆیانی پێ دەپاریزن، بەو سویندە بە درۆیانەیان فیل ئەوانە دەکەن: کە حەقیقەتی بیرو باوەریان نازانن، پێیان وایە راست دەکەن، بەم هەڵخەڵەتانەیان، خەلکی لە رێبازی خودا لا دەدەن بە هۆی تەمبەلێ و تەو زەلییان خەلکی لە ئیمان هێنان سارد دەکەنەو، کاری موسوڵمانان بە سوک دەگرن و هەول دەدەن لە شان و شەو کە تیان کەم بکەنەو، ئەوانە: کە ئەو کارو هەلوێست و رەفتاریانە، عەزابی سەخت و دژواریان بۆ دانراوە! عەزاییکە وێرێ نازاری زۆری ریسواکە ریشە!

﴿ لَنْ نَغْنِي عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَا اَوْلَادُهُمْ مِنْ اللّٰهِ شَيْئًا، اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيْهَا خَالِدُونَ ﴾ روژی قیامەت مال و مندالیان لە عەزابی خودا پزگاریان ناکا. ئەوانە ئەهلی دۆزەخن و لێی دەرناچن و بۆ هەتا هەتایە تێیدا دەمی نەو.

﴿ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللهُ جَمِيعًا، فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ ﴾ ئەو پێغەمبەر ئەو روژه بۆ ئەو خەلکە باس بکە: کە خودا هەموو ئادەمیزاد زیندو دەکاتەو و لە گۆرەکانیان پادەبن، هەموانیان لە سارای مەحشەردا کۆدەکاتەو و کەسیان لێ دواناکەوێ، کەس لە بیر ناکرێ، جا ئەو کاتە دوو پروووەکان سویند بە خودا دەخۆن: کە ئەوان لە سەر هیدایەت بوون، هەروەکوو چۆن لە دنیادا سویندیان بۆ خەلک دەخوارد: کە ئەوان

له سهر سه قن. چونكه ئاده ميزاد له سهر چ حالتيك ده مرئ
له سهر نهو حاله زيندو ده كريتته وه. وا ده زانن نهو سويند خواردنه يان له
قيامهت دا رزگاريان ده كا، وه كو چۆن له دونيا بهو جوړه سوينده
به درۆيه يان رزگاريان ده بوو.

﴿وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ، أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ﴾ نهوان له
قيامهت دا واده زانن: بهو سوينده به درۆيه يان سوديكيان ده ست ده كه وي
زه ره رو زيان يان لي دوور ده خريتته وه، وه كو چۆن له دونيا دا هه مان
گومانيان هه بوو، ناگادار به نهوانه بهو ته سه وورو بو چونه يان
درۆزني كوري درۆزن.

وه كو له نايه تيكي تر دا ئامازه بهم مانايه ده كاو ده فهرموي:
﴿ثُمَّ لَمْ تَكُنْ تَفْقَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا: وَاللَّهِ رَبُّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ،
انْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾
(الانعام ۲۳-۲۴).

﴿إِستَحْذِرْهُمْ الشَّيْطَانُ، فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ أُولَٰئِكَ حِزْبُ
الشَّيْطَانِ، أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ هوي گومرايي نهو
تاقمه نهويه: شهيتان زال بووه به سهر يان دا، عه قل وهوشي
داگير كردون، فهرماني خودايان پاشگوي خستوه، تاعهت و به ندايه تي
بو خودا ناكهن، خودا په رستيان له بير خو بردوته وه نهوانه
سه ريزي شهيتان و دارو دهسته كه يني، دلنيا به و ناگادار به: كه
هه مئاهه نگانني شهيتان خه ساره تمه ندن خه ساره تمه ندي به فتاره چوو ههر
خويانن، چونكه نهوان به هه شتيان به دۆزه خ فروشته وه، له جياتي
هيديا بهت گومرايي ان هه لېژاردوه، درويان له گه ل خوداو
پيغه مبهري خودا كردوه، سويندي به درويان خواردوه، نهوانه له دونياو له

قیامت خه ساره تمه ندن، بیگومان که سیک عاقل بی، نه م نه گبه تییه به
سه رخوی ناهیتی.

سزای دوژمنانی خوداو پیغه مبه ر^ﷺ، دوستایه تی کردنی
دوژمنانی خودا یاساغه

إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ فِي الْأَذْلَلِينَ ﴿٢٠﴾
كُتِبَ اللَّهُ لَا غَلِبَ أَنا وَرُسُلِي إِلَّا اللَّهُ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾

لهوه پیش خرابی حالی دوروه کانی بهیان کرد، که له قیامت دا
توشی چ ده بن وچهند خه ساره تمه ندن، نه مجار پهروه دگار هوئی
خه ساره تمه ندیان رون ده کاته وه، که بریتیه له دژایه تیکردنی خوداو
پیغه مبه ری خوداو سه ریچی کردنی فرمانه کانیان، نه وهش دیاری ده کا
که خودا بریاری ته وای داوه: که کۆمه کی پیغه مبه ران ده کاو
دوژمنانیان ده شکیتی. نه وهش راده گه یه نی: که ئیمان له گه ل
خوشویستنی دوژمنانی خودا له دل دا کۆنابنه وه.

ده فرموی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، أُولَئِكَ فِي الْأَذْلَلِينَ﴾ نهو
کافرانه ی سه ریچی فرمانی خودا ده کهن، دژایه تی نایینی ئیسلام وگوئی
نه دان به خوداو پیغه مبه ری خودایان کردوه به ره فتارو ئاکاری خویان و
پشتیان له حق کردوه، خویان خستوته به ریک و شه ریعه تی خوداو
پیغه مبه ریان له به ریک دناوه و دژایه تیکردنی خوداو پیغه مبه ریان کردوه
به پیشه، نه وانه له تاقم وپیتری تیشکاوانن لهو کۆمه لهن: که خودا
زه لیلیان ده کاو کهس له وان زه لیل تر نابیی، له دونیادا به کوشتن ودیلی و
ده رکردن له ولات ریسوا ده بن. وه کوو نهو حاله ی به سه ر موشریکه کان و

جوله‌که‌کان دا هات، له‌قیامه‌تیش به‌عه‌زایی ئاگری دۆزه‌خ: که له واقیع دا هەر که‌سی بخریته ناو دۆزه‌خه‌وه ئه‌و په‌ری ریسوایی به‌سه‌ر هاتوه، به‌ته‌واوی زه‌لیل بووه، وه‌کوو له‌نایه‌تیکی تردا ده‌فرموی: ﴿ربنا انك من تدخل النار فقد اخزيته وما للظالمين من انصار﴾ (آل عمران/۱۹۲).

به‌م جۆره‌ خودا ناو‌می‌دی کردن، ئه‌و بیروبو‌چونه‌یان: که‌پێیان وابوو جوله‌که‌کان هێژیکن حیساییان بو‌ ده‌کرئو بو‌ ئه‌وه‌ ده‌شین: که‌ په‌یانیان له‌گه‌ڵ به‌سه‌ری دژی موسولمانان و پیغه‌مبه‌ر ﷺ بچو‌ئینه‌وه. سه‌ر له‌سه‌ر به‌ هه‌له‌ی داناوه‌ ره‌تی کرده‌وه، فرموی:

﴿كتب الله لاغلبن انا ورسلي ان الله قوي عزيز﴾ خودا برپاری داوه له‌ نه‌زه‌ل دا نویسویه‌تی: که‌ خودا و پیغه‌مبه‌ری خودا سه‌رکه‌وتن به‌سه‌ر دوژمنیان داو هه‌موو کاتی هه‌ر نه‌وان بالاده‌ستن به‌سه‌ر ناحه‌زانی ئاین دا، نه‌مه‌ برپاریکی نه‌زه‌لی په‌روه‌دگاره‌و پاشگه‌زی‌بونه‌وی تێدانیسه‌، سه‌ره‌نجام سه‌رکه‌وتن له‌ دنیاو قیامه‌ت دا بو‌ خودا په‌رستانه‌، به‌واقیع و کرده‌وه نه‌مه‌ هاتوه‌ته‌ دی، سه‌یری میژوو بکه‌و پروانه‌، نه‌وه‌تا به‌دریژیی رۆژگارخودا پیغه‌مبه‌رانی به‌سه‌ر نه‌ته‌وه‌کانیان دا زال‌کرده‌وه، ئه‌وه‌ قه‌ومی نوح و هودو صالح و لوط و قه‌ومی فیرعه‌ون... هه‌تد

نه‌وه‌تا چه‌زه‌تی موحه‌مه‌دی بالاده‌ست کرد به‌سه‌ر موشریکه‌کانی نیوه‌ دورگه‌ی عه‌ره‌ب دا، پاشان له‌ماوه‌یه‌کی که‌م دا هه‌ردوو ئیمپراطۆریه‌تی رۆم و فارسی کۆنترۆل کرد. ئه‌وه‌ی به‌فیعلی روی داوه ئه‌وه‌یه‌ ئیمان و باوه‌ری یه‌کتا په‌رستی به‌سه‌ر کوفرو ئیلحادا بالاده‌ست بووه‌و بروا به‌تاک و ته‌نهایی خودا له‌سه‌ر زه‌وی جیگه‌یربووه‌، هه‌ر چه‌نده‌ کۆسپ و ته‌گه‌ر هاتبنه‌ سه‌ر ریگای خودا په‌رستی قه‌لاچۆ کراون و رامالراون، ته‌گه‌ر به‌یناوبه‌ینیکی کوفرو ئیلحاد هاتبیتنه‌وه‌ گۆره‌پان و

له هه ندی پارچە ی سەر زەوی خۆی نواندبێ، وەکو ئیستا له ولاتیانی کوفرو ئیلحاد دا بەدی دەکری، ئەوە حەتمەن سەر ئەنجام دەبێ بەرەو خودا پەرستی هەنگاو بنێن و ئەو دیار دە ی بێ باوەر پیسە بەرەو نەمان دەروا. چونکە دیار دە ی کوفرو ئیلحاد شیای مانەو نیه، له گەڵ بریاری ئەزەلی خودادا دژ دەوەستی، بەلام بەمەر جی موسوڵمانان ئەرکی خۆیان بەرپۆه بەرن، له ئاستی پەرپرسیاریه تی خۆیان دابن، بەگۆرە ی بەرنامە ی خودا هەلس و کەوت بکەن.

هەرکاتی بیندرا له شوێنێک کوفر بالادەستە، ئەوە بزانه: کە موسوڵمانان ئەرکی سەر شانی خۆیان ئەنجام نەداوه، وەکوو پێویست پابەندی فرمانی خودا و پەيامی قورئان نەبوون. چاویان له پیغه مبه ر ﷺ هاو لەانی نەکردووه!!!

ئەمرۆ: کە ئادەمیزاد دەروانیته ئەو هیڕش و پەلاماردانانە ی دوژمنانی ئیسلام پەیتا پەیتا دەیکەنەسەر موسوڵمانان و خاک و ولاتیان، ئەو هەموو زەبرو زەنگە ی له دژیان بەکاری دێنن، ئەو پیلان و فرت و فیل و چاو و راوە ی له موسوڵمانانی دەکەن، ئەو پاشقولانە ی لییان دەگرن، تەنانەت له هەندێ ولات و ناوچەو هەرێم دا کار گەیشتووته ئەوە موسوڵمانان کۆکۆژو رەشە کۆژ بکری، شارو گوندو لانەیان لی وێران بکری و ناچاری کۆرەویان بکەن، له زیدو نیشتمانی باوک و باپیرانیان وە دەربسرتن. گەمارۆی ئسابوری بدرین، رزق و رۆژیان لی بپروری، سوتە مەنی و پێداویستی ژیا نیان لی قەدەغە بکری، بەهەموو شیوە یەک بچەوسیندرێنەوه!!

کەچی وێرای ئەو حاله و لەو هەش ناخۆشتر کە بەسەر موسوڵمانان دی، دەبینین بیروباوەری راستەقینه له دلی خودا پەرستاندا جیگیر و ورەیان بەرزەو نارووخین، ئیمانیان بە سەرکەوتنی خۆیان هەیه و دوژمن ناتوانی

بیان توینیتتەو، ناتوانی سەریان پی شۆرپکا و بیانخاتسە ژێر رکێفی خۆیەو.

ئەو مێژوو سەیر بکە، هەر لە ئەصحابو لئو خودەو تا ئەمڕۆ، هەر لە هێرشێ خاچەرستان و تەتەر و مەغولەو، تاروخاندنی خەلافەتی ئیسلامی و بەشەشکردنی جیهانی ئیسلامی بەسەر دەوڵەتۆکە و کوێخا دێیەکان دا، دانانی چلکا و خۆرانی کوفر و ئیلحاد بەسەر ئەو دەوڵەتانەو و نانەوێ دو بەرەکی و دزایەتی لەنیوان ئەم ولات و ئەو ولات دا، هاوکات لە گەڵ غەزوێکی ئەعافی داپژراو و بەردەوام دژی ئیسلام و موسوڵمانان، ئەجار بەتالانکردنی داھات و بەرووبومی ئەو ولاتانە لە ژێر پەردە ی جیا جیادا..

سەرباری ئەو هەموو مەینەتیانەو سەر هەڵدانی ئەو هەموو پارت و حیزبە عەلانیانە لە ناو جیهانی ئیسلامی دا: کە کۆمەلگای ئیسلامییان پەرپەر کردو، وێرایی دەیەھاو سەدەھا جەخارو ناسۆری تر: کە باسکردنیان زۆری دەوێ. کەچی سوپاس بۆ خودا، ئیسلام هەر لە بەرەو دایەو رابونی ئیسلامی لە گەشەو نەشە دایە. رۆژ لە دوا ی رۆژ موسوڵمانان زۆر دەبن، بانگەوازی ئیسلامی سنوورەکان دەشکێنی و بە جیهان دا بلاودەبێتەو.

ئەجار پەرەدگار تەرازوی ئیمان دیاری دەکا و دەفەرموێ : ﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ﴾ ئەتۆ گەل و نەتەوێەکت دەست ناکەوێ بپروایان بەخودا و بە رۆژی قیامت هەبێ، کەسیکیان خۆش بوێ، کە دزایەتی خودا و پێغەمبەری خودا بکا، باشە و دزانیە باوکانیان یان کۆرەکانیان یان خزم و کەس و کاریان بن. واتە: نابێ خواوەن باوەران، ئەوانە ی ئیمان بە خودا و بە رۆژی دوا یی هەبێ. دۆستایەتی و

موالاتی که سانیك بکهن: که دوژمنی خوداو پیغه مبهری خودان، با شه دوژمنانهی خوداو پیغه مبهری نزیکترین کهس بن بۆیان، بهم جوړه باوک بن، یان روژلهو جگهر گوښه یان بن، یان براو خزم و کهس و کاریان بن.

تیر میږیو حاکم طبعه رانی له فخر موده یه کی (مرفوع) دا ریوایه تیان کرده: که تیتیدا هاتهو: (يقول الله تبارك وتعالى: وعزتي لا ينال رحمتي من لم يوال اوليائي، ويعدا اعدائي) پوره دگار ده فخر موی: سویند به عزیزهت و جه لالی خۆم، ره حمدهت و بهزه یی من ناگا به کهسیك دۆستایه تی خۆشه ویستام نه کاو دژایه تی دوژمنانم نه کا.

په یوه ندی خوین و خزمایه تی له ناستی په یوه ندی په یو یاه ودا بی هیژو پیژ، کاتیک نیعتیار بو په یوه ندی خوین و خزمایه تی ده کړی: که له گهل نایین نا کوک نه بی، لایه که له ژیر نالای نیسلام و لایه که ی تریان له که مپی شه تیان نه بی. به لکوو هه موویان له ژیر یه که نالادا بن، هه کاتیک دژایه تی کهوته نیوانه وه، کوفرو نیمان هاته گوړی، نیتر روژی خوین و خزمایه تی ونه ژاد نامیتي. شه ودا شهو عوبه یه روژی غه زای به در، باوکی خو ی کوشت نه بو یه کړی صديق ویستی عه بدوره حماني کوړی بکوړی، مه صعبی کوړی عومهر عوبه یی برای خو ی کوشت، زور له هاوه لانی تر خزم و کهس و کاری خو یان کوشت.

﴿اولئك كتب في قلوبهم الإيمان، وأيدهم بروح منه، ويدخلهم جنات تجري من تحتها الأنهار، خالدين فيها، رضي الله عنهم ورضوا عنه﴾ نهوانه ی دوژمنانی خوداو پیغه مبهریان خو ش ناوی، دۆستایه تی و موالاتیان ناکمن، نهوانه نیمانی صه حیح و راست له دلایاندا چه سپاوه، له دونیادا خودا به هیژیان ده کا به یار مه تیدانی خو ی بو سرکه وتیان به سمر دوژمنان دا، له قیامه تیش دا ده یاغاته ناو باغ و باخاتی به هه شت: که به ژیر باله خانه و دره خته کانیان دا جوگای ناوی

صاف و رون رهوان ده بن، ئهو خودا پێداوانه لهویدا ده میتنهوه بۆ هه تاهه تایه، طاعت و خودا په رستی دونیا یان لی قبول کراو خودا ره جمه تی خۆی به سه ردا رشتون، خودا لی یان رازی به ئه وانیش له خودا رازین و دلخۆشن به و نازو نیعمه تانه ی خودا پێی به خشیون.

﴿اولئك حزب الله، ألا إن حزب الله هم المفلحون﴾ ئه وانه کۆمه له و تاقمی پهروه ردا گارن، له ژیر ئالای ئه ودا کۆبونه وه، پابه ندی فه رمان و جله و گیریه کانی ئه ون، دژی دوژمنانی خودا ده جه ننگن و یارمه تیده ری خۆشه و یسته کانی. ناگادار بن هه ر کۆپو کۆمه له و تاقمی خودا په رست به مرزا گه یشتون و خۆشه ختی دنیا و قیامه تی یان بۆ خۆیان ده سته به ر کردوه.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (الحشر)

سوره تی حشر مه دینه یی یه و بیست و چوار ئایه ته، ناو نراوه به سوره تی (حشر) چونکه ئایه تی ﴿هو الذي اخرج الذين كفروا من اهل الكتاب من ديارهم لأوّل الحشر﴾ ی تێدایه، پێشی ده گو ترێ: (سوره شی به نی نه ضیر) چونکه باسی جوله که ی به نو نه ضیری تێدایه: که له غه زای (بنی النضیر) دا ئه نجام درا، ئه م خێله جوله که ئه وانه بوون: که له سه ره تای سالی چواره می کۆچی دا په یمانیان له گه له پێغه مبه ر ﷺ دا شکاند، پێغه مبه ر ﷺ له مه دینه وه ده ری نان...

سوره ته که روداوی (بنی النضیر) مان بۆ ده گیریته وه، چۆن روی داو بۆچی روی داو ده ر ئه نجامه کانی دوا یی چی بوون و چ کاریگه ریه کی له سه ر کۆمه لگای ئیسلامی هه بوو.

سوره‌ته‌که وه‌کوو باقی سوره‌ته مه‌ده‌نییه‌کان گرنگی ده‌دا به ئه‌حکامی ته‌شریعی و ته‌نظیمی کۆمه‌لگای نیسلامی، دوا به‌دوای روداوی ده‌رکردنی (بنی‌النضیر) له مه‌دینه، ئه‌حکامی غه‌نائیم و ده‌ستکه‌وتی جه‌نگ دیاری ده‌کا. چۆنیه‌تی دابه‌شکردنی زه‌وی وزارو مال و خانویان به‌سه‌ر موسو‌لمانه‌کان داو حیکمه‌تی ئه‌و دابه‌شکردنه رون ده‌کاته‌وه. له‌م میانه‌ش دا مه‌ردایه‌تی و جوا‌غیتری کۆچکه‌ر (مه‌اجرین) ه‌کان و نه‌فس به‌رزی ئه‌نصاره‌کان ده‌رده‌خا، هه‌لو‌یستی هه‌ردوو لایان به‌په‌سندو نمونه له‌قه‌له‌م ده‌دا.

روداوی غه‌زای به‌نی نه‌ضیره‌کوو و تمان: له سه‌رتای سالتی چواره‌می کۆچی و دواي غه‌زای ئوحود و پێش غه‌زای (الاحزاب) بووه، وه‌کوو ریاویه‌تکراوه: پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌گه‌ڵ ده‌که‌س له‌هاوه‌لانی: که (ئه‌بویه‌کرو عومه‌رو عه‌لی) یان تێدا بوون، ته‌شریفی برد بۆ کۆچه‌و هه‌واری خێلی به‌نو نه‌ضیر: که هاوپه‌یمان بوون له‌گه‌ڵی. داواي لی‌کردن هاویه‌شی بکه‌ن له‌خوێندانی ئه‌و دوو پیاوه‌ی: که عه‌مری کورپی (امیه) به‌نه‌زانی و هه‌له‌کووشتبونی، ئه‌م یارمه‌تی و هاویه‌شی کردنه به‌گوێره‌ی ئه‌و په‌یمانه‌بوو: که پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌سه‌ره‌تای چوونی بۆ مه‌دینه له‌گه‌ڵ جوله‌که‌کان دا مۆری کردبوو.

که‌ته‌شریفی گه‌ییشه‌ ئه‌وی له‌گه‌ڵ سه‌رۆکه‌کانیان له‌بن دیوارێک دا دانیه‌شتن و باسی یارمه‌تیدانی بۆ ده‌کردن، به‌سه‌ر زاری و روا‌له‌ت پێخۆش‌حالی خۆیان ده‌ریی و ئاماده‌باشی خۆیان نیشان دا بۆ ئه‌وه‌ی هه‌رچی داویان لی‌بکری بیده‌ن! له‌ولاشه‌وه که‌وته‌ دارشتمنی پیلانی له‌ناوبردنی وتیان: هه‌لی له‌مه‌ باشرمان بۆ هه‌لناکه‌وی، کیتان له‌خۆی راده‌بینی بجێته سه‌ر ئه‌و بانه‌و له‌ویوه به‌ردیکی گه‌وره‌ی پیامالی و بیکوژی و رزگارمان بێ له‌ده‌ستی؟! عه‌مری کورپی جه‌حاشی کورپی که‌عب

وتی: من پهو کاره هه لده ستم، ئیوه بیخلاقیتن من له پشته وه سر ده کهومه سهربان و بهردیکی زل ده دم به سهرباو ده یکوژم. لهو کاته دا کابرا هه لسا بجی بۆ سهربانه که، خودای گه وره پیغه مبه ری لهو پیلانه ناگادار کرد، ئیتر پیغه مبه ر ﷺ خیرا هه لساو رۆیی، وه کو کاریکی به په لهی هه بی گه راپه وه بۆ ناو مه دینه. هاوه له کانیشی که پیتان زانی پیغه مبه ر ﷺ له وئ نه ماوه و گه راپه ته وه بۆ مه دینه نه وانیش گه رانه وه.

ئیتر پیغه مبه ر ﷺ پیلانی جوله که کانی بۆ موسولمانان گتیراپه وه و ته مه ی به په یان شان دانا. فهرمانی کرد به خۆ ناماده کردن بۆ شه پر کردن له گه لیانا. له وه پیشیش چهند په یان شکینی تریان لی ده رکه وتبوو...

بۆ غونه کۆمه لیک له جوله که ی به نونه ضیر (که عبی کوری نه شرف) یشيان تیدا بوو، په یوه ندیان کردبوو به کافره کانی قوره شه وه بۆ پیلان دانان دژی پیغه مبه ر ﷺ و موسولمانان له کاتیک دا ئه م عه ه دو په یانه ش له نیتوان پیغه مبه رو جوله که کان دا هه بوو، نه وه بوو پیغه مبه ر ﷺ موحه مه دی کوری مه سه له مه ی ئیزن دا که عب بکوژی، نه ویش کوشتی.

بۆیه پیغه مبه ر ﷺ موحه مه دی کوری موسله مه ی نارد که پیتان بلی: پیغه مبه ری خودا منی ناردوو پیتان رابگه یه نم ئیوه ویستوتانه پیلانیکی ناوا بگپن، ده بی رهو بکه ن و ئه م ناوچه یه به جی بیتلن و ئیته له گه ل ئیوه دا ناتوانین بژین. بۆئه مه ییش (ده) رۆژ ماوه تان بی، پاش نهو ماویه هه ر که سی بینین له ئیوه له ملی ده دهن. نه وه شی پی راگه یاندن: که مال و سامانی خۆیان له گه ل خۆیان به رن و وه کیل و جی نیشن به سه ر باخ و کشت و کالیانه وه دابنن، جوله که کان ترسیان لی نیش و که وتنه خۆکوژکردنه وه و ناماده باشی بۆ بارکردن، دووړه کانی مه دینه

به سه رو کایه تی عه بدوللای کوری ئوبه ی کوری ئه بی سه لول په یوه ندیایان
پتوه کردن و هه لیاننان بۆ نه وه ی داواکه ی پیغه مبه ر ﷺ رت بکه نه وه و
به رگری له خویان بکه ن، پتیان وتن: نه گهر ئتوه خۆتان رابگرن و نه روژن،
ئیمه یش پشتگیریتان لی ده که ین، شهریان له گه ل کردن ئیمه یش له ته کتان
دا شه ر ده که ین، دهریان کردن ئیمه ش له گه لتان ره وده که ین.

جوله که کان کهوتنه راویژ کردن و متمانه یان به قسه ی سه روکی
دوو پوه کان نه بوو، به لام سه روکی جوله که کان که (حیی) کوری نه حطه ب بوو،
وتی: ره وناکه ین مال و حالمان له خۆمان تیک ناده ین، ئازوخه ی سالتیکمان
هه یه و ده چینه ناو قه لاگانمانه وه و خۆمان قایم ده که ین، ئیتر وه لامی بۆ
پیغه مبه ر ﷺ ناردو وتی: نارۆین و چیت له ده ست دی بی منه ت به .

پیغه مبه ر ﷺ و موسولمانانه کان تا ده روژه که که تیپه رین په لاماریان
نه دان، نه مجار پیغه مبه ر ﷺ فه رمانی به موسولمانانان کرد خویان
ئاماده بکه ن بۆ هیرش بردنه سه ر جوله که کان، عه بدوللای کوری ئومی
مه کتومی له سه ر مه دینه دانا، ئالای جهنگی دایه ده ست عه لی کوری
ئه بو طالیب، له مانگی ره بیعول شه و هل دا. چونه سهریان و چواره وری
قه لاو خانه کانیان دان و (۱۵) روژتیک به م حاله مانه وه ته سلیم نه بوون،
که هیرشسیان بۆ ده کرا له سه ر قه لاگانیان ه وه به به رده فرکی
دیفاعیان ده کرد.

نه مجار پیغه مبه ر ﷺ فه رمانی به هاوه لانی کرد: که دارخورمای
باخه کانیان بپن بۆ نه وه ی شتیکی وایان نه میتنی دلێ پی خوش بکه ن، له
پیناویا بجهنگن. که جوله که کان شه و هیان بینسی باخیان ده سوتی و دار
خورمایان ده بردرین و هاواریان لی هه لساو کهوتنه گازنده کردن،
ده یانگوت: موحه مه د له وه پیش بۆخۆی باخ ویرانکردن و برینی داری
بهرداری قه دهغه ده کرد، که چی ئیستا وابۆ خۆی شه کاره ده کا.!!

به لام بی سود بوو بۆ پشتگیری پیغه مبه ر ﷺ نایه تی:
﴿ما قطعتم من لينة او تركتموها قائمة على اصولها فباذن الله وليخزي
الفاسقين﴾ نازل بوو.

گه مارۆدان پی نایه روژی بیست وشه شه مه وه، جوله که کان له به هانا
هاتنی دوو پرووه کان نا هومید بوون، خودا ترسی خسته ناو دلیانه وه،
به ناچاری داوایان له پیغه مبه ر ﷺ کرد: که خوینیان پارێزراو بی و ریگیان
بدری ولات به جی دێلن. پیغه مبه ر ﷺ له گه لیان دا ریککهوت: که هر
به سی کهس باری حوشتیک کهل و پهل و نازوخه له گه ل خوین بهرن،
چه که کانیاان به جی پیلن. ئیت جوله که کان به ناچاری چیان بۆ هه لگرا له گه ل
خوین بردیان و ولاتیان به جی هیشت، به دهستی خوین خانوه کانی خوین
دهروخاند بۆ نه وهی موسولمانانان سودیان لی نه بینن.

هه ندی له پیاو ماقول و سه رو که کانیاان چون بۆ ولاتی خه بیه رو نه وانی
تریان چون بۆ ولاتی (نه زروعات) له شام، مال و سامان و زه ویو زارو
باخ و بیستانیاان به جی ما بۆ موسولمانانه کان و بوو به ده سته که وتیکی
تایبه تی و پیغه مبه ر ﷺ به سه ر موهاجیرینه کان دا دابه شی کرد به شی
نه نصاره کانی لی نه دا جگه له دوو کهسی هه ژاریان نه بی: سه هلی کوری
حه نیف و نه بودوجانه (سماک)ی کوری خه په شه. نه مهش له بهر نه وه بوو
کوچکه ره کان مال و سامانی خوین له پیناو عه قیده که یان دا له مه که که
جی هیشت بوو. نه نصاره کان کو مه کییان پی کرد بوون، له ناو خوین
حه واند بوینانه وه. کرد بوینانه هاو بهش له مال و سامانی خوین دا، نمونه ی
برایه تی ئیسلامی راسته قینه یان به و په ری ئیثاروله خو بو ردوی یه وه
به رجه سته کرد.

چاکه نه مه هه له هه لکهوت پیغه مبه ر ﷺ ویستی نه و حاله نااسایی به
بگێر نه وه بۆ حاله نااسایی خو ی نه و ده سته کهوته به سه ر هه ژاره کان دابهش

بکا. بۆ ئەو هی ئەرکی موهاجیرەکان لە سەر شانی ئەنصارەکان لابیچی،
مال و سامانی ش هەر لە بەر دەستی دەوڵە مەندە کاندای نەبێ.
دە هی بابزانی قورئان چۆن چۆن ئەو روداوە مان بۆ دە گێریتەو؟ لیترە
بەوە لاوێ گوی بۆ ئەو بگرن.

وێ دەرنانی جولە کە کانی بەنۆنە خیر

بسم الله الرحمن الرحيم

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
 ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ
 لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ
 حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ فَأَنَّهُمْ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ
 فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ
 فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ ﴿٢﴾ وَلَوْلَا أَنْ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ
 الْجَلَاءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ ﴿٣﴾
 ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِ اللَّهَ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ
 الْعِقَابِ ﴿٤﴾ مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لَيْنَةٍ أَوْ تَرَكْتُمْ مَا قَاطَعْتُمْ
 عَلَى أَصُولِهَا فَأِيذِنَ اللَّهُ وَلِيُخْرِىَ الْفَاسِقِينَ ﴿٥﴾

دەربارە ی سەبەب نزولی نایه تی یە کەم، بوخاری لە ئیبنو عەبباسە وە
ریوایە تی کردووە دە فەرموی: سوره تی ئەنفال دەربارە ی غەزای بە در
نازل بوو، سوره تی حەشر دەربارە ی غەزای جولە کە ی
بە نو نە ضی ر نازل بوو.

حاکم لە عائیشە وە ریوایە ت دە کا: دە فەرموی: غەزای بە نو نە ضی ر:
کە خێلکی جولە کە بوون، پاش تی پەر بوونی شەش مانگ بە سەر جەنگی
ئو حوودا روی دا، ئەم خێلە بە خۆیان و باخ و بیستانیانە وە لە قەراخی
شاری مە دینە بوون، پێغە مبەر ﷺ ئابلقە ی دان، هەتا ناچار بوون بۆ
رە و کردن، بە مەر جی هەریە کە ی باری حوشتێک کە ل و پەل و ئازوخە لە گە ل
خۆیا بە ری بە بی چە ک، واتە: نابێ چە کە کانیان بە رن. ئیتر نایه تی:
﴿ سبح لله ما فی السموات والارض ﴾ نازل بو.

ریوایە ت کراوە: کە پێغە مبەر ﷺ گە یشتە مە دینە لە گە ل جولە کە کانی
(بنو النضیر) دا پە یانی بە ست: کە نە دژی بوە ستن، نە لە سەری بکە نە وە،
جا: کە موسو لمانە کان لە غەزای بە دردا سەر کە و تن لە ناو خۆیان دا وتیان:
ئە مە ئە و پێغە مبەرە یە: کە لە تە ورات دا بە سەر کە و توو ناوی هاتووە.
کەرۆژی ئو حوود موسو لمانانە کان تی کشکان، گومانیان بۆ پەیدا بوو
کە و تنە پیلان نانە وە، کە عەبی کوری ئە شەرە ف لە گە ل چل کە س دا چون بۆ
مە ککە و پە یانیان لە گە ل ئە بوسە فیان دا بە ست دژی موسو لمانان.
پێغە مبەر ﷺ داوای لە مو حە مە دی کوری موسلە مە کرد: کە برای شیر ی
کە عە ب بوو. بیکۆژی ئە ویش لە پە ناوە فرسە تی لی هینا و کوشتی.

پاشان پێغە مبەر ﷺ ئابلقە ی دان و ناچاری کردن ولات جی بهیلن.
زور بە یان چون بۆ شام و هە ندیکیشیان بۆ ولاتی خە یسەر و حیرە رویشتن.
ئیتەر پەر وە دگار ﴿ سبح لله ﴾ تا دە گاتە ﴿ والله علی کل شیء قدير ﴾ ی
نازل کرد.

ده فەرموی: ﴿سبح لله ما فی السموات وما فی الارض وهو العزیز الحکیم﴾ تەسبیحاتی خودا دەکا هەرچی لە ئاسمانەکان و زەوی دایە، هەموو بۆنە وەر خەریکی تەجیدو تەقدیسە، نوێژی بۆ دەکەن، بە تاک و تەنهای دەناسن، بەزمانی حال یان بە زمانی گوتن خودا پەرستی دەکەن، سەری بەندەگی بۆ خودا نەوی دەکەن، پەروەدگار خاوەنی تواناو دەسەلاتی رەهایە یارمەتی خودا پەرستان دەداو دوژمنانیان تارو مار دەکا، حەکیم و دانایە لە کردارەکانی دا هیچ کاریکی بێهۆدە نیە.

نۆنە ی ئەم ئایە تە ئایە تیکی ترە: که ده فەرموی: ﴿تسبیح له السموات السبع و الارض و من فیهن، وان من شیء إلا یسبح بحمده، ولكن لا تفقهون تسبیحهم﴾ (الاسراء/ ۴۴).

﴿هو الذی اخرج الذین کفروا من اهل الکتاب من دیارهم لاوّل الحشر﴾ خودایەکی وەهایە بریاری دەرکردنی جولەکە ی بەنو نەضیری دا: که له قۆناغی یەکەم دا لە دەوور و بەری مەدینه دوور بخرێنەو. لە تۆلە ی خیانت و قرت و قیل و ناکەس بەچەیی خۆیان لە مال و زێدو نیشتمانی خۆیان دەر بکێژن. جاریکی تر نەتوانن بێنەو بۆ ئەو خاک و ولاتە. ئەمە حەشری یەکەم بوو. جاریکی تریش حەزەرە تی عومەر لە خەیبەر وە لە سەر وەصیە تی پێغەمبەر ﷺ رەوی پێکردن بۆ ولاتی شام.

﴿ما ظننتم ان یخرجوا﴾ ئە ی موسوڵمانانینە، ئێو پێتان وانبوو ئەو جولەکانە خانوو بەرەو زێدو نیشتمانی خۆیان جی بیهێلن. چونکە بەرواڵت خاوەن هیژو تواناو مال و سامان وقە لاو شورە ی قایم و قول بوون، ﴿وظنوا انهم مانعتهم حصونهم من الله﴾ جولەکە کان خوشیان پێیان وابوو قە لاکیان لە عەزابی خودا دەیانپاریژن و کەس ناتوانی دەستیان بۆ بەری.

﴿ فاتاهم الله من حيث لم يحتسبوا، وقذف في قلوبهم الرعب ﴾ سزاو عه زابی خودا له ریگه یه که وه بۆیان هات په بیان پئی نه بردبوو، هه رگیز به خه یالیان دا نه هاتبوو بهو شیوه له مال و زییدی خۆیان وه ده برینرین.. ته نانه ت به خه ونیش نه وه یان نه بینیبوو. نه وه بوو خودا بۆیان هات له ناو دلپانه وه نه که له ناو قه لا کانیانه وه، بۆیان هات و ترسی زوری خسته دلپانه وه، به دهستی خۆیان ده رگای گالدرای قه لا کانیان کرده وه.

﴿ یخربون بیوتهم بأیدیهم و أیدی المومنین ﴾: که دلپا بوون له وهی ده بی رهو بکه من و مال و سامانیان جی بیلن. ئیتر به دهستی خۆیان له ناو وه خانه کانی خۆیان ده رو خاند، بۆ نه وهی موسولمانه کان سودیان لی وهر نه گرن، موسولمانه کانیش له ده ره وه ده ستیان کرد به رو خاندنی قه لا و خانه کانیان.

زوهری و عورپوهی کورپی زوبه ید ده لپن: که پیغه مبه ره ﷺ ریگهی دان یه که ی باری حوشتریک شت و مهک و تازوخه بهرن، ئیتر هه دارو کۆله که و دیره گیکیان به لاوه باش بوایه، له خانه کانیان ده ریان ده هیتاو ده یا نخسته سه ره حوشتره کانیان، موسولمانانه کانیش باقی مانده ی خانه کانیان ده رو خاندن.

﴿ فاعتبروا یا اولی الابصار ﴾ نه ی خاوه ن عه قل و هۆشه نده کان په ند وهر بگرن له و روداوانه، دلپابن هه رچی خودا بیه وی بیته دی ده یته دی، هه رکه سی خیانه تکار بی و سه ره پیچی فه رمانی خودا و پیغه مبه ری خودا بکا، با چاوه پروان بن نه وهی به سه ره جوله که ی (بنوالنضیر) هات به سه ره نه وانیش بی.

﴿ ولولا ان كتب الله عليهم الجلاء لعذبهم في الدنيا ولهم في الآخرة عذاب النار ﴾ ته گهر له بهر نه وه نه بوایه: که خودا برپاری داوه بهو شیوه ریسوایی یه له زیدو نیشتمانی خۆیان ده ربکرین، نه وه له تۆله ی نه و

خیانه ته یان دا له دونیادا به کوشتن و برین و دیل کردن سزای دده دان، وه کوو
 نه وهی سالی پینجه می کوچی دواي غه زای خه نده ق له گدلّ جوله که ی
 (بنو قوره یظه) کردی، یان وه کوو نه وه عه زاب و نار هه تیه ی به سهر
 موشریکه کانی هینا، دواي غه زای به در، یان نه وه دهر دو عه زابه ی توشی
 جوله که ی (بنو قه ینوقاع) بوو له دواي غه زای به در.

به کورتی عه زابدانی جوله که ی (بنو النضیر) بریار یکی خودایسی بوو،
 ده بویه بهو شیوه یان به شیوه یه کی تر سزابدانایه، جا نه گمر له بهر نه وه
 نه بویه: که خودا ویستی وابوو له ولات وله سهر خانویه ره ی خو یان
 دهر بکرتین، به شیوه یه کی تر عه زابی دده دان، نه مه جگه له وه عه زابه ی
 چاوه روانیانه له قیامت دا.

﴿ ذلک بانهم شاقوا الله ورسوله، ومن يشاق الله فان الله شديد
 العقاب ﴾ نه وه دهر کردنه یان له ولاتی خو یان و زالبونی موسولمانان
 به سهریاندا به هو ی نه وه وه بوو: که سهر پیچی فرمانی خوداو پیغه مبهری
 خودایان کرد، نه وه مزگیننی و به لیتانه ی پیغه مبهرانی پیشو دابویان
 دهر باره ی هاتنی پیغه مبهری نیسلام به درو یان ده زانی و ره تیان کرده وه،
 له کاتیک دا نه وان پیغه مبهریان وه کوو کوپی خو یان ده ناسی! که سیکیش
 دوژمنایه تی خوداو پیغه مبهری خودا بکا، دو ستایه تی که مپی کوفر بکاو
 په یان بشکیننی، نه وه خودا به سزای سه خت له دونیاو قیامت دا تو له ی
 لی ده ستیننی.

نه مجار پهروه دگار پاساو بو موسولمانان دینیتسه وه که دار خورمای
 باخه کانی (بنو النضیر) یان بریو سوتاندیان، چونکه نه وه تاکتیکیکی
 جهنگ بوو، ده فرموی: ﴿ ما قطعتم من لینه او ترکتموها قائمه علی
 اصولها فیاذن الله، ولیخزى الفاسقین ﴾ نه وه دار خورمایه ی بریتان و
 سوتانتان له باخه کانی (بنو النضیر) یان به پیوه هیشتانه وه له سهر

صاف و رون رهوان ده بن، ئەو خودا پێداوانه لهو ئی دا ده میتنهوه بۆ هه تاهه تایه، طاعت و خودا په رستی دونیا یان لی قبول کراو خودا ره جمه تی خۆی به سه ردا رشتون، خودا لی یان رازی به و ئەوانیش له خودا رازین و دلخۆشن به و نازو نیعمه تانه ی خودا پێی به خشیون.

﴿اولئك حزب الله، ألا إن حزب الله هم المفلحون﴾ ئەوانه کۆمه له و تاقمی پهروه دگاری، له ژیر ئالای ئەودا کۆبونهوه، پابه ندی فه رمان و جله و گیریه کانی ئەون، دژی دوژمنانی خودا ده جهنگن و یارمه تیده ری خۆشه و یسته کانی. ناگادار بن هه ر کۆپو کۆمه له و تاقمی خودا په رست به مرازا گه یشتون و خۆشه ختی دنیا و قیامه تی یان بۆ خۆیان ده سته به ر کردوه.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (الحشر)

سوره تی حه شر مه دینه یی به و بیست و چوار ئایه ته، ناو نراوه به سوره تی (حشر) چونکه ئایه تی ﴿هو الذي اخرج الذين كفروا من اهل الكتاب من ديارهم لأوّل الحشر﴾ ی تێدایه، پێشی ده گو ترێ: (سوره شی به نی نه ضیر) چونکه باسی جوله که ی به نو نه ضیری تێدایه: که له غه زای (بنی النضیر) دا ئەه نجام درا، ئەم خێله جوله که ئەوانه بوون: که له سه ره تای سالی چواره می کۆچی دا په یانیان له گه له پێغه مبه ر ﷺ دا شکاند، پێغه مبه ر ﷺ له مه دینه وه ده ری نان...

سوره ته که روداوی (بنی النضیر) مان بۆ ده گیریت به وه، چۆن روی داو بۆچی روی داو ده رته نجامه کانی دوا یی چی بوون و چ کاریگه ریه کی له سه ر کۆمه لگای ئیسلامی هه بوو.

مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ
وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٦﴾
وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا
وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا
غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١٠﴾

لهو پيش تهو بیان کرد: که به سهر جوله که کانی (بنو النضیر) هات،
نه مجار لیژدها حوکمی تهو مال و سامانهیان بهیان ده کا: که به بی شهر
که وته دهستی موسولمانان.

مال و سامان کافران: که ده که ویتته دهستی موسولمانان دوو جوړه:

۱- غه نیمه: تهو یه له ناکامی شهر و جهنگ دا دهستی موسولمانان
بکه وی. و ده کوو غه نیمه تی غه زای به در..... هتد

۲- فدی: تهو یه: به بی شهر دهستیان بکه وی، و ده کوو مال و سامانی
(بنو النضیر). ته مه به فدی حیساب ده کری، چونکه موسولمانان له
پیناویا شهر ټکی وایان نه کردوه باسی بکری، چونکه ولاغی سواری و
چه کیان به کار نه هی ناوه، مه سافه یه کی دور در ټریان ریگا نه بریوه،
شوینه که یان دوو میل له مه دینه وه دور بوو به پیاده بی بوی چون،
ته نیا پیغه مبهړ ﷺ سواری حوشر ټک بوو، شهر ټکی واشی تیدا نه کراوه،
ثیر په روه دگار دهستکه وتی تهو روداوهی به فدی دانا، اته. ماله که
به بی شهر که وته دهست پیغه مبهړ ﷺ ته ویش به سهر موهاجیره کان دا
دابه شی کرد بو دووسی کهس نه بی بهشی ته نصاره کانی لی نه دا.

ده فرموی: ﴿ وما افاء الله على رسوله منهم، فما اوجفتم عليه من خيل ولا ركاب ﴾ نهو مال و سامانه ی خدا گه رانندیه وه بۆ پیغه مبهری خۆی، لهو کافرانده وه، واته: نهو مال و سامانه ی له ئاکامی ئابلوقه دانی (بنو النضیر) ده ست پیغه مبهر ﷺ کهوت، نه وه تاییه ته به پیغه مبهر ﷺ خۆی، چونکه به شهرو جهنگ ده ست نه کهوتوه، تالانییه که نیه ئیوه به هۆی په لامارو نه سپ هه لینگدان و حوشر سواری و شهرو پیکدادان ده ستان خستنی: به لکوو له ئاکامی وت و ویشو دان و سان ماله که تان ده ست کهوتوه، بۆیه به سهر جهنگاوه ره کان دا دابهش نه کرا، به لکوو خدا تاییه تی کرد به پیغه مبهره وه، دابهشی بکا بۆیه رژه و نه دی خۆی ..

نه حمده و بوخاری و موسلیم و نه بوداود و تیر میزدی و نه سائی له عومهری کورپی خه تابه وه ریوایه ت ده کهن ده فرموی: مال و سامانی جوله کهی (بنو النضیر) لهو مال و سامانه یه که خدا گێرپایه وه بۆ پیغه مبهرو به بئی جهنگ ده ست کهوت، موسولمانان نه سپیان بۆ غارنه داو حوشریان بۆ بارنه کردو شمشیرو تیرو کهوانیان تیدا به کار نه هیئا، بۆیه خدا فرمانی به پیغه مبهر ﷺ کرد: که بژیوی سالیکی لی وه لانی نهوی تر نه سپ و سیلاحی پی بکړی بۆ جهنگ و به ئاره زۆی خۆی دابهشی بکا، به کی تی ده دا بیدا.

﴿ ولكن يسلط رسله على من يشاء، والله على كل شيء قدير ﴾ واته: نهی موسولمانان ئیوه بۆ ده سخستنی نهو مال و سامانه نه سپتان هه لینگ نه داوه و حوشرتان وه غار نه هیئاوه، وه لی خدا به توانای خۆی پیغه مبهره کهی به سهر دوژمنانی دا زال ده کا، وه کوو هه زره تی موحه مدهی ﷺ زال کرد به سهر جوله کهی (بنو النضیر) داو به بئی شهرو

مال و سامانی داگیرکردن، بئگومان خودا به سهر هه موو شتیک دا
بالا دهسته و هه رچی بیهوی بیی، دیتته جی.

نه مجار پهروه دگار حوکی (فیئ) دیاریی دهکا: چونکه نهو مال و
سامانه ی له دوژمن دهست موسولمانان ده کهوی سی جوژه:

۱- غه نائیم: نهو هیه به شهرو جهنگ دهس ده کهوی، نهو ده کهرته
پینچ بهش و به گویره ی نایه تی ﴿واعلموا انما غنمتم من شيء.....﴾
(الانفال/ ۴۱) دابهش ده کرئ.

۲- مال و سامانی گوئزراوه: که به بی شهرو نه سپ و حوشر وه غار
هیتان دهست ده کهوی، نهو تایبه ته به پیغه مبه ره وه ﷺ خوئی چونی
خهرج دهکا بیکه وه کوو به نایه تی: ﴿وما أفاء الله على رسوله
منهم.....﴾ ناماژه ی بو کرد.

۳- مال و سامانی نه گوئزراوه وه کوو زهوی زار، نهو دهوای
پیغه مبه ره ﷺ بو بهرژه وه ندی گشتی سهر ف ده کرئ، وه کوو ده فهرموی:
﴿ما أفاء الله على رسوله من اهل القرى فله وللرسول ولذي
القربى، و اليتامى والمساكين وابن السبيل كي لا يكون
دولة بين الأغنياء منكم﴾ نهو مال و سامانه ی خودا بو پیغه مبه ری
گه پرانده و به بی شهرو نه سپ و حوشر به کار هیتان، نهو بو خودایه
بوکی ی بریار ده دا دهیدا، نه مجار بو پیغه مبه ری خودایه هه تا
له ژیان دا بی، پاشان له بهرژه وه ندی موسولمانان دا خهرج ده کرئ بو
خزمه کانی پیغه مبه ره له به نو هاشیم و به نو مو طه لیب. بو هه تیوو
هه ژارو ریواری بی خهرجی و پارهیه. نهو دابهش کردنهش بهو شیوه بو
نهو هیه مال و سامان تایبه ت نه بی به دهوله مهنده کان و هه ره له دهستی
نهوان دا نه بی.

به کورتی (فیئ) ده کریتته پینج بهش، به شیک لثم پینج بهشه بهم شیوه ده کریتته پینج بهش و دابهش ده کری:

۱- به شیک بۆ خوداو بۆ پیغه مبهری خودایه تا پیغه مبهر ﷺ له زیان دایب، پاش وه فاتتی پیغه مبهر ﷺ بۆ بهر ژه وهندی موسولمانان خهرج ده کری.

۲- به شیک بۆ خزمه کانی پیغه مبهره (بنو هاشم و بهنوموطعلیب) چونکه نه مان زه کاتیان نادریتی.

۳- به شیک بۆ هه تیوه کان.

۴- به شیک بۆ هه ژاره کان.

۵- به شیک بۆ ریبواری که پیویستی پی بی.

چوار به شه که ی تر له بهر ژه وهندییه گشتی یه کانی موسولمانان دا خهرج ده کری.

هۆی نهو تهقسیم کردنه بهو شیویه بۆ نهو هی ده ستاو دهستی مال و سامان هه ر بۆ ده وله مهنده کان نه بی، هه ژارو بی نه وایان لی بی بهش نه بن . ئیتر ده وله مهنده کان زال بن و هه ژاره کان بچه و سیننه وه.

﴿ وما اناکم الرسول فخذوه، ومانهاکم عنه فانتهوا ﴾ نهی موسولمانینه نهو هی پیغه مبهر فرمانتان پی ده کا وهی بگرن و جی به جی بکهن، نهو هی جله و گیریتان لی ده کا خۆ لی بیاریزن و توخنی مه که ون. چونکه هه رچی فرمانتان پی بکا به کردنی، نهو هه خیره بۆتان و نه نجامی بدهن نهو هی نه هیتان لی ده کا شهرو نه گبه تییه نزیکه مه که ون .

موسلیم و بوخاری له نه بو هو پهیره وه فرموده یه کیان ریوایه تکر دوه: که پیغه مبهر ﷺ فرمویه تی: (اذا امرتکم بأمر فأتوا منه

ما استطعتم، و ما نهیتکم عنه فاجتنبوه) نه گهر فهرمانم پی کردن به نه نجامدانی کاریک نه وه به گویره تی توانا نه نجامی بدهن نه وهی نه هیشم لی کردن خۆتانی لی پیاریزن.

﴿واتقوا الله إن الله شديد العقاب﴾ له خودا بترسن و پابهندی فرمان و جله و گیریه کانی بن، بیگومان خودا سزای سهخت و دژواری ههیه بو نهوانه ی سه ریچی فرمانه کانی ده کهن و لی ی یاخی ده بن! دوا ی نه وهی چۆنیه تی دابه شکردنی فهینی به یان کرد نه مجار حال و وه زعی نه وه ژارانه دیاری ده کا: که شیای نه وهن له (فینی) به شیان بدری و ده فهرموی:

﴿ للفقراء المهاجرين الذين اخرجوا من ديارهم و أموالهم يبتغون فضلا من الله ورضوانا وينضروا الله ورسوله﴾
واته: نه وه چوار تا قمه ی پیشو (خزمه کانی پیغه مبه ر ﷺ)، هه تیه کان، هه ژاره کان، ریوارانی بی خهرجی) نهوانه هه ژاره کانی موهاجیره کان، نه نصاره کان و تابعین.

هه ژاره موهاجیره کان نهوانه ن: کافره کانی مه که ناچار یان کردن مه که جی بیلن، له پیناو ره زامه ندی خودا دا ده ستیان له مال و سامانی خۆیان هه لگرت و زیدو لانه ی خۆیان جی هیشته به هیوای به ده سه تهنانی ره حمت و ره زامه ندی خوداو رزق و رۆژی له دونیا داو پاداشتی باش له قیامهت داو یارمه تیدانی نایینی خوداو پشتگیری کردنی پیغه مبه ر ﷺ...

﴿ اولئك هم الصادقون﴾ نه وه کۆچکهره له خۆبوردوانه نه وه په ری راستگو ییان نواندوه، له راستگو یی دا توانه وه، کرده یان نیشانه ی ئیمانی راسته قینه یانه، ئیمان یان له دل دایه و هه لۆیست و کرداره کانیان نیشانه ی به هیزی ئیمان یانه . نهوانه شایه تومانیان به زوبان گوته وه

به کرده وه ته صدیقان کردوه ، راستگۆ بون له گهڵ خودادا، لایه نی ئه ویان هه لێژارد، راستگۆ بوون له گهڵ پێغه مبهردا به دڵسۆزی شوینی کهوتن، راستگۆ بون له گهڵ حق دا له وه دا؛ که نمونه یه کی حق و راستی بوون له سهر زهوی. ئه مجار مه دحی ئه نصاره کان ده کاو فه ضل و جوائمه ردی و خۆنه ویستی و فرمانبهرداریان بۆ خوداو پێغه مبهری خودا رون ده کاته وه، ئهم کۆمه له موسوڵمانه ش له رهوشت به رزیدا گه یشتوونه ئاستیک و ئاسۆیه کیان برپوه ئه گهر به فیعلی روی نه دایه خه لکی به خهون و خه یالی حسیب ده کرد. ده فهرموی:

﴿ والذين تبوءوا الدار والایمان من قبلهم یحیون من هاجر الیهم، ولا یجدون فی صدورهم حاجة لما اوتوا، ویؤثرون علی انفسهمی ولو کان بهم خصاصة ﴾ ئه وانیه پێش کۆچکهره کان نیشته جی ی مه دینه بوون و ئیمان به تاك و ته نهایی خوداو پێغه مبهر ﷺ له دلیان دا ره گی دا کوتاوه، که ئه نصاره کائن، کۆچکهره کانیاں خۆش ده وی، هه مئا ههنگی و هاریکاریان ده کهن به مال و دارایی خۆیان یارمه تیان ده دهن، هیچ پێیان ناخۆش نیه: که پێغه مبهر ﷺ فه یثی (بنو النضیر) ی داوه به موهاجیرینه کان و به شی ئه وانیه نه داوه. به لکوو زۆریان پێ خۆش بوه، که ئه مال و سامانه لی ئی دراوه به کۆچکهره کان و به شی وانی لی نه دراوه، کۆچکهره کانیاں به سهر خۆیاندا هه لێژارد بۆ وه رگرتنی ئه مال و سامانه، هه رچه ند بۆ خۆشیان پێویستیان پێی بوو، کۆچکهره کانیاں پێش خۆیان خست.

﴿ ومن یوق شح نفسه فأولئك هم المفلحون ﴾ که سیك خودا له به خیلی و رژدی دل و دهروونی بیپاریژی ۱۱ ئه وه ی شهرع له سه ری پێویست کردوه به گویره ی توانا ئه نجامی بدا، ئه وانیه به مراز گه یشتون و رزگاریان بووه.

تېرمىدى ئوبىيەلا و ئىبنو مەردە ۋە يەھى لەئەنەسى كۆرى مالىكە ۋە
فەرمودە يەكەن بە مەرفوعى رىۋايەت كىردە: دەلى تەپ و تۆزى جىھاد
لەپىناو ئابىنى خۇداو دو كەلى دۆزەخ، لەناو بۆشايى ھىچ بەندە يە كدا
كۆنابىتە ۋە، ئىمان و رۇدى، لەدلى بەندەدا كۆنابىتە ۋە..

ئەھمەدو موسلىم لە جابىرى كۆرى غەبدوللا ۋە رىۋايەت يان كىردە دەلى:
پىغەمبەر ﷺ فەرموى: خۇپپار تىزەن لە سەمەكارى، چۈنكە سەم
تارىكى رۇزى قىامەتە، خۇپپار تىزەن لە رۇدىسى و چروكى، بىگومان رۇدى
بوو گەلە پىشىنە كەنى بەھىلاك برد، ھەلىنان بۇ خۇتىن رشتەن و ھەلال دانان
بە ھەرام..

بە كۆرتى ئەنصارەكان پىتچ رەۋشتى بەر زىيان تىدا بوون:

۱- پىش (مەجىرىن) ەكان نىشتە جىسى مەدىنە بوون، ئىمان و بىرو

باۋەرى راستەقىنە لە دلىان دا جىگىر بوو بوو.

۲- كۆچكەرەكان يان خۇش دەۋىست.

۳- تەمەكارو چاۋ چنۆك نەبوون.

۴- بەر ۋە ۋەندى ئاتاجانىان پىش خۇيان خست، ھەرچەندە بۇ خۇشيان
موحتاج بوو.

۵- سەخى سىروشت و دلفراوان بوون، تارمايى رۇدى و چروكى پەى پى
نەبرد بوون.

بۆيە قورئان بە رزگار بوو و بەمراز گەشتوى حىتپ كىردون.

ئەمجار پەرۋەدگار تاقمى سىيەم لەۋانەى شىۋارى ئەۋەن لەمالى (فىئى)
بەشيان بىرى دىارى دەكاو دەفەرموى: ﴿والذين جاءوا من بعدهم
يقولون ربنا اغفر لنا ولاخواننا الذين سبقونا بالايمان، ولا تجعل فى
قلوبنا غلا للذين امنوا، ربنا انك غفور رحيم﴾ ئەۋانەى دۋابەدۋاى
چىنى (مەجىرىن) ۋە ئەنصار ھاتوون: كەپىيان دەگوتىرى (تابعين) شوين

ریبازی موهاجیرین و ئەنصارەکان کە وتوون، وەکوو لە نایەتییکی تردا دەفەرموی: ﴿وَالسَّابِقُونَ الْأُولُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ﴾ (التوبه/ ۱۰)

ئەو بەدوادا هاتوانە (التابعون) دەلێن: خودایە! لەتاوانمان خۆش بێ، هەروەها لەتاوانی برا رابوردووێ کاتمان خۆش ببە ئەوانەی بە ئیمانەوه دونیایان جێ هێشتوو، پێش ئێمە بەلیقای تۆ شادبون، لە موهاجیرین و ئەنصار. خودایە! رق و کینه و غەل و غەش و حەسودی دەرەق بە موسوڵمانان لە دڵمان دەرپهاوی، خودایە! تۆ زۆر بەرەحم و خاوەن بەزەبیت، دەیسە نزا کەمان لی وەرگرە.

ئەم دەقە قورئانیانە سروشتی ئەم ئوممەتە موسوڵمانە بەو رووێ گەش و ئاکارو رەفتار جوانییە نیشان دەدەن. یەكەم چین و دواچینی موسوڵمانان بەیەكەوه جۆش دەدا، هەمنا هەنگی و هاریکاری و خۆشه‌ویستی نێوانیان رادەگەیەنی، هەست بە پێوەندی خزمایەتی بێ سنوور دەکری لە نێوانیان دا هەنگاو بەسەر شوێن و زەمان و رەگەزو نژادا دەهاوی و هیچ ئیعتیبارێکیان بۆ دانانی و موسوڵمان یادی برای موسوڵمانی دێكاو دوایین بەسەر ریبازی پیشینه‌دا دەپروا...

هەمویان یەك دڵ و یەك زوبان شان بەشانی یەكتر خودا پەرست و خۆنەویست بەندایەتی پەروەدگاریان دەکەن. بەراستی نمونەیه‌کی هەره بەرزێ مرۆڤایەتیە، سینه ساف و بێ غەش، دڵپاک و بێ کینه، بەپەرۆش بۆ یەكتری و دڵسۆزو راستال لەگەڵ خۆیان و خودای خۆیان دا. ئەو یە کاروانی ئیمان، ئەو یە دوعاو پارانەوهی خاوەن ئیمان کاروانێکی بەفەرۆ دوعایەکی پەرۆز !!

دهست نیکه نکردنی دورو و جوله‌که و سزایان

أَلَمْ تَرَ إِلَى

الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ
الْكِتَابِ لَیْنٌ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِیكُمْ
أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ

﴿۱۱﴾ لَیْنٌ أُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَیْنٌ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُونَهُمْ

وَلَیْنٌ نَّصَرُوهُمْ لَیُّوْلُبَ الْأَدْبَارِ ثُمَّ لَا يَنْصُرُونَ ﴿۱۲﴾

لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِی صُدُورِهِمْ مِنْ اللَّهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ

لَا یَفْقَهُوْنَ ﴿۱۳﴾ لَا یُقِنُّونَكُمْ جَمِیعًا إِلَّا فِی قَرْیَ

مُحَصَّنَةٍ أَوْ مِنْ وَرَاءِ جَدْرِ بَأْسِهِمْ یُلْهِمُهُمْ شَدِیدٌ تَحْسِبُهُمْ

جَمِیعًا وَقُلُوبُهُمْ شَقِیٌّ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا یَعْقِلُونَ ﴿۱۴﴾

كَمَثَلِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ

أَلِیمٌ ﴿۱۵﴾ كَمَثَلِ الشَّیْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَنِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ

قَالَ إِنِّ بَرِیءٌ مِنْكَ إِنِّی أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِینَ ﴿۱۶﴾

له ماله کانی دانیشتبوو، له پریک دا فەرموی: ئیستا پیاویک وەژوور دەکەوی دلی دلرەقانی هەیه، بەچاوی شەیتان دەپوانی، هیندە ی پێنەچوو عەبدوللای کوری نەبەل هاتە ژوورەو چاوشینیک بوو، پێغەمبەر ﷺ پێی فەرموو: لەسەر چی خۆت و هاوێلاکانت جنیوم پێ دەدەن؟ عەبدوللای سویندی خوارد: کەشتی وانەبوە، پێغەمبەر ﷺ فەرموی: نەخیر، جۆنت داووە راست ناکە، رۆیی هاوێلاکانی هینان هەموو سویندیان خوارد کە جۆنیان نەداو، ئیتر پەرەدگار ئەم نایەتە ی نازل کرد.

ئیمامی ئەحمەد و حاکم لە ئیبنو عەبباسەو ریاوایەتیکێ لەم جۆرەیان کردو، بەسەبەب نزولی نایەتی ژمارە (۱۸) ..

ئێتر سەر لەنوێ قورئان دەگەرپێتەو سەر ئەو دوورپوانە ی دۆستایەتی جوله کەکانیان دەکرد، هەندێ حال و وەزە و هەلۆیست و کردەوێان دیاری دەکا، هەرەشەیان لی دەکا بەو: کە پیلان و نەخشە گلاوێکانیان دەرەخاوەردە لەسەر خراپە کارییان لادەباو لییان لەهەرا دەدا، ئەو رادەگەیەنی: کە سەرەنجام ئەوان ریسوا دەبن و سەرکەوتن بۆ بانگەوازیی ئیسلامی یە.

دەفەرموی: ﴿الم تر الى الذين تولوا قوما غضب الله عليهم، ما هم منكم ولا منهم﴾ ئایا ناروانی (ناروانن) بۆ حال و وەزعی ئەو کۆمەلە دوورپوانە ی خۆیان کردو بە دۆستی گەل و نەتەوێەك خودا قاری لی گرتون، بەنهیینی هاتوچۆیان دەکەن و نهیینی موسولمانانیان بۆ دەبەن و جنیو بە پێغەمبەر ﷺ و هاوێلائی دەدەن، ئەوانە لە واقع دا نە لەئێوەن و نە لەوانن. نە لەگەل موسولمانانن نە لەگەل جوله کەن.

﴿و يحلفون على الكذب وهم يعلمون﴾ بە درۆ سویندتان بۆ دەخۆن کە قسە ی ناشرین و جۆنیان نەوتوو، بۆ خۆشیان دەزانن: کە درۆ

جوله که کانی (بنو النضیر) تیک باهه لداوه و بوونه برا. ئه مجار په یتا په یتا به برا کافره کانی نه هلی کیتا بیان ده لئین: ئیمه له گهل ئیوه ین، واته: په یوه ندی به جوله که کانی (بنو النضیر) وه ده که ن که به قسه ی پیغه مبه ر ﷺ له قه لا کانیان نه یه نه ده ر، خویان قایم بکه ن و بهرگری له خویان بکه ن، پیمان گوته: ئیمه پشتگیریتان ده که ین، ئه گهر شهریان له گهل کردن ئیمه ش له پال ئیوه دا شهر له گهل موسولمانه کان ده که ین، ئه گهر ئیوه له ولاتی خوتان ده ر کران ئیمه یش له گهل ئیوه ده ر ده چین، هه ر که سی بیهوی له م هه لویسته مان ژیا ئمان بکاته وه به قسه ی ناکه ین. ته نانه ت ئه گهر موحه ممد و هاوه لانیشی داوامان لی بکه ن له م هه لویسته پاشگه ز بیینه وه به قسه: بیان ناکه ین. چه ندیک ئه م کیشه دریشه بکیشی و پی پی بچی ئیمه ده ستان لی بهر ناده ین.

﴿ واللّٰه یشهد انهم لکاذبون ﴾ خدا شایه تی ده دا که نه و دووروا نه درو ده که ن له واده که یان دا وه رگیز به لئینی خویان نابه نه سه ر.

﴿ لئن اخرجوا لا یخرجون معهم، ولئن قوتلوا لا ینصرونهم ولئن نصروهم لیولن الا دبار ثم لا ینصرون ﴾ سویند به خودا ئه گهر جوله که ی (بنو النضیر) له ولات و لانه ی خویان ده ر بکریته، مونافیه کان له گهل یان دا ده ر ناچن و مال و حالی خویان جی ناهیلن. ئه گهر شهریان له گهل دابکری واته: موسولمانان شهریان له گهل بکه ن، مونافیه کان ناچن به هانایه وه یارمه تی یان ناده ن. خو ئه گهر له فه رزیک دا بچن بو یارمه تیدانیان، واته بارود و خیک بیه پیشه وه ناچار ین بو یارمه تیدانیان، زوو پشت هه لده که ن و چنگ له سه رشان هه لدین و ئاوپر ناده نه وه. ئیتر له وه دوا بپرای بپرای دووروه کان یارمه تی جوله که کان ناده ن، به لکوو خودا ریسوایان ده کاو زه لیل و بی ده سته لات ده بن و دوورویی دادیان نادا.

لهوه دواش واقعی حال له گه‌ڵ ناوه‌پۆکی هه‌وایی قورئان یه‌ کهاتنه‌وه، قورئان چۆنی فەرمووبوو واهاته‌دی، جوله‌که‌ی (بنو النضیر) له‌ولات و لانه‌ی خۆیان وه‌ده‌رنران، دوورپوه‌کان له‌گه‌ڵیان ده‌رنه‌چون، جوله‌که‌ی (بنو قریظه) و خه‌یبه‌ر شه‌ریان له‌گه‌ڵ کرا دوورپوه‌کان یارمه‌تییان نه‌دان، خودا موژده‌ی دا به‌ سهرکه‌وتنی موسوڵمانانه‌کان به‌سهر هه‌ردوو تاقم دا (جوله‌که‌و مونا‌فیک)، واده‌ی خودا هاته‌ دیو نیوه‌ دوورگه‌ی عه‌ره‌ب له‌ جوله‌که‌ پاک بووه‌وه. مه‌ل‌به‌ندی ده‌وله‌تی ئیسلامی جگه‌ له‌نایینی ئیسلام هیچ نایینکی تری تیدا نه‌ما.

﴿لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ﴾
ئێوه ئه‌ی موسوڵمانه‌کان سام و هه‌یه‌تتان له‌دل و ده‌رونی جوله‌که‌کان یان دوورپوه‌کاندا له‌ سام و هه‌یه‌تی خودا زیاتره، له‌ئێوه پتر ده‌ترسن تا له‌خودا، ئه‌وه‌ش به‌هۆی ئه‌وه‌یه‌: ئه‌وانه‌ گه‌ل و نه‌ته‌وه‌یه‌کن ئه‌ندازه‌ی گه‌وره‌یی خودا نازانن، هه‌ست به‌وه‌ ناکه‌ن خودا چه‌ند خاوه‌ن هی‌زو تواناو ده‌سته‌لاته، هه‌تا به‌ حه‌قیقه‌ت لی‌ی بترسن، نه‌گه‌ر عاقل و زانا بونایه، ده‌یانزانی خودا شی‌اوای ئه‌وه‌یه‌: که‌ له‌ئهو بترسن نه‌ک له‌ئێوه. وه‌کوو له‌ئایه‌تیکی تردا ناما‌ژه‌ی به‌وه‌ ده‌کاو ده‌فهرموی: ﴿إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً﴾ (النساء / ۷۷)
ئه‌وانه‌ ترسنۆک و وره‌ روخاون، ناتوانن له‌ به‌رامبه‌ر هی‌زی موسوڵمانان دا خۆرا‌بگرن.

﴿لَا يِقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قَرْيٍ مُحَصَّنَةٍ أَوْ مِنْ وَرَاءِ جُدُرٍ﴾ جوله‌که‌و دوورپوه‌کان شه‌ر له‌گه‌ڵ ئێوه‌ی موسوڵمان ناکه‌ن مه‌گه‌ر له‌ناو چه‌ند گوندو شاروچکه‌یه‌ک دا نه‌بی، یان له‌ پشت دی‌واری مه‌حکه‌م و توکمه‌ی قه‌لاو شو‌راوه‌ نه‌بی. له‌به‌ر ترسنۆکی و نامه‌ردییان ناتوانن بی‌نه‌ گۆره‌پانی جه‌نگه‌وه‌و روبه‌پری ئێوه‌ بوه‌ستن. به‌ل‌کوو نه‌گه‌ر ناچار بوون،

دهست بکه نه وه ویستیان بهرگری له خۆیان بکه نه، خۆده خه نه ناو گوندو په نا دیوارو شورای قه لاکنیان و ناو شیوو دۆل و نه شکوت، (ئیستا له ناو ده بابو و زری پۆش دا خۆیان قایم ده که نه و بهر نه نگاری مندالی قۆچه قانی به ده دهستی فله ستینی ده بنه وه. دلنیا به نه گهر فله ستینی هکان له ژیر ئالای ئیسلام داو به گویره ی ئاینی ئیسلام شهریان بکردایه بارودۆخ به شیوه یه کی تر ده بوو)

﴿ باسهم بینهم شدید، تحسبهم جميعا وقلوبهم شتى ذلك بانهم قوم لا یعقلون ﴾ دوژمنانه یه تی له نیتوان خۆیان زۆر به هیزه، ئازارو زیانیان بۆیه کتر زۆر به تینه، رق و کینه یان له دل دا بۆیه کتر له گرو کول دایه. تو: که سهیریان ده که ی واده زانی: کۆک و ته بان، بهروا له ت کۆمه ل و به واقیع په رته وازه، هه ریه که یان بیرو بۆ چونیکه هه یه، مه به ست و ئاره زوو هیوا یه تیکه جیا له وانی تری هه یه و ده یه وی بێ ته جی، نه وه ش له بهر نه وه یه نه ته وه یه کن ری به حق نابن و گوی به فهرمانی خودا ناده نه. نازان: هۆکاری سهر که وتن له ژیان دا یه که یه تی و ته بایی ناو ریزه کانی کۆمه له. نه گهر عه قلیان هه بوا یه حق و راستیان ده دۆزیه وه و شوینی ده که وتن، یه کیان ده گرت و په رته وازه نه ده بوون.

﴿ کمثل الذین من قبلهم قریبا ذاقوا وبال امرهم ولهم عذاب الیم ﴾ حاله ئه م جوله کانه ی (بنو النضیر) وه کوو حاله ئه وانه وایه: که به م نزیکانه و له پێش نه مانه وه بوون، وه کوو قوره یش له شه ری (به در) داو جوله که ی (بنو قینقاع) که پێغه مبه ر ﷺ له شاری مه دینه وه ده ری نان، نه مان چییان به سه رهات له ده ردو مه دینه تی، به سه ر نه وانیش هات، هه موویان به دب هختی و سه ره غامی کوفرو بێ دینی خۆیان له دونیادا چه شت و له قیامه تیش دا سزایه کی سه خت و دژوارو نه براوه یان هه یه.

ئه مجار پهروه دگار نمونه یه کی تر بۆ حالی دوورپوه کان دینیتته وه و ده فهرموئ: ﴿كَمْثِل الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلنَّاسِ: اكْفُرْ، فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ: اِنِّى بَرِيءٌ مِنْكَ، اِنِّى اخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ﴾ حال و وه زعی ئه و دوورپوه شه که واده و به ئینی به درۆ به جوله کان ده ده ن و هه لیان ده نین بۆ دژایه تیکردنی پیغه مبه ر ﷺ و موسولمانان، ده ق وه کوو حالی شه یتان وایه: که کوفرو بی دینی له بهر چاوی ئاده میزاد شیرین ده کا، هه لی ده نی و ده نه ده نه ی ده دا بۆ خراپه کاری و تاوان کردن، ده لی تۆ ئه وه بکه من بهر عوده ده م روژی خو ی یارمه تیت ده ده م جا که ئاده میزاده که گوپرایه لی ده بی و نوغرو ی کوفرو تاوان ده بی، ئه مجار شه یتان خو ی لی (ته به پرا) ده کاو روژی قیامت ده لی من له عه زابی خودا ده ترسم و ناویرم یارمه تیت بده م.

﴿فَكَانَ عَاقِبَتُهُمَا أَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ﴾ سهره نجامی هه ردوکیان (شه یتان: که فهرمان ده کا به کوفرو بی دینی و ئاده میزاده له خشته براوه که) بۆ دۆزه خه، روژی قیامت فهرمان که رو فهرمان پیکراو توپ ده درینه ناو دۆزه خه وه بۆ هه تاهه تایه تی یدا ده میئنه وه رزگار بوونیان نیه، ئه وه ش سزای سته مکارانه تی کرا به جوله که و دوورپوه کانیشه وه.

فه رمان به نه قواو خودا په رستی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ
نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ
﴿١٨﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ

هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿۱۹﴾ لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ
الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿۲۰﴾

له نایه ته کانی رابر دودا حال وه زعی دوپروه کان و جوله که کانی به یانکرد، نه مجار روی خیطاب ناراسته ی خودا پرستان ده کا و فره مانیان پی ده کا به ته قواو خودا پرستی، به صیفه تی ئیمانداریی بانگیان لی ده کا، ئوسلوییک به کار دیننی جی به جی کردنی فرمانه که ئاسان بکا، فره مانیان پی ده کا به پابه ند بوون به فره مانی خودا و خو پاراستن له جلوه گیریه کانی، به هه ولدان و تیکوژشان له دونیادا بو قیامهت، خو ناماده کردن بو به خته وه ربی نهو دونیاو چونه ناو به هه شت و به مرار گه یشتنی گه وه.

ده فره موی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ، وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ نهی نهو که سانه ی ئیمانتان هیئاوه خودا به تاک و ته نها ده ناسن و په یامی پیغه مبه رتان به لاوه راسته، نهو ی خودا فره ماتتان پی ده کا به گویره ی توانا نه نجامی بدهن و خو بیاریزن لهو ی جلوه گیریتان لی ده کا، له سزاو توله ی بترسن، با هه موو که سیک بیر بکاته وه چی بو قیامهت پیشکه ش کرده، هه مووتان موحاسه به ی خوتان بکهن پیش نهو ی موحاسه به بکرین، ته قوا ی خودا بکهن، به دلسوزی به ندایه تی خوتان نه نجام بدهن، بیگومان خودا ناگادارو زانیه به کرده وه حال و وه زعتان، هیچی لی گوم نابیی، پاداش وسزاتان ده داته وه له سه ر گه وه ره و بچوک و زورو که م، چاکه به چاکه و خراپه به خراپه.

﴿ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴾ وه کوو ئەوانه مه بن: که فەرمانی خودایان پاشگویی خسست و ئەرکی سەرشانیان به جێ نه هیئاو ترسی خودایان نه بوو، خودایان له بیر چووه ئیتر خوداش خودی خۆیانی له بیر خۆیان برده وه، کرده ویه کیان ته نجام نه دا له قیامهت دا سودی لی بێنن وله عه زابی دۆزهخ رزگاریان بێ، ئەوانه مافی خودایان به فیڕۆ داو سهرپێچی فەرمانی خودایان کردو خۆیان به هیلک بردو رۆژی قیامهت مالتوێران و خهساره قه نندن. وه کوو له نایه تیکی تر دا ناماژه به مانایه ده کاو ده فەرموێ: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَلْهَمُوا مَالَكُمْ وَلَا تُولَدُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ، فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴾ (المنافقون/۹)

ئهجار به راورد کاریبهک له نێوان چاکه کاران و خراپه کاراندا ده کاو ئەوه رون ده کاته وه: که ئهم دوو تاقمه وه کوو یهک نین و جوداوازیان عاسمان و رێسمانه، ده فەرموێ: ﴿ لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ، أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴾ هه رگیز یه کسان نین ئەوانه ی شیاوی دۆزهخن و ئەوانه ی شیاوی به ههشتن، به هیچ شیوه یهک دۆزهخی و به ههشتی نابن به یهک و هاو ته رازونین. له قیامهت دا به ههشتیه کان به مراز گه یشتوو به خه وه رن، له دۆزهخ رزگاریان بووه به به ههشت شاد بوون!

نایه ته که ئه هلی دۆزهخ و ئه هلی به ههشت لێک جیا ده کاته وه، هیچ لێکچون و یه کسانێکیان له نێواندا ناهێلێ، ئەوه راده گه یه نی: که ئهو دوو تاقمه به سروشت و حال و وه زع، به په یڕه و پرۆگرام و به رێره و رهفتار، به بیرو بۆچون و سهرنجام، یهک ناگر نه وه و به هیچ شیوه یهک له پلان و رێ و رهسم و بیرو بۆچون دانابه یهک. له کۆتایی نایه ته که دا سهرنجامی به ههشتیه کان دیاری ده کاو له سهره نجامی دۆزهخیه کان بێده نگ ده بێ. چونکه ناشکرایه و پێویست به دیاری کردن ناکا.

پلهو پایه‌ی قورئان و گه‌وری به‌روه‌دگار

لَوْ أَنزَلْنَاهَا

الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ
 اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ
 ﴿۶۱﴾ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ
 هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿۶۲﴾ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
 الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ
 الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ
 ﴿۶۳﴾ هُوَ اللَّهُ الْخَلِيقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ
 يُسَبِّحُ لَهُ فِی السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿۶۴﴾

له‌وه پیش حال و وه‌زعی جوله‌که‌که‌و مونا‌فیه‌کانی به‌یان‌کرد، نه‌مجار
 فەرمانی به‌ موسولمانان کرد: که‌ته‌قوای خودا بکه‌ن و خو‌یان ناماده
 بکه‌ن بۆ روژی قیامت. پاشان په‌روه‌دگار پله‌و پایه‌ی قورئان
 راده‌گه‌یه‌نی و نامازه به‌گه‌وره‌یی و عه‌ظه‌مه‌تی نه‌و که‌سه‌ده‌کا: که
 قورئانی نازل کردوه‌و خاوه‌نی ناوه‌ جوانه‌کانه. ده‌فهرموی: ﴿لَوْ أَنزَلْنَاهَا
 الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ﴾ واته: بی‌گومان

قورئان هیئنده بهرزو پیروژه، هیئنده فه صیح و به لیغه، هیئنده ئامۆژگاری و پەندو نه صیحه تی تێدایه، نه گەر بماناردایه بۆ سەر کێویک له کێوه کان، ئهو کێوه وه کوو ئاده میزاد ههست و عهقل و هۆشی هه بوايه، ده تبینی ئهو کێوه قایم و سه خته له ترسی خودا شەق و پەق ده بوو، ده که وته له رزه و تێک ده پروخا، ترسی عیقاب و سزای لی ده نیشت، ترسی نه وهی ده بوو: که نه توانی ئهرکی سهرشانی خۆی نه نجام بدا و نه توانی وه کوو پێویست رێز له کهلامی پهروه دگار بگری.

﴿وتلك الأمثال نضربها للناس لعلهم يتفكرون﴾ ئهو په ندو مه ته لانه بۆ ئاده میزاد ده هیئینه وه، ئهو چیرۆک و سەرگروشتانه یان بۆ ده گێرینه وه، به لکوو بیر بکه نه وه له په نده کانی که لک وهر گرن و به سەر گورشته و ئامۆژگارییه کانی به خۆیان دا بچنه وه واز له تاوانکاری بێنن و شوین په یامی خودا بکه ون و به خته وه ریی دونیا و قیامهت بۆ خۆیان دهسته بهر بکه ن.

مه بهست ئه وه یه: کافره کان دلپه ق و دلپه شن و توند ته بیعه تن، سه رزه نشتیان ده کا له سەر ئه وه: که گوئیان له قورئان ده بی خوشوعیان بۆ پهیدا نابی، دلایان نه رم نابی، که چی کێو به و رهقی و پته و ییهی نه گەر ههستی هه بی و له مه عنای قورئان بگا، له ته لت ده بی و له ترسی خودا خۆ به پێوه ناگری.

ئه مجار شکۆ مه ندی و به رزی قورئان به شیوه یه کی تر راده گه یه نی، ئه ویش ئاماژه کردنه به وه: که قورئان له لایه ن خودایه که وه نازل بووه: که خاوه نی ناوه جوانه کانه. ده فره مو: ﴿هو الله الذي لا اله الا هو عالم الغيب والشهادة هو الرحمن الرحيم﴾ واته خودا دا به زینه ری قورئانه و ئهو به نیگا نار دویه تی بۆ پیغه مبه ر ﷺ خودا ئهو خودایه یه، هیچ خودانین جگه له ئهو، هیچ کهس پهروه دگار نیه ئهو نه بی، هیچ کهس

(واجب الوجود) نیه ئەو نەبى. تاك وتەنها و فەردو صەمەدە. زانای پەنامەكی و دیاریە، هەرچی لە بوونە وەردایە، هەر لەزەرە تا مەجەرە گەورە و بچوك و كەم و زۆر بە دیارو نادیارى وە ناگای لییه تى و هیچی لى گوم نابى. خودایە كە خاوەن رەحم و بەزەبى و میهرەبانە: لە دونیا و قیامت دا، لە دنیا دا بۆ هەموو كەس و لە قیامت دا بۆ خودا پەرستان. دەریایی رەحمەتى بەرفراوانە چەندىكى لى بیه خشی كەم ناکا..

وەكوو لە ئایەتێكى تردا دەفەرموى: ﴿ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ ﴾ (الأعراف/ ۱۵۶) یان دەفەرموى: ﴿ كَتَبَ رِجْماً عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةُ ﴾ (الأنعام / ۵۴) لە دیدى موسولمانان دا خودا بەندەكانى لە خۆى ناتەكىنیتەو بەلكو چا و دێریان دەكا، نەگبەتى بۆ ناوێن دەیهوى هیدایەتیان بدا، یارمەتیان دەدا بۆ بەگژدا چوئەوى گومرايى و شەرو ئارەزووبازى !

﴿ هُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقَدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ، سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ جارێكى تر صیفەتى وەحدانیەتى خودا دووبارە دەكاتەو بە چەسپاندن و جیگیر بوون لە دڵەكان دا، خودایە كە كەس پەرستراو نیه ئەو نەبى، بى هاوێ و بى وێنە و میثالە، خاوەنى هەموو شتێكە، هەموو بونەوەر ملكى خۆیەتى، بەویستى خۆى تەصەروفى تیدا دەكا، كەس نیه دەستى بەر دەست بێنى و نەهێلى ئیرادەى بێتە جى. زات و صیفاتى پاكە لە هەموو عەیب و كەم و كورپىەك هەرچی دەيكا لە جى خۆیدا و هیچ كاریكى نابەجى نیه. هیمنى و ئارامى دەبە خشی، هەموو مەخلوقات لە سستەمى سەلامەتن، زولم لە كەس ناکا، كەس بەبى تاوان سزانادا، بەخشندەى ئاسایش و ئیمانە، تەصدیقى پێغەمبەرانى دەكا بە موعجیزە، تەصدیقى ئیمانى ئیمانداران دەكا بەوێ كەوادەى پێداون لە پاداش. چاودێرو

ره قیبه به سهر به نده کانی دا، ناگای له کردوه کانیانه. وه کوو له ئایه تیکی
تردا ده فرموی: ﴿ثم الله شهيد على ما يفعلون﴾ (یونس/ ۴۶)

عه زیزو بالادهسته به سهر هه موو شتیک دا، هه موو بونه وهر
گه رنکه چ و ژیر باریه تی. خاوه نی عه ظمهت و گه وره یی به، له هه موو
که م و کورپیه ک دووره، هه ر ئه و خاوه نی ته که ببوره، که س نیه شیای
ئه وه بی هاوشانی خودا بکا له صیفات ه کانی دا. له هه رموده ی قودسی دا
ریوایهت کراوه خودا فرمویه تی: (العظمة ازاری، والكبرياء ردائي، فمن
نازعني واحدا منهما عذبتة) عه ظمهت و کیریا دوو صیفه تی منن،
هه رکه سی پی و ابی مافی ئه وه ی هیه ئه و صیفه تانه ی هه بی
سزای ده ده م.

خودا پاک و بهرزو پیروزه، له و شتانه ی کافره کان ده یدنه پالی، دووره
له وه ی هاوه لی هه بی، منداڵ و خیزانی هه بی، یان پیویستی به
مه خلوقات ی خۆی هه بی.

﴿هو الله الخالق البارئ المصور، له الاسماء الحسنی، یسبح له مافی
السموات والارض، وهو العزيز الحكيم﴾ خودا خودایه که به ده یته ره
ئه ندازه کیشی مه خلوقاته، هه رچی دروستی ده کا به گویره ی داخوازی
ویستی خۆیه تی، چۆنی بوی ئاوا دروستی ده کاو ده یه ینیتته وجود، وینه ی
هه موو مه خلوقات ی ده کیشی له سهر شیوه ی پیویست و به گویره ی
حیکمهت، وه کوو له ئایه تی تردا ئاماژه به وه ده کاو ده فرموی:
﴿فی ای صورة ما شاء ركبك﴾ (الانفطار / ۸)

ناوی جوان و صیفات ی جوانی هه ن ٭ که س هاوشانی ناکاو رایه ی
ناکه وی هاوشانی بکا له و ناوه جوان و صیفات ه جوانانه دا، چونکه عه زیزو
بالادهسته پاکه له هه موو عه یب و له ککه و که م و کورپیه ک. بۆیه
هه رچی له ئاسمانه کان و زهوی دا هیه به زوبانی حال یان به زوبانی گوتن،

دەربارەى سەبەبنزولى ئایەتى یەكەم، بوخارى و موسلیم وهى تریش له
 عەلى كۆرى ئەبو طالیبەو رىوايەتیان کردوێ دەفرموی: پیغەمبەر ﷺ
 من و زوبەيرو میقدادی كۆرى ئەسوهدی بانگ کردین فرموی: برۆن
 تادەگەنە باخی (خاخ) شوئینیکە له نێوان مەدینەو مەككە دایە (١٢)
 میل له مەدینەو دوورە، لەوێ ئافرەتیکى لى یە له ناو كەژاوە دایە
 نامەیه كى لایە، ئافرەتەكە بگرن و نامەكەى لى بستینن و بۆم بینن .
 عەلى دەلى: رۆشتین تا گەیشتینە باخەكە، كە چوین كەژاوەكە لەوێ
 بوو، ئافرەتەكەى تێدا بوو و تمان: نامەیه كت لایە بماندەری، وتی: هیچ
 نامەم لانین، و تمان: نامەكەمان نەدەیه دەتپشكنین و پۆشاكەكەت
 لى دادەكەنین ئیتر ناچار بوو نامەكەى لەناو مووی تەوقە سەرى
 دەرھێنا، نامەكەیان هێنایەو بۆ مەدینە، كە خوئندیانەو .
 له حاطبى كۆرى بەلتهعەو نو سرابوو بۆ موشریکەكانى مەككە،
 هەوائى ئەوێ پى راگەیاندون: كە پیغەمبەر ﷺ نیازى ئەوێ هەیه
 پەلامارى مەككە بدا.

ئیتر پیغەمبەر ﷺ حاطبى بانگ کردو فرموی: بۆچی ئەمەت
 کردو؟ ئەویش وتی: ئەى پیغەمبەرى خودا! لەگەڵما لەسەرە خۆبە،
 باعەرزت بکەم چى پالى پێوەنام بۆتەم کارە. من بۆ خۆم قورەیشى نیم،
 مال و مندالەكەم لەناو ئەوان دایە، كۆچكەرەكانى تر خزم و كەس
 و کاریان له مەككەدا هەیه، مال و مندالیان دەپاریزی، من خزم و خویشم
 لەوێ نیە، ویستم بەناردنى ئەم نامەیه پیاوێتیهك بەسەریانەو
 هەبى و مال و مندالەكەم بپاریزن. دۆنیا بە ئەو کارەم لەبەر ئەوێ نیە له
 دل دا كافریم یان له تاین هەلگەراپمەو یان بە كوفر رازى بم!
 لەبەر ئەو هۆیانە هیچیان نیە. پیغەمبەر ﷺ فرموی: راست دەكا..
 دەربارەى ئەوێ ئەم سورەتە نازل بوو دەفرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

لاتتخذوا عدوي و عدوكم أولياء تلقون اليهم بالمودة ﴿ نهی نهو که سانهی بپرواتان به خدا هیناوه شوین پیغمبهر ﷺ که وتوون بپرواتان به تاك و تنهاییی خوداوا راستی پیغمبهریتی موحه ممد کردوه. دوژمنی من و دوژمنی خۆتان مه که نه دۆست و براده رو یارمه تیده ر، خۆشتان بوین و هاریکاریان بکه ن! له ژیره وه په یوه ندییان پیوه مه که ن، به مجۆره هه والی نیازو هه لاس و که وتی پیغمبهر ﷺ و موسولمانانیا ن پی بگه یه نن!

نونهی نه م نایه ته نایه تیکی تره که ده فهرموی: ﴿ يا ايها الذين امنوا لاتتخذوا اليهود والنصارى اولياء بعضهم اوليا بعض ومن يتولهم منكم فانه منهم ﴾ (المائدة/٥١) نه م نایه ته به ناشکرا نه وه ده گه یه نی که که سیك به دل یارمه تی کافرو بی دین بدا له ناین ده شوژی و کافرده بی. هۆی نه وه نه هیه له دۆستایه تی کافره کان کوفرو هه لویستی ناشرینیانه به رامبهر پیغمبهر ﷺ و موسولمانان وه کوو ده فهرموی:

﴿ وقد كفروا بما جاءكم من الحق، يخرجون الرسول وایاکم ان تؤمنوا بالله ربکم ﴾ بیگومان نه وانه کافرن و بپروایان به تاك و تنهاییی خودا و پیغمبهریتی موحه ممد دنیه، په یامی قورئان ره تده که نه وه، و یرای نه وه ش پیغمبهر و موسولمانانیا ن ناچار کردوه له مه که که کۆچ بکه ن و له پینا و نایینی خودا دا مال و لانهی خۆیان جی بیلن. وه کوو له نایه تیکی تر دا ناماژه به م مانایه ده کا و ده فهرموی: ﴿ الذين اخرجوا من ديارهم بغير حق الا ان يقولوا ربنا الله ﴾ (الحج/٤٠).

نه مجار موسولمانان هه لده نی له سه ر دۆستایه تی نه کردن و خۆش نه ویستنی نه هلی کوفر ده فهرموی: ﴿ ان کتتم خرجتم جهادا فی سبيلي و ابتغاء مرضاتي ﴾ واته: نهو کافرو موشریکانه مه که ن به دۆست و براده ری خۆتان نه گهر راست ده که ن ئیوه له پینا و نایینی من دا کۆچتان

کردوه رهزامه ندیی منتان مه بهسته، دوژمنی من و خۆتان خوش نهوی
وه لحال ئه و دوژمنانه له بهر ئه وهی ئیمانیان هیناوه ئیوهیان له زیدو
نیشتمانی خۆتان دهر کردوه، ئیستا رقیان له خۆتان و ئایینه که شتانه،
دهی که وایه ئیوه به چ عه قلیک ﴿تسرون الیهم بالموده، وأنا أعلم بما
أخفیتم وما أعلنتم﴾ نامه ی په نامه کییان بۆ رهوانه ده کهن و له ژیره وه
په یوه ندی دۆستانه یان له گه ل داد به ستن و به هۆی ئه و په یوه ندی و
دۆستایه تییه وه ئه وان به سهر پلان و نه خشه ی پیغه مبه رو موسو لمانان دا
ئاگادار ده کهن؟ وه لحال من ئاگاداری هه موو په نامه کی و ئاشکرا یه کتاتم
له هه موو کهس باشت ده زانم چی له دلتان دایه و چی دهر ده خه ن!

﴿ومن یفعله منکم فقد ضل سواء السبیل﴾ هه ر که سی دۆستایه تی
ئه هلی کوفر بکا و خۆشی بوین و به سهر پلان و نه ییتی موسو لمانان دا
ئاگاداریان بکا، ئه وه ریگهی راستی گوم کردوه، لای داوه له و شه قامه
رییه ی ده یگه ی نیته به هه شت و رهزامه ندی خودای لی دهسته بهر ده بی.
ئه ی موسو لمانینه یارمه تی کافره کان مه ده ن، هه لیان بۆ مه ره خسی ن
زرمه له موسو لمانان بی ن.

﴿إن یشفقوکم یكونوا لکم أعداء، ویسطروا إلیکم أیدیهم وألسنتهم
بالسوء وودوا لو تکفرون﴾ ئه گه ر ئه وان توشتان بن و فرسه تان لی
بی ن، هه لئس و کهوتی دوژمنانه تان له گه ل دا ده کهن، رق و کینه ی ناو
دلی خۆیانتان پی ده ریژن و چییان بۆ بکری له خراپه و ئه زیه ت دانتان
ئه نجامی ده ده ن. به زوبان جنیوو قسه ی ناخۆشتان پی ده لێ ن. ئاواته خوازی
ئه وه ن له ئیسلام پاشگه ز بینه وه به خدا کافرین و شوین پیغه مبه ر ﷺ
نه که ون، ئه وان هه می شه له هه ول ئی وه دان ئیوه توشی خێرو خوشی نه بن،
دژایه تیان بۆ ئیوه له ناخه ویه و ره گی داکوتاره، به نه ییتی و به ئاشکرایه،
ده ی چۆن ئیوه دۆستایه تی کهسانی ئاوه ها ده کهن؟

خۆ که سیك له دوای کوفر، ئیمان بجێژێژی دوای گومرایی به نوری ئیمان هیدایهت بدریژی به بیرو بۆچونی موسولمانانه بژی و ههست و شعوری بهو په‌یامه پێرژه مشت و مال کرابیژی دلی بهو بیرو باوه‌ره نارامی گرتبی، پیتی ناخۆشه بگه‌رێته‌وه بۆ کوفر و ه‌کوو چۆن پیتی ناخۆشه بیه‌خه‌نه ناو ئاگره‌وه بگره زیاتریش، ده‌ی نه‌و دوژمنانه‌ی خودا ئاواته خوازی نه‌وه‌ن ئیوه بگه‌رێنه‌وه بۆ دۆزه‌خی کوفر، له کاتی‌کا ئیوه لی‌تی رزگار بون و چونه به‌هه‌شتی ئیمانه‌وه .. ده‌ی ئیوه‌ی خاوه‌ن باوه‌ر چۆن دۆستایه‌تی و براده‌ری نه‌و که‌سانه ده‌که‌ن؟

ئه‌جار په‌روه‌دگار نه‌وه راده‌گه‌یه‌نی: که په‌یوه‌ندی ئایین و باوه‌ر له په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی و براده‌ریه‌تی به هێزتر و به‌سود تره، ده‌فه‌رموی: ﴿لَنْ تَنْفَعَكُم اَرْحَامُكُمْ وَلَا اَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يَفْصَلُ بَيْنَكُمْ، وَاللّٰهُ بِمَا تَفْعَلُونَ بَصِيرٌ﴾ رۆژی قیامه‌ت خزم و مال و منداڵتان فریاتان ناکه‌ون نه‌دی ئیوه چۆن له‌پێناوی نه‌وان دا موالاتی کافره‌کان ده‌که‌ن و دۆستایه‌تیان له‌گه‌ڵ ده‌به‌ستن؟ وه‌کوو نه‌وه‌ی روی دا له چیرۆکی حاطبی کورپی نه‌بی به‌لته‌عه‌دا. به‌لکوو نه‌وه‌ی فریای ئیوه ده‌که‌وی فەرمانبه‌رداری فەرمانی خودا و پێغه‌مبه‌ره له‌دژایه‌تی کردنی نه‌هلی کوفر و دۆستایه‌تی نه‌کردنیان، په‌که‌یه‌تی و ته‌بابی ناو خۆتانه له‌سه‌ر کاری خێرو گوێپایه‌لی بۆ فەرمانی خودا و پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌رۆژی قیامه‌ت دا خودا نیتان ده‌کاو ئیمانداران بۆ به‌هه‌شت ره‌وانه ده‌کاو تاوانبارو کافره‌کان تو‌پ ده‌داته ناو دۆزه‌خه‌وه. خودا ئاگاداری کردارو نیازو رازتانه، ده‌زانێ چی ده‌که‌ن و دڵتان چی تێدا‌یه. پاداش و سزاتان ده‌داته‌وه چاکه به‌چاکه و خراپه به‌خراپه ..

مه‌به‌ست نه‌وه‌یه: خزم و که‌س و کار فریاتان ناکه‌ون ته‌گه‌ر خودا بیه‌وی سزاتان بدا، قازانجیان بۆتان نابێ ته‌گه‌ر نه‌وان به‌سه‌ر پێچکردنی فەرمانی

خودا رازی بکەن، کەسیک لەسەر کوفری مال و مندالی بی دەنگ بی و
لەگەڵیان تەبابی بۆ ئەوەی رازیان بکا، ئەو خەسارە تەندە بە دێخ و
چارە رەشە، لای خودا خزمایەتی دادی نادا، بە خزمی
نزیکی پیغەمبەرێکی ش بۆ، تەرازوی چاکە و خراپە کردەوێسە، ئیمان
و کردەو بەرز و نزمی بە ئادەمیزاد دەکا، خزمی فلانە کوری فلانە
دادی نادا.

و هەکوو لە نایەتێکی تردا دەفەرموی: ﴿ فَاِذَا نَفَخَ فِي الصُّورِ فَاِذَا
اَنْصَابُ بَيْنِهِمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُوْنَ ﴾ (المؤمنون/١٠١) رۆژی قیامت
رۆژی نەفسی نەفسی یە کەس وەسەر کەسی ناپێژی، کەس ناتوانی
یارمەتی خۆشەویستێک کەسی خۆی بدا، بە لکۆو کە دەیانبینی لەبەر یان
هەلیدی. و هەکوو دەفەرموی: ﴿ يَوْمَ يَفِرُ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ وَأُمِّيهِ وَ
صَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ، لِكُلِّ امْرِئٍ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يَغْنِيهِ ﴾ (عبس/٣٤-٣٧)
لەروانگە ی ئەم نایەتەو زانایانی ئیسلام دەربارە ی کوشتنی جاسوس
کەوتوو نە راجیایی یەو؛

ئیمامی مالیک و ئیمامی ئەوزاعی فەرموویانە ئەگەر موعاھەدو ذیمی
جاسوسی یان دژی موسوڵمانان کرد کوشتیان دروستە، چونکە ئەو کاتە
دەبنە پەیمان شکی ن. جەماوەری زانایان دەفەرموون: پەیمانی (معاھد) بە
جاسوسی کردن هەلناوە شیتەو، بەلام دەربارە ی ذیمی حەنبەلیەکان
دەلێن: پەیمانە کە یان هەلناوە شیتەو، چونکە ئەهلی شەر و موشریکەکان
بەسەر نەهێنی موسوڵمانان دا ناگادار دەکەن، شافیعی یەکان دەلێن:
پەیمانی ذیمی بە جاسوسی کردن هەلناوە شیتەو، مەگەر لە کاتی پەیمان
بەستنە کە ی دا جاسوسی نەکردنی لەسەر بکێتە مەرج. بەلام جاسوسی
موسوڵمان واتە: کەسیک موسوڵمانی و جاسوسی بۆ دۆژمن بکا زانا پایە
بەر زەکانی مەزھەبی ئیمام مالیک دەفەرموون دەبی بکوژی. جەماوەری

زانایان ده فرمون به لکووته مبی ده کری به شیوه یه كه له شیوه کانی ته مبی کردن.

هه ردو لایان له رودای (حاطب) ه وه به لگه یان هه لساندوه؛ نه وانه ی ده لئین: ده کوژی به لگه یان نه وه یه: پیغه مبه ﷺ ریگه ی دا عومهری کوپی خه تتاب (حاطب) بکوژی، نه گهر مانیع نه بوایه، به لام مانیع هه بوو چونکه (حاطب) یه کینک بوو له جهنگاوهرانی به در، جهنگاوهرانی به دریش خودا لیان خو شبووه. نه وانه ی ده لئین: نا کوژی به لگه یان نه وه یه: ده لئین: پیغه مبه ﷺ (حاطب) ی نه کوشت چونکه موسولمان بوو.

شوینکه وتنی جه زه تی نبیره ییم ﷺ

قَدْ

كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا الْقَوْمِ هُمْ
إِنَابِرَاءُ أَوْ أُمْنِكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا
وَبَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَهُ إِلَّا
قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَا اسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ
رَبَّنَا عَلَيكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٤﴾ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا
فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاعْفِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٥﴾
لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ

وَمَنْ يُولِّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦﴾ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَ
بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوْدَّةً وَاللَّهُ قَدِيرٌ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧﴾

دەربارەى سەبەبنزولى نایەتى (٧) زانایانى تەفسیر فەرموویان: کە نایەتى ﴿٦﴾ قەد کەن لکم اسوة حسنة فى ابراهيم والذين معه..... (الآية) نازل بوو موسولمانان بەتەواوەتى لە خزمە موشریکەکانیان دابڕان و دۆزمنایەتى خۆیان بوو دەربیرین و خۆیان لى بێ بەرى کردن، ئەمەش لەسەر شانى موسولمانەکان زۆر قورس بوو، ئاواتە خوازبوون خدا دەروێکیان لى بکاتەو و بتوانن جوړه پەيوەندیەکیان بە خزمە موشریکەکانیان وە بکەن نیت پەرودەگار نایەتى ﴿٧﴾ عسى الله أن يجعل بینکم و بین الذین عادیتم منهم مودة ﴿٦﴾ ی نازل کرد..

موژدەى ئەوێ پێدان: کەخودا سڕوشتى موشریکەکان دەگۆڕی و خۆشەویستی ئاینى ئیسلامیان لە دل دا دەپویتی و نیتوان ئیو و ئەوان خۆش دەبێ. پاش ماوێهەکی کورت ئەم وادەبەى خودا ھاتەجى، زۆر لەو موشریکانە موسولمان بون و تیکەلاوى یەکتەر بوونەو و ژن و ژنخوازی و دۆستایەتیان لەنیتوان پەیدا بوو، خزمایەتیەکیان دەمەزەرد کردەو.

پەيوەندى ئەم کۆمەڵە نایەتە بەھى پێشەو لەم روو وەبە لەو پێش پەرودەگار نەھى کرد لە دۆستایەتیکردنى کافرەکان و سەرزەنشتى ئەوانەى کرد: کە دۆستایەتیان دەکەن ئەوێ راگەیاندا کە پەيوەندى ئاین لە ھەموو پەيوەندیەک بەھیزترەو ھەر ئەو بەپەيوەندى حسیبە. ئەجار فەرمان بە موسولمانان دەکا: کە لاسایى ئیبراھیم و شوێنکەوتوانى بکەنەو: کە خۆیان لە خزم و کەس و کارە کافرەکانیان دابری و خۆیان

لى بى بهرى كردن. وتیان: ههتا کافرین ئیتمه لیتان بى بهرین: که ئیمانان
هینا دوژمنانه یه تیه که مان ده بیته خزمایه تی و دوستایه تی..

ده فەرموئ: ﴿ قد كانت لكم أسوة حسنة في ابراهيم والذين
معه، اذ قالوا لقومهم انا براء منكم، ولما تعبدون من دون الله
كفرنا بكم ﴾ ئه ی موسولمانینه؛ ئیوه له بیرو باوه پرو هه لویست و
رهفتاردا قدوه و ره مزیکتان هه یه له ئیبراهیم و شوینکه وتوانی دا
رهنگ ده داته وه. بێگومان هه یه بۆ ئیوه ی موسولمان له
ئیبراهیم و شوینکه وتوانی دا صیفته و هه لویستیکی جوان: که
شیاو ی ئه وه یه: ئیوه په پیره ی بکه ن، ئه وه بو ئیبراهیمی خه لیل و
شوینکه وتوانی به گه ل و نه ته وه که ی خۆیان یان گوت: ئیتمه له ئیوه
بى بهرین له هه موو ئه و بت و سه نامانه ی جگه له خودا
ده یان په رستن، ئیتمه دژی هه موو ئه و شتانه ی ن، ئیوه پرو اتان
پێیان وه په رستشیان بۆ ده که ن، دژی بیرو باوه پرو کرده وه و رهفتار و
ئا کارتانی ن. بێگومان ئه و بتانه ی ئیوه ده یان په رستن نه ده توانن سود
بگه یه نن نه زیان.

﴿ وبدا بیننا و بینکم العداوة والبغضاء ابدًا حتى تؤمنوا بالله وحده ﴾
ئهمه هه لویست و برپاری ئیتمه یه به رام بهر به ئیوه، ههتا ئیوه کافرین
ئیتمه هه لویستمان به رام بهر به ئیوه به و جوړه ده بی. لیتان گوشه گیر ده بین
تا ئه و کاته ی پروا به خودای تاك و نه نه ا ده که ن و واز له بهت په رستی
دینن و ده ست ده که ن به یه کتاپه رستی و پابه ندی فه رمان و جل وه
گیریه کانی ده بن، هه رکات ی واتان کرد دژایه تی و ناحه زییه که مان ده بیته
دوستایه تی و خوشه ویستی!!

ئهی موسولمانینه؛ ئیوه له هه موو شتیک دا شوین ئیبراهیمی
خه لیل و یاران ی بکه ون، بیکه نه پێشه وای خۆتان:

﴿ الا قول ابراهيم لاييه لا استغفرون لك وما املك من الله من شيء ﴾
 جگە لەو قسەییە ئیبراھیم: کەبە باوکی گوت: داواي لیخۆشبونت بۆ
 دەکەم، ناشتوانم عەزابی خودات لی دوور بچەمەو، لەم قسەییە دا
 شوینی مەکەون داواي لیخۆشبون بۆ موشرکەکان مەکەن، چونکە ئەو
 داواکردنە ئیبراھیمی خەلیل لە خودا بۆ لیخۆشبون لە باوکی،
 وادەیک بوو پێش وەخت بە باوکی دابوو، نەشی زانییو: کە دوژمنی
 خودایەو بە کافری دەمری. کاتیکی بۆی دەرکەوت دوژمنی
 خودایە یەخەیی خۆی لی هەلته کاند.

هەندێ لە موسولمانەکان داواي لیخۆشبونیان بۆ باوک و دایکی
 بپەرستیان دەکردو دەیانگوت: حەزرەتی ئیبراھیم داواي لیخۆشبونی بۆ
 باوکی کردو، ئیتمەش چاو لەو دەکەین و لە خودا دەپارینەو لە باوک و
 دایکی بە کافری مردومان خۆش ببی.

ئێتر پەرەدگار نەهی لی کردن بە نایەتی: ﴿ ما كان للنبي و الذين
 آمنوا ان يستغفروا للمشركين ولو كانوا اولي قربى من بعد ماتبين لهم
 انهم اصحاب الجحيم، و ما كان استغفار ابراهيم لاييه الا عن موعدة
 وعدھا اياه فلما تبين له انه عدو لله تبرأ منه ان ابراهيم لاواه حليم ﴾
 (التوبة/ ١١٣-١١٤).

حەزرەتی ئیبراھیم کە لە گەل و نەتەو کەیی گۆشەگیر بوو هەموو پەشت
 پەنایەکی پەرەدگار بوو، وەکوو دەفرموی: ﴿ ربنا عليك توكلنا واليك
 انبنا واليك المصير ﴾ خودایە! ئیتمە لە هەموو شتیکی دا پەشت بەتۆ
 دەبەستین، هەموو کاریکمان بە تۆ دەسپێرین، پەشیمانین لە هەموو
 تاوانیکی و خۆمان خستەو بەر قاپی رحمتەتی تۆ، سەرەنجامی ئیتمە لە
 قیامەت دا بۆ لای تۆیە.

﴿ ربنا لا تجعلنا فتنه للذين كفروا واغفر لنا ربنا انك انت العزيز الحكيم ﴾
خودايە! مەمانكە بە فیتنەو جینگەى بەلاو مەینەتى لەلايەن
كافرەكانەو، بە دەستى ستەمكارانەى ئەوان سزامان مەدە، زالیان مەكە
بەسەرمان دا وگىرۆدەمان بکەن بەسزاو ناپەرەحتیەك نەتوانین خۆى بۆ
بگىرین. تاوانان داپۆشەو مەهیلە كەس پیمان بزانی، هەر خۆت بیزانەو
بۆ خۆت چاوپۆشى لىكە! بىگومان ئەى خودايە! تۆ خواوەنى
هێزو توانای لەبن نەهاتووی بەسەر هەمووشتێك دا بالا دەستى،
هەر كەسى پەنا بەقاپى تۆ بىننى پارێزراو، تۆ داناو حەكىمى لە
کردارو گوشتارت دا، هەرچى دەيكەى لەجى خۆى دايە وەرچى
دەبلىنى بەجىيە.

موجاهید دەفەرموی: مانای ﴿ ربنا لا تجعلنا فتنه للذين كفروا ﴾ بەم
جۆرەيە: خودايە بە دەستى كافەرەكان سزامان مەدە، بۆ خۆشت لە سزای
خۆت بمان پارێزە، نەوێكوو كافەرەكان بلىن: ئەگەر ئەوانە لەسەر حەق
بونايە توشى ئەو سزايە نەدەبوون!

﴿ لقد كان لكم فيهم اُسوة حسنة لمن كان يرجو الله واليوم
الاخر، ومن يتول فان الله هو الغنى الحميد ﴾
ئێو لە هەلۆيست و کردارى ئىبراهيم و شۆيئەكەوتوانى دا، قودووى
جوان و رەوشتى بەرزو پەسند، ئەمەش بۆ كەسێك تەماعى خێرو
چاكەى هەبى، لە دونياو قىامەت دا هىواى نەجاتبوونى قىامەتى
هەبى، هەر كەسى پشت لە فەرمانى خودا هەلبكاو دۆستايەتى
دۆزمنانى خودا بكاو خۆشى بوین، ئەو تەنيا زيان بە خۆى
دەگەيەنىو بەس. خۆدا بى ناتاجە لە هەموو عالەم، هىچ
ئىحتياجى بەكەس نى، سوپاسكراو لەسەر گوشتارو کردارى هىچ
خودانین جگە لەئەو، كەس پەرەدگار نى ئەو نەبى.

وه کوو له نایه تیکی تردا ده فهرموئ: ﴿إِنْ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِي حَمِيدٌ﴾ (ابراهم/٨)
 وشه ی (حمید) ده گونجی به مانا (حامید) بی واته: سوپاسی به نده کانی
 ده کاو له سهر کرده وهی کهم پاداشتی زوریان ده داتی. ده شگونجی
 به مانای (حمود) بی واته: شیاوی سوپاسه و هه موو خه لک پیویسته
 سوپاسی بکه ن.

﴿عَسَى اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوَدَّةً، وَاللَّهُ قَدِيرٌ، وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ به هیوای نه وه بن خودا خۆشه ویستی
 بخاته نیوان ئیوه و نه وانیه دوژمنایه تییان ده که ن، خودا به سهر
 هه موو شتی که دا به توانایه، خودا تاوان به خش و خاوه ن به زه بی و
 میهره بانه .

وشه ی (عسی) که به مانا ره جایه: که له خودا وه بوو، مانای ته حقیقه،
 ته ئکید ده گه یه نی واته: به ته ئکید نه و کاره ده بی.
 موسولمانان: که نه مه یان بیستوه حه قه ن دلنیا بوون له وه: که نه
 ره جایه دیته جی. زۆریشی پی ته چوو مه ککه رزگار کرا، قورپه شیه کان
 ئیمانیان هیناو هه موویان هاتنه ژیر ئالای ئیسلامه وه
 رق و کینه ی رابوردویان له دل دا نه ماو هه موویان بونه براو خۆشه ویستی
 یه کتری یه کدل و یه کگیان له پیناو ئاین دا جیهادیان کردو
 تیکۆشان، به ته وای له خۆیان بوردن و گیان و مالیان له پرتی خودادا
 به خش و بوونه نمونه ی فیداکاری و جوانه ردی نازایه تی و
 خۆنه ویستی و خودا په رستی!!

په یوه ندى نیوان موسوئمانان و که سانی دیکه

لَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ
مِّن دِينِكُمْ أَنَّ تَبْرُوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ
﴿٨﴾ إِنَّمَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم
مِّن دِينِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَاُولَٰئِكَ
هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾

دو باره ی سبب نزولی نایه تی ژماره (٨) نه حمدو بوخاری و موسلیم
له نه سمانی کچی نه بویه کړوه ریوایه ت ده که ن: که ده لئ: دایکم هات بو
مه دینه و بته پرست بوو، لهو سر ده مه دا قوره یش (معاهده) یان
له گهل پیغه مبه ردا به سستبوو، هاتمه خرمه ت پیغه مبه ر ﷺ و تم:
نه ی ره وانه کراوی خود! دایکم هاتوه ده یه وی بم بینئ، نایا په یوه ندى پیوه
بکه م؟ نه رموی: به لئ، پیشوازی دایکت بکه، نیتر په روه دگار
لهو باره وه نایه تی: ﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ﴾ ی
نازل کرد.

نه حمدو به ززارو حاکم وهی تریش له عه بدوللای کوری زوبه یړه وه
ریوایه تیان کړدوه ده لئ: قوته یله ی کچی (عبد العزاء) بته پرست بوو،
سهردانی کچه که ی خوی کرد: که نه سمای کچی نه بویه کړ بوو، هه ندى
دیاریشی بو هی نابوو، نه سما دیاریه کانی لی ورنه گرت و نه شی هیشت
بچیته مال وه، هه تا ناردی بولای عانیشه: که له م باره وه پرسیاری بو له

پینگه مبه‌ر ﷺ بکا، که پرسیری کرد پینگه مبه‌ر ﷺ فەرموی بادیارییه که ی لی وەر بگری و بیشی یاته ماله وه، ئیتر نایه تی ﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ﴾ ی نازل بوو.

په یوهندی ئەم کۆمه‌له نایه ته به‌هی پیشه وه لەم روه وه یه: له وه پیش نه‌هی کرد له دۆستایه تی کردنی کافره‌کان، موسولمانانی هه‌لنان که لاسایی ئیبراهیم وشوینکه وتوانی بکه نه وه، هه‌والی ته وه‌شی پی‌دان که به ته مابن ئەو موشریکانه واز له پتپهرستی بیتن و موسولمان بن، نه‌جار تاخودا ئەو ره‌جایه دینیتته دی، ریگه‌ی به موسولمانان دا: که دۆستایه تی و په‌یوهندی له‌گه‌ل ئەو موشریکانه‌دا بکه‌ن که شه‌ریان دژی موسولمانان نه‌کردوه، له‌مال و لانه‌ی خۆیان ده‌ریان نه‌کردون، ریگه‌ی دان چاکه‌یان له‌که‌ل دا بکه‌ن به‌داد و هه‌رانه مامه‌ل‌یه‌یان له‌گه‌ل دا بکه‌ن. فەرموی:

﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ، وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ خدا مدعای نه‌وه‌تان لی ناکا که چاکه و پیاوه‌تی له‌گه‌ل ئەو کافرانه‌دا بکه‌ن: که به‌ناشتی له‌گه‌ل ئیوه‌دا جولا و نه‌وه، شه‌ریان له‌گه‌ل نه‌کردون، وه‌کوو نافرته و بی ده‌سته‌لاته‌کانیان. چ هه‌ره‌جی تیدا نیه: که صیله‌ی ره‌حمیان له‌گه‌ل دا نه‌نجام بده‌ن، یارمه‌تی هاوسی یو میواندارییان بکه‌ن، ئیوه‌یان له‌مال و حالێ خۆتان ده‌رنه‌کردوه. هه‌یچ هه‌ره‌جی تیدا نیه که به‌عه‌دالته له‌گه‌لیان دا مامه‌له‌بکه‌ن و مافی خۆیان بده‌نی، وه‌فا به‌واده‌یان بکه‌ن، کپین و فرۆشتنیان له‌گه‌ل دا بکه‌ن!! بیگومان خودا دادپه‌روه‌رانی خۆش ده‌وی و لیان رازییه و سته‌مکارانی خۆش ناوی...

﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ، وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوْهُمْ،

ومن يتولهم فاولئك هم الظالمون ﴿١﴾ خودا: که نه هیتان لی ده کا له دوستایه تیکردنی موشریکه کان ، نه هی له دوستایه تیکردنی نه وانه ده کا: که دوژمنایه تییان کردون ، له پیناو نایینه که تان دا شهریان له گهل کردون: که بریتین له مله پوره کانی قوره یش و نه وانه ی هاریکاریان کردون له مه که که بییه کان و هاوپه یانانیان له سهر مال و حالی خوستان ده ریان کردون، هاوکاری نه وانه یان کرده: که ئیوه ریان ده رکرد. خودا نه هیتان لی ده کا له وهی نه وانه بکه نه دوست و برادره رو خوستان بوین. که سیئک نه وانه بکاته دوست و خو شه ویستی و هاریکاریان بکا، نه وانه ستم له خو یان ده کهن، خو یان شیایو عه زابی سهختی خودا کرده.

وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فرموی: ﴿٢﴾ یا ایها الذین امنوا لاتتخذوا اليهود والنصارى اولیاء بعضهم اولیاء بعض، ومن يتولهم منکم فانه منهم، ان الله لایهدی القوم الظالمین ﴿٣﴾ (المائدة/ ٥١) نه مه یاسایه کی بهرده وامی په یامی ئیسلامه، یاسای مامه له کردنی موسولمانانه له گهل غه یری خو یان دا باشتین و گونجاوترین یاسایه که: که له گهل سروشتی نه نایینه دا ههل ده کا. هه نه یاسایه ده کریتنه بناغهی یاسای نیو ده وه لته تی و چو نیه تی مامه لکردنی موسولمانان و ده وه لته تی ئیسلامی له گهل جیهانی ده ره وه یان دا له گهل کافرو موشریکه کان دا.

یاسایه که ناشته وایی ده کاته حالتیکی بهرده وام و هه می شه یی له گهل یان، مه گهر ده ستریزی بکه نه سهر موسولمانان و شهریان دژ رابگه یه نن، یان ترسی خیانت و هه لوه شانه وهی عه ه دو په یانانیان لی چاوه پروان بکری، یان به هیزه وه ببنه بهر به ست له بهرده م بلا بوونه وهی په یامی ئیسلام داو نه هیلن بانگ خوازانى ئیسلام به ئازادی بانگه وازی خو یان بکه ن.

حوکمی نهو ئافره تانه ی له (دار الکفر) هوه کوچ ده کهن
بو ولاتی نیسلام

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ
مُهَاجِرَاتٍ فَأَمْتَحِنُوهُنَّ ۚ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ ۚ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ
فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَأَهُنَّ جِلْهُنَّ وَلَا هُمْ يُحِلُّونَ لَهُنَّ وَءَاتُوهُنَّ
مَّا أَنفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْنَهُنَّ أَجُورَهُنَّ
وَلَا تُمَسِّكُوا بِعَصَمِ الْكُوفَرِ وَسَلُّوا مَّا أَنفَقْتُمْ وَلَيْسَلُوا مَّا أَنفَقُوا
ذَٰلِكُمْ حُكْمُ اللَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ وَإِنْ فَاتَكُمْ
شَيْءٌ مِّنْ أَزْوَاجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقِبْتُمْ فَتَاوُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ
أَزْوَاجُهُمْ مِّثْلَ مَّا أَنفَقُوا ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

لهوه پیش حوکمی په یوه ندی نیوان موسولمانان و کومه لانی
ناموسولمان له حاله تی ناشته وایی دا رون کرده وه، نه مجار لیږدها حوکمی
گیرانه وهی نهو ئافره ته کوچکارانه رون ده کاته وه که له ولاتی کوفره وه
هیجرت ده کهن بو ناو موسولمانان و ماره کردنیان پاش په یانی
خوده بییه، گیرانه وهی ماره یی په که یان بو میږده بپه رسته کانیان .

هه روه ها حوکمی ماره کردنی ئافره تی بپه رست رون ده کاته وه .
هه روه ها باسی قه ره بوو کردنه وهی نهو پیاوه موسولمانانه ده کا

که ژنه کانیان په یوه ندى ده که ن به موشریکه کانه وه. ده بی ماره بی ژنه هه لاتوه کانیان له ده سته کوتی جهنگ بو قهره بوو بگریته وه، له هه موو نه م حوکمانه ش دا ده بی موسولمانان به ژن وپیاویانه وه له خودا بترسن و ته قوای خودایان له دل دابی. ده فهرموی:

﴿يا ايها الذين امنوا اذا جاءكم المؤمنات مهاجرات فامتنحنوهن﴾
تهی نهو که سانه ی پرواتان به تاك و ته نهایی خوداو راستی پیغه مبه ریته ی پیغه مبه ره هیه، هه رکاتی نافره تی کوچکاری موسولمان له ولاتی کوفره وه هات بو ناو نیوه، به تاقییان بکه نه وه، لی کو لینه وه یان له گه ل دا نه نجام بدهن، بو نه وه ی بزائن تاج نه ندازه یه که ره غبه تیان له ئاین دا هیه، ئاین پالی پیوه ناو بو کوچکردن پرسیاریان لی بکه ن ناخو هوی کوچ کردنه که یان چیه؟ نه وه بوو پیغه مبه ره ﷺ: که روژی حوده بی بییه په یمانی ناشتی له گه ل موشریکه کانی مه که به ست، خالکی په یمانه که نه وه بوو، هه که سی له مه که وه کوچ بکا بو مه دینه بیگریته وه بو مه که بو ناو موشریکه کان.

چاکه نافره ت به مه به ستی موسولمان بوو کوچیان کرد، په روه دگار فرمانی به پیغه مبه ره ﷺ کرد که نه یانگریته وه، به لکوو لی کو لینه وه یان له گه ل دا بکا ناخو چی پالی پیوه ناو بو کوچکردن، نه وه بوو سویندیان ده خوارد: که کوچکردنه که یان له رقی میړده کانیان نیه، له به ره نه وه نیه حه زیان له و جیگه بی و نهو شاره یان پی خو ش بی، یان مه به ستی کی دونیایی تریان هه بی، زوریان له م باره وه له گه ل شی ده کرایه وه. سویندیان ده خوارد: که ته نه ناخو شه ویستی خوداو پیغه مبه ری خودا هه لی ناو بو کوچکردن، ته نه له بهر خاتری ئاین کوچیان کردوه، چاکه به م جوړه سویندیان ده خوارد، ئیتر پیغه مبه ره ﷺ مه سرف و ماره بی یه که یانی ده دایه وه به میړده موشریکه کانیان و نافره ته کانی نه ده گپړانه وه. وه کوو

دەفەرموی: ﴿الله اعلم بايمانهن، فإن علمتهن مؤمنات، فلا ترجعهن﴾
واتە: بە تاقیکردنەوەی ئەو ئافەرەتانە شتیکی روالەتییە، وەلی لە
حەقیقەت و واقع داهەر خودا دەزانێ ئاخۆ ئەوانە ئیماندارن یان نا، خودا
فەرمانتان پێ دەکا بەروالت لیکۆلینەو هیان لە گەڵ دابکەن، بۆ خۆی
نهیانی ناو دلیان دەزانی، جا ئەگەر لە ئاکامی تاقیکردنەوەو لیکۆلینەو دا
بۆتان دەرکەوت ئەو ئافەرەتانە موسوڵمانن و ئاین پالی پتوێناون بۆ
کۆچکردن، ئەو مەیانگیرنەو بۆلای میژدە موشریکەکانیان.

﴿لاهن حل لهم ولاهم يحلون لهن﴾ ئەو ئافەرەتە موسوڵمانانە حەلال
نین بۆ ئەو موشریکانە، هەر ئافەرەتێک موسوڵمان بوو، یە کسەر دەبی لە
میژدە کەمی جیا بێتەو، هەر وەها موشریکەکانیش حەلال نین بۆ ئافەرەتە
موسوڵمانەکان هیجیان بۆ هیجیان حەلال نین و نابێ پێکەوێن.

بەلێ ئەم نایەتە ئافەرەتی موسوڵمانی لە پیاوی موشریک حەرام کرد،
لەپێش نازلبوونی ئەم نایەتە دا دروست بوو ئافەرەتی موسوڵمان شوبکا بە
پیاوی موشریک . بۆیە (ئەبولعاص) ی کۆری (الریع) میژدی زەینەبی
کچی پێغەمبەر ﷺ بوو، زەینەب موسوڵمان بوو ئەبولعاص بێتەرست بوو،
رۆژی غەزای بەدر بە ئەسیری کەوتە دەست موسوڵمانەکان، زەینەب
ملەوانکە کەمی خۆی کەمی خەدیجە دایکی بوو بە میرات بۆی مابووە
ناردی بۆ ئەوێ بکری بە فیدیەو میژدە کەمی مەرەخەس بێی.
کە پێغەمبەر ﷺ ملەوانکە کەمی بینی زۆری بە زەیبی بە زەینەب داها تەو و
بە موسوڵمانەکانی فەرموو: ئەگەر بەباشتان زانی ئەبولعاص بۆ زەینەبی
کچم بەرەللا بکەن، بیکەن.

دوایی پێغەمبەر ﷺ مەرەخەسی کرد بە مەرچی زەینەبی کچی
پێغەمبەر ﷺ : کە خێزانی بوو بینیریتەو بۆلای پێغەمبەر ﷺ ئەویش
کەرزیشتەو وەفای بەوادی کەمی کرد، لە گەڵ زەیدی کۆری حاریشەدا

زهینه بی نارد هه بۆ مه دینه بۆ لای پیغه مبه ر ﷺ زهینه ب له مه دینه دوا ی روداوی به در دوو سال مایه وه، تامیژده که ی؛ (ئه بولعاص) ی کوری (الربیع) سالی هه شته می کۆچی موسولمان بوو.. ئیتر پیغه مبه ر ﷺ هه ر به نیکاحی پێشوو زهینه بی گێڕایه وه بۆ لای ئه بولعاص. ماره یی تازه ی بۆ نه برییه وه..

ئیمام ئەحمەد لە ئیبنو عەبباسە وه ریاویە تی کرد وه ده لێ: پیغه مبه ر ﷺ زهینه بی کچی گێڕایه وه بۆ ئه بولعاص، کۆچکردنی زهینه ب پێش موسولمانبوونی ئه بولعاص به شه ش سال بوو، نه شایه تی حازر کردو نه ماره یی تازه ی بۆ برییه وه، هه ندیک ده لێن: کۆچکردنی زهینه ب دوو سال پێش موسولمان بوونی ئه بولعاص بوو.

عه بدی کوری حه مید، له عه مری کوری شوعه بییه وه له باوکییه وه له باپیرییه وه ده فهرموی: پیغه مبه ر ﷺ کچه که ی خۆی گێڕایه وه بۆ (ئه بولعاص) ی کوری (الربیع) به نیکاح و ماره یه کی تازه. یه زیدی کوری هارون ده لێ: حه دیشی ئیبنو عه بباس ئیسناده که ی باشتره، وه لێ کار به حه دیشی عه مری کوری شوعه یب ده کری. چونکه ئه وه ی زوریه ی زانایان له سه ری کۆکن ئه وه یه: هه ر کاتی ئافره ته که عیده ی تێپه ری و میژده که ی موسولمان نه بوو، فه سخی نیکاحی نیوانیان ده بیته وه. بۆیه جه ماوه ری زانایان وه لامی حه دیشه که ی ئیبنو عه بباسیان داوه ته وه، وتوویانه: وی ده چی زهینه ب عیده ی له ئه بولعاص تێپه ر نه بووی. بۆیه پیغه مبه ر ﷺ به بی نیکاحی تازه و ماره یی تازه زهینه بی بۆ گێڕایه وه.

﴿واتوهم ما انفقوا﴾ ئه و ئافره تانه ی کۆچ ده که سن و میژده موشریکه کانیان جێ دێلن، ئیوه خه رچی و ماره یی یه کانیان بده نه وه میژده کانیان، ئه مه ش ئه وه ده که یه نی: که په یمانی حوده بییه له خالی گێڕانه وه ی کۆچکه ران دا تایبه ت بوو به پیاوانه وه ئافره تی نه گرتۆته وه،

﴿ ولا جناح علیکم ان تنکحوهن اذا اتیتموهن اجورهن ﴾ هیچ خراپه یه کتان له سه ر نیه نهی موسولمانینه نه گهر نهو ئافره ته کوچکارانه ماره بکه ن، به مهرجی عیده یان به سه ریچی و ماره یی خویان بده نی.

﴿ ولا تمسکوا بعصم الکوافر ﴾ نهی موسولمانینه هر گیز گوی مه ده ن به نیکاح و ماره یی یه ک له ناو کافره کان دا بریار درابی. واته: نه گهر پیاو ه که موسولمان بوو ژنه که ی به کافری مایه وه، ئیتر په یوه ندی ژن و میتر دایه تی نیوانیان ده پچری و عیصمه تی ژن و میتر دایه تی نیوانیان نامی نی. پیش نازل بونی شه م نایه ته موشریکه کان ئافره تی موسولمانیان ماره ده کرد. موسولمانیش ئافره تی بته رستی ماره ده کرد. ئیتر به م نایه ته نهو حوکه هه لگیا، وه لی دروسته پیاو ی موسولمان ئافره تی جوله که، یان مه سیحی ماره بکا. چونکه نه وانه نه هلی کیتابن.

له فهرموده یه کی صحیح دا له (المسور) و مهروانی کوری (الحکم) وه ریوایه ت کراوه: کاتی پیغه مبهر ﷺ رۆژی حوده یبیه په یمانی ئاشتی به ست، ئافره تانی موسولمان له مه که وه کوچیان کرد بو مه دینه، په روه دگار نایه تی ﴿ یا ایها الذین امنوا اذا جاءکم المؤمنات مهاجرات ﴾ تا ده گاته ﴿ ولا تمسکوا بعصم الکوافر ﴾ نازل کرد. نهو رۆژه عومه ری کوری خه تتاب دوژنی ته لاق دان، موعاوییه کوری نه بوسه فیان یه کیانی ماره کرده وه نهوی تریان سه فوانی کوری ئومه ییه ماره ی کرده وه.

﴿ واسالوا ما أنفقتم، ولیسألوا ما أنفقوا ﴾ داوای ماره یی ژنه کانتان بکه ن، نه گهر له ئاین پاشگه ز بونه وه په یوه ندیان به کۆمه لی کافره کانه وه کرد، بته رسته کانیش بۆیان هه یه داوای ماره یی نهو ژنانه یان بکه ن: که موسولمان ده بن وکوچ ده که ن بو مه دینه.

بەم جۆرە ئەگەر ئافەرەتیکی موسوڵمان لە ئیسلام پاشگەز بوایە وەو بگەراییە وە بۆ ناو کافەرەکان موسوڵمانەکان داوای ماریی یەکیان لە کافەرەکان دەکرد. ئەگەر ئافەرەتیکی کافریش موسوڵمان بوایە و کۆچی بکردایە بۆ ناو موسوڵمانەکان دەبوایە ماریەکی بگێرنەو وە بۆ میژدە کافەرەکی.

﴿ ذلکم حکم اللہ یحکم بینکم، واللہ علیم حکیم ﴾ ئەوێ بۆتان باس کرا لە گێرانیە و ماریی بۆ هەردولا حوکی خودایە، حوکی پی دەکا لە ناوتان دا، خودا زاناو دانایە، هیچی لی گوم نابێ و هەرچی دەیکا حیکمەتی تێدایە، هەر حوکمیێک دەردەکا لە جی خۆی دایە.

﴿ وإن فاتکم شیء من أرواحکم الی الکفار فعاقتهم فاتوا الذین ذهب أرواحهم مثل ما انفقوا، واتقوا اللہ الذی انتم به مؤمنون ﴾ ئەگەر یەکیێک لە ژنەکانی ئێو لە نایین پاشگەز بوو وەو خۆی قوتار کردو رویشت بۆ لای کافەرەکان داوایی ئێو لە شەپدا بەسەر کافەرەکان دا زالی بوون و دەستکەوتتان دەسکەوت، غەنیمەت و تالانیان لی گرتن، ئەو مەسرف و ماریی ژنە پاشگەز بوو وە بێدە بە میژدە موسوڵمانەکی، ئەگەر کافەرەکان مەسرف و ماریەکیان نەگەراندەو و بۆ میژدەکی. تەقوای خودا بکن، شتیێک مەکن خۆتان و لی بکن شیای و عەزایی خودا بن. لە کاتی تەنفیذکردنی حوکی خودادا ترسی خوداتان لە دل و دەروون دا بێ، پیچ و پەنا لە تەنفیذ کردنە کەدا مەکن.

ئێبنا عەباس و هی تریش فەرمویان ئەگەر ژنی پیایوکی کۆچکار پاشگەز بوو وەو رویشتەو و بۆ ناو کافرکان پیغەمبەر ﷺ فەرمان دەکا بەوێ مەسرف و ماریی ئافەرە پاشگەز بوو وە بێدەو بە میژدەکی لە مالی غەنیمە، پیش ئەوێ بکریته پینج بەش.

به کورتی له سهر کافره کان پتیسته ماره یی ژنه پاشگه ز بووه که بگپرنه وه، نه گهر نه یانگپراپه وه له غه نیمه ت و ده سته وتی جهنگ مه سه رف و ماریه که ی بو قهره بوو ده کرتته وه.

به یعه تکر دنی پیغه مبه ر ﷺ له گه ل نافرته که چکاره کان دا

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يَبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ
بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَدَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ
بِسُهْتَيْنِ يَفْتَرِيْنَهُ بَيْنَ أَيْدِيْهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِيْنَكَ
فِي مَعْرُوفٍ فَلَا يَعْهِنَّ وَأَسْتَغْفِرُ لهنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿١٢﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ
قَدْ يَسْؤُا مِنَ الْآخِرَةِ كَمَا يَبِيسُ الْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَابِ الْقُبُورِ ﴿١٣﴾

نایه تی ژماره (١٢) روژی فه تی مه که که نازل بووه، نه وه بوو پیغه مبه ر ﷺ که له به یعه تکر دنی پیاوان بووه وه ده سته کرد به به یعه تی کردنی نافرته تان.

نیامی بوخاری له عوروه ی کوری زوبه یروه ریوایه ت ده کا ده لی: عائشه فمرموی: پیغه مبه ر ﷺ نه و نافرته تانه ی کوچیان ده کرد بو مه دینه به تاقی ده کردنه وه به گویره ی نه م نایه ته ﴿یا ایها النبی إذا جاء المؤمنات یبايعنک﴾ تاده گاته ﴿غفور رحیم﴾ نه مجار هه ر نافرته تیک نه و مه رجان ه ی له نایه ته که دا هاتوون قبولی بونایه، پیغه مبه ر ﷺ

پیتی ده فەرموو: ئەوا بەیعه تم لە گەڵ دا کردی. وە لاڵەسی پێغه مبه‌ر ﷺ
لە بەیعه تکردن دا دەستی وە دەستی هیچ ئافره‌تێک نه‌که‌وتوو. هەر به‌ده‌م
ده‌یفەرموو: ئەوه‌ لەسه‌ر ئەو عه‌هدو په‌یمانە بەیعه‌ تم لە گەڵ کردی.
لە سه‌حیحی (موسلیم) یش دا لە عائیشەوه‌ ئەم ریاوایه‌ ته‌ هاتوو.
به‌تۆزیک جودا وازی یه‌وه‌...

ده‌فەرموی: ﴿ یا ایها النبی اذا جاءك المؤمنات یتابعنک علی الا
یشرکن بالله شینا ﴾ ئەو پێغه‌مبه‌ر! نه‌گەر ئافره‌تی خاوه‌ن باوهر به‌خوداو
به‌ پێغه‌مبه‌ری خودا هاتنه‌ لات بۆ به‌یعه‌ تکردن و عه‌هدو په‌یمانان پێ دای
لەسه‌ر ئیسلام و گوێپرایه‌ لی بۆ فەرمانی خودا، به‌یعه‌ تیان لە گەڵ دا بکه‌
لەسه‌ر ئەوه‌ که‌ ئیتر هیچ شتێک نه‌که‌نه‌ هاوه‌لی خودا.

﴿ ولا یسرقن ﴾ دزی نه‌که‌ن ﴿ ولا یزنین ﴾ زینا نه‌که‌ن.

﴿ ولا یقتلن اولادهن ﴾ منداڵی خۆیان زینده‌ به‌چال نه‌که‌ن .

﴿ ولا یاتین ببهتان یفتننه‌ بین ایدیهن وارجلهن ﴾ منداڵی فری دراو
هه‌لته‌ گرنه‌وه‌و به‌ میترده‌ که‌ی بلێ ئەم منداڵه‌م بووه‌و له‌ تۆیه‌.

ئه‌مه‌ش داب و نه‌ریتیکی سه‌رده‌می جاهیلی بوو، ژن منداڵی فری
دراوی هه‌لته‌ گرتەوه‌و به‌ میترده‌ که‌ی ده‌گوت له‌ داوێنی خۆم که‌وتۆته‌
خواره‌وه‌و له‌ تۆوه‌ له‌ سکم که‌وتوو.

﴿ ولا یعصینک فی معروف ﴾ په‌یمانان لی وهریگره‌ له‌ کردنی
هه‌موو چاکه‌یه‌ک دا گوێپرایه‌ لی فەرمانه‌ کانت بن و سه‌رپێچی نه‌که‌ن،
هه‌رچی شه‌رع فەرمانیان پێ ده‌کا پابه‌ندی بن، شین و شه‌پۆر له‌سه‌ر
مردو نه‌گێرن، یه‌خه‌ی خۆیان دانه‌ درن، له‌ گەڵ نا مه‌حه‌مه‌دا خه‌لوه‌
نه‌که‌ن..... هتد

﴿ یاایها الذین امنوا لاتتولوا قوما غضب الله علیهم، یتسوا من
الآخرة کما یتس الکفار من أصحاب القبور ﴾ ئەو که‌سانه‌ی

مال و سامانی داگیرکردن، بئگومان خودا به سهر هه موو شتیک دا بالآ دهسته و هه رچی بیهوی بیی، دیتته جی.

نه مجار پهروه دگار حوکمی (فیئ) دیاریی دهکا: چونکه نهو مال و سامانهی له دوژمن دهست موسولمانان دهکهوی سی جوژه:

۱- غه نائیم: نهو هیه به شهرو جهنگ دهس دهکهوی، نهوه دهکریتته پیئنج بهش و به گویرهی نایه تی ﴿واعلموا انما غنمتم من شيء.....﴾ (الانفال/ ۴۱) دابهش دهکرئ.

۲- مال و سامانی گوئزراوه: که به بی شهرو نهسپ و حوشت وه غار هیتان دهست دهکهوی، نهو تاییه ته به پیغه مبه ره وه ﷺ خووی چونی خه رج دهکا بیکه وه کوو به نایه تی: ﴿وما أفاء الله على رسوله منهم.....﴾ ناماژهی بو کرد.

۳- مال و سامانی نه گوئزراوه وه کوو زهوی زار، نهوه دواي پیغه مبه ره ﷺ بو بهرژه وه ندی گشتی سهر ف دهکرئ، وه کوو دهفه رموی: ﴿ما أفاء الله على رسوله من اهل القرى فله وللرسول ولذي القربى، و اليتامى والمساكين وابن السبيل كي لا يكون دولة بين الأغنياء منكم﴾ نهو مال و سامانهی خودا بو پیغه مبه ری گه پرانده و به بی شهرو نهسپ و حوشت به کار هیتان، نهوه بو خودایه بوکئی بریار ده دا دهیدا، نه مجار بو پیغه مبه ری خودایه هه تا له ژیان دا بی، پاشان له بهرژه وه ندی موسولمانان دا خه رج دهکرئ بو خزمه کانی پیغه مبه ره له به نو هاشیم و به نو مو طه لیب . بو هه تیوو هه ژارو ریواری بی خه رچی و پارهیه . نهو دابهش کردنهش بهو شیوه بو نهوهیه مال و سامان تاییه ت نه بی به دهوله مهنده کان و هه ره له دهستی نهوان دا نه بی.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره‌تی (الصف)

٨م سوره‌ته مه‌ده‌نییه‌و له دوا سوره‌تی (التغابن) نازل بووه‌و چواره‌ده نایه‌ته. ناو‌نراوه به سوره‌تی (الصف)، چونکه له نایه‌تی چواره‌می دا ده‌فرموی: ﴿ان الله يحب الذين يقاتلون في سبيله صفا كانهم بنیان مرصوص﴾

په‌یه‌ه‌ندی ٨م سوره‌ته به‌سوره‌ته‌کانی پیشه‌وه له دوا ره‌وه‌وه‌یه:

١- له سوره‌تی پیشو‌ودا نه‌می له موسولمانان کرد: که دۆستایه‌تی کافره‌کان بکه‌ن، له‌م سوره‌ته‌ش دا فرمان به موسولمانان ده‌کا: که‌یه‌ک بگرن و له به‌رام‌به‌ر دۆژمن دا یه‌ک‌دل و یه‌ک‌گیان هاریکاری یه‌ک‌تر بکه‌ن.

٢- له سوره‌تی پیشو‌ودا یاسای په‌یه‌ه‌ندی نیوان موسولمانان و نا موسولمانی رونکرده‌وه، له کاتی ناشتی دا. له‌م سوره‌ته‌ش دا موسولمانان هه‌لده‌نی بۆ جیهاد و به‌رگریی له نیسلام و خۆ‌به‌خت کردن به مال و گیان له پیناو خودادا.

مه‌وضوع و میحو‌ه‌س یاسای سوره‌ته‌که دواشتی سه‌ره‌کین:

١- چه‌سپاندنی نه‌و راستیه له دلی موسولمانان دا: که ٨م نایینه به‌رنامه‌ی خودایه بۆ ناده‌میزادو له شیوه‌ی ته‌واوو بی که‌م و کورپی دایه. گونجاوو له‌باره: که ناده‌میزاد په‌یره‌وی بکا و هیچ ناین و به‌رنامه‌یه‌کی تر به‌که‌لکی نه‌وه نایه په‌یره‌وی بکری، پوخته‌و کاکله‌ی نایینه‌کانی پیشو‌وه‌و خودا ویستویه‌تی به‌م نایینه خه‌تمی ریساله‌ی پیغه‌مبه‌ران به‌یتی و به‌سه‌ر هه‌موو نایینه‌کان دا زالی بکا.

٢- جیهاد و تیکۆشانه له رێگهی خودادا، بهرهنگار بوونهوهی دوژمنانی ئیسلامه. خۆ به ختکردن و مال خهرجکردنه له پێناو ئایینی خودادا، دهست نیشانکردنی پاداشی گهورهیه بۆ جهنگاوه رانی ئیسلام.

بانگه وازی بۆ جهنگان له رێگهی خودادا شان به شان و
یه کدلی و یه ک گیانی

بسم الله الرحمن الرحيم

سَبِّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
﴿١﴾ يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾
كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ
اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ
بُنِينَ مَرْصُوصٍ ﴿٤﴾

ده باره ی سه به ب نزولی نایه تی ژماره (١-٢) تیرمینی و حاکم و دارمی له عه بلو لای کوری سه لامه وه ریوایه تیان کردوه، ده فهرموی: کۆمه لیک بووین له هاوه لانی پێغه مبه ر ﷺ له ناو خۆماندا وت و وێژمان ده کرد، وتمان: نه گهر بمانزانیایه چ کرده وه یه ک لای خودا خۆشه ویسته بمانکردایه! ئیتر پهروه دگار نایه تی ﴿سبح لله ما فی السموات و الارض وهو العزيز الحکیم، یا ایها الذین امنوا لم تقولون مالا تفعلون﴾ ی نازل کرد ئیتر پێغه مبه ر ﷺ تا کو تایی سوپه ته که، به سه ر ئیمه ی دا خوینده وه.

ئیبنو جەریر لە ئیبنو عەبباسەو رىوايەت دەکا دەفەرموی: چەند کەسێک لە موسوڵمانان پێش ئەوێ جیهاد پێویست بکری. دەیانگوت: پێمان خۆشە خودا شارەزاییمان بکا بۆ باشترین کردەوێ تا ئەنجامی بدەین، نێتر پەرەدگار هەوالتی بە پێغەمبەر ﷺ دا: کە خۆشەوێستری کردەوێ یەکتاپەرستی و جیهادە لە دژی دوژمنانی خودا و داننانە بە پێغەمبەراییەتی پێغەمبەر ﷺ جا: کە نایەتی جیهاد نازل بوو، هەندێ لە موسوڵمانان پێیان ناخۆش بوو، لەسەر شانیان گران بوو نێتر پەرەدگار ئەو نایەتە نازل کردن.... دەفەرموی:

﴿سبح لله ما في السموات وما في الارض وهو العزيز الحكيم﴾
 هەرچی لە ئاسمانەکان و زەوی دایە بە گیاندارو بێ گیانەو، تەسبیح و تەنزیهی خودا دەکەن، هەموو بونەوەر تەسبیحاتی خودا دەکا. ملکەچی خۆیانی بۆ رادەگەیهنن، خودا خاوەن هێزو دەستەلاتی رەهایە، بالا دەستە بەسەر بەندەکانی دا، داناو لێزانە لە ئەحکام و کردارو گوفتاری دا، لە بەرپەرەبردن و هەڵسورانی بونەوهری دا، هەرچی دەیکا لە جی خۆی دایەو هەموو کاریکی بەجێیە.

﴿يا ايها الذين امنوا لم تقولون مالا تفعلون﴾ ئەو ئەو کەسانە ی پرواتان بە خودا کردووە شوێن پێغەمبەرە کە ی کەوتوون، لە بەرچی بەزوبان شتێک دەلێن و بە کردەوێ پێچەوانە ی وتە کە ی خۆتان رەفتار دەکەن. بۆچی خاوەنی قسە ی خۆتان نین؟ بۆ وەفا بە وادە ی خۆتان ناکەن؟

زانایانی سەلف ئەم نایەتەیان کردۆتە بەلگە لەسەر ئەوێ: کە پێویستە موسوڵمان وادە ی خۆی بەریتە سەر و پابەندی بە لێنی خۆی بێ. هەر وەها حەدیثی صەحیحی پێغەمبەریان کردووە بە بەلگە کە دەفەرموی: (اية المنافق ثلاث: اذا وعد اخلف، و اذا حدث كذب، و اذا اؤتمن خان)

نیشانه‌ی دوو پروو سی شته: که واده‌ی دا نه‌بیاته سهر، که قسه‌ی کرد درو بکا، که سپارده‌یان لادانا خیانه‌تی تیدا بکا.

ئیمامی مالیک فهرمویه‌تی: نه‌گهر واده‌دهر واده‌پیداوای خسته وهر طموه پتویسته واده‌که‌ی به‌ریتته سهر، بو نمونه نه‌گهر به‌ کابرای وت: برۆ ژن بخوازه من نیوه‌ی مه‌سره‌فه‌که‌ت بو ده‌دهم، نه‌گهر کابرا ژنی خواست پتویسته و ه‌فا به‌واده‌که‌ی خۆی بکا.

﴿ کبر مقتا عند الله ان تقولوا مالا تفعلون ﴾ تاوانیکی گه‌لێک مه‌زنه لای خودا: که واده‌یه‌ک بدهن و جی‌یه‌جی‌ی نه‌که‌ن، قسه‌یه‌ک بکه‌ن و به‌کرده‌هه پێچه‌وانه‌ی بچوولێنه‌وه. چونکه پاشگهر بوونه‌وه له قسه‌و واده نیشانه‌ی خۆویستی و نه‌نانییه‌ته، به‌فیرۆ دانی کات و به‌رژوه‌ندی و ریزی که‌سانی دیکه‌یه، نه‌هیشتنی بتمان‌ه‌ی نیوان تاک و کوومه‌له، بۆیه (خلاف الوعد) نه‌وه‌نده لای خودا قیزه‌ون و ناشینه.. نه‌جار له به‌رامبه‌ر نه‌وانده‌دا: که واده‌یی خۆیان نابهنه‌سه‌رو زه‌می کردن، مه‌دحی نه‌وانه ده‌کا: که چاو نه‌ترسانه له به‌رامبه‌ر دوژمن ده‌هه‌ستن و ده‌فه‌رموی:

﴿ ان الله يحب الذين يقاتلون في سبيله صفا كانهم بنیان مرصوص ﴾ به‌راستی خودا نه‌وانه‌ی خو‌ش ده‌وی: که له پێناو نایینه‌که‌ی دا شهر ده‌که‌ن و مه‌ردانه ده‌جه‌نگن، وه‌کوو دیواری یه‌که‌گرتوو به‌ قورقوشم دا‌پێژاوو پته‌وو قایم ریز ده‌به‌ستن و به‌ره‌و رووی دوژمن ده‌هه‌ستن، هیهچ هه‌یزێک ناتوانی له سه‌نگه‌رو پێگه‌ی خۆیان بیانجولێتی.

ئه‌مه ره‌هنومایی په‌روه‌دگاره فهرمانیان پێ ده‌کا که له به‌رامبه‌ر دوژمن دا توندو تۆل و جیدیو و ره‌ به‌رزین، به‌ وردی و زیره‌کانه، نه‌رکی جیهاد نه‌نجام بده‌ن، سستی و ته‌مه‌له‌ی له نه‌نجامدانی نه‌رکه‌کانیاندا نه‌که‌ن، له ناو یه‌کا یه‌کانگیو دلسۆزو چاو نه‌ترس بن، گوێپرایه‌لی فهرمانی سه‌رکرده‌و پابه‌ند به‌پلانی جه‌نگ بن، ئه‌مه سیاسه‌تی ئیسلامه

له جهنگ دا، بهو جوړه نه‌فسه‌کان په‌روه‌رده ده‌کاو کوم‌ل پی‌که‌وه ده‌نی،
کرده‌وه واقیع لیک ده‌به‌ستی و له یه‌ک کات دا هه‌موو وزه و هی‌زه‌کان
ناراسته ده‌کا بو هه‌ده‌ف و سه‌رکه‌وتن به‌ده‌ست دینی.

ناوردانه‌وه‌یی‌ک له چیرۆکی جه‌زهرتی موساو جه‌زهرتی عیسا
له‌گه‌ل به‌نی نیس‌رائیل دا

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَنْقُومِ لِمَ
تُؤْذُونَنِي وَقَدْ تَعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا
زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٥﴾
وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ بَنِي إِسْرَءِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا
لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا
جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٦﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ
عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَىٰ إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ
﴿٧﴾ يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ
الْكَافِرُونَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ
عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾

لهوه پیش موسولمانانی هه لئان بۆ جیهاد و سه رزه نشتی ئهوانه ی کرد: که له جیهاد خۆ پاش ده ده ن. نه مجار سه رگورشته ی هه رزه تی موسایان بۆ ده گپێته وه له گه ل نه ته وه که ی دا، کاتی که هه رزه تی موسا داوای لی کردن شه ر له گه ل جه بابیره کان دا بکه ن، ئهوانیش لینکه له رزه و لیته وه له ره یان پی که وت و داوا که ی هه رزه تی موسایان ره تکرده وه و تیان: تۆ خوا که ت به ن شه ر بکه ن و ئیمه لی ره داده نیشین. له داوای ئه وه سه رگورشته ی هه رزه تی عیسایان بۆ ده گپێته وه کاتی که به موعجیزه وه به لگه ی ناشکرا وه ها ته ناو نه ته وه که ی بانگه وازی کردن بۆ ئیمان هیئان و مژده ی ها تنی پیغه مبه ری کی پێدان: که داوای خۆی ره وان ه ده کری و ناوی (نه حمه ده) نه ته وه که ی گوێپرایه لی بانگه وازی که ی نه بوون، سه ری پچیان کرد.

نه مجار سه رزه نشتی ئه و یاخی بووانه ده کا: که به پیر بانگه وازی هه رزه تی موحه مده وه نه ها توون، به لکوو بوختان هه لده به ستن و پیغه مبهریان به ساحیر و موعجیزه کانی به سیحیر له قه له م ده ده ن. ئه م بوختان و درۆ ده له سه شیان بۆ ئه وه یه ئایینی خودا به تال بکه نه وه و نوری قورئان بکوژینه وه. به لام با سه ری خۆیان له به رد به دن، بیگومان خودا نووری خۆی ته وا و ده کا و ئایینی خۆی به سه ر هه موو ئایینه کانی تر دا بالا ده ست ده کا.....!

ده فهرموی: ﴿واذ قال موسی لقومه: یا قوم لم تؤذوننی وقد تعلمون انی رسول الله الیکم﴾ ته ی موحه مده ئه وه بۆ گه ل و نه ته وه که ت باس بکه: که موسای کوری عیمران به نه ته وه ی خۆی (به نوئیسرا ئیل) گوت: ئه ری قه ومه که م! ئه وه بۆچی سه ری پچیم ده که ن و گوێپرایه لیم ناکه ن؟ بۆ به هه لویستی ناشرین و جوین پێدان نه زیه تم ده ده ن؟ بۆچی شه ریعه ت و یاسای خودا جی به جی ناکه ن؟ خۆ ئیوه ده زانن: من پیغه مبه رو فرستاده ی خودام بۆ سه ر ئیوه، پیغه مبه ر ریزی لی ده گیری و به گه وره سه یر ده کری.

هه مووتان موعجزه و نیشانهی پیغه مبه ریتی منتان بینسی نه دی بوچی
بروام پی تاکهن، بو شوینم ناکه ون؟!

هیئانی نهم سهرگورشته یه ئامازه به وه ده کا: که پیو یسته موسولمانان
چاو له جوله که کان نه کهن و نه زییه تی پیغه مبه ر ﷺ نه دن. وه کوو نه وان
نه زیه تی موسایان دا.. وه کوو له نایه تیکی تردا راسته وخو نه و
فرمانه یان پی ده کاو ده فرموی: ﴿يا ايها الذين امنوا لاتكونوا كالذين
اذوا موسى فبراه الله مما قالوا، وكان عند الله وجيها﴾ (الاحزاب/ ٦٩) .

له هه مان کات دا هیئانی سهرگورشته که دل دانه وهی پیغه مبه ری
تیدا یه، بو نه وهی قورسای پی نه زیه تدانی کافره کانی له سهر سوک بی و
وانه زانی: که ههر نه و له سهر بانگه وازی له لایه ن گه له که یه وه نه زیه ت
ده در، به لکوو نه و تا موساش له لایه ن گه له که یه وه نه زیه ت دراوه .

﴿فلما زاغوا ازاغ الله قلوبهم، والله لايهدي القوم الفاسقين﴾
کاتی که ئایینی حه قیان پاشگو ی خست و وازیان لی هیئا، شوین په یامی
پیغه مبه ریان نه که و تن و نه زیه تیان دا، له تۆله ی نه وه دا خودا دلی له سهر
گرتنه به ری ریگه ی هیدایه ت لادان، حه ق و راستی لی گوم کردن،
گومان و راپایی خسته نیو دل و ده رو نیانه وه .

وه کوو له نایه تیکی تردا ده فرموی: ﴿ونقلب افئدتهم وابصارهم
كما يؤمنوا به اول مرة ونذرهم في طغيانهم يعمهون﴾ (الانعام/ ١١٠)
خودا هه رگیز هیدایه تی گه ل و نه ته وه ی کافر نادا: نه وانه ی پیغه مبه رانی
خۆیان به درو خستونه وه و ئاماده باشی نه وه یان تیدا نه نووری
نیمان وه ربگرن.

﴿ و اذ قال عيسى ابن مريم يا بنی اسرائیل، انی رسول الله الیکم،
مصدقا لما بین یدی من التوراة﴾ نه ی پیغه مبه ر، هه وال و سهر گورشته ی
عیسا بو قه و مه که ت بگیږه وه کاتی که وتی: نه ی نه ته وه ی ئیسرائیلی نه من

پێغه مبه‌رو فرستاده‌ی خودام بۆ سەر ئێوه، نامە‌ی ئاسمانیم بۆ هاتوه: که (ئینجیلە) پشتگیری نامە‌ی ته‌ورات ده‌کا، ته‌واو که‌ری ته‌وراته، نازانم بۆچی سه‌رپنجی فرمانه‌کانم ده‌که‌ن و دژم ده‌هه‌ستن.....؟!؟

﴿ ومبشرا برسول يأتي من بعدي اسمه احمد ﴾ بیگو مان ته‌ورات موژده‌ی ره‌وانه‌ کردن و پێغه مبه‌رایه‌تی منی به ئێوه داوه، ئە‌ه‌من ئە‌و پێغه مبه‌ره‌م: که ته‌ورات ئاماژە‌ی پێ کردوم، منیش له‌ لایه‌ن خۆمه‌وه موژده‌تان ده‌ده‌م‌ی به هاتنی پێغه مبه‌ریک له‌ دوا‌ی من ناوی ئە‌ه‌مه‌ ده‌، پێغه مبه‌ریکی قورپه‌یشی نژادو خاوه‌نی ره‌وشتی جوان و په‌سند، سه‌رخه‌قی پێغه مبه‌رانه‌و دوا ئە‌و پێغه مبه‌ری تر نین و نایه‌ن.

بوخاری و موسلیم له‌ جوبه‌یری کورپی موطعیمه‌وه ریا‌یه‌ت ده‌که‌ن: ده‌لی: به‌ گوتی خۆم له‌ پێغه مبه‌رم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو: من چه‌ند ناویکم هه‌یه (موحه‌مه‌د، ئە‌ه‌مه‌د، الماحی، الحاشر، العاقب).

له‌ ریا‌یه‌تیکی تری موسلیم دا ئە‌بو موسا ده‌یگێرێته‌وه ده‌فه‌رموی: پێغه مبه‌ر ﷺ چه‌ند ناویکی خۆی به‌یان کرد فه‌رموی: من (محمد) (احمد) (الحاشر) (المقفی) و (نبی الرحمة و التوبة و الملحمة) .

به‌مجۆره‌ هه‌زه‌تی عیسا مژده‌ی هاتنی پێغه مبه‌ری ئاخ‌ر زه‌مانی داوه « که‌چی ﴿ فلما جاءهم بالبينات قالوا، هذا سحر مبين ﴾ کاتی‌ک ئە‌و پێغه مبه‌ره‌ی موژده‌ی به‌ هاتنی دراوه‌و له‌ ته‌ورات و ئینجیل دا ناوونیشانی دیاری کراوه، هات و بانگه‌وازی خۆی بلا‌و کرده‌وه، به‌لگه‌و مو‌ع‌ج‌یزه‌ی پێغه مبه‌ریتی خۆی نواندن، کافرو خودا نه‌ناسان وتیان: ئە‌وه‌ی هێناوته‌ سی‌ح‌رو جادووی ئاشکرا‌و عه‌یا‌نه، بۆ خۆت جادو‌بازی، نامه‌که‌شت سی‌ح‌ره. یان ماناکه به‌م جۆره‌یه (کاتی هه‌زه‌تی عیسا هاته‌ سه‌ر گه‌له‌که‌ی به‌مو‌ع‌ج‌یزه‌و نیشانه‌ی ئاشکرا‌وه، وتیان: ئە‌مه‌ سی‌ح‌رو جادو‌ی‌کی ئاشکرا‌و عه‌یا‌نه)

﴿ومن اظلم ممن افترى على الله الكذب وهو يدعى الى الاسلام والله لا يهدي القوم الظالمين﴾ کی لهو کهسه سته مکار تره؟ واته: کهس لهو سته مکار ترنیه: کهله سهر خودا بوختان ههلبهستی، هاوهل و مندال و خیزانی بۆ دابنی، له حالیکا بانگ ده کری بۆ موسولمان بون و بۆ یه کتاپه رستی و دلسۆزی له خودا په رستی دا. هه رگیز خودا کافرو سته مکاران هیدایهت نادا بۆ ریگهی راست، چونکه نهوانه سته میان له خۆیان کردوه و ناماده باشی ئیمان هیئانیان تیدانیه. بهسروشت کافرو بۆ پروان.

﴿یریدون لیطفنوا نور الله بافواهمم والله متم نوره ولو کره الکافرون﴾ نهو کافرو سته مکارانه هه میشه له هه ولئی نهوه دان بانگهوازی ئیسلامی خهفه بکهن و نوری هیدایهت بکوژیننهوه، له مپهرو کۆسپ دروست بکهن بۆ نهوهی نه هیئلن ئیسلام بلاویتتهوه. به درۆ ده له سه بهرنگاری بکهن. نهوانه له گوئی گادا نوستوون، ده یانهوئی بهری تیشکی خۆر به بیژینگ بگرن، ده یانهوئی به فوو روناکی خۆر بکوژیننهوه، بیگومان نهوانه خه یالیاں خاوهو نهو ناواته یان نایه ته دی، خودا نایینی ئیسلام به ناو جیهاندا بلاو ده کاتهوه و به سهر هه موو نایینه کان دا بالادهستی ده کا هه رچه نده کافره کان پێیان ناخۆش بۆ!

﴿هو الذی ارسل رسوله بالهدی و دین الحق لیظهره علی الدین کله ولو کره المشرکون﴾ خودای مهزن خودایه کی وه هایه پێغه مبهری خۆی به هیدایهتی کامل و نایینی حق و ناشکراوه رهوانه کردوه: کهله قورنانی پیروۆز و ده دینی پێغه مبهردا رهنگ ده داتهوه، بۆ نهوهی به سهر هه موو نایینه کان دا بالادهستی بۆ به ناو جیهان دا بلاویتتهوه. هه رچه نده موشریکه کان پێیان ناخۆش بۆ. به لئی ویستی خودا هاته دی و دیتته دی،

ئايىنى ئىسلام وە کوو ئاين ئاشكرابوو، هيچ ئايىنىكى تر به سروشت و به حەقىقەت لە بهر يا نەو ستاوه!!

ئايىنە بپەرستى و دەستكرده كان ئەو هەر هيچ نين. ئايىنە ئاسمانىيە كانىش ئەو ئايىنى ئىسلام خاتيمە و وینەى كۆتايى يەو تا كۆتايى رۆژگار بە كەلكى پەپرەوى كردن دىۆ لە گەل پيشكەوتنى ئادەمىزاد دەگوئى.

بىگومان ئايىنە كانى جولە كەو نەصارا گۆرانگاريان تىدا كراو زيادو كەمىيان بەسەردا هيترا، واين لى هات بە كەلكى ئەو نايەن بكرىنە بەرنامەى ژيان و ياساى كۆمەلگاي ئادەمىزاد، تەنانت ئەو ئايىنانە ئەگەر تەحرىفیش نەكرانايە، هەر بە كەلكى ئەو نەدە هاتن بكرىنە بەرنامەى ژيانى ئادەمىزاد بۆ هەتا هەتايە، چونكە لە تەقدىرى پەرەدگاردا ئەو ئايىنانە بۆ ماوہيەكى سنوور دار نىردراون.

بە شىوہى واقيعيش وادەى پەرەدگار هاتەدى، رۆژگار تىك بوو ئايىنى ئىسلام لەروى هيتزو حەقىقەت و ياساو فەرمانروايى يەو بەسەر هەموو ئايىنە كان دا بالادەست بوو، لە ماوہى سەدەيەك دا زورىەى زەوى ناوہدانكرارەى كۆنترۆل كردو هاتە ژىر رىكفى يەو، ئەجار بە شىوہى ناشتى و لە رىگاي بانگخوازيەوہ ئىسلام بەرەو ناو جەرگەى كيشوہى ئاسياو ئەفەريقىا كشاو تىيان دا بلاو بووہو، تەنانت ئەوانەى لە رىگەى دەعوہو بانگخوازيەوہ موسولمان بوون پىنچ هيندەى ئەوانە بوون: كە لە رىگاي شەرو جەنگەوہ موسولمان بوون .

ئىستاش ئايىنى ئىسلام بە شىوہى سروشتى خۆى بە بى ئەوہى دەولەتتىكى زهيتز بەلكوو كەم هيتزىش پشتگيرى بكا - بەردەوام بە كون و قوربنى جىهان دا بلاو دەبيتەوہو لە سنوورە كان تىپەر دەكاو دلە تىنەوہ كان ئاو دەدا.

سالانه ناماره تاییه تیه کان زور بوونی موسولمانان له ناو جهرگهی نه وروپا و روزتاوا دا راده گه یه نن و رابوونی نیسلامی له گه شه و پیشکه و تن دایه، نه مه و تیرای نه و هه موو له مپه رو کو سپ و ته گه رانه ی ده خرینه بهرده م بانگخوازن و نه و هیرشه نیعلامی و نه فسی یه ی ده کریتسه سه ر موسولمانان و نه و گه مارو تابورییه هه مه جو رو خنکیته رانه ی ده و ره ی تاک و کزی موسولمانانی داوه.

بازرگانی به سود و سه رکه و نه و

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا هَلْ اَدْرٰكُمْ
عَلٰى تَحْرِفٍ ثٰنِيَةٍ مِّنْ عَذَابِ الْيَمِّ ﴿١٠﴾ تَوْمُنُوْنَ بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِۦ وَتُجٰهِدُوْنَ
فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ نَعٰمُوْنَ ﴿١١﴾
يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرٰى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ وَمَسٰكِنُ
طَيِّبَةٌ فِيْ جَنَّٰتٍ عَدْنٍ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ﴿١٢﴾ وَاٰخَرٰى يُحِبُّوْنَهَا نَصْرٌ
مِّنَ اللّٰهِ وَفَتْحٌ قَرِيْبٌ وَّبَشِّرِ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿١٣﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا كُوْنُوْا
اَنْصَارًا لِلّٰهِ كَمَا قَالَ عِيْسٰى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّيْنَ مِّنْ اَنْصَارِيْٓ اِلَى اللّٰهِ
قَالَ الْحَوَارِيُّوْنَ نَحْنُ اَنْصَارُ اللّٰهِ فَاَمَنْتَ طَآئِفَةٌ مِّنْ بَنِيْ اِسْرَءٰٓءِيْلَ
وَكَفَرَتْ طَآئِفَةٌ فَاَيَّدُوْا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا عَلٰى عَدُوِّهِمْ فَاَصْبَحُوْا ظٰلِمِيْنَ ﴿١٤﴾

لهوه پیش پهروه دگار موسولمانانی هه لنان بو جیهادو تیکۆشان له ریگهی خودادا، ترساندنی لهوهی چاو له نه تهوهی ئیسرائیل بکهن: که گوێرایه لێ ئامۆژگاری هه زه تهی موساو هه زه تهی عیسا نه بوون. نه بچار لێره دا پهروه دگار نه وه راده گه یه نه: که بازرگانی به سودو بی زیان، له بروابه خوداو جیهادو تیکۆشان و خۆیه ختکردن به مال و گیان دا رهنگ ده داته وه. پاشان موسولمانان هه لده نه بو یارمه تیدانی ئایینی خوداو پشتگیریکردنی پیغه مبه ر ﷺ وه کوو چۆن هه وارییه کانی هه زه تهی عیسا یارمه تی عیسایان دا.

ده فهرموی: ﴿يا ايها الذين امنوا هل ادلكم على تجارة تنجيكم من عذاب اليم﴾ ئه ی ئه و که سانه ی پرواتان به تاك و ته نهایی خوداو راستی پیغه مبه ریتهی موحه مده ﷺ هه یه؛ ئه ری شاره زایستان نه که م بو بازرگانیه کی به سود: که قازانجی تیدا ده که ن و له عه زابی دژواری دۆزه خ ده تانپاریزی و له ناخۆشی رۆژی قیامه ت رزگار تان ده بی؟! وه کوو له ئایه تیکی تر دا ده فهرموی: ﴿ان الله اشترى من المؤمنين انفسهم بان لهم الجنة﴾ (التوبة/ ١١١)

نه بچار جوۆری بازرگانیه که دیاری ده کاو ده فهرموی: ﴿تؤمنون بالله ورسوله، وتجاهدون في سبيل الله باموالكم و انفسكم﴾ بازرگانیه که بریتییه له وه بهر ده وام بن له سه ر پروا بوون به خوداو به پیغه مبه ری خوداو به دلسۆزی ئه رکی سه رشانی خۆتان نه نجام بدهن، له ریگهی خودادا جیهاد بکهن.

﴿ذلکم خیر لکم ان کنتم تعلمون﴾ نه وه ی بۆمان باسکردی له ئیمان و جیهاد کردن نه وه باشته بو ئیوه له مال و گیانتان و له بازرگانی هه موو دونیا، نه گهر ئیوه له خاوهن عه قل و هه ست و زانیاری به سودن.

هه لیه ته جیهاد دوو جوړه:

١- جیهاد له گه ل نه فس و هه او ناروژدا.
 ٢- جیهاد له گه ل دوژمن دا جهنگان له دژیان له گوړه پانی جهنگ دا.
 نهی خاوه ن باوه پان! ته گهر نیوه بهو جوړه یی ناماژه یی پی کرا
 هه لس و کهوت بکه ن نه وه یی فهرمانتان پی کرا نه نجامی بده ن.
 ﴿ یغفر لکم ذنوبکم ویدخلکم جنات تجری من تحتها الانهار و مساکن
 طيبة فی جنات عدن ذلک الفوز العظیم ﴾ تاوانه کانتان فهراموش
 ده کری ن و له سهرتان رهش ده کری نه وه، ده تاغخه مه ناو باخه کانی
 به هه شته وه: که به ژیر کوشک و دره خته کانیان دا جوو جوړار ده کشین،
 هه روه ها خانوو مه سکه نی جوان و رازاوه و دلگیرو دلرفینستان پی
 ده به خشین. لهو باخانه دا: که شوینی مانه وه یی هه تا هه تایین و مردن و
 نه خوشییان تیدا نیه، لییان وهرز نابن، لییان دهرناچن، نه مهش
 به مرارز گه یشتنی گه وره و ته واوه.

﴿ و آخری تحبونها نصر من الله وفتح قریب ﴾ نیعمه تیکی تر هه یه،
 جهزتان لی یه بوتان ده سته بهر بکری، نه ویش سهرکه و تنه به سهر دوژمن
 داو رزگار کردنی ولاتانی ده ورو به ره، پیش هه مووشیان رزگار کردنی
 مه ککه یه. واته: ته گهر له ریگه یی خودا دا جیهاد بکه ن و دل سوژانه
 یارمه تی تایینی خودا بدان، نه وه خودا به رعو ده یی سهرکه و تننه به سهر
 دوژمن دا. وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فهرموئ: ﴿ یا ایها الذین آمنوا ان
 تنصروا الله ینصرکم ویثبت اقدامکم ﴾ (محمد: ٧).

﴿ و بشر المؤمنین ﴾ نهی پیغهم بهر؛ موژده بده به موسو لمانان
 به سهرکه و تنی نریک له دونیا داو به به هه شت له قیامه ت دا.

﴿ یا ایها الذین امنوا کونوا انصار الله کما قال عیسی ابن مریم
 للحواریین من انصاری الی الله، قال الحواریون نحن انصار الله ﴾

ئەو کەسانە ی پڕواتان بە خۆداو بە پێغەمبەری خۆدا هەیه! بەردەوام بن لەسەر ئەو بیرو باوەڕە ی هەتانهو یارمەتی ئایینی خۆدا بدەن و پشتگیری شەریعەت و پێغەمبەری خۆدا بکەن، لە هەموو حال و وەزعیکتان دا بە کردارو بە گوشتار بە مال و بە گیان ئەو پشتگیریە فەرامۆش مەکەن، بە پیر بانگەوازی خۆداو پێغەمبەری خۆداوە بچن..

و هەکوو چۆن حەواریەکانی عیسا (هاوەڵە دلسۆزەکانی) کاتیک عیسا پێی فەرموون: کێ پشتگیری دەکاو یارمەتیدەرمە بۆ بلاوکردنەوێ ئاین و پەیامەکم؟ کێ هاوکاریم دەکا بۆ لە خۆدا نزیکبونهو؟ حەواریەکان کە دواترە کەس بوون، یەكەجار ئیمانیا پێ هینابوو، (هاوەڵ و دلسۆزی بون) وتیان: ئێمە یارمەتدەری ئایینی خۆداین، ئێمە پشتگیری دەکەین و لە پێناو ئاین دا مال و گیانمان بەخت دەکەین. ئیتر حەزرەتی عیسا ناردنی بۆ ولاتی شام بۆ بانگەوازیکردنی بەنوئیسرایلی و یونانیەکان.

﴿ فامنت طائفة من بني اسرائيل، وكفرت طائفة ﴾ کاتیک حەزرەتی عیسا ﷺ پەيامی خۆی راگەیانندو بانگەوازی بلاو کردەو هەواوەڵە دلسۆزەکانی پشتگیریان کرد، کۆمەلێک لە نەتەوێ ئیسرائیل هیدایەت نامێزبون و ئیمانیا بە عیسا هیناو بە پێغەمبەرو بەندە ی خۆدایان زانی. کۆمەلێکی گومرا بون و لەسەر کوفرو بیدینی خۆیان مانەو، ئینکاری پێغەمبەریتیەکیان کردو بوختانیا بەدایکی کرد، کۆمەلێکی تر زیدەرەویان کردو لە پلەو پایەیان بەرز کردەو هەتا گەیانندیانە پلە ی خۆدایەتی، هەندیکیان وتیان: کۆری خۆدایە، یان هەر خۆدا خۆیەتی، یان سییەمی سی خۆداکانە (باوک، کور، روحولقدوس) ئیتر

مه‌سیحیه‌کان بوون به‌ چەند تاقم و پیرو پارتی جیا جیا و حالیان به‌وه گه‌یشت که گه‌یشت.

﴿ فایدنا الذین امنوا علی عدوهم فاصبحوا ظاهرين ﴾ ئیمه یارمه‌تی خاوه‌ن باوه‌ره‌کا ئمان دا؛ ئەوانه‌ی عیسا یان به‌بەنده‌و پیغه‌مبه‌ری خودا ده‌زانی به‌سەر دوژمنه‌کانیان دا بالآ ده‌ستمان کردن، به‌لگه‌و دلیلیان به‌هێژ بوون، ئەم ئایه‌ته‌ دوو مانا هه‌لده‌گری:

١- ئەوانه‌ی به‌راستی ئیمانیان به‌ عیسا هێنا خودا بالآ ده‌ستی کردن به‌ سەر ئەو جوله‌کا نه‌ی ئیمانیان پێ نه‌هێنا.

٢- یان ئەوانه‌ی ئیمانیان پێ هێنا و به‌رده‌وام بوون له‌سەر یه‌کتا په‌رستی، به‌به‌لگه‌و بوڕه‌ان به‌ سەر ئەوانده‌ا بالآ ده‌ست بوون: که‌ بیرو باوه‌ری عیسا خودایی و سێ خوداییان هه‌بوو.. یان ئەو یه‌کتا په‌رستی یه‌ی ئەوان له‌سه‌ری بوون، خودا به‌ ئایینی ئیسلام بالآ ده‌ستی کردن به‌سەر هه‌موو ئایینه‌کان دا سه‌ری خستن.

به‌کورتی به‌نوێسرا ئیلی و مه‌سیحیه‌کان ده‌رباره‌ی هه‌زره‌تی عیسا دوا‌ی به‌رز کردنه‌وه‌ی بۆ ئاسمان کێشه‌یان تێکه‌وت. هه‌ندێکیان ئیمانیان پێ هێنا و هه‌ندێکیان پێ کافر بوون. بوونه‌ سێ تاقم:

تاقمێکیان وتیان: خودا بوو به‌رزبووه‌وه. تاقمێکیان وتیان کۆری خودا بوو بر دیه‌وه‌ بۆلای خۆی. تاقمێکیان وتیان: به‌نده‌و پیغه‌مبه‌ری خودا بوو به‌رزی کرده‌وه‌ بۆلای خۆی. ئەم تاقمه‌ موسوڵمانن، هه‌ر تاقمه‌و برێکیان شوێنکه‌وتوو یان هه‌ن.

پاشان په‌روه‌دگار پشتگیری ئەوانه‌ی کرد که‌ بر وایان وابوو عیسا به‌نده‌و پیغه‌مبه‌ری خودایه‌ به‌سەر تاقمه‌کانی تر دا بالآ ده‌ستی کردن. ئەه‌جار به‌ ره‌وانه‌ کردنی پیغه‌مبه‌ری ئیسلام ئەو تاقمه‌ سه‌رکه‌وتوو یه‌ به‌ ته‌واوی به‌سەر تاقمه‌ کافره‌کاندا بالآ ده‌ست کرد.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (الجمعة)

ئەم سۆرەتە مەدەنییه و یانزە ئایەتە، دوا سۆرەتی (الصف) نازل بوو. ناوێراوە سۆرەتی (الجمعة) چونکە لە ئایەتی ژمارە (٩) دا فەرمان بە بەپێرەوێ چوونی بانگەوازی نوێزی هەینی تێدا یەو دەفەرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْهَبُوا إِلَى الصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ﴾.

مۆناسەبە و پەییوەندەن ئەم سۆرەتە بە سۆرەتەن پێشوو لە چەند رۆیه کەوێه: ١- لە سۆرەتی پێشودا باسی وەزە و حالێ حەزەرەتی موسای کرد لە گەڵ ئەتەوێ کە دا، ئەزێەتدان و بێ گۆیی جولە کە کانی بەرامبەر بە حەزەرەتی موسا راگەیاندا. لەم سۆرەتەدا حال و وەزعی پێغەمبەر و موسوڵمانانی دیاری کرد، بۆ ئەوێ جوداوازی نیتوان ئەو دووگە لە دەربکەوێ.

٢- لە سۆرەتی پێشودا مژدە دانی حەزەرەتی عیساى راگەیاندا بەو: کە لە دوا ئەو، پێغەمبەرێک دێ ناوی ئەحمەد دەبێ. لەم سۆرەتەدا باسی ئەو پێغەمبەرە دەکا: کە مژدەى لەبارەوێ دراوێ دەفەرموی: ﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ﴾.

٣- کوتایی سۆرەتی پێشوو بە باسی جیهاد هێناو ناوی نا (تێجارە) کۆتایی ئەم سۆرەتەش بە باسی جومعه دەهێنێ و دەفەرموی: ئەنجامدانی نوێزی جومعه لە تێجارەى دونیایی باشتە

٤- لە سۆرەتی پێشودا پەرورەدگار فەرمانی بە موسوڵمانان کردوێ: کە لە بەرامبەر دۆژمن و لە گۆرەپانی جەنگ دا بەرپز بوەستن و یەکانگیر بن. تێتر گونجاو بوو بە شوێن ئەو سۆرەتەدا سۆرەتی

(الجمعة) بى: كه نويژه كهى به جماعهت نه بى ناكرى، ده بى موسولمانان
تى بدا به ريز بوهستن.

بری له مه‌وضوع و باسی ئەم سوپەتە وەکوو سوپەتە مەدەنییه‌کانی تر
 روون کردنەوێ حوکمە شەرعییەکانە: کە یەکیان لێوانە چۆنیەتی
 ئەنجامدانی نوێژی هەینی یە. بە شیوەیەکی گشتیش ئەو لە دڵی
 کۆمەڵگای ئیسلامی سەرده‌می مەدینەدا دەچەسپینی: کە لە کۆتایی دا
 ئەوان هەلبژێران بۆ هەلگرانی ئەرکی بیروباوەری یەکتاپەرستی، وە ئەستە
 لە ئەستۆ گرتنی ئەرکە پێرۆزەش فەضلو رحەمتی خودایە بۆیان، شیاوی
 ئەو یە سەرخی بەدن و سوپاسگوزاری بن، لە ئاستی بەر پرسیاریەتی
 دابن و نەهێلن خودا ئەو رێزلیانەیان لێ وەرگری ئەو. نەچن وەکوو
 جولە کە پەیمانی خۆیان بەرامبەر ئەمانەتی ئەستۆیان هەڵوێشیانەو و لە
 پەییوەندی کردن بە ئەمانەتی ئاسمانەو دابڕێن و بەحسابی خۆیان حاملی
 تەوراتن بەلام لە واقع دا وەکوو گویدریژۆیک وەهان باری کتیبی لێبار
 کرابو ناشرانی ناوەرۆکی ئەو کتێبانە چین !!

دهشت و تاييه تمه ندى پيغمبر ﷺ له ناو كوومه لگاي عه رب و
 ناده ميزاد به گشتي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ
الْحَكِيمِ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمَمِينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا
عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا

مِنْ قَبْلِ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١﴾ وَآخِرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ
وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢﴾ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ
ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٤﴾

ده فەرمووی: ﴿یسبح لله ما فی السموات وما فی الارض الملك القدوس العزيز الحكيم﴾ هەرچی ههیه له ناسمانه کان و زهوی دا ته سیح بو زاتی خودا ده کا، دان به هه بوون و تاک و ته نهایی دا ده نین، نهو خودایه ی پاشاو خاوه نی هه موو بونه وهره هه ل سو پێنهره فەرمان په وایه، هەرچی صیفات ی که مال و شکو مه ندییه هه یه تی، هیچ که م و کور ی و عه یب و خه وشیک ی تیدا نیه. خاوه نی تواناو ده سه لاتی ره هایه، هەرچی بیه وی بیکا ده یکا، کار دروست و حکیم و دانایه له هه موو شتیک دا، هه موو کار یکی به جییه.

﴿هو الذي بعث في الاميين رسولا منهم يتلو عليهم آياته، ويزكيهم ويعلمهم الكتاب والحكمة، وان كانوا من قبل لفي ضلال مبين﴾ خودایه کی وه هایه له ناو گه لی عه ربی نه خوینده واره دا: که نهو روژ گاره زور به ی زوریان خویندن و نویسیان نه زانیوه - پێغه مبه ریکی له ره گه زی خویان تیدا ره وانه کردون، نهویش نه خوینده واره، و پرای نهو ی نه خوینده واره نازانی بنووسی و بخوینی ته وه نایه تی قورسانی پیرۆزیان به سه ردا ده خوینی ته وه، شاره زای ریبازی به خه وه ری دونیا و قیامه تیان ده کا، له چلک و ژهنگی کوفرو تاوان پاکیان ده کاته وه، هه ول ده دا ره وه شتی ناشرینی سه رده می کوفرو بیدینیان له ناودا نه مینی، قورئان و سونه تیان فێرده کا، شه ریعه ت و حوکی خودایان بو شی ده کاته وه، ده یاغاته سه ر

ریبازی راست و حق، هه‌رچه‌نده ئه‌وان له‌وه پێش گومرپابون و ده‌رباره‌ی
بیرو باوه‌رو یاساو شه‌ریعت سه‌رلی شیواو بوون. چونکه ئه‌وان له
روژگارێکی دێرین دا له سه‌ر ئایینی ئیبراهیم بون، به‌لام دوا‌یی
گۆرپانکاریان تیدا کردو له جیاتی یه‌کتا په‌رستی ملیان له بته‌پرستی‌نا،
به ته‌واوی ئایینی هه‌زرتی ئیبراهیمیان له بیر چۆوه‌و داب و نه‌ریتیکیان
داهێنا ناویان نا ئاین و خودا به هیچی رازی نه‌بوو. هه‌روه‌کوو چۆن
ئه‌هلی کیتاب نامه‌ی ته‌ورات و ئینجیلیان گۆڕین و هیچیان به سه‌ر
هیچ‌ه‌وه نه‌هێشت. به‌ته‌واوی گومرپایی و سه‌ر لی شیواوی دونیای داگرت،
کوفرو جه‌هالته‌ بالی ره‌شی به‌سه‌ر جیهان دا کێشا بوو؛ ئالم کاته‌دا
په‌روه‌ردگار هه‌زرتی موحه‌مه‌دی کرده پیغه‌مبه‌ری ئاخ‌ر زه‌مان و بۆسه‌ر
سه‌رجه‌م ئاده‌میزادو جندۆکه ره‌وانه‌ی کرد، قورئانی بۆ نازل کرد بۆ ئه‌وه‌ی
بکریته یاساو شه‌ریعتیان و کاری پێ بکه‌ن، به‌خته‌وه‌ریی دونیاو
قیامه‌تیان بۆ ده‌سته‌به‌ر بپێ.

تایبه‌تمه‌ندکردنی عه‌ره‌به نه‌خوینده‌واره‌کان، به‌ناو هی‌نان لی‌ره‌دا، له‌م
روه‌وه: که هه‌زرتی موحه‌مه‌د (د.خ) ره‌وانه‌ کراوه بۆ سه‌ر ئه‌وان
به‌تایبه‌تی و بۆ سه‌ر هه‌موو ئاده‌میزاد به‌گشتی، وه‌کو له‌تایه‌تیکێ تردا
ده‌فه‌رموی: ﴿وما ارسلناک الا رحمةً للعالمین﴾ (الانبیاء/١٠٧) یان
ده‌فه‌رموی: ﴿قل یا ایها الناس انی رسول الله الیکم جمیعاً﴾
(الاعراف/١٥٨)

﴿واخرین منهم لما یلحقوا بهم﴾، وه‌و العزیز الحکیم ﴿هه‌روه‌ها نه‌و
پیغه‌مبه‌ره‌ پایه‌ به‌رزه‌ له‌ روانگه‌ی قورئانی پی‌رو‌زو فه‌رموده‌ به‌رزه‌کانی
خۆیه‌وه، نی‌راوه‌ بۆ سه‌ر گه‌ل و نه‌ته‌وه‌ی تریش: که‌هیشتا پێیان
نه‌گه‌یشتون و دوا‌ی روژگاری هاوه‌لان دین، وه‌کوو چینی تابیعین و
چینه‌کانی ئاده‌میزاد که یه‌ک به‌دوو یه‌ک دا دین تاروژی

قیامت. بینگومان خودا بالآده ست و خاوهن عزیزهت و شکۆمه ندیه، ده توانی گه لی موسولمانان جیگیر بکا له سهر زهوی، ههرچی دهیکا له جی خوی دایه، هیچ کاریکی بی هوده نیه.

ئیمامی بوخاری له نه بوهورهیره وه ریوایهت دهکا: دهلی: ئیمه لای پیغه مبه ر ﷺ رۆنیشتبوین، سورتهی (الجمعة) ی بۆ سهر نازل بوو، بۆی خویندینه وه، کاتی گه یشته ﴿ و اخرین منهم لما یلحقوا بهم ﴾ هاوه لآن وتیان: نهی پیغه مبه ری خودا! نهوانه کین؟ سی جار ئهم پرسیاره یان ئاراسته کرده وه، (سەلمانی فارسی) شان تیدابوو، ئیتر پیغه مبه ر ﷺ دهستی خسته سهرشانی سەلمان و فهرموی: ته گهر ئیمان له لای تهستی ره ی ثوره ییا بی، پیوانی له نه مانه دهسته بهری ده کهن.

نایه ته که به لگمه له سهر نه وه: که پیغه مبه رایه تی حه زره تی موحه ممد گشتی یه بۆ هه موو عاله مه، چونکه پیغه مبه ر ﷺ رسته ی ﴿ و اخرین منهم ﴾ ی به گه لی فارس مانا کرد، ههر بۆیه شه نامو فرستاده ی خوی ناردون بۆ لای گه لی فارس و رۆم و گهل و نه ته وه ی تریش بۆ نه وه ی ئیمانی پی بهینن.

ئیبنو نه بی حاتم له سه هلی کوری سه عدی (الساعدی) یه وه ریوایهت دهکا: دهلی: پیغه مبه ر ﷺ فهرموی: له وه چه و نژادی پیاوو ئافره تی ئومه تی من له وه به ولاره که سانیک ی زۆر، به بی حیساب و لی کۆلینه وه ده چه ناو به هه شته وه، ته جار نایه تی ﴿ و اخرین منهم لما یلحقوا ﴾ ی خوینده وه.

ته جار نه وه رون ده کاتهو: که ئایینی ئیسلام و رهوانه کردنی حه زره تی موحه ممد فه ضل و ره جمه تی خودایه ده فهرموی: ﴿ ذلك فضل الله يؤتیه من یشاء والله ذوالفضل العظیم ﴾ ئایینی ئیسلام و رهوانه کردنی پیغه مبه ر فه ضلو ره جمه ته له خودا وه، پله و پایه یه که به ویستی خوی ده یبه خشی به که سانیک له بهنده کانی که خوی خواستی له سهر بی. خودا

بۆخۆی خاوه نی فەزلو ئیحسانی گه وره یه و کهس هاوشانی نیه، منته و فەزلو نیعمه تی له دنیا دا بۆ هه موو بهنده کانیه تی به وه: که قورئان و حیکمه تیان فیر ده کا، له قیامه تیش دا به دوجه ندانه و چه ند چه ندانه کردنه وه ی پاداشتی کرده وه کانیانه.

بیگومان هه لێژاردنی گه ل و کۆمه لێک یان تاکیک له لایه ن خودا وه بۆ له نه ستوگرتنی نه و په یامی پهروه دگا ره، هه لێژاردنی بۆ نه وه ی بیته شوینی وه رگرتنی نورو فیه یی ره حمه تی خودا، ریزو به هره و فەزلیکه هیه فەزلو ریزیك هاوشانی نیه وه رچی له پیناودا به خشری له مال و گیان و هیزو وزه به کهم داده نری.

رهوشت و هه ئس و کهوتی گه لی جوله که

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِلُوا الثَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ
يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْجَمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا يَسْ مَثَلُ الْقَوْمِ
الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥﴾
قُلْ يَتَائِبُ الَّذِينَ هَادُوا إِنْ زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ
دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦﴾ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ
أَبَدًا إِمَّا قَدْ مَتَّ أَيْدِيَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٧﴾ قُلْ إِنْ
الْمَوْتُ الَّذِي تَفْرُونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلْقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ
إِلَى عِلْمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

لەو پێش باسی یەکتاپەرستی و پێغەمبەرایەتی کرد، ئەوێ راگەیاند: کە پێغەمبەرێکی نەخوێندەواری ناردووە بۆ سەر گەل و نەتەواییەکی نەخوێندەوار. جوله کە کان وتیان: ئەو پێغەمبەرە تاییەتە بە عەرەبەووە بۆ سەر ئێمە رەوانە نەکراوە، ئێتر پەرەدگار بەرپەچی دانەووە بەو: کە ئەوانە پابەندی تەورات نەبوون، ئەگەر بەگوێزە تەورات هەلس و کەوتیان بکراوێ و ئەوان بەرچاو بگرتایە: کە تەورات مژدە هاتنی پێغەمبەری داوە، سودیان لێ وەرەگرت و ئەم جوژە قسە هەلق و مەلەقاندیان کرد، ئەم شوبهەو گومانانەیان نەدەخستەووە. نمونە جوله کە لە سود نەبینینیان بە تەورات و کارنەکردنیان بە پەيامەکی، دەق نمونە گۆندریژێکە باریکی قورسی کتیب لێ بارکراوەو جگە لەماندوبوون هیچی تری پێ نابێ.

ئەجار شوبهەو گومانێکی تریشیان رەتدەکاتەووە دەفەرموی: ئەگەر ئێوە راست دەکەن گەلی خۆشەویست و هەلبژاردەیی خودان و دلتیان لەو، دە داخوای مردن بکەن بابەزویی بگەن ئەو نازو نێعمەتەیی خودا بۆ خۆشەویستانی خۆی دایناوە.

دەفەرموی: ﴿مِثْلَ الَّذِينَ هَلَّوُا التَّوْرَاتِ، ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا﴾ نمونە ئەو جوله کانی ئەرکی راگەیاندنی پەيامی تەوراتیان خرایە ئەستۆو ئەنجامیان نەدا، کاریان پێ نەکردو پاشگوێیان خست، وەکوو نمونە گۆندریژێک وەهایە باریک کتیبی گەورە گەورە لێ بارکراون و نازانی چن، باری بەردوداری لێ باریکەیی یان باری کتیب، لای ئەو چون یەکە. چونکە فامی نیە. جوله کە کانی شەر چەند عەقل و فامیان هەیه، بەلام چونکە سودیان لێ نەبینی و حەقیقەتیان نەپێکاوتی نەگەشتن، حال و وەزعیان لەو گۆندریژە خراپترە، چونکە ئەوانە ریزی ئەو ئەمانەتە گەورەییان نەگرت: کە خودا خستبویە ئەستۆیان، نە لە

صاف و رون رهوان دەبن، ئەو خودا پێداوانە لەوێدا دەمێننەو. بۆ
هەتاهەتایە، طاعت و خودا پەرستی دونیایان لێ قبوڵ کراو خودا
رەحمەتی خۆی بەسەردا رشتون، خودا لێیان رازییەو ئەوانیش لە خودا
رازین و دلخۆشن بەو نازو نێعمەتانەی خودا پێی بەخشیون.

﴿اولئك حزب الله، ألا إن حزب الله هم المفلحون﴾ ئەوانە کۆمەڵ
وتاقمی پەرورەدگاران، لە ژێر ئالای ئەودا کۆبونەو، پابەندی فەرمان و
جەڵو گیرییەکانی ئەون، دژی دوژمنانی خودا دەجەنگن و یارمەتیدەری
خۆشەویستەکانی. ناگادار بن هەر کۆپو کۆمەڵ و تاقمی خودا پەرست بە
مراز گەیشتون و خۆشەختی دنیاو قیامەتیان بۆ خۆیان دەستە بەر
کردووە.

بسم الله الرحمن الرحيم

سورەتی (الحشر)

سورەتی حەشر مەدینەیی یەو بیست و چوار نایەتە، ناونراوە بەسورەتی
(حەشر) چونکە نایەتی ﴿هو الذي اخرج الذين كفروا من اهل
الكتاب من ديارهم لأوّل الحشر﴾ ی تێدایە، پێشی دەگوێری:
(سورەتی بەنی نەضیر) چونکە باسی جولەکە ی بەنو نەضیری تێدایە:
کە لە غەزای (بنی النضیر) دا ئەنجام درا، ئەم خێلە جولەکە ئەوانە
بوون: کە لە سەرەتای سالی چوارەمی کۆچی دا پەیمانیان لەگەڵ
پێغمەبەر ﷺ دا شکاند، پێغمەبەر ﷺ لە مەدینە وەدەری نان...
سورەتە کە روداوی (بنی النضیر) مان بۆ دەگێڕیتەو، چۆن روی داو
بۆچی روی داو دەرئەنجامەکانی دواوی چی بوون و چ کاریگەریەکی لە سەر
کۆمەڵگای ئیسلامی هەبوو.

پی ده گوتری: (مباهلة) واته راوه ستانی همر دو لایهن بهرام بهر به یسه و دو عا کردن له یه کتری به زیان لی که وتن. هه لیه ته همر که سی پیغه مبهر داوای موباهله لی کرد بی ترساوه و نه ویراوه موباهله له گهل پیغه مبهر بکا، ته مهش نه وه ده گیه نی: که نه و جوله که و مه سیحیانه له ناخی دلایانه وه پروایان به راستی پیغه مبهر هه بوه، بویه نه یان ویراوه بچنه روبه روبونه وه و موباهله کردنه وه.

نیمام نه حمد فهرموده یه کی له عه کره مه وه له ئیبنوعه بیاسه وه ریوایه ت کردوه، ده فهرموی: رۆژێک ته بوجه لی نه فرین لیکراو وتی: نه گهر موحه مد له ناو که عبه دا بینم ده بی قاج بجه مه سهر گیزه ره ی ملی! ئیبنوعه بیاس ده لی: پیغه مبهر فهرموی: بهاتایه وای بکر دایه، فریشه به ناشکرا تیکیانه وه ده پیچاو ده یان پرواند، نه گهر جوله که ته مه ننای مردنیان بکر دایه، یه کسه ر ده مردن و چاوایان ده که وت به شوینی خویان له دۆزه خ دا، نه وان هیش: که پیغه مبهر داوای موباهله لی کردون نه گهر له گه لیان بکر دایه، کاتیک که ده چونه ماله وه که سیان نه ده مان، نه ژن و نه مندال^(١).

نه بجا ر پهره ر دگا ر حه قیقه ت و راستی نه و جوله که مادیانه ده ر ده خات، ده فهرموی: ﴿وَلَا يَتَمَنَّوْنَ اَبَدًا بِمَا قَدَمْتُ اَیْدِيَهُمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِ﴾ نه وان ه ژانیان خوش ده وی و له مردن ده ترسن، هه ر گیز ته مه ننای داخوازی مردن ناکهن، به هوی ته نجامدانی نه و هه موو کرده وه ناشیرین و تاوانانه ی ته نجامیان داوه، خودا زانیاری ته واوو به رفراوانی هدی، حال و وه زعی کافره کان ده زانی، سزای عادلا نه یان ده داته وه ﴿قُلْ : اِنَّ الْمَوْتَ الَّذِیْ تَفْرَوْنَ مِنْهُ فَاَنَّهُ مَلَاقِیْکُمْ، ثُمَّ تَرَدُّوْنَ اِلٰی عَالَمٍ

(١) - بوخاری و ترمیزی و نه سائی ریوایه تیان کرده

الغيب والشهادة، فبينكم بما كنتم تعملون) ئەى پێغه مبهەر ، بهو جوله كه خۆویست و خۆپەرستانه بلی: ئەو مژدنهى له بهرى راده كهن و هینده تان ژيان لا خۆشه ویسته ناوێرن به (مباهلة) ش خۆتانى له قهره بدن ، ئەو مردنه یه خه تان ده گریو له دهستی رزگار تان نابێ، بۆ هەر شویتیک رابكهن پێشتان لی ده گری، ده بێ پیا له ی ژه هری مهرگ بچیژن. دواى مردنتان ده گه پێنه وه بۆلای خودای غهیب زان و ئاگادار به ههرچی له ناسمانه كان و زهوی دا ههیه، جا ئەو كاته هه والتان ده داتى چیتان كرده به گوێره ی كرده وه كانتان سزاتان ده داته وه، نمونه ی ئەم نایه ته نایه تیکى تره: كه ده فهرموی: ﴿ اینها تكونوا یدرکم الموت ولو كنتم فی بروج مشیده ﴾ (النساء/ ٧٨).

نوێژی ههینی فهرزه و دوا ئەنجامدانی ، كار كردن دروسته

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾ فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾ وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١﴾

ده باره ی سه به بنزولی نایه تی (١١) ئەجمه دو ههردوو پیری فهرموده (بوخاری و موسلیم) و تیرمیزی له جابیره وه ده لی: پێغه مبهەر ﷺ

رۆژی هەینی وتاری دەدا، لە پڕیکا بوو بە دەنگە دەنگ و چرو
سەلاوات.. چیه؟ کاروانی بازرگانی لەشامەوه گەراوەتەوه، ئیتر
نویژکەرەکان نوێژی هەینیان جی هێشت و بەرەو کاروان راجین، دوانزە
کەس نەبی ئەوانە تر هەموویان مزگەوتیان چۆڵ کرد!! ئیتر پەرەدگار
نایەتی ﴿واذا راوا تجارة أو لها انفضوا اليها وتركوك قائما﴾ ی
نازل کرد.

لەوه پێش پەرەدگار ئەوهی رون کردەوه: ^{هۆده که} کە ^{هۆده که} هێندەیان ژیان خوش
دەوی لە مردن هەڵدێن، ئەجار لێردا دەیهوی موسولمانان وا پەرەدە
بکا: کە هەر کارێک لە جیهان دا بکەن، وای ئەنجام بدەن سودی
قیامەتیانی تێدابی. نابێ بۆ ئەنجامدانی کاری دنیا لایەنی قیامەت
پیشیل بکری.

دەفرموی: ﴿يا ايها الذين امنوا اذا نودي للصلاة من يوم الجمعة
فاسعوا الى ذكر الله وذروا البيع، ذلكم خير لكم ان كنتم تعلمون﴾
ئەو ئەوانە ئیمانێتان بە خدا هێناوه و شوێن پەيامی پێغەمبەری خدا
کەوتوون، هەر کاتێک بانگدەر بانگی دووهمی دا بۆ ئەنجامدانی نوێژی
رۆژی هەینی و وتار خوێن چوو هەر مینبەر و دانێشت، ئێوه دەست لە
کارە کانتان هەلبگرن و بڕۆن بۆ بەجیهانی نوێژی جومعه، بۆ زیکرو
طاعەتی خدا، دەست بە دەستنوێژو پۆشاکی خاوەنەوه، بەدل و دەروونی
پاک و بێگەردەوه، بڕۆن بۆ مزگەوت و گوێ لەوتاری خەطیب بگرن و
نوێژی هەینی ئەنجام بدەن. پابەندی فرمان و جلەو گیریه کانی خودابن،
ئەو هەول و تێکۆشان و چون بۆ مزگەوت و ئەنجامدانی نوێژی هەینی یە،
زۆر باشتەرە لە کار و کردەوهی تری دنیایی، ئەگەر ئێوه لە ئەهلی
زانست و زانیاری و تێگەشتن.

نویژی ههینی نویژی به کۆمه له، ده بی به جه ماعت بکری، نویژی که مه رجه هه فتانه موسولمانان له شوینی تایه تی و به شیوه تایه تی نه نجام بدهن، گوی له وتاری خه طیب بگرن، نویژی ههینی عیاده تی کی ریزه ندو مونه ظمه، به گویره ی یاسایه کی ئیسلامی نه نجام ده درێ. رۆژی ههینی پشوو موسولمانانه، رۆژی شه مه پشوو جوله که یه و رۆژی یه که شه مه پشوو مه سیحیه کانه. که ده فه رموی: ﴿ فاسعوا ﴾ مه به ست نه وه نیه به را کردن بچی بۆ نویژی جومعه، به لکوو مه به ست گرنگی پیدانه، خۆنما ده کردنه بۆ نه نجامدانی!

ئیمام نه محمد له هه دیشی که عبی له نه بو نه ییوبی نه نصارییه وه ده لی: له پیغه مبه رم ژنه وت ده یفه رموو: (من اغتسل يوم الجمعة ومس طيب امله ان كان عنده ولبس احسن ثياب، ثم خرج ياتي المسجد، فيركع ان بدا له ولم يؤذ احدا، ثم انصت اذا خرج امامه حتى يصلي، كانت كفارة لما بينها وبين الجمعة الاخرى).

بوخاری و موسلیم له سه حیه کانیان دا له نه بو هوره یه وه ریوایه تیان کردوه: که پیغه مبه رم ﷺ فه رمویه تی: (اذا سمعتم الاقامة فامشوا الى الصلاة وعليكم السكينة والوقار، ولا تسرعوا، فما ادركتم فصلوا، وما فاتكم فاتموا) هه لبه ته وتاری رۆژی ههینی که نالیکی گرنگی ئیعلامی ئیسلامیه. پیویسته وتار خوین مافی خۆی بداتی، به گویره ی رۆژو روداو، له روانگهی ئیسلامه وه، کیشه و رودا وه کان شی بکاته وه. لایه نی رۆشنیری و ناستی تیگه یشتنی گوئیگره کان به رچاو بگری.

﴿ فاذا قضيت الصلاة فانتشروا في الارض، وابتغوا من فضل الله كثيرا، لعلكم تفلحون ﴾ که نویژی جومعه نه نجام دراو ته واو بوو، ئیتر ریگه تان هه یه هه رکه سه بۆلای ئیش و کاری خۆی بچی هه ولی نه نجامدانی کاری خۆی بدا، هه ولی وه ده سه ته ینانی رزق و رۆژی خۆتان

بدەن، لە کاتی کارکردن و مامەڵەو کڕین و فرۆشتن دا یادی خوداتان لە بیر نه چێ، شوکرو سوپاسی بکەن، ترسی ئەوەتان لە دل دا بێ و لارولویتری لە کارو بازرگانی یە کانتان دا مەکەن، ذیکری خودا بکەن هەول بدەن رەزامەندیی خودا بە دەست بێتن، بە لکو سەرفرازی هەردوو جیهان ببن و بە ختەوهری دونیاو قیامەتتان دەست بکەوی.

ئەجار پەرۆه دگەر سەر زەنشتی ئەوانە دەکا: کە نوێژی جومعه یان جی هیشت و بە هەڵە و داوان بەرەو کاروانی تازه گەراوه بە کالاه رویشتن .
 دەفرموی: ﴿واذا راوا تجارة او هوا انفضوا اليها وتركوا قائما قل ما عند الله خير من اللهو ومن التجارة والله خير الرازقين﴾ ئەو نوێژکەرە موسولمانانە لە مزگەوت داو لە کاتی ئەنجامدانی نوێژی هەینی دا، لەو کاتە دا: کە گوێیان بۆ وتاری تۆ گرتوو ئەو پێغه مبهەر: کە دەبینن وا قافله یه کی حوشتەر بار لە ولاتیکی ترهوه گەراوه تهوه، یان گوێیان لە تهپل و دەفی زەماوەندی بۆ گواستنەوه یان هەر زەماوەندیکی تر دەبی، صەفی جەماعەت جی دێلن و مزگەوت چۆل دەکەن، دەچن بۆ لای قافله کەیان، بۆ سەیری زەماوەندەکە، تۆ لەسەر دوانگە وتار دەدە، ئەوان جیت دێلن، کاریکی خراب دەکەن و هەلۆیستیکی ناشرین دەنوێتن!

ئەو پێغه مبهەر پێیان بلی: ئەوهی لای خودایە لە پاداشتی گەورەو مەزن لە قیامت دا زۆر باشترە لەو بازرگانی و مامەڵەیهی مزگەوتی لە کاتی ئاوا دا بۆ بە جی دێلن، چۆن ئیوه رینگەتان بە خۆتان دا پێغه مبهەر بە پێوه لە کاتی وتار خوێندنەوهی روژی هەینی دا جی بێلن و مزگەوت چۆل بکەن، ئەو فەضلو رەحمەتە لە کیس خۆتان بدەن، بۆچی؟ بۆ کالای دونیایی، بۆ سەیری زەماوەند؟! ئیوه داوای رزق و روژی لە خودا بکەن، لە کاتی خۆی دا هەولی بۆ بدەن، ئەک نوێژی جومعه ی بۆ بە جی بێلن.

بیگومان خودا رزق و روژیده ره، ههر که سی پشت به خودا بیهستی، له کاتی خۆیدا ههولتی کارو کاسبی بدا خودا، سهر که وتووی دهکا، کهس ناو مید ناکا.

ریوایهت کراوه عیراکی کوری مالیک: که نویژی ههینی ده کرد ده گه پرایه وه، له ده رگای مزگهوت راده وه ستاو ده یگوت: خودایه: من به پیر بانگه وازیه که ته وه هاتم، نویژه فهرضه کهم به جی هیتا، چونت فهران پیکردم وا ده چمه وه سهر نیش و کارم، خودایه له فضل و گه ورهیی خۆت رزق و روژیم بده ری، بیگومان خودا باشترین رزق و روژیده ره.

له جابیره وه ریوایه تکراره ده فهرموی: ئیمه له تهک پیغه مبهردا ﷺ نویژمان ده کرد، لهو کاته دا کاروانیک گه پرایه وه حوشتبار خۆراکی هیتابوو، نیت نویژ که ره کان بۆی راجین، دوانزه کهس مایه وه له خزمهت پیغه مبهردا ﷺ دا نه بوبه کر و عومهر لهو دوانزه کهسه بوون.

تیببین: نه و حوکه مانه ی له م نایه تانه وه ده گیرین:

١- نویژی ههینی فهرزه و خۆنا ماده کردن و چون بۆ شه نجامدانی له مزگهوت دا فهرزه. هه لبه ته نویژی جومعه له سهر نه وانه واجبه: که موکه له فن، که وابی نه خۆش و سه فهری و کۆیله و نافرته و کویر و پیری که نه فت و پۆلکا و له سهریان واجب نیه. چونکه پیغه مبهردا ﷺ له فهرموده یه که دا: که داره قوطني له جابیره وه ریوایه تی کردوه ده فهرموی: (من کان یؤمن بالله والیوم الآخر فعليه الجمعة یوم الجمعة الا مریض او مسافر او امرأة او صبی او مملوک، فمن استغنی بلهو او تجارة استغنی الله عنه والله غنی حمید).

٢- مالیکیه کان و هی تریش فهرموویانه: ههر که سی نویژی جومعه ی بۆ بکری و بیانووی نه بی وه کوو نه خۆشی یان زیاده بوونی نه خۆشیه که،

يان ترسى ئەۋەى ھەبوو ئەگەر بچى بۆ نوڭىزى جومعه لى لايەن
فەرمانىراۋ كار بەدەستەۋە بە ناحەق زىانى مالى يان زىانى بەدەنى لى
بىكەۋى، ھەروھە باران و قور بە بيانو دەژمىردىن.

۳- كەسىك جومعه لى سەر پىتويست دەبى: كە نزيك بىۋ گويى لى
بانگ بى، ئەگەر كەسىك مالى ھىتدە دوور بوو گويى لى بانگى نوڭىزى
ھەينى نەبوو، ئەۋە خىطابى ﴿يا ايها الذين امنوا اذا نودى﴾ نايگىتەۋە.

۴- نوڭىزى ھەينى فەرزى عەينەۋ لى سەر ھەموو موسولمانىكى
موكەلف واجبە. ئەمەراي جەماۋەرى زانايانە، چونكە پەرۋەدگار
دەفەرمىۋى: ﴿اذا نودى للصلاة من يوم الجمعة فاسعوا الى
ذكر الله و ذروا البيع﴾ پىغەمبەرىش فەرمويەتى: دەبى ئەۋ كەسانە ۋاز
لە نەكردنى نوڭىزى ھەينى بىنن، يان خودا دلىان مۆر دەكاۋ دەچنە پىپرى
بى ئاگايانەۋە. لە فەرمودەيەكى تىرىدا دەفەرمىۋى: (من ترك الجمعة
ثلاث مرات متتابعات، طبع الله على قلبه) كەسىك سى جومعه بەبى
عوزر بە شوتىن يەك دا تەرك بىكا خودا دلى مۆر دەكا.

۵- خۇشتىنى رۆژى جومعه (غسل الجمعة) سۈننەتە فەرز نىيە.
لەصەحيھەين دا لە عبدوللاى كورى عومەرۋە رىۋايەتكاراۋە دەفەرمىۋى:
(اذا جاء احدكم الجمعة فليغتسل) ئەم ئەمرە بۆ ۋوب نىيە، چونكە لە
صەحيھى موسلىم دا فەرمودەيەك ھەيە، ئەبوھورەيرە رىۋايەتى كىردە
دەلى: پىغەمبەر ﷺ فەرمويەتى: (من توضأ يوم الجمعة فأحسن الوضوء
ثم راح الى الجمعة فأستمع وانصت غفر الله له ما بين الجمعة الى الجمعة و
زيادة ثلاث أيام، و من مس الحصى فقد لغا) دەي ئەم فەرمودەيە بەرونى
ئەۋە دەگەينى: كەخۇشتىنى رۆژى ھەينى واجب نىيە. سۈننەتە بۆ ئەۋ
كەسەي دەچى بۆ نوڭىزى جومعه جۋانتىن ۋاۋىن تىن پۇشاك بىۋشى،
ھەروا خۇ بۇخۇشكردىنىش سۈننەتە.

له ماله‌کانی دانیشتبوو، له پریك دا فه‌رموی: ئیستا پیاویك وه‌ژوور ده‌كه‌وی دلی دل‌ه‌قانی هه‌یه، به‌چاوی شه‌یتان ده‌پوانی، هی‌نده‌ی پی‌نه‌چوو عه‌بدوللای کوری نه‌بتهل هاته‌ ژووره‌وه چاو شینیک بوو، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ پی‌ی فه‌رموو: له‌سه‌ر چی خۆت و هاوه‌لاکانت جنیوم پی‌ ده‌ده‌ن؟ عه‌بدوللا سویندی خوارد: که‌شتی وانه‌بوه، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی: نه‌خیر، جوینت داوه‌و راست ناکه‌ی، رۆیی هاوه‌له‌کانی هی‌نان هه‌موو سویندیان خوارد که‌ جوینیان نه‌داوه، ئیتر په‌روه‌دگار ئه‌م نایه‌ته‌ی نازل کرد.

ئیمامی ئه‌حمه‌دو حاکم له‌ ئیبنو عه‌بباسه‌وه ریاویه‌تیکی له‌م جو‌ره‌یان کردوه، به‌سه‌به‌ب نزولی نایه‌تی ژماره‌ (۱۸) ..

ئیت‌ر سه‌ر له‌نوی قورئان ده‌گه‌رپه‌ته‌وه سه‌ر ئه‌و دوورپوانه‌ی دۆستایه‌تی جوله‌که‌کانیان ده‌کرد، هه‌ندی‌ حال و وه‌زع و هه‌لویتست و کرده‌وه‌یان دیاری ده‌کا، هه‌ر شه‌یان لی‌ ده‌کا به‌وه: که‌ پیلان و نه‌خشه‌ گلاوه‌کانیان ده‌رده‌خاو په‌رده‌ له‌سه‌ر خراپه‌کاریان لاده‌باو لی‌یان له‌هه‌را ده‌دا، ئه‌وه راده‌گه‌یه‌نی: که‌ سه‌ره‌نجام ئه‌وان ریسوا ده‌بن و سه‌رکه‌وتن بو‌ بانگه‌وازیی ئیسلامی‌یه.

ده‌فه‌رموی: ﴿الم تر الى الذين تولوا قوما غضب الله عليهم، ما هم منكم ولا منهم﴾ ئایا ناروانی (ناروانن) بو‌ حال و وه‌زع‌ی ئه‌و کۆمه‌له‌ دوورپوانه‌ی خۆیان کردوه به‌ دۆستی گهل و نه‌ته‌وه‌یه‌ك خودا قاری لی‌گرتون، به‌نه‌ی‌نی هاتوچۆیان ده‌که‌ن و نه‌ی‌نی موسولمانانان بو‌ ده‌به‌ن و جنیو به‌ پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ وهاوه‌لائی ده‌ده‌ن، ئه‌وانه‌ له‌ واقیع دا نه‌ له‌ئیه‌وه‌ و نه‌له‌وانن. نه‌له‌گهل موسولمانانن نه‌له‌گهل جوله‌که‌ن.

﴿و يحلفون على الكذب وهم يعلمون﴾ به‌ درۆ سویندتان بو‌ ده‌خۆن که‌ قسه‌ی ناشرین و جوینیان نه‌وتوه‌وه، بو‌ خۆشیان ده‌زانن: که‌ درۆ

به یعه که فاسید نیه. به لای نیمام نه همه دوه سه ودا که فاسیده و دانامه زری.

زانایان له پرسته ی (و تر کوک قائماً) نه و بیان و هر گرتوه: که و تاریژ له کاتی و تاردان دا ده بی به پیوه بی؛ نه مه کوپای جه ماوه ری له سه ره، له هه دیشی پیغه مبه ر ﷺ دا نه وه چه سپاره: که هر گیز پیغه مبه ر ﷺ به راوه ستانه وه نه بو بی، و تار ی نوژی ههینی نه داوه، ههروه ها خوله فاکانیشی دواوه فاتی خوی، به راوه ستانه وه و تار یان خویندوتوه. به لام له سه ره ده می نه مه ویه کان دا که سانیک هاتنه سه ره حوکم نه و گرنگیه یان نه دا به خطبه ی جومعه، به دانیشتنه وه خطبه ی جومعه یان ده خوینده وه، به که م که س که و تار ی رژی ههینی به دانیشتنه وه خوینده وه (معاویه) بو. راوه ستان له کاتی و تار خوینده وه ی رژی ههینی به لای نه بو هه نیفه وه سوننه ته، نه گهر به دانیشتنه وه و تار ی خوینده وه دروسته. وه لی باش نیه، چونکه پیچه وانه ی نه و حاله یه که له پیغه مبه رو خوله فاکانی راشیدینه وه بینراوه. به لای مالیکه کانه وه راوه ستان بو و تار خوینده وه واجبه مهرج نیه، به لای شافعی و هه نبه لیه وه مهرجه و به بی هاتنه دی نه و مهرجه دروست نیه.

٨- نه گهر که سیک چوه ژووری مزگه و ته وه له و کاته دا خه طیب و تار ی ده دا، با دانه نیسی، دورکات نوژ بکا؛ ناماژه به و فهرموده یه ی موسلیم له جایره وه ریوایه تی کردوه ده لی: پیغه مبه ر ﷺ فهرموی: (اذا جاء احدکم يوم الجمعة والامام یخطب فلیرکع رکعتین ولیتجوز فیهما).

٩- پیویسته نوژ که ره کان له کاتی خطبه خوینده وه دا هه موویان بی ده نگ بن، چ نه وانه ی گوئیان له و تاره که یه و چ نه وانه ی گوئیان لی نیه. که سیک له و کاته دا قسه بکا به لهغو حیسابه، به لام نوژ که ی پی به تال نایته وه.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (المنافقون)

ئەم سورەتە مەدەنی یەو (۱۱) یانزە ئایەتە، ئەم ناوێ تاییە تیە یە لی نراو، چونکە لە یە کەم ئایەتی دا باسی (منافقون) دەکا. هیچ سورەتیکی مەدەنی نیە باسی نیفاق و منافقینی راستە و خۆیان ناراستە و خۆ تیدا نەبی، وەلی ئەم سورەتە بۆ باسی دوپروەکان و ئەو روداوانە ی لێیان رودراو و ئەو قسانە ی لێیان بیستراو قورغ کراو. ئەخلاق و درۆ دەلەسو چاوو راویان بەیان دەکا. رق و کینە ی ناو دلیان لە موسوڵمانان دەر دەخا، ترسێکی و خۆپرییە تییان ناشکرا دەکا.

جەم و جۆلی دوپرووی لەو رۆژەو دەست پێ دەکا: کە پیغەمبەر ﷺ گەیشتە مەدینە و دەوڵەتی ئیسلامی دامەزراند، هەتا سەرو بەندی لە دنیا دەرچوونی پیغەمبەر ﷺ درێژە ی کیشا. بەلام هیچ کاتیک بەبەر نەبوو بە درێژایی میژوو ئەو دیاردە یە لە شێوە و شێوازی جیا جیادا بەینا و بەین سەری هەلداو. هەرکاتی موسوڵمانان بە هیژ بووبن، ئەو دیاردە یە بەزەقی سەری هەلداو تەو.

هەتا موسوڵمانان لە مەککە دا بوون ئەو نەدیان هیژو توانا نەبوو خەلک لێیان بترسی، یان هیوا یە کیان پێ بن و ماستاویان بۆ بکەن، سەران ی قورەیشیش بە ناشکرا دژی پیغەمبەر ﷺ وەستا بون و بە ناشکرا ئەزیزە تی موسوڵمانان دەدا و بە هەموو هیژو توانا یان سەو بەرەنگاری بانگەوازی ئیسلامیان دەکرد، هەتا موسوڵمانان ناچار کران یە کەم جار کۆچ بۆ حەبەشە بکەن و لە ژێر کاریگەری تەعزیب و سزادا یان بە هەلخەلە تاندن و

چاووپا و هندی کەس توشی فیتنە ی لە دین وەرگەران بوون. هەندیکیش سوربوون لە سەر بیروباوەری حەق و لەو پێناوەدا گیانیان لە دەست دا.

بەلام کە پێغەمبەر کۆچی کرد بۆ مەدینە و دەوڵەتی ئیسلامی دامەزراندو پشستگی هۆزی ئەوس و خەزرجی بە دەست هێنا وای لی هات مەدینە سەرتاپای بوو (دار الاسلام) عەرەبەکانی ئەوی سەرتاپا موسولمان بوون. بارودۆخی بانگەوازی ئیسلامی پی نایە قۆناغیکی ترەو. هەلبەتە ئەم حالەتە لە سەر دل و دەرونی ئەوانە ی بەدەزانی یان لەبەر حەسوودی موسولمان نەبوو بوون زۆر قورس بوو، نەیان توانی دان بە خۆیاندا بگرن و بی دەنگ بن.

بۆیە ئەو دل و دەرون نەخۆشانه کەوتنە جم جۆل و دەستیان کرد بەدژایەتی پێغەمبەر ﷺ و موسولمانان، بەلام دژایەتیەکی خۆپێیانەو لە بەرگ و پۆشاکێ دوورپویی دا، بە روالت خۆیان بە موسولمان نیشان دەداو لە دل دا کافرو بی پڕوا، هەرچەندە ئەوان لەهیچ حالیک دا دانیان بە کوفرو دوورپویی خۆیان دا نەدەنا، وەلی دوورپویی و کوفرو هەلوێستی ناشیرین و فرت و فیلەکانیان لە پێغەمبەر و هاوێلە بەرپێزەکانی شاراوە نەبوون، هەر وەکوو هەندی جار لەکاتی تەنگانە و ئەزەمات دا هەلوێستی وایان دەنواند: کە پەردە ی لەسەر کوفرو دوورپوییە کەیان هەڵدەمالی و فەضح دەبوون.

قورئانیش لیکدان لیکدان راستەوخۆو ناراستەوخۆ فرت و فیلەکانیان ی دەخستە پو، پێغەمبەر و موسولمانانی شارەزای فرت و فیل و خیانت و خیانتەکارییەکانیان دەکرد. هەموو کاتیکیش هەبوونی دارو دەستە ی ئاوا لەناو کۆمەڵگادا خەتەرێکی گەورە بوون و ئیستاش خەتەری سامناکن. وەکوو خم خۆرکە وان و زیانیان لە زیانی دوژمن ئاشکراو زۆرترە.

په یوه نډای نهم سورته ته به سورته ی پیښه وهی له چنه د روبیه که وهیه :

۱ - له سورته ی پیښو دا باسی موسولمانانی کرد، له م سورته ته ش دا باسی مونافیه کان ده کا .

۲ - سورته ی پیښو باسی نه وانه ده کا: پیغه مبه ریتی موحه مه د به درؤ ده خنه وهو به دل و به زویان د ژایه تی ده کهن: که بریتی بوون له جوله که کان . له م سورته ته ش دا باسی نه وانه ده کا که به دل برویان به پیغه مبه ریتی که ی نیه . نه وانه یش دووړو وه کانن .

ره وشتی ناشیرین و نه کله وه تی دووړو وه کان

بسم الله الرحمن الرحيم

إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ
إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ ﴿١﴾
اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿٢﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ ءَامَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ
فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٣﴾ وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ
وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خَشَبٌ مُسْتَنْدَةٌ يَخْسَبُونَ كُلَّ
صَبْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوٌّ فَاحْذَرْهُمْ فَذَلِكُمُ اللَّهُ أَنَّى يَكُونُ ﴿٤﴾

نهم سورته به باسی هه لس و که وتی ناشیرینی دووړو وه کان ده ست پی ده کا، له دل دا کافرو بی دینن، به پروا له تیش دینه لای پیغه مبه رو سویند

دهخۆن: که تۆ پیغه مبهری خودای. سوینده کانیان ده که نه مه تال و خۆیانی له بهردا ده شار نه وه. فرت و فیل له موسولمانان ده که نه، ده فهرموی:

﴿اِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا: نَشْهَدُ اَنْكَ لِرَسُولِ اللّٰهِ - وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اَنْكَ لِرَسُولِهِ - وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اَنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ﴾ ئه ی پیغه مبهرا! که دوو پرووه کان دینه لات و ئاماده ی کۆرو مه جلیست ده بن بهرالت خۆیان به موسولمان نیشان ده ده ن و ده ئین شایه تی ده ده بن: که تۆ پیغه مبهری خودای، به دل و به زویان ئه م شایه تی ده ده بن. خودا ده زانی: که تۆ پیغه مبهری خودای، ئه وه ی: که ده ئین: مو طایقی واقیعه، ئه تۆ پیغه مبهری خودای بۆ سهر هه موو ئاده میزاد. به لام خودا شایه تی ده دا: که دوو پرووه کان درۆ ده که نه، ئه وه ی ده ئین: له دلیانه وه سهر چاوه ی نه گرتوه، بۆ خۆیان بهر وایان بهوشایه تی نه، ئه وه ی به زویان ده یه ژن به دلیان نه. که وابوو ئه وانه به نیسه بهت بیرو باوه ریانه وه درۆزن و نه ده بوو ئه و قسه سهر زاره کییه یان ناوینن شایه تی. چونکه شایه تی کاتی شایه تی به دل و زویان به که بن.

﴿اتَّخِذُوا اِيْمَانَهُمْ جُنْهً، فَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ، اِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ ئه وانه سویندی خۆیان کردوه به قه لغان و مه تال بۆ پارێزگاری گیانیان له کوشتن و دیل کردن، پارێزگاری مال و سامانیان له داگیر کردن بۆ ئه وه ی ئه حکامی کافرو ئه هلی کیتاییان به سهردا ئه نجام نه درۆ که سیك نه یانناسی پێیان هه لبه خه له تۆ و وابزانن: موسولمانن و چاویان لی بکه نه، له م رووه زیان به کهسانی دیکه بگه یه نه. له کرداری چاک و چون بۆ جیهاد ژێوانیان بکه نه وه، شک و دله راوکییان تیدا دروست بکه نه. به راستی خراب بیرو باوه رپکیان هه یه وه ئه و ئه یستی نا شیرین ده نوینن، کرده وه کانیان خراب و ناپه سه نلن.

﴿ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ اٰمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلٰی قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُوْنَ﴾ ئه و درۆ ده له سه کردن و کرداره به ده یان به وه ی ئه وه یه: بهر والت

ئیمانیان هیئاوه، له راستی و واقع دا کافرن، له دل دا پروایان بهوه نیه: که به زمان دهیلین. ئیتر خودا دلی مؤر کردون و له حهق ناگهن، نوری ئیمان ناچیتته ناو دلیانهوه و ریگای راست نادۆزنهوه، ههست بهو بهلگانه ناکهن: که راستی پیغه مبهرایه تی هه زه تی موحه ممد ده چه سپینن.

﴿واذا رأيتهم تعجبك أجسامهم، وان يقولوا تسمع لقولهم كأنهم خشب مسندة﴾ کاتی چاوت پێیان ده که وی، جوانی پۆشاک و لهش و لاریان، شان و شهوکهت و روخساریان تۆ ده خاته سهر سورمانهوه، خۆ نه گهر بکهونه قسهو گفت وگو گۆیچکه بۆ قسهیان راده گری، شیرینی قسهو دهم و له فظیان سهرنجت راده کیشی. وهلی له واقع دا وه کوو موره داریکی کلۆر وان: که پالی درابی به دیواریکهوه، واته: جهسته یه کی بۆش و بیگیان و زانیارین. له هیچ ناگهن و هیچ نازانن.

وه کوو ریوایهت کراوه: سهر کرده ی دوو پروه کان؛ عه بدللای کوری ئوبه ی پیاویکی فه صیحو زمانپاراوو شوخ و شەنگ و به شان و شهوکهوت بوو، به لام خۆی هاوه له کانی گیل و نه فام و بی ههست وشعور بوون. نهوانه وینهن بی ئه وه ی مانایان هه بی.

﴿يَحْسِبُونَ كُلَّ صِيحَةٍ عَلَيْهِمْ قَاتِلُهُمُ اللَّهُ اَنِي يُؤْفَكُونَ﴾ نهوانه ههر دهنگێك ببیسن به دهنگی دوژمنی دهزانن. بی هیژو بی ورن ترسنۆك و خۆپین، له ناخ و دهروون دا روخاوو دۆراون، ههست به تیکشکان ده کهن، نهوانه دوژمنی سهرسهختن، وریای فرت و فیل و پیلانیان به، مه هیله ناگاداری نهیته یه کانتان بن. چونکه نهوانه جاسووسی دوژمنه کانتانن، تابووری پینچن و خم خورکه ی ناو کو مه لن. خودا نه فرینی لی کردون و له رهحمه تی خۆی دووری خستونهوه، خودا بیانکوژی و به فتاره یان بهری و له ناویان بیا، چۆن له ریگای حهق لاده دهن و روده که نه کوفرو بیدینی، هیدایهت وهرناگرن و باوهش بۆ گومرایی ده گرنهوه.

مال و سامانی داگیرکردن، بیگومان خودا به سهر هه موو شتیک دا
بالا دهسته و هه رچی بیهوی بیی، دیتته جی.

نه مجار پهروه دگار حوکی (فیئ) دیاریی دهکا: چونکه نهو مال و
سامانهی له دوژمن دهست موسولمانان دهکهوی سی جوژه:

۱- غه نائیم: نهو هیه به شهرو جهنگ دهس دهکهوی، نهو دهکریتته
پینچ بهش و به گویرهی نایه تی ﴿واعلموا انما غنمتم من شيء.....﴾
(الانفال/ ۴۱) دابهش دهکرئ.

۲- مال و سامانی گوئزراوه: که به بی شهرو نهسپ و حوشت وه غار
هیتان دهست دهکهوی، نهو تاییه ته به پیغه مبه ره وه ﷺ خووی چونی
خهرج دهکا بیکه وه کوو به نایه تی: ﴿وما أفاء الله على رسوله
منهم.....﴾ ناماژهی بو کرد.

۳- مال و سامانی نه گوئزراوه وه کوو زهوی زار، نهو دهوای
پیغه مبه ره ﷺ بو بهر ژه وه ندی گشتی سهر ف دهکرئ، وه کوو دهفه رموی:
﴿ما أفاء الله على رسوله من اهل القرى فله وللرسول ولذي
القربى، و اليتامى والمساكين وابن السبيل كي لا يكون
دولة بين الأغنياء منكم﴾ نهو مال و سامانهی خودا بو پیغه مبه ری
که پرانده و به بی شهرو نهسپ و حوشت به کار هیتان، نهو بو خودایه
بوکی ی بریار ده دا دهیدا، نه مجار بو پیغه مبه ری خودایه هه تا
له ژیان دا بی، پاشان له بهر ژه وه ندی موسولمانان دا خهرج دهکرئ بو
خزمه کانی پیغه مبه ره له به نو هاشیم و به نو مو طه لیب . بو هه تیوو
هه ژارو ریواری بی خهرجی و پارهیه . نهو دابهش کردنهش بهو شیوه بو
نهو هیه مال و سامان تاییه ت نه بی به دهوله مهنده کان و هه ره له دهستی
نهوان دا نه بی.

خۆی پی نه گیرا، وتی: بۆچی کۆچهریه کان وایان لی هات چاومان لی بزیکه نه وه؟! (مه ئه له ی کابرامان لی قه و ماوه ده لی سه گی خۆت قه له و بکه با بتخوا)!! شهرتبی نه گهر گه ییشتی نه وه مه دینه ده بی به هیز بی هیز ده ریکا. هه رگیز ناهیتلم له مه دینه دا دانیشن!!

زهیدی کوری نه رقه م گوئی له م ناما قولی یانه ی عه بدوللا بوو، بۆ پیغه مبه ری گیرایه وه، عومه ری کوری خه تتاب له وی بوو وتی: پیغه مبه ری خودا بابیکوژم! پیغه مبه ر ﷺ فهرموی: نابی، نه گهر بیکوژم ده لێن: مه حه مه د هاوه لانی خۆی ده کوژی!

پیغه مبه ر ﷺ به مه به ستی نه وه ی نه م روداوه ته شه نه نه کاو خه لکه که لی نه کوژنه وه، فهرمانی دا سوپا باریکا، هه ر چه نده وه ختی بار کردن نه بوو، دواپی پیغه مبه ر ﷺ بانگی عه بدوللای کردو نه و قسه یه ی به رودا دیه وه، عه بدوللا پاکانه ی بۆ خۆی کرد: که شتی وای نه گوته وه. پیغه مبه ریش عوزره که ی لی قبول کرد. زهید ده لی: ئیتر خه لکه که لۆمه یان کردم، زۆر دل ناخۆش بووم به وه: که به درۆزن و فیتنه جو ده رچووم.

ئیت سوره تی (المنافقون) نازل بوو ته صدیقی من و ته کزیبی عه بدوللای کرد. به عه بدوللایان گوت: نایاتی توندو تیژ ده رباره ت نازل بوون. برۆ بۆ لای پیغه مبه ر ﷺ با دوعای لیخۆشبونت بۆیکا، شه ویش سه ری خۆی باداو گالته ی به پیشنیاره که کرد، ئیتر نه م نایه تانه هاتنه خوار. ده فهرموی:

﴿واذا قيل لهم: تعالوا يستغفر لكم رسول الله لوآوا رؤوسهم ورأيتهم يصدون وهم مستكبرون﴾ نه گهر به و مونا فیکانه بگوته ری: به سه روکایه تی عه بدوللای کوری سه لول، بچن بۆ لای پیغه مبه ر ﷺ داوای لیخۆشبوونتان بۆ له خودا بکا، به فیزیکه وه روو وه رده گیرن و

گالتەیان پی دی و هیچ ره غبه تیکیان له لیخۆشبوونی خودا نیه. ده بیینی ئەوانه پشت له پیغه مبهەر هه لده کهن و خۆیان زۆر له وه به گه وره تر ده زانن: داوای لیخۆشبون بکه ن، کوله بی ده لی: که ئایه ته کانی قورئان نازلبوون و په رده ی له سهر دوورووه کان هه لدایه وه، کۆمه لیک له خزم و کهس و کاره موسولمانه کانیان چون بۆلای دوورووه کان وتیان: مالتویران به هۆی دووروویی به وه حه یاتان چوو؛ خۆتان کرده په ندو مه خسه ره، بچن بۆلای پیغه مبهەر ﷺ له دووروویی په شیمان ببنه وه داوای لی بکه ن بابۆتان له خودا بپاریتسه وه، نه چون و گرنگیان به داواکاری خزمه کانیان نه دا.

ئینبو عه بباس ده فهرموی: که عه بدولاتی کوری ئوبه ی له ریگهی چون بۆ غه زای ئوحد به خۆبی چهند که سیکه وه گه رایه وه، موسولمانان رقیان لی هه لگرت و تانه و ته شهریان لی ده دا، خزمه نزیکه کانی پییان گوت: خۆزگه بجویتیایه بۆلای پیغه مبهەر ﷺ داوای لیخۆشبوونی بۆ بکردیتایه؟! وتی: نه ده چم بۆ لای و نه داوای لیخۆشبوونی نه وم ده وی. ئیتر نه و ئایه تانه نازلبوون.

زوربه ی رافه که رانی قورئان ده لێن: بۆیه داوایان لی کردوه بچی بۆ لای پیغه مبهەر ﷺ داوای لیخۆشبوونی بۆ بکا، چونکه وتبووی: (ده بی به هیژ بی هیژ ده ربکا) ههروه ها خزم و ناسیای خۆی راسپاردبوو: که یارمه تی ماددی پیغه مبهرو موسولمانه هه ژارو کۆچکاره کان نه کهن، بۆ نه وه ی لی بته کنه وه ده وری چۆل بکه ن. جا ئامۆژگاریان کردبوو: که بچی بۆ لای پیغه مبهەر ﷺ داوای لیخۆشبوونی بۆ بکا، له ولام دا به سهر بادانی که وه گوتبووی: (نه وه چیتان گوت؟) واته: گالتە ی به داواکانیان هاتبوو، نه وه یه که قورئان ئامازه ی پی ده کار ده فهرموی:

﴿لَوْ رَأَوْهُمْ﴾ ئەجار پەرەدگار ئەو بەیان دەکا: کە داوای لێخۆشبون دادی ئەوان نادا. دەفەر موی:

﴿سَاءَ عَلَيْهِمْ اسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ، إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ یە کسانە لەسەر ئەو دووروانە، داوای لێخۆشبونیان بۆ بکە یان بۆیان نەکە، هیچ سودێکیان پێ ناگا، چونکە ئەوان سوورن لەسەر نیفاق و بەردەوامن لەسەر کوفر، بەدل برۆیان بە پەیا می ئیسلام نیە! هەتا ئەوان لەسەر ئەو حال و ەزەعیان بن! هەرگیز خودا لێیان خۆش نابێ. بێگومان خودا هیدایەتی گەل و نەتەوێک نادا: کە لە سنوور دەرچوین و نوغرووی زلکاوی تاوان بوین.

﴿هُم الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تَنْفِقُوا عَلَىٰ مِنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّىٰ يَنْفَضُوا﴾ ئەو دووروانە کە بە ئەنصارەکان دەلێن: یارمەتی هاوێڵە کۆچکارەکانی موحەممەد مەدەن با برسی و موحتاج بن، بەلکوو دەورە ی چۆل بکەن و کەسی پێوە نەمیێ و بلاوێ لی بکەن!! نیتەر پەرەدگار رەد دی دانەو، فەر موی:

﴿وَاللَّهُ خَزَائِنُ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ، وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ﴾ گەنجینه کانی رزق و روژی ئاسمانەکان و زەوی هەموو هی خودان، ئەو رزق و روژی کۆچکارەکان دەدا، کلیلێ دەرگای رزق و روژی ئەرزو ئاسمان بە دەست خودایە، بەویستی خۆی دەیدا بەبەندەکانی، بۆ یەکیک زۆرو بۆ یەکیک کەم، یەکیک دەوڵە مەند دەکا و یەکیک هەژار، وەلی ئەو دوو رووانە نەفامن نازان: خەزینە ی رزق و روژی بە دەست خودایە پێیان وایە: خودا موسوڵمان دەوڵە مەند ناکا!

﴿يَقُولُونَ لَنْ يَرْجِعَنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لِنُخْرِجَنَّ أَلَا عَزَّ مِنْهَا الْأَذَلُ﴾ ئەو دووروانە ئەوانەن کە لە سەر زوبانی عەبدوللای کورێ ئوبە ی سەرۆکیان دەلێن: ئەگەر لەم سەفەرە گەڕاینەو بە مەدینە، دەبێ بە هیژو خاوەن دەستەلات - مەبەستیان خۆیانە - بێ هیژو بێ دەستەلاتەکان

- مه به ستیان پیغه مبه صلی الله علیه و آله و هاوه لانیه تی - ده ربکه ن، ئیتر ناهیلین موحه مد و هاوه لانی له مه دینه دا بمیننه وه. ئەوان بی هیزو ئیمه خاوه ن توانا، چی دی لیان قبول ناکهین. عه بدوللای کوری ئوبه ی گه رایه وه بۆ مه دینه، هینده ی پی نه چوو کوچی دوایی کرد، پیغه مبه صلی الله علیه و آله داوای لیخۆشبونی بۆ کردو کراسی خۆی بۆ له بهر کرد. ئیتر ئەو نایه ته نازل بوو!

ئەجار خودا بهر په چی مونافیه کان ده داته وه ده فەرموی: ﴿لله العزة ولرسوله وللمؤمنين، ولكن المنافقين لا يعلمون﴾ هیزو ده ستەلات و بالا دهستی هەر بۆ خودایه و بۆ ئەوانه یه خودا ریزو شکۆمه ندیان ده داتی له پیغه مبه ران و له بهنده راستاله کانی. بۆ که سی ترنیه، وه لی دوورو وه کان ئەو واقیعه نازانن، هینده نه فام و گیلن، هینده سەر لی شیواوو که وده نن، نازانن که هه موو هیزو ده ستەلات و تواناو وزه هی خودایه. ئەوانه چین هه تا خۆیان به خاوه ن هیزو ده ستەلات حسیب بکه ن؟!!

ریوایه تکراره: کاتی عه بدوللای کوری ئوبه ی گه رایه وه بۆ مه دینه. عه بدوللای کوری که موسولمانی کی باش بوو، ده رگای شاری مه دینه ی لی گرت و گوتی: ئەوه تۆی گوتوته: ئەگەر گه راینه وه ده ستەلاتدارمان بی ده ستەلات ده رده کا. سویندم به خودا ده بی ئیستا تیت بگه یه نم تۆ ده ستەلاتداری یان پیغه مبه ری خودا؟ سویندم به خودا ئاسمانی مه دینه ت ناکه ویته سه رو ناهیل پی له خاکی مه دینه بنی هه تا نه لی پیغه مبه ری خودا شکۆمه ندو ریزداره من زه لیل و بی هیزم. ریگای لی گرت و نه یه یشت بچیته ناو شاری مه دینه وه. هه تا کۆمه لی چونه خزمه ت پیغه مبه رو ئەو واقیعه یان بۆ باس کرد، ئەویش فەرموی: بچن به عه بدوللا بلین: با ریگه ی عه بدوللای باوکی بکا بچیته وه شوینی خۆی. ئەویش ریگه ی دا.

ترساندن موسولمانه کان له وه لاسایی ره وشتی دوورووه کان بکه نه وه،
فه رمانیشیان پی ده کا که له ریگهی خیرو چاکه دا مال ببه خشن

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُلْهِكُمْ
أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ
ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩﴾ وَأَنْفِقُوا مِنْ مَّا رَزَقْنَاكُمْ
مِّنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي
إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠﴾ وَلَنْ
يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾

له وه پیش ره وشتی دوورووه کانی رونکرده وه، سه رزه نشتی کردن،
ته مجار موسولمانان له وه ناگادار ده کاته وه ده یانترسینی: که خوی
دوورووه کان بگرن، پاشان فه رمانیان پی ده کا: که بری له مال و سامانیان
له بواری خیرو چاکسازی دا ببه خشن، دوی نه خن تاکاتی که مردن
یه خه یان ده گری و په شیمان ده بنه وه په شیمانیش بی سووده. ده فه رموی:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا، لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ ﴾
تهی تهو که سانه ی پرواتان به تاک و ته نهایی خوداو راستی پیغه مبه رایه تی
موحه مد ﷺ هه یه با مال و سامان و سه روکاری کردنی هه روا مندا ل و
به خیرو کردنیان نیوه بی ناگا نه کا له زیکرو یادی خوداو له ته نه جامدانی
تهر که کانی سه رشانتان به رامبه ر پهروه دگار.

﴿ ومن يفعل ذلك، فأولئك هم الخاسرون ﴾ كەسێك بەهۆی مالا و سامان و خێزان و منداڵ و بەرپۆوەبردنیانەووە لەیادی خودا بێتاگابی و فریا بەندایەتی كردن نەكەوێ نەبەرپۆڕی بە باشی خودا پەرستی بكا، ئەووە لە خەسارە قەندانە، لەوانەییە روژی قیامەت خوێان و مالا و سامان و مندالیان لە دەست داوە، چونكە شتی ماوە و هەمیشەبیتان بەفەوتاو فرشتوووە.

﴿ وانفقوا من ما رزقناكم من قبل أن يأتى أحدكم الموت فيقول ربّ لولا أخرتني الى أجل قريب، فأصدق وأكن من الصالحين ﴾ ئەو خاوەن باوەڕان! برێ لەو مالا و سامانە پێمان داوە لە ڕێگەی خێرو چاكسازی دا ببەخشن، بەمەش سوپاسگوزاری نێعمەتی خودا بكەن و رەحم بە هەزاراو پێنەوايان بكەن، بەرژووەندی گشتی بەرچاو بگرن، پێش ئەوێ هۆیەكانی مردنتان لی نزیک پێتەووە و بكەونە حالەتێكەووە مردن دەورتان بدا و بكەونە گیانە لاوەووە، جا ئەوكاتە هەریەكەتان بلی: خودایە كەمێك مۆلەتم بەدە و مردنم دوا بچە بۆ ماوەیەكی كورت، بەلكوو بتوانم مالا و سامانم ببەخشم و ببمە پیاوی چاك و راستال.

ئەم نایەتە ئەووە دەگەییەتی كە هەموو كەسێكی كەمەترخەم دەربارەو خودا پەرستی و مالا بەخشین و چاكردن لەكاتی گیانە لاودا پەشیمان دەبێتەووە داوای مۆلەت دان دەكا بابۆ ماوەیەكی كورتیش بێ. بەلام بێ سودەو ئاواتی نایەتەجی.

تیرمیزی ئێبنو جەریر لە ئێبنو عەبباسەووە رێوایەت دەكەن دەفەر موی: پێغەمبەر ﷺ فەر مویەتی: (كەسێك مالا و توانای حەجی هەبوو نەیکرد، زەكاتی لەسەر بوو نەیدا، لەكاتی مردنی دا داوای مۆلەتدان و دواخستنی مردن دەكا) پیاویك وتی: ئەو ئێبنو عەبباس پیاوی چاكە! هەر كافر داوای گەڕانەووە بۆ دونیاو دواخستنی مردنی دەكا!!

ئیبینو عه بباس فەرموی: ئایاتی قورئان دینمهوه بۆ راستی قسه کهم
ئیتەر ئایه تی: ﴿ و انفقوا من ما رزقناکم من قبل ان یأتی أحدکم الموت
فیقول رب لولا أخرتنی الی أجل قریب فأصدق وأکن من الصالحین ﴾

خویندهوه.

﴿ ولن یؤخر الله نفسا اذا جاء أجلها، والله خبیر بما تعلمون ﴾ هەر
کەسێ ئەجەلی هات و ئەو تەمەنە ی خۆی دیاری کردووە تەواو بوو،
ئیتەر خۆدا تاقە چرکە یە ک تەمەنی درێژ ناکاتەو، هێچ شتێک لە
کردووەکانی ئێوە لە خۆدا شاراوە نیە، پاداش و سزاتان دەداتەو، چاکە
بە چاکە و خراپە بە خراپە.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (التغابن)

ئەم سۆرەتە مەدەنییه و هەژدە ئایەتە لەدوای سۆرەتی (التحریم)
هاتۆتە خوار. هەندیکیش پێیان وایە مەکییه، ناوی نراوە (التغابن)
چونکە لە ئایەتی ژمارە نۆدا، قیامەت بێر ئادەمیزاد دینیتەو
دەفەرموی: ﴿ یوم یجمعکم لیوم الجمع ذلک یوم التغابن ﴾.

ئوسلوبی سۆرەتە کە دەشوبهیتە ئوسلوبی سۆرەتە مەکییه کان،
گرنگی بە بنەماکانی عەقیدە دەدا، ئەو رادەگەیەنێ کە هەموو بونەوەر
تەسبیحات و تەمجیدی خۆدا دەکا. یەکتاپەرستی و راستی پێغەمبەراییەتی و
زیندووبوونەو دووپات دەکاتەو، بێگومان، هەموو ئایینە ئاسمانیەکان
لە بارە ی بنەماکانی عەقیدەو یە کسانن، هەموویان ئەو راستیە
دووپات دەکەنەو. قورئان بەرونی ئەوەمان بۆ بەیان دەکا و
لەپێغەمبەران و پەیامەکانیانەو ئەو راستییانەمان بۆ دەگێڕیتەو،

كه وای هه كاتيك له تهورات و ئینجیلی دهست لیدراو و شیتویندراودا ،
یان له ناو كتیب و نرسراوی ئهوانه دا: كه بهراوردکاری نیوان
ئایینه كان ده نووسن و بروایان به قورئان و ناوه رۆکی نیه ، شتیكمان
بینی پیچه وانهی ئه و راستیه بوو. كه قورئان ئاماژه ی پێ ده كا ده باره ی
یه کیه تی بنه ماکانی عه قیده له ئایینه كان دا. بئ سئ و دوو بیخه ره
لاوه و بزانه هه لبه ستراو و درۆ ده له سه یه. شیاوی خویندنه وه و
سه رنج دانیش نیه.

سه ره تا سوره ته كه به به یان کردنی بری له صیفه ته جوانه کانی خودا
دهست پێ ده كا.

ئه بجا ئاده میزاد ده ترسینی له و عه زاب و نیکاله ی به سه ر گه له
پیشینه کان هات به هۆی به درۆ خستنه وه ی پیغه مبه رانیان و
ئینکار یکردنیان بۆ زیندو بوونه وه. دوا یی بانگه وازی ئاده میزاد ده كا
بۆ ئیمان هێنان به خودا و به پیغه مبه رایه تی هه زه تی موحه ممه دو ئه و
قورئانه ی خودا به نیگا بۆی نارد وه، ده یان ترسینی له رۆژیک كه کافر
تیدا په شیمان ده بنه وه چونکه ئیمانیان نه هینا وه ، موسولمان په شیمان:
چونکه كه مته ر خه مییان کرد وه. له و رۆژه دا موسولمانان بۆ
به هشت به ری ده کرین و کافره کان تۆر ده درینه ناو دۆزه خه وه. له کۆتایی
سوره ته كه دا فه رمان ده كا به ته قوا و خودا په رستی و مال و گیانه خشین
له ریگه ی خودا دا، ده یان ترسینی له به خیلی و چروکی و ئه وه راده گه یه نی:
كه پاداشی چاکه کاران و به خشنده کان رۆژێ دوو چه ندانه و
چه ند چه ندانه یه .

سورة تی (التغابن)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ
وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْكُمْ كَافِرٌ
وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللَّهُ يُبَازِلُكُمْ بِصِيرٍ ﴿٢﴾ خَلَقَ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾
يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسْرُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ وَاللَّهُ
عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤﴾

﴿ يسبح لله ما في السموات وما في الارض له الملك والحمد وهو
على كل شئ قدير ﴾ هه چي وا له ناسمانه كان و زهوى دايه به گياندارو
بئ گيانه وه ته سبيحات و ته نزيهي خودا ده كا، له هه موو عهيب و
خه وشيكا له گشت كه م و كوري و نهنگيه كه به دووري ده گرن، هه موويان
به زماني حال يان زماني مه قال به ندايه تي خويان بو خودا راده گه يه نن.
هه موويان نيشانه ي نه وهن خودا پاك و مونه ززه هه له نوقصاني له زات و
له صيفاتي دا . خاوه ني هه تي و مولك و سه لته نه ت هه ر بو خودا يه و سوپاس
وستايش له سه ر ني عمه ت هه ر شي اوي نه وه، خودا به سه ر هه موو شتيكا دا
بالا ده ست و خاوه ن توانايه هيچ شتيكي لي ياخي نابي.

ئه‌جار بری له دیارده‌ی ده‌سته‌لاتی خو‌ی باس ده‌کاو ده‌فه‌رموی: ﴿هو الذی خلقکم فمنکم کافر ومنکم مؤمن والله بما تعملون بصیر﴾
 په‌روه‌دگار خودایه‌کی وه‌هایه ئیوه‌ی له نه‌بوون به‌دی‌هێناوه‌و به‌و شیوه‌
 جوان و ریک و پیکه شیوه‌و روخساری کیشاون. سه‌رغجام واتان لی‌هاتوه‌و
 بریک‌تسان له‌ سروشت لای داوه‌و به‌ویستی خۆتان کوف‌سو بی‌دینی‌تان
 هه‌ل‌ب‌ژاردوه‌و، بریک‌کیش‌تان له‌سه‌ر فی‌طره‌ت ماونه‌وه‌و ئیمان‌تان هه‌ل‌ب‌ژاردوه‌و،
 به‌خته‌وه‌ری دونیاو قیامه‌ت‌تان بۆ خۆتان ده‌سته‌به‌ر کردوه‌و، خودا له‌روژی
 به‌ری دا زانیویه‌تی ئیوه‌ له‌ ژیا‌نتان دا له‌ کوف‌رو ئیمان چی هه‌ل‌ده‌ب‌ژێرن و
 سه‌ره‌نجام‌تان به‌چی ده‌گا. بۆ خو‌ی نا‌گاداری کرده‌وه‌کانتانه‌و سزاو
 پا‌دا‌شتان ده‌دا‌ته‌وه‌.

ئه‌بو یه‌علاو طه‌به‌رانی و به‌یه‌قه‌ی له‌ ئه‌سه‌وه‌دی کورپی سه‌ری‌عه‌وه‌
 ری‌وا‌یه‌ت ده‌که‌ن ده‌لی: پی‌غه‌م‌به‌ر ﷺ فه‌رموی: (کل مولود یولد علی
 الفطرة حتی یعرب عنه لسانه فابواه یهودانه أو ینصرانه أو یمجسانه)
 هه‌موو زا‌رۆ‌کی‌ک له‌سه‌ر فی‌طره‌ت و خودا په‌رستی له‌ دایک ده‌بی،
 که‌زما‌نی ده‌پ‌رژێ و عه‌قل و هۆشی په‌یدا ده‌کا، باوک و دایکی سروشتی
 ده‌گۆرن و له‌ری‌گه‌ی حه‌ق لای ده‌ده‌ن « جایان ده‌یکه‌نه‌ جوله‌که‌ یان گا‌ور
 یان نا‌گر په‌رست، یان هه‌ر بی‌رو با‌وه‌ری‌کی تری نا‌په‌سند:

﴿خلق السموات والارض بالحق وصورکم فأحسن صورکم والیه‌ المصیر﴾ ئاسما‌نه‌کان و زه‌وی به‌ریک و پیک‌ی و به‌ خیکمه‌ت ئامی‌ز به‌دی
 هێنا‌ون، وای خولقا‌ندون به‌ر‌ژه‌وه‌ندی ئاده‌میزادیا‌ن تێ‌دا‌بی بۆ دین و دونیا.
 ئیوه‌ی ئاده‌میزادیشی له‌ جوا‌ن‌ترین شیوه‌و روخسا‌ردا وێنه‌ کیشاوه‌و،
 غه‌زالی ده‌فه‌رموی: (لیس فی الإمكان أحسن مما کان) موم‌کین نیه
 جوا‌ن‌تر له‌و شیوه‌ی هه‌یه‌ شیوه‌یه‌کی تر به‌ی‌ن‌ری‌ته‌ دی.

قورئانی پی‌رۆز له چه‌ند نایه‌تیکی تردا ئاماژه به جوانسی و
 روخسار شیرینی ئاده‌میزاد ده‌کا، ده‌فه‌رموی: ﴿يا ايها الانسان ما غرك
 بربك الكريم الذي خلقك فسواك فعدلك، في اي صورة ماشاء ركبك﴾
 (الانفطار/٦-٨) یان ده‌فه‌رموی: ﴿لقد خلقنا الانسان في احسن
 تقويم﴾ (التین/٤) له رۆژی قیامه‌تدا هه‌مووتان بۆ لای‌خودا ده‌گه‌رێنه‌وه،
 سزاو پاداشتان ده‌داته‌وه خراپه به خراپه و چاکه به چاکه.

﴿يعلم ما في السموات والارض، يعلم ما تسرون وما تعلنون،
 والله عليم بذات الصدور﴾ ئاگاداره به‌سه‌ر هه‌موو ئه‌و مه‌خلوقاتانه‌ی
 له‌ناو ئاسمانه‌کان و زه‌وی‌دایه، له هه‌یجیان بۆ ئاگانیه، حالێ هه‌موویان
 ده‌زانێ، ته‌نانه‌ت شاراه‌و نه‌ینیه‌کانی ئیوه‌ش ده‌زانێ، ئاگاداره به‌سه‌ر
 ئه‌وه‌ی ئاشکرای ده‌که‌ن و ئه‌وی ده‌یشارنه‌وه، خودا زاناو ئاگاداره به‌سه‌ر
 بیرو باوه‌رو خه‌ته‌راتی ناو دله‌کان. واته: زاناو ئاگاداره به‌ قسه‌ی دله‌کان!

موشریکه‌کان ئینکاری خودایه‌تی خوداو پی‌غه‌مبه‌ری‌تی

حه‌زه‌تی موحه‌مه‌د ﷺ و زیندو بوونه‌وه ده‌که‌ن

الْمَیَاتُکُمْ نَبَؤُا الَّذِیْنَ کَفَرُوا مِنْ قَبْلُ
 فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِیمٌ ﴿٥﴾ ذَٰلِکَ بِأَنَّهُ کَانَتْ تَأْتِیهِمْ
 رُسُلُهُمْ بِالْبَیِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشِّرُہُمْ بِدُونِ مَا کَفَرُوا وَتَوَلَّوْا وَاسْتَغْنَى
 اللَّهُ وَاللَّهُ غَنِیٌ حَمِیدٌ ﴿٦﴾ زَعَمَ الَّذِیْنَ کَفَرُوا أَنْ لَنْ یُعْشِقَ اٰقْلٌ بَلٰی وَرَبِّی
 لَنُبْعَثَنَّهُمْ لِّلنَّبَؤٰنِ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَٰلِکَ عَلٰی اللَّهِ یَسِیرٌ ﴿٧﴾

له‌وه پێش به‌لگه‌ی له‌سه‌ر هه‌بوونی خوداو ده‌سته‌لاتی ره‌های هه‌نایه‌وه، لێره‌دا کافره‌کانی مه‌ککه‌ی له‌ کوفرو بێدینی ترساند، هه‌ره‌شه‌ی لی کردن له‌ سه‌ر نه‌وه‌ی پروایان به‌ پێغه‌مبه‌ریتی چه‌ره‌تی موحه‌ممەد نه‌کردو زیندو بونه‌وه‌یان به‌لاوه‌ درۆ بوو. ده‌فه‌رموی:

﴿ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ، فذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾ ته‌ی موشریکه‌کانی مه‌ککه‌! ئایا سه‌ر گورشته‌ی کافرو بێ باوه‌ره‌کانی رابوردوتان پێ نه‌گه‌یه‌وه؟ سه‌ره‌نجامی یاخی‌بوونی قه‌ومی نوح و عا‌دو شه‌مودتان بنۆ به‌یان نه‌کراوه؟ نه‌و عه‌زاب و به‌لایانه‌ی به‌سه‌ریان هات به‌ هۆی سه‌رپێچیکردنی فه‌رمانی پێغه‌مبه‌ره‌کانیانه‌وه به‌ ئیوه نه‌گه‌یشته‌وه؟ نه‌وه‌ بوو: پێغه‌مبه‌ره‌کانیان بانگیان کردن بۆ یه‌کتا په‌رستی و عیبا‌ده‌تکردن بۆ خودا و وازه‌یتانیان له‌ بته‌رستی، به‌لام به‌ گۆتیان نه‌کردن و سه‌رپێچیان نواند، ئیتر ئاکامی سه‌رپێچیکردن و یاخی‌بوونی خۆیان توش هاته‌وه، عه‌زابی ریشه‌ کێش و کو‌کوژ، یه‌خه‌ی گرتن و له‌ ناوچون، له‌ قیامه‌تیش دا عه‌زابی دۆزه‌خ چاره‌ڕێانه!!

﴿ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشْرٌ يَهْدُونَنَا؟ فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا، وَاسْتَغْنَى اللَّهُ، وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴾ نه‌و عه‌زابه‌ سه‌خت و دژواره‌یان له‌ دونیاو قیامه‌ت دا به‌ هۆی نه‌وه‌وه‌ بوو، پێغه‌مبه‌ران ده‌هاتنه‌ سه‌ریان به‌به‌لگه‌ی ئاشکراو مو‌عجیزاتی گه‌وره‌وه‌ بانگه‌وازیان ده‌کردن، هه‌ره‌شه‌یان لی ده‌کردن ته‌ماعیان به‌رده‌نان، که‌چی هه‌موو گه‌ل و نه‌ته‌وه‌کان هه‌ر یه‌که‌یان به‌ پێغه‌مبه‌ری خۆی ده‌گوت: ته‌و پێغه‌مبه‌رنیت! چۆن ده‌گو‌نجی ئاده‌میزادیکی وه‌کوو خۆمان بیه‌تیه‌ پێغه‌مبه‌رو ره‌هنوما‌ییمان بکا؟ که‌ی شتی وابوه‌و که‌ی ده‌بی؟!؟

ئیتەر برۆایان به پیغه‌مبه‌ره‌کان نه‌کردو په‌یامه‌کانیان ره‌تکرده‌وه، پشتیان لی‌هه‌لکردن و حق و راستیان پاشگوئی خست، هیچ له‌په‌یام و بانگه‌وازی پیغه‌مبه‌ره‌کان ورد نه‌بوونه‌وه، خودا لییان بی‌تاج بوو چ پیتیستی به‌هه‌بوونی خویمان و عیباده‌ته‌که‌یان نه‌بوو، سه‌رجه‌م له‌ناوی بردن و قه‌لاچۆی کردن.

ئه‌جار ئه‌وه رۆن ده‌کاته‌وه: که موشریک و بی‌برۆاکان پییان وایه زیندو بوونه‌وه‌ی قیامه‌ت نیه‌و ده‌فه‌رموی: ﴿ زعم الذين كفروا أن لن يبعثوا ﴾ پتپه‌رسته‌کان پییان وایه: زیندو بونه‌وه‌و حساب و لی‌کۆلینه‌وه نایه‌ته دیو قیامه‌ت رانابی.

﴿ قل بلی وربی لتبعثن ثم لتنبؤن بما عملتم، وذلك على الله يسیر ﴾ ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خو‌شه‌ویست به‌و موشریکه سه‌ر ره‌قانه‌ بلی‌و هه‌والیان بده‌ری: که به‌ته‌ئکید ئیوه زیندو ده‌کرینه‌وه، رۆژی قیامه‌ت له‌گۆره‌کانتان راده‌بن و دینه‌ ده‌روه‌ه، ئه‌جار به‌ته‌ئکید هه‌والتان ده‌دریتێ به‌کرده‌وه‌کانی دونیاتان، هیچ کرده‌وه‌یه‌کتان له‌خودا گوم نابێ. کرده‌وه‌ی بچوک و گه‌وره‌تان، که‌م و زۆرو ناشکراو نه‌یینیتان ده‌خریته‌وه به‌ر چاوتان و لی‌کۆلینه‌وه‌تان له‌گه‌ل ده‌کرێ و به‌گویره‌ی کرده‌وه‌کانتان سزاو پاداشتان ده‌دریته‌وه، ئه‌نجامدانی ئه‌م کارانه بو‌خودا کاریکی ئاسان و بی‌ئه‌رکه‌و چ ماندوبونیکی ناوی.

ئه‌مه‌ سییه‌م جاره: که په‌روه‌دگار سویند به‌زاتی خۆی ده‌خواو جه‌خت له‌سه‌ر هاتنی قیامه‌ت ده‌کاته‌وه. له‌سوره‌تی (یونس) دا ده‌فه‌رموی: ﴿ ویستنبئونک احق هو؟ قل: ای وربی، انه لحق وما انتم بمعجزین ﴾ (نایه‌تی / ٥٣) له‌سوره‌تی (سبا) یش دا ده‌فه‌رموی: ﴿ وقال الذين كفروا، لاتأتینا الساعة، قل بلی وربی لتأتینکم ﴾ (نایه‌تی / ٣).

هه نانی ئاده میزاد بو ئیمانیهیان و ترساندنیان له تهنگ و
چه له مهی قیامت

فَأَمِنُوا بِاللَّهِ

وَرَسُولِهِ، وَالنُّورَ الَّذِي أَنْزَلْنَا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٨﴾ يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذَلِكَ يَوْمُ النَّعَابِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ
صَالِحًا يُكْفِرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ، وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٩﴾
وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٠﴾

لهوه پیش به لگهی له سهه ئولو هییهت و پیغه مبه رایه تی هی نایه وه،
ههروه ها ره ددی نه وانیه دایه وه: که ئینکاری زیندو بوونه وه ده که ن.
نه بجا لی ره ده فرمان ده کا به ئیمانیهیان به خوداو به پیغه مبه رو به ره ده وام
بوون له سهه بیرو با وه رو خودا په رستی له سهه ئیمان به زیندو بوونه وه و
حیساب و لی کۆلینه وه . ده فەر مو ی:

﴿ فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورَ الَّذِي أَنْزَلْنَا، وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴾
دهی که هه موو شتیک لای خودا ئاسان بی، زیندو کردنه وهی مردوان بو
خودا چ نه رک و گرانیه کی تیدا نه بی، هه رچی بیهوی بیکا به ناسانی
بیکا و کهس نه توانی بیته له مپهرو کۆسپ و ته گهره، که وایی ئیمان بینن

به خودای تاك و تنهاو خاوه‌نی ده‌سته‌لات و توانا، بپروا به پیغه‌مبهره‌که‌ی بکه‌ن که‌حه‌زه‌تی موحه‌مه‌ده، بپروا به‌قورئانه‌که‌ی بکه‌ن: هەر که‌سی شوین ئەو په‌یامه‌ بکه‌وئ له‌تاریکی گومرایی رزگاری ده‌بی و رینگای به‌خته‌وه‌ری دونیاو قیامت ده‌گریته‌به‌رو به‌مراز گه‌یشتووه!! شوین ئەو قورئانه‌ بکه‌ون: که‌ نورو روناکی‌یه‌ بۆ دله‌کان و هیدایه‌ت‌ده‌ره. به‌نیگا نازلمان کردوه‌ بۆ سه‌ر دلی پیغه‌مبهر ﷺ بۆ ئەوه‌ی به‌ ئاده‌میزادی رابگه‌یه‌نی، خودا زانایه‌ به‌ هه‌موو شتێک و هیچی لی گوم نابێ، ئاگاداری هه‌موو کردارو گوفتاریکیانه‌و سزاو پاداشتیان له‌سه‌ر ئەو کردارو گوفتارانە ده‌داته‌وه‌. هیچ کرده‌ویه‌کتان پاشگوئی ناخری.

﴿یوم یجمعکم لیوم الجمع ذلک یوم التغابن﴾ ئە‌ی ئاده‌میزادینه؛ بیرێ ئەو رۆژه‌ بکه‌نه‌وه: که‌ خودا هه‌موو ئەه‌لی مه‌حشر هەر له‌ سه‌ره‌تای دونیاوه‌ تاکۆتایی له‌ ده‌شتیکی کاکێ به‌کاکێ دا کۆ ده‌کاته‌وه‌ بۆ حساب و لیکۆلینه‌وه، ئەو رۆژه‌ رۆژێکه‌ خودا هه‌موو ئاده‌میزادیک و کرده‌وه‌کانی یه‌ک‌دیگیر ده‌کاته‌وه، هه‌موو پیغه‌مبهرێک و گه‌له‌که‌ی به‌یه‌ک ده‌گه‌یه‌نیتته‌وه‌.

ئا ئەو رۆژه‌ رۆژی په‌شیمان بوونه‌وه‌یه، رۆژێکه‌ هه‌موو که‌س هه‌ست به‌ خه‌ساره‌تمه‌ندی ده‌کا، کافر ده‌زانێ خه‌ساره‌تمه‌نده‌ چونکه‌ ئیمانی نه‌هیناوه، موسوڵمان هه‌ست به‌ که‌مت‌رخه‌می ده‌کا چونکه‌ چاکه‌و خودا په‌رستی که‌م کردوه، ده‌یتوانی زیادی بکا و ته‌مبه‌ل بووه. هه‌موو که‌س ده‌ستی خۆی ده‌شکێنیتته‌وه‌ په‌شیمانی ده‌رده‌برێ، کافر ده‌کان په‌شیمان، که‌ بۆچی له‌ جیساتی هیدایه‌ت گومراییان هه‌لبژاردوه، موسوڵمانان په‌شیمان: که‌بۆچی زیاتریان خودا په‌رستی نه‌کردوه‌و پاداشی باشتریان به‌ده‌ست بێنایه‌.

﴿ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ، وَيَدْخُلْهُ
جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا، ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾
كه سیك به راستی تیمان به خودایینی و به تاك و ته نهایی بناسی،
بروا به پیغه مبهرو په یامه که ی بکاو شوینی بکه وی، بروا به
زیندوبونه وهی قیامت هه بی و تیشوو بو تهو روژه حازربکا،
خهریکی کرده وهی چاک بی، ئهرکی سهرشانی خو ی بهرام بهر به خودا و
به نده کانی جی به جی بکا، خو ی پیاریزی له خراپه کاری و تاوان،
تهو خودا تاوانی له وه پیشی ده سرپته وه ده یخاته ناو باخ و باخاتی
به هه شتی رازا وه؛ که به ژیر باله خانه و درخته کانی دا جوو جو بار
ده کیشن و تهو ندهی تر جوانی و رازا وهی به دیمه نه که ده به خشن، تهو
به هه شتیانه له ناو تهو باخ و باخاتانه دا بو هه تاهه تایه ده میینه وه،
لی ی وهرز نابن و لی ی دهرناچن.

تهو تاوان سرپنه وهو لیخو شبون و به هه شت پی خه لا تکرده به مرار
گه یشتیکی گه وره مه زنه، هیچ به مرار گه یشتیکی تری ناگاتی
چونکه باشتین ده سکه وتی به ده ست هیئاوه!!

﴿ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ
خَالِدِينَ فِيهَا، وَبئس المصير ﴾ تهوانه ی کافرو بی دین و ینکاری
تاك و ته نهایی خودا ده کهن، بروایان به هه بوونی صیفاتی
جه لال و جه مالی خودانیه، قورئان به درو ده خه نه وه که بو
پیغه مبهرو ^{صَلَّى} نیردراوه، که بریک له نایه ته کانی تهو قورئانه باسی
زیندو بوونه وهیه، تهوانه ته هلی دوزه خن و بو هه تاهه تایه لی ی دهرناچن،
خراپ شوینی که تی ی ده چن و تی یدا ده میینه وه.

هه موو شتیك به گویره ی قه زاو قه ده ری خودایه

مَا أَصَابَ مِنْ
مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ
شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ
تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٢﴾ اللَّهُ لَا إِلَهَ
إِلَّا هُوَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾

له وه پیش ناده میزادی کردنه دووبه ش؛ موسولمان و کافر، فه رمانی
پیکردن نیمان بهینن و کرده وهی چاک بکه ن، نه هی لی کردن له کوفرو
بی دینی. نه مجار نه وهرون ده کاته وه؛ که هه رچی توشی ناده میزاد ده بی له
خیرو له شه ر، به گویره ی قه زاو قه ده ری خودایه و به گویره نه و یاساو
ره سایه یه؛ که خودا بو بونه وه ری دانا وه. پاشان فه رمان به موسولمانان
ده کا گهر دن که چی فه رمانی خودا و پیغه مبه ری خودا بن و پشت به خودا
بیهستن له هه موو کارو باریکیان دا

ده فه رموی: ﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ﴾ هه رچی توشی
ناده میزاد ده بی له خیرو له شه ر به گویره ی قه زاو قه ده ری خودایه، له رژی
نه زهل دا بو ی مه زنده کردون، پیویسته ناده میزاد له ژییانی دونیای دا
هه و لی نه وه بدا کرده وهی چاک بکا، بو نه وهی خیرو خوشی دونیا و قیامت
بو خوی کیش بکا، زیان و خهراپه له خوی دوور بخاته وه، له هه موو
شتیکیش دا پشت به خودا بیهستی، چونکه به ده ست هی نانی ناکامه کان

به دهست خودایه، وه کوو له ئایه تیکی تر دا ده فرموی: ﴿ما اصاب من مصيبة في الارض ولا في انفسكم الا في كتاب من قبل ان نبراهها، ان ذلك على الله يسير﴾ (الحديد/٢٢)

﴿ومن يؤمن بالله يهد قلبه، والله بكل شئ عليم﴾ كه سێك بر وای به تاك و ته نهایی خودا هه بێ و بزانی: هه به لایه ك روى تێ ده كا به قه زاو قه ده رى خودایه و سه برى له سه ر بگرێ و دا وای پا دا ش له خودا بكاو گه ر دنكه چى قه زاو قه ده رى خودابێ، ئه وه خودا دلێ نورانى ده كا و له كا تى به لا و ناخۆشیه كه سه بوورى ده دا و قورسایى مو صیبه ته كه ی له سه ر شان سو ك ده كا. په ز وه دگا ر زانیاری به رفرا وان و بێ سنووره، ه یچى لى گوم نابێ و زانی به دله كان و ده زانی چیا ن تیدا شا را وه ته وه.

ئیبنو عه بباس ده فرموی: (ومن يؤمن بالله يهد قلبه) واته: دلێ هیدایه ت ده دا بۆ یه قین و ده زانی هه رچى تووشى بووه نه ده بوو ببیویرێ، ئه وى تووشى نه بوه نه ده بوو تووشى ببێ. له حه دى شى صحیح و (متفق علیه) دا ها تووه: كه پێغه مبه ر ﷺ فرمویه تی: (عجبا للمؤمن، لا يقضى الله قضاء الا كان خيرا له، ان اصابته سراء شكر فكان خيرا وليس ذلك لاحد الا للمؤمن) ئیشى موسو لمان سه یرو سه رنج را کێ شه، هه رچى خودا بۆى به ر پێ ته وه ده بی ته خێر بۆى. ئه گه ر به لای به سه ر ها ت ئا رام ده گری، ده بی ته خێر بۆى.. ئه گه ر خۆشى تو ش بوو سوپا سگوزاره ده بی ته خێر بۆى، ئه م به ره یه ته نها بۆ موسو لمانه و به س!

﴿واطيعوا الله واطيعوا الرسول، فان توليتم فاعنا على رسولنا البلاغ المبين﴾ ئه ی موسو لمانانینه به ر ده وام بن له سه ر خودا په رستى و گوێ را به لێ فرمانه كانى، پا په ندی ئامۆژگا رى و فرمانى پێغه مبه رى خودابن، هه رچى پێ تان ده فرموی: له خودا وه یه و له خۆیه وه پێ تان ناگه یه نێ. هه رچى خودا و پێغه مبه رى خودا جله و گیریتان لى ده كه ن

توخنسی مه که ون، جا نه گهر پشتان له گوپرایه لی فهرمانی خوداو پیغه مبه ر کرد، ئهرکی سهر شانی خۆتان جی به جی نه کرد، نه وه تاوانتان له سهر خۆتان و هۆبالی خۆتان به نه ستۆی خۆتان، پیغه مبه ر ﷺ هیچ خراپیه ک روی تی ناکا، چونکه ئهرکی نه وه راگه یاندنه و به س. ئیمامی زوهری ده فهرموئ: خودا فهرمان ده کا و پیغه مبه ر ﷺ ده یگه یه نی و ئیمه ش گهر دنکه چی ده بین.

﴿الله لا اله الا هو، وعلى الله فليتوكل المؤمنون﴾ په روه ر دگار خودایه کی تاك و ته نه یه و فهدو صه مه ده، به تاك و ته نه یه بناسن و به دلسۆزی به ندایه تی بکه ن، هیچ شتیک مه که نه هاو شانی، هه موو کاریکتان به پشتیوانی نه و نه عجام بدن، پشت به که سی تر مه به ستن. ههر نه و هاواری ده کریتی، ههر نه و خاوه نی ره همت و به خششه، هیزو توانای حه قیقی ههر لای خودایه.

خۆپاراستن له فیتنه ی مال و منداڵ، پێویسته، ته قوای خودا بکه ن و مال ببه خشن

يَتَأَيَّهَا

الَّذِينَ آمَنُوا إِنِّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا
لَكُمْ فَأَحْذَرُوهُمْ وَإِنْ تَعَفَّوْا وَتَصَفَحُوا وَتَغْفِرُوا
فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ
فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ فَأَنْقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ

وَأَسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِّأَنْفُسِكُمْ وَمَنْ
يُوقِ شَحْ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾ إِنْ تَقْرَضُوا
أَلَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يَضْعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَأَلَّهَ شَكُورٌ
حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ عَلِيمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٨﴾

دوای فرمانکردنی به خدا په رستی و گوټپرایه لی پیغه مبه ر ﷺ نه مجار
موسولمانان له وه ناگدار ده کاته وه: که وریا بن مال و مندل نه بنه
کۆسپ و ته گره له به رده م چونیان بۆ غه زاو تی کو شان، وایان لی نه به
مال و مندالیان پشتیان سارد بکه نه وه له نه نجامدانی نه رکه ناینه کان.
ده فهرموی:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ،
فاحذروهم﴾ نهی نهو که سانه ی پرواتان به تا کو ته نهایی خودا هه یه و
پیغه مبه ر که ی به حق ده ناسن: بزائن بری هاوسه رو مندالتان
دوژمنتان، په رژه وه ندی قیامه تتان له کیس ده دن، له کاری خیر و په سند
ده ستان ده گرن، ناهیلن نه رکه ناینی به کانتان نه نجام بده ن، کامه رانی
قیامه تتان له کیس ده دن. وریایان بن و بترسن له وه ی: که خوشه ویستی
نه وان له جهاد و خودا په رستی پشتیان سارد بکه نه وه و نه توان و ده کوو
پیویست نه رکی سهرشانی خۆتان نه نجام بده ن.

ریوایه ت کراوه سه به بنزولی نه م نایه ته، نه وه بووه چه ند پیاوټیک له
مه که که تیمانیان ه یتابوو ویستیان کۆچ بکه ن بۆ مه دینه، ژن و مندالیان
ریگیریان لی کردن، بۆیه خودا ناگداری کردنه وه و ترساندنی له وه ی:

که گوێرایه ئی ژن و مندالیان بن و پشتیان له ئه رکه ئایینه که یان سارد بیه وه .

پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: رۆژگارێک دادی به سه ر ئومه تی من دا، پیاو به ده ست ژن و مندالی له ناو ده چی، ئه رکی قورسی ده خه نه سه رشان و ناتوانی ئه نجامیان بدا، ناچار روله خراپه کاری ده کاو ده که ویته هه له وه و له ناو ده چی.

ئه بچار ده فه رموی: ﴿وَإِنْ تَعَفَوْا وَتَصَفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ ئه گه ر ئیوه چا و پۆشی له هه له و تاوانی هاوسه رو منداله کانتان بکه ن، لۆمه و سه رزه نشتیان نه که ن، په رده به سه ر تاوانه کانیاندا به دن و چاوه رپوانی بکه ن تابه خۆیان دا ده چنه وه و عوزرتان بۆ دینه وه، ئه وه خودا لیخۆشبوو لیبورده وه، خاوه نی ره حم و به زه یی به بۆ به نده کانی.

﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ، وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ مال و مندالتان به لاو به تاقیکردنه وه به بۆ ئیوه، جاری وا هیه، ده بنه هۆی ئه وه ی له پینا و به رژه وه ندی ئه وان دا، توشی هه رام خواردن بن، مافی خودا به رێک و پێکی ئه نجام آده ن، توشی تاوان و کاری ناشرین بن، که سیك به ندایه تی بۆ خودا پیش هه موو شتیک بخوا له پینا و خۆشه ویستی مال و مندال خودا له خۆی نه په نجینی. ئه وه پاداشی گه وره و مه زن لای خودایه. ده ی که وابی وریابن ئه و پاداشه له کیس خۆتان مه دن.

پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: (ان لكل امة فتنه. وان فتنه امتی المال) هه موو گه ل و نه ته وه یه ک فیتنه و تاقیکردنه وه ی هیه، تاقیکردنه وه ی ئومه تی من له مال و سامان دایه.

ئه بو سه عیدی خودری ده فه رموی: پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: (الولد ثمرة القلوب، وانهم مجبنة مبخله محزنة) مندال میوه ی دله کانه، مال و مندال هۆی ترسنۆکی و خه م و خه فه تن...

مال و سامانی داگیرکردن، بئگومان خودا به سهر هه موو شتیک دا
بالا دهسته و هه رچی بیهوی بی، دیتته جی.

نه مجار پهروه دگار حوکی (فیئ) دیاری دهکا: چونکه نهو مال و
سامانه ی له دوژمن دهست موسولمانان ده کهوی سی جوژه:

۱- غه نائیم: نهو هیه به شهرو جهنگ دهس ده کهوی، نهو ده کریتته
پینچ بهش و به گویره ی نایه تی ﴿واعلموا انما غنمتم من شيء.....﴾
(الانفال/ ۴۱) دابهش ده کرئ.

۲- مال و سامانی گوئزراوه: که به بی شهرو نهسپ و حوشر وه غار
هینان دهست ده کهوی، نهو تاییه ته به پیغه مبه ره وه ﷺ خوئی چونی
خه رج دهکا بیکه وه کوو به نایه تی: ﴿وما أفاء الله على رسوله
منهم.....﴾ ناماژه ی بو کرد.

۳- مال و سامانی نه گوئزراوه وه کوو زهوی زار، نهو دهوای
پیغه مبه ره ﷺ بو بهر ژه وه ندی گشتی سهر ف ده کرئ، وه کوو ده فهرموی:
﴿ ما افاء الله على رسوله من اهل القرى قلله وللرسول ولذي
القربى، و اليتامى والمساكين وابن السبيل كي لا يكون
دولة بين الأغنياء منكم﴾ نهو مال و سامانه ی خودا بو پیغه مبه ری
که پرانده و به بی شهرو نهسپ و حوشر به کار هینان، نهو بو خودایه
بوکی ی بریار ده دا دهیدا، نه مجار بو پیغه مبه ری خودایه هه تا
له ژیان دا بی، پاشان له بهر ژه وه ندی موسولمانان دا خه رج ده کرئ بو
خزمه کانی پیغه مبه ره له به نو هاشیم و به نو مو طه لیب . بو هه تیوو
هه ژارو ریواری بی خه رچی و پاره یه . نه م دابه شکر د نه ش بهو شیوه بو
نهو هیه مال و سامان تاییه ت نه بی به ده وله مهنده کان و هه ره له دهستی
نهوان دا نه بی.

ده‌چهندانه‌و زیاتر تاحه‌وتصه‌د چه‌ندانه‌ پاداش ده‌داته‌وه. به‌لکوو زیاتریش، چاوپۆشی له‌تاوانه‌کانتان ده‌کا، هه‌له‌و خراپه‌کاریتان په‌رده‌پۆش ده‌کا. خودا هینده‌ به‌ره‌حه‌. که‌سیک تاوان ده‌کا خیرا عه‌زابی ناسا به‌لکوو موّله‌تی ده‌دا بۆئه‌وه‌ی په‌شیمان بیته‌وه‌وتۆبه‌ بکا. خودا چاکه‌ی که‌س پاشگۆی ناخا، حه‌لیم و له‌سه‌ره‌خۆیه‌.

﴿عالم الغیب والشّهاده العزیز الحکیم﴾ خودا زانیاری په‌نامه‌کی هه‌یه‌، هه‌رچی نه‌یتنی و ئاشکرا هه‌یه‌ لای خودا یه‌کسانه‌ هه‌موو شتی‌ک وه‌کوویه‌ک ده‌زانئ. بالا‌ده‌ست و خاوه‌ن توانایه‌ هه‌رچی بیه‌وی بیکا ده‌یکاو هه‌یچی لی‌یاخی نابئ. خاوه‌نی حیکمه‌ت و دانایی‌یه‌، هه‌موو شتی‌ک له‌شویننی خۆی نه‌نجام ده‌دا. کار دروست و کار به‌جی‌یه‌.

بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم

سوره‌تی (الطلاق)

ئه‌م سوره‌ته‌ مه‌ده‌نیه‌وه‌ دوا‌نزه‌ نایه‌ته‌، دوا‌ی سوره‌تی (الانسان) نازل بووه‌، ناوی نراوه‌ سوره‌تی (الطلاق) چونکه‌ نه‌حکامی ته‌لاق‌ی تیدا رون کراوه‌ته‌وه‌وه‌ سه‌ره‌تا به‌ نایه‌تی ﴿یا‌ایها‌النبی‌ اذا‌ طلقتم‌ النساء‌ فطلقوهن‌ لعدتهن‌﴾ ده‌ست پئ ده‌کا، سه‌ره‌ باس و ناوه‌روکی سوره‌ته‌که‌ بریتیه‌ له‌ رونکردنه‌وه‌ی هوکمه‌ شه‌ریعه‌کان: که‌په‌یه‌ه‌ندن به‌ ریک‌خستنی حال و وه‌زع‌ی خه‌زان، له‌کاتی پیکه‌وه‌ ژیان و کاتی لی‌ک جیا‌بوونه‌وه‌.

نایینی ئیسلام دژایه‌تی داخوازییه‌ سروشتی‌یه‌کان ناکاو قه‌یزان لی‌ ناکاته‌وه‌، به‌لکوو ئه‌و سروشت و فطره‌ت ریک‌ ده‌خاو مشت و مالی ده‌کا، له‌ ئاستی ئاژه‌لی به‌رزی ده‌کاته‌وه‌وه‌ په‌روه‌رده‌ی ده‌روونی و کۆمه‌لایه‌تی ده‌کا. وا له‌ ئاده‌میزاد ده‌کا په‌یه‌ه‌ندیه‌ جینسیه‌کانی له‌سه‌ر بناغه‌ی

هەست و شعوری مرۆڤانە رێک بڤا، وادەکا بەیەك گەیشتنی ژن و میڕد بریتی بێ لەبەیەك گەیشتنی دوو نەفس و دوو دل دوو گیان . یان بلیین بەیەك گەیشتنی دوو مرۆڤ: کە ژبانی هاوبەش و هیوای هاوبەش و ئازاری هاوبەش و داهاووی هاوبەش بەیەکیانەو دەبەستیتەو و لەو دەدی هینانی وەچەیی چاوەروانکراویان دا دەبنە گیانێک لە دوو لاشەدا: کە هەردوو کیان لەلانی هاوبەشیان دا جگەر گوێشەکیان پەرەوێ دەکەن و وەکوو سومای چاویان پارێزگاری لی دەکەن، هەموو ماندوبون و شەوئوینیەکیان لەلا گولبارانە بە مەرجی ژۆلەکیان لە خوێشی دابی.

ئایینی ئیسلام (ژن هینان و شوکردن) بەهۆکاری پاکێ و پاکبۆنەو داهەنێ، بانگەوازی گەلی موسوڵمان دەکا: کە کوڕیان ژن بیئێ و کچیان شوپکا، داوایان لی دەکا نەبوونی مال و سامان نەکەنە لەمپەر و کوێسپ لە بەردەم ژن هینان و شوکردن دا. لەو بارەو قورئان دەفرموی: ﴿إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يَغْنَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ (النور/٣٢).

لەبەرنامەی ئیسلام دا ژن هینان و شوکردن بە تاعەت و خودا پەرستی دەژمیڕدی، هۆی پاک و خاوینی کۆمەل و پاراستنیەتی لە رەهیل بوون و تێداچون، ئەو لەدلی پەپەرەو کارانی دا دەروینێ: کە پیاوی بێ خێزان و ژنی بێ میڕدی، با ماوەیەکی کەمیش بێ دەبیته هۆی نەرەزامەندی خودا.. هەربۆیە ئیمامی عەلی کە فاطیمەیی خێزانی بەرەحمەت چوو، خێرا ژنی هینایەو: کە پێیان گوت بۆوا بە خێرایێ ژنت هینایەو؟ فرموی: ترسام بە پێو پیاوی بمرم، بە پێو پیاوی رووبەرپرووی پەرەو دگرم بێمەو.... کەوابی لای موسوڵمان ژن هینان و شوکردن تاعەت و خودا پەرستیە و بەندە لە خودا نزیک دەکاتەو.

حوکمی ته‌لاق و عیده‌ی نافره‌ت و به‌روبومی ته‌قوا و پشت به‌ستن به‌خودا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا
 الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تَخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ
 وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ
 اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ
 اللَّهُ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾ فَإِذَا بَلَغَنَّ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ
 بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوَى عَدْلٍ مِّنكُمْ
 وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَٰلِكُمْ يُوعِظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ
 بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ﴿٢﴾ وَيَرْزُقْهُ
 مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ
 بَلِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾

دهرباره‌ی سه‌به‌ب نزوولی نایه‌تی ژماره‌ (۱) بوخاری و موسلیم و
 نه‌بوداود و تیرمیزی و نه‌سانی و داره‌قه‌طنی له‌ ئیبنو عومه‌ره‌وه‌ ریوایه‌ت
 ده‌که‌ن: که‌ خیزانه‌که‌ی خوی ته‌لاق دا له‌ کاتیک دا که‌له‌ عاده‌ی مانگانه‌ی
 خوی دابوو، هه‌زره‌تی عومه‌ر نه‌مه‌ی بو پیغه‌مبه‌ر ﷺ باس کرد،

پیغه مبهەر ﷺ توره بوو، پاشان فەرموی: باربعه ی بکاته وه و بیهێلێته وه تا پاک ده بیته وه، ئە مجار بجێته وه عاده ی مانگانه ی خۆیه وه و پاک بیتـه وه، ئە مجار ئە گەر ویستی باته لاقی بدا پێش ئە وه ی بجێته لای. ئە مه ئە و عید ده یه یه: که خدا فەرمانی پی کردوه.

ده فەرموی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَقْتَ الْمَرْأَةَ، فَطَلِّقْهُنَّ لَعَدَتِهِنَّ﴾ ئە ی پیغه مبهەری خۆشه ویست وه مه موو ئە وانه ی شوێن په یامی ئیسلام که وتوون، هەر کاتی ویستان ژن ته لاق بدەن و سور بوون له سه ر ئە و کاره، ئە وه کاتی که ته لاقیان بدەن: که به ره رو ی عاده ی مانگانه ی خۆیان ده چن، واته: له کاتی که دا ته لاقیان بدەن: که له پاک ی دابن و له عاده ی مانگانه ی خۆیان ده رجوین و له و پاکیه دا له گه لیان جوت نه بووین.

نایه ته که به ناشکرا ئە وه ده گه یه نی: که ژن ته لاقدان له کاتی عاده ی مانگانه ی دا حه رامه.

شەرعزانان ته لاق ده که نه سن جوو:

أ- ته لاق ی سوننی..

ب- ته لاق ی بیدعی.

ج- ته لاق ی وا نه سوننی بی نه بیدعی بی.

ته لاق ی سوننی ئە وه یه: ئافره ته که له حاله تی پاک ی دابی و میرده که ی نه چو بیته لای. یان ژنه که سکی هه بی و سکه که ی دیاری دابی.

ته لاق ی بیدعی ئە وه یه: له کاتی عاده ی مانگانه ی ژنه که دا ته لاق ی بدا، یان له پاک ی دابی و به لام چو بیته لای.

ته لاق ی نه سوننی و نه بیدعی ئە وه یه: ئافره ته که مندال بی یان له عاده ی مانگانه ی وه ستا بیته وه، یان هیشتا نه یگواس بیته وه.

﴿واحصوا العدة﴾ عید ده ی ژنه ته لاق درا وه کان رابگرن ژماره ی رۆژو کاتی عید ده که یان ناگادارین، بۆ ئە وه ی پێش ته وا بوونی عید ده که یان

شو نه‌که‌نه‌وه، خوئه‌گهر خواستی هینانه‌وه ژیر نیکاحی ژنه‌کانتان بوو بامافی ریجعه‌تان له‌کیس نه‌چی. کۆنترۆل کردنی عیدده پیویسته، چونکه کۆمه‌لێک نه‌حکامی شهرعی له‌سه‌ر داده‌مه‌زین، وه‌کوو شوکردنه‌وه‌ی ئافره‌ته‌که. یان ریجعه‌کردنه‌وه‌ی له‌لایه‌ن می‌رده‌که‌یه‌وه، هه‌روه‌ها بژیوو شوینی هه‌وانه‌وه بو ئافره‌ته‌که‌و سه‌کنا‌تگرتنی ئافره‌ته‌که له‌ماوه‌ی عیدده‌که‌ی دا له‌مالی‌خۆی دا.

﴿ واتقوا الله ربکم ﴾ ته‌قوای خودای خو‌تان بکه‌ن و سه‌رپیچی فه‌رمان و جله‌وگیریه‌کانی مه‌که‌ن، زیان به‌ژنه ته‌لا‌قدراوه‌کانتان مه‌گه‌یه‌نن به‌م جو‌ره عیدده‌که‌یان لی درێژ بکه‌نه‌وه‌و شوکردنه‌وه‌یان دوا بکه‌وی.

﴿ لا‌تخرجوهن من بیوتهن ولا‌یخرجن ﴾ ژنه ته‌لا‌قدراوه‌کان له‌خانووی خو‌یان: که‌عیده‌ی تیدا به‌سه‌ر ده‌بن _ ده‌مه‌که‌ن هه‌موو ئافره‌تی‌ک: که ته‌لاق ده‌دری مافی بژیوو شوینی هه‌وانه‌وه‌ی له‌سه‌ر می‌رده ته‌لا‌قدره‌که‌یه‌تی، پیاوه‌که بو‌ی نه‌ ئافره‌ته‌که ده‌ربکا تا عیده‌ی ته‌واو ده‌بی، هه‌روا بو ئافره‌ته‌که‌ش دروست نه‌یه له‌و خانووه‌بجیته‌ده‌ره‌وه، نه‌گهر ئافره‌تی عیده‌دار له‌ماله‌که‌ی چووه‌ده‌ره‌وه‌چونه‌ده‌ره‌وه‌که‌ی هه‌رامه‌.

نایه‌ته‌که به‌لگه‌یه له‌سه‌ر نه‌وه: که شوینی هه‌وانه‌وه بو ژنی ته‌لا‌قدراوه عیده‌دار (واجب) هه‌تا عیده‌که‌ی به‌سه‌ر ده‌چی، قورئان بو‌یه خانووه‌که‌ی وه‌پال ئافره‌ته‌که داوه بو زیده ته‌شکید له‌سه‌ر نه‌چونه‌ده‌ره‌وه.

به‌لای نه‌بو هه‌نیفه‌وه مانه‌وه‌ی ئافره‌ته‌که له‌خانووه‌که‌دا مافی‌کی شه‌رعیه‌و پیاوه‌که ناتوانی پیشی‌لی بکا، نه‌پیاوه‌که ده‌توانی ئافره‌ته‌که ده‌ربکا، نه‌ژنه‌که بو‌ی هه‌یه‌بجیته‌ده‌ره‌وه.

شافیعی ده‌فه‌رموی: مانه‌وه‌ی ئافره‌ته‌که له‌خانووه‌که‌دا مافی تایبه‌تی ژن و پیاوه‌که‌یه، نه‌گهر رێک که‌وتن که ژنه‌که عیده‌که‌ی له‌مالی‌کی تر‌دا

به سەر بهرێ دروسته، نهوهی: که نهمرۆ له زۆریه ی جیهانی ئیسلامی دا پهیره ده کرێ نهوهیه: ئافره ته که لهو خانووه دا نامینیتتهوه: که تیایدا ته لاق دراوه.

﴿إِلاَّ أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مَبِينَةٍ﴾ واته: لهو خانوه ی خۆیان دهریان مه کهن مه گهر تاوانیکێ گهوره نه نجام بدهن، بهم جوړه داوێن پیسی بکهن، یان بی گوێی و داب و نه ریتی ئافره تی عیده دار به سەر نه بن. یان شهرو ههراو جنیوو فه ضیحه ت به دهرو جیران بفروشی. نهو کاته پیاوه که ده توانی ده ری بکا.

﴿وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ، وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ، فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ﴾ نهو هوکمانه ی بۆتان باسکرا سنورو هوکمی خودان، پیتشیلان مه کهن، که سیك نهو سنورانه بیهزینی، نهوه ستهمی له خودی خۆی کردوه، خۆی خسته وه به ره ی دژایه تی کردنی خوداو ئیعلانی سه ری پچی فه رمانی خودای کردوه.

﴿لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا﴾ نه تو نازانی نه ی نهو که سه ی ژن ته لاق ده ده ی_ ئیمه بۆچی فه رمانان کردوه به وه ی ئافره تی ته لاق دراو له مال و حالێ خۆیدا بمینیتتهوه تا عیده ی به سەر ده چی، چونکه له وانه یه پیاوه که ژێوان بیتتهوه له ته لاق دانه کهو ریجه ی بکاته وه، ویده چی نه گهر ئافره ته که له مالی خۆی دا بمینیتتهوه ئولفه ت و خوشه ویستی له نیوانیان دا پهیدا بیتتهوه، نهو کاته ریگا بۆ ریجه کردنه وه ئاسانه تره.

زوریه ی کاتیش واده بی، ته لاق له ئاکامی رق هه لسان و توربه بوون په ی داده بی، پاشان نهو هوکارانه ورده ورده ده بوکیتتهوه و ده مارگیریه که نامیننی و پیاوه که عه قل و هوشی دیتتهوه بهر خۆ. هه ست ده کا بی خیزانی چه ند نهسته مهو رهو شته جوانه کانی خیزانه که ی دیتتهوه بهر چاو به ته واوی په شیمان ده بیتتهوه.

پیغه مبهەر ﷺ له فەرموده یه کی دا: که موسلیم له ئه بوهوریره وه
ریوایه تی کردوه ده فەرموی: (لا یغرك مؤمن مؤمنة أن سخط منها خلقا
رضی خلقا) وا ده بی ژنه که سکی ههیه و ئه و سکه ده بیته هۆکاری ئه وه
پیاوه که نهیه وی به ته وای ده ست بهرداری ژنه که ی بی. ئه گهر هه ندی
ره وشتی خێزانه که یشی به دل نه بی له بهر هۆکاری دی چاوپۆشی لی بکاو
سه ر له نوێ لانه ی ژن و میردایه تی خۆیان پیکه وه بنیینه وه وه کوو له
نایه تی کی تر دا ده فەرموی: ﴿فإن کرهتموهن فعیس ان تکرهوا شیئا و
یجعل الله فیہ خیرا کثیرا﴾ (النساء/١٩).

﴿فاذا بلغن أجلهن، فأمسکوهن بمعروف أو فارقوهن بمعروف﴾
هه رکاتی که ماوه ی عیده که نزیک به ته وای بون بووه وه له ئاخرو ئۆخری
دابوو، ئه و کاته میرده که دوو ریگای له بهرده م دا ههیه، یان به ریک و
پیک نافرته که ریجه بکاته وه ژیا نی ناسایی له گه لدا ده ست پی
بکاته وه، یان به گوێره ی شه رع لی جیا بیته وه مافی خۆی بداتی وازی
لی بی نی به شیوه ی سروشتی عیده که ی به سه ر بجی. واته: تانه و ته شه ری
لی نه دا، سه ر زه نشتی نه کاو مافی پیشیل نه کا.

﴿وأشهدوا ذوی عدل منکم، وأقیموا الشهادة للهِ﴾ دوو پیاوی عادل
بکه نه شایه ت چ بۆ حاله تی ریجه کردنه وه، یان بۆ حاله تی لیک
جیا بونه وه. بۆ ئه وه ی به ره به ستی کیشو نیزاعی چاوه روان کراو بکه ن،
ئه گهر له وه دوا کیشه یه ک دروست بوو، شایه ته کان کیشه که یه کالاً
بکه نه وه. ئیوه ش ئه ی شایه ته کان نکۆلی له شایه تدانه که مه که ن و
به دل سۆزی له بهر خاتری خودا شایه تی خۆتان به دن. لایه نگری هه یچ
لایه کیان مه که ن.

شایه ت گرتن له سه ر ریجه یان لیک جیا بونه وه سونه ته، فەرمانه که بۆ
(ته دب) ه و وجوب ناگه یه نی. به لگه ش له سه ر ئه وه: که فەرمانه که بۆ

نەدبەنەك وجوب، كۆرای زانایانی ئیسلام لەسەر ئەوێه: كە شایەت لە كاتی تەلاقدان دا واجب نیە هەرواش لەكاتی ریحە كردنەویدا. بەلام شایەتی دانەكە پێویستە لەلای قازیو بو دەرخستنی حق و راستی.

﴿ ذلکم یوعظ بہ من کان یؤمن باللہ والیوم الآخر ﴾ ئەوێ پێتان راگەیەندرا لە بارەێ شایەتیگرتن لەسەر ریحە كردنەوێ لێك جیاپونەوێ، هەروا شایەتیدانی شایەتەكان لەبەر خاتری خودا، ئەنجامدانی تەلاق بەشیوێ سوننی و حیساب راگرتنی ماوێ عیدەو دابین كردنی بۆیو شوینی حەوانەوێ بۆ ئافەرەتەكە لە ماوێ عیدەكەیدا. ئەوێ ئەحکام و ئامۆژگارییەكە ریتنومایی كەسیكێ پێ دەكری: كە ئیمانی بە خودا و روژی قیامت هەبێو لە خودا بترسیو و پابەندی فرمان و جلەوگیرییەكانی بێ.

﴿ ومن یتق اللہ یجعل لہ مخرجاً ویرزقہ من حیث لا یحتسب ﴾ كەسیك تەقوای خودای هەبێ و پابەندی فرمان و جلەوگیرییەكانی بێ، سنورەكانی نەبەزینی، لە هەموو تەنگ و چەلەمەیدەك دا وەهانی دێو دەرووی رەحمەتی لی دەكاتەوێ. لە رێگای واو رزق و روژی بۆ دەنیی: كە هەر بەخەیاڵی دانەهاتیوو حیسابی بۆ نەكرابی.

ئەم نایەتە بەلگەییە لەسەر ئەوێ: كە تەقواو خوداپەرستی كلیلی دەرگای رەحمەتە، دەرووی رزگار بوونە لە تەنگانەو مەینەتی لە كاروباری دونیاو قیامت دا، هەروەها لە سەرە مەرگ دا. هەروا هۆكاری دابینكردنی رزق و روژی حەلە.

﴿ ومن یتوکل علی اللہ فہو حسبہ، ان اللہ بالغ أمرہ، قد جعل اللہ لکل شیء قدرأ ﴾ كەسیك بپروای بە خودابیو لەهەموو شتیك دا پشت بە خودا ببەستیو هەموو كاروباریكی بەو بسپیژی و هۆكارە روالەتیەكانیش بەر چاو بگری، واتە: هەول بداو پشتیوانیشی بە خودابی، خودای بەسەر

کاری گرانی بۆ ئاسان دهکا. له تهنگانه و ناخۆشی رزگاری دهکا. چونکه پهروه دگار توانای ره های به سهر هه موو شتیك دا هه یه و هیچی لی یاخی نابێ، ناتاجی به کهس نیه و بێ باکه، هه رچی بیهوی بیهتی جی ده بی بیهتی جی. بیهگومان پهروه دگار بۆ هه موو شتیك پیش هاتنه دی مه زنده ی هه یه و کات و نه ندازه ی بۆ دیاری کردوه، تهنگانه ماوه ی خۆی هه یه و ناخۆشی ماوه ی خۆی هه یه، جا نه گهر رزق و روژی و ته مهن و خۆشی و ناخۆشی و هه موو شتیك به ده ست خودابی، نیت که سیك عه قل و هووشی هه بی ده بی بێ سی و دوو خۆی ته سلیم به قه زاو قه ده ری خودا بکا.

عیده ی نافرته ی وه ستاوه له عاده ی مانگانه و نافرته ی میرد مندال

وَالَّتِي بَسَنَ

مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ إِنْ أُرْتَبِتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ
وَالَّتِي لَمْ يَحْضُنَّ وَأُولَتْ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ
وَمَنْ يَنْقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا ﴿٤﴾ ذَلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنْزَلَهُ
إِلَيْكُمْ وَمَنْ يَنْقِ اللَّهَ يَكْفِرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمَ لَهُ أَجْرًا ﴿٥﴾

له وه پیش پهروه دگار فرمانی کرد به وهی: که ته لاقدانی نافرته ده بی له وه ختی ئاسایی خۆیدابی، واته: له پاکی دا بی و میرده که ی نه چو بیته لای هه روا ته حکامی ته لاق و ریمعه کردنه وهی نه و نافرته تانه ی که عاده ی مانگانه ی خۆیان هه یه رون کرده وه. نه جار لی ره دا نه ندازه ی عیده ی

ئافره تی له عاده وهستاوه و ئافره تی پچوك دیاری دهكاو دهفه رموی: ﴿وَاللّٰی یُسِّنْ مِنْ الْخِیْضِ مَنْ نَسَائِكُمْ اِنْ اَرْتَبْتُمْ، فَعَدْتِهِنَّ ثَلَاثَةَ اَشْهُرٍ وَاللّٰی لَمْ یَحْضَنْ﴾ واته: عیده ی ئه و ئافره تانه ی: که له عاده ی مانگانه ی خویان وهستاونه وه گه یشتونه ته ته مه نی په نجار پینج سال و به ره و ژوور، عیده که یان سی مانگه، واته: له جیاتی سی پاک ی بو ئافره تی خاوه ن عاده، بو ئه وان سی مانگه، نه گهر که وتنه گومانه وه ناخو عیده که یان چۆن ده بی. هه روا عیده ی ئافره تی میرد مندالیش: که له بهر مندالی هیشتا نه که وتبیته عاده ی مانگانه وه هه سی مانگه.

﴿وَأُولَاتِ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ یَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾ عیده ی ژنی سکپر به دانانی سکه که یانه، نه گهر دوا ی ته لاقدانه که منداله که ی لی بو وه، به کسه ر عیده که ی ته واو ده بی، ته نانه ت نه گهر ماوه که ساته وه ختیکیش بی. ناماژه به و هه دیشه: که نه هه دو (أَصْحَابُ الْکُتُبِ السَّتَةِ) له میسه وه ی کوپی مه خره مه وه ریوا یه تیان کردوه ده لی سوبه یعه ی کچی حاریشی نه سه له می میرده که ی - که ناوی سه عدی کوپی خه وله بوو - مرد، له و کاته دا سوبه یعه سکپر بوو، چهند رۆژیکی پی چوو منداله که ی لی بو وه: که خوینی پاش مندال بوونی لی وه ستایه وه خوازیینی کرا، نه ویش داوا ی ئیزنی له پیغه مبه ر ﷺ کرد: که ماره بکری، پیغه مبه ر ﷺ ئیزنی داو ماره کرا.

له ریوا یه تیکی تر دا هاتوه ده لی: ئه بو سه نه ابیل چوه وه لای سوبه یعه و وتی: چیه ده بینم خۆت گۆزیوه؟ وا دیاره ته مای شو کرد نه وه ت هه یه، سویند به خودا ئه تو نابی شو بکه یه وه هه تا چوار مانگ و ده رۆژ به سه رتا نه روا. سوبه یعه ده لی: که ئه وه ی پی گوتم، خیرا پۆشاکه که مم کو کرده وه وه هاته لای پیغه مبه ر ﷺ له و باره وه پرسیارم لی کرد، فتوا ی بو دام به وه: که له و کاته وه منداله که م بووه بۆم هه یه شو بکه مه وه،

فه رموی: نه گهر ده ته وی شو بکه یه وه شو بکه ره وه.

﴿ ومن یتق الله یجعل له من امره یسراً ﴾ که سیڅ له خودا بترسی و پابه ندی فرمان و جله و گیریه کانی بی، خودا له دونیاو له قیامت دا کاری بۆ ناسان ده کاو له هه موو ته نگانه و ناخوشی یه کا به هانایه وه دی و کۆسپ و ته گهری بۆ تهخت ده کا.

﴿ ذلك امر الله أنزله الیکم، ومن یتق الله یکفر عنه سیاته و یعظم له أجراً ﴾ هه موو نهو حوکمانه ی بۆمان باسکردن ده باره ی ته لاق و عیده و شوینی حه وانسه وه ی نافرته ی ته لاق دراو، فرمانی خودان و ناراسته ی بهنده کانی کردون و له قورناندا نازلی کردون، که سیڅ له خودا بترسی و نه رکه کانی سه ر شانی جی به جی بکاو خو پیاریزی له تاوان، خودا گونا هه کانی له نامه ی نه عمالی دا ده سپرته وه و چا و پۆشی لی ده کا. وه کوو ده فه رموی: ﴿ ان الحسنات یدهن السینات ﴾ (هود/ ١١٤)

باسی شوینی حه وانسه وه و بزیو بۆ نافرته ی عیده دار و

کریی شیردان و دایه نی

أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وَجَدِكُمْ وَلَا نُضَارُّهُنَّ لِضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أُولَاتٍ حَمْلٍ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ وَأَتَمُّوا رِئَاْسَتَكُمْ بِمَعْرِفٍ وَإِنْ تَعَاسَرْتُمْ فَسَرِّضْ لَهُ أُخْرَى ﴿٦﴾ لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يَكْلَفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَاءً آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾

لهوه پیش باسی عیده ی ئافره تی له عاده وهستاوه و ئافره تی منداڵ و ئافره تی حامیلە ی کرد، نهجار باسی نهو شتانه دهکا: که پتویسته بو ئافره تی ته لاقدراو دابین بکری، ههروا کری شیردان و دایه نی بو منداڵه کانی، نهگهر ههیبون. دهفهرموی:

﴿ اَسْكُنْهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وَجْدِكُمْ، وَلَا تَضَارُوهُنَّ لِمِ تَضَيَّقُوا عَلَيْهِنَّ ﴾ نهو ژنه ته لاقدراوانه دابین له خانوو مالیک دا: که هاوشانی خۆتان بی واته: شوینی ههوانهوه مال و حالیکی وایان بو دابین بکه: که له گهڵ حال و وهزی ئیوه دا بگوفی و له تواناتاندا ههبی، تهنا نهت نهگهر له بهشیکی خانووی خۆشتاندا دایان بنین، زیانیان پی مهگهیهن به گویره ی توانا بژیوو شوینی ههوانهوه یان بو دابین بکه. وایان لی مهکه ناچار ی نهوه بین نهو مهسکه نه جی پیلن، یان واز له بژیوه که یان بینن، بهلکوو به شیوه یه کی ریک و پیک و به دلغراوانی یهوه نهو پتویستاتانه یان بو دابین بکه. بابە ئاسایی عیده ی خۆیان به سهر بهرن.

﴿ وَإِنْ كُنْ أُولَاتٍ حَمْلٌ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ﴾ نهگهر ئافره ته ته لاقدراوه که سکی ههبوو پتویسته پیاوه که بژیوی بو دابین بکا تا سکه که ی داده نی.

لیره دا شه عزانان که وتونه ته را جیا به وه:

١- هه نه فیه کان پیمان وایه: بژیوو شوینی ههوانهوه بو هه موو ئافره تیکی ته لاقدراو پتویسته با حامیلەش نه بی. جا ته لاقه که ی بائینه بی یان ریجعه بی.

٢- مالیکیه کان و شافیعیه کان ده لێن: ئافره تی سی به سی ته لاقدراو شوینی ههوانهوه ی بو دابین ده کری و بژیوی ناکه وی مهگهر حامیلە بی.

٣- نیمام ئەحمەدو ئەبوئەمور و ئیسحاق دەفەر مەوون: ئافەرەتی سی‌بەسی تەلاق‌دراو نەشوینی حەوانەوێ لەسەر پیاوێ کەیه، نەک بژێوی. چونکە موسلیم و ئەحمەد فەرمودە یەکیان رێوایەت کردووە دەلێن: فاتیمە ی کچی قەیس مێردە کە ی سی‌بەسی تەلاقی دا، پێغەمبەر ﷺ پێی فەرموو: (لَانْفَقَ لَكَ وَلَا سَكُنَى) نە مافی بژێوت هەیه نە شوینی حەوانەوێ.

﴿ فَاِنْ اَرْضَعْنَكُمْ فَاتُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ وَاَقْرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ ﴾ ئەگەر ژنە تەلاق‌دراوێ کان دوا ی دەست لێک بەردان منداڵەکانیان بۆ بەخێوێ کردن و شیریان پێ دەدان ئەوێ کرێی دایەنی و شیر پێدانی کە یان بەدەنی بە گوێرە ی (أَجْرُ الْمِثْلِ) ئەگەر رازی بن، لە نێوان خۆتاندا ئە ی دایک و باوکی منداڵ موشاوەرە بکەن و دەر بارە ی منداڵە کە رێک بکەون، هەر چەندە خۆیان دەستیان لێک بەردابی، بەشیوێ تەلاق لێک جیا بوونەو، بەلام دەبی بەرژووەندی منداڵە کە یان بەرچاو بگرن و بەشیوێ کە ی گونجاو منداڵە کە یان پەر وەر دە بکەن، دایکە کە لی‌بێی بۆ بەخێوکردنی و باوکی کەش بژێو کرێی دایەنی بۆ دابین بکا.

وێ کەو لە نایەتیکی تردا دەفەر موی: ﴿ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ﴾ (البقرة/٢٣٣) نایەتە کە بە ئاشکرا ئەوێ دەگە یەنی: کە کرێی شیر پێدانی منال و بەخێوکردن لەسەر باوکی کە ی، لەخۆگرتن و بەخێوکردنی منداڵ لەسەر دایکە: تەسا ئەو بیکە، نادری بە کەسی تر.

﴿ وَإِنْ تَعَاَسَ رُمْ فَسْطَرِّضْ لَهُ أُخْرَى ﴾ ئەگەر ئەو کرێی دایکە تەلاق‌دراوێ کە داوای دە کرد زۆربوو، باوکی کە نەیدەتوانی دابینی بکا، دایکە کە لەو کرێی نە دەهاتە خوارو باوکی کەش بۆی هەڵنە دەسورا، ئەوێ با باوکی کە دایەنیکی تری بۆ بگریو ئەو بۆی بەخێو بکا.

﴿ لَیْنَقْ ذُو سَعَةٍ مِّنْ سَعَتِهِ، وَمَنْ قَدَرَ عَلَیْهِ رِزْقُهُ، فَلَیْنَقْ مِمَّا آتَاهُ اللّٰهُ ﴾ با باوک یان سەرپەرشتیاری منداڵە که بە گوێرە ی دەولە مەندی خۆی، کرێی شیرپێدان و بەختوکردن خەرج بکا بۆ دایەنە که، که سیکیش هەژارو دەست کورت بوو نەیدەتوانی کرێی ناسابی بۆ دایکە که دابین بکا، با چەند دەتوانی بدا ئەوەندە بدا، بە گوێرە ی دارایی خۆی خەرجی بۆ بکا. چونکە ﴿ لَا یُکَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا ﴾ (البقرة/٢٨٦) چی بۆ هەڵدەسورێ ئەوە ی داوا لی دەکرێ.

﴿ لَا یُکَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا مَا اُتَاهَا ﴾ پەرەدگار ئەک ناخاتە سەر هیچ نادە میزادێک مەگەر بە ئەندازە ی ئەو مال و دارایی یە ی پی دراوە. هەرگیز هەژارو نەدارا داوا ی ئەوە ی لی ناکرێ وە کوو ساماندار خەرجی بۆ دایەنە که دابین بکا.

﴿ سَیَجْعَلُ اللّٰهُ بَعْدَ عَسْرٍ یَّسْرًا ﴾ پەرەدگار وا دەکا داوا ی دەستکورتی و هەژاری دەولە مەندو ساماندارتان بکا، ئەمە وادە ی خودایە وادە ی خوداش حەقە و دێتە جی. هیچ کەس تاسەر لە بەرگی ک دا نابێ. خودا بە ویستی خۆی رزق و روژی دەدا بە کەسانی ک بیهوی بیانداتی! وە کوو لە نایەتێکی تردا دەفرموی: ﴿ فَاِنْ مَعَ الْعُسْرِ یُسْرًا اِنْ مَعَ الْعُسْرِ یُسْرًا ﴾ (الانشراح/٥-٦)

هەره‌شه‌ له‌ سه‌ر ییچی که‌ران و واده‌ی به‌خته‌وه‌ری به‌
خاوه‌ن باوه‌ران و فه‌مانبه‌رداران

وَكَاٰتِنٌ مِّنْ قَرِيْبَةٍ

عَنْتَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ فَحَاسِبْنَهَا حِسَابًا شَدِيْدًا وَعَذِّبْنَهَا

عَذَابًا نُّكَرًا ﴿٨﴾ فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عِقَبُهُ أَمْرًا خُسْرًا ﴿٩﴾
 أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللَّهَ يَتَّقُوا لِيَ الْاَلْبَابِ الَّذِينَ ءَامَنُوا
 قَدْ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾ رَسُولًا يَلْقَاوْا عَلَيْكُمْ ءَايَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ
 لِيُخْرِجَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ
 وَمَنْ يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
 الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لِمَنْ رَزَقًا ﴿١١﴾ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ
 سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَنْزِلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِنَعْلَمَ أَنَّ
 اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾

له وه پیش نه حکامی ته لاق و عیده ی نافرته تی ته لا قدرای به یان کرد،
 نه مجار هه ره شه له وانه ده کا: که سه ریچی فره مان ی خودا ده کهن و
 پیغه مبه رانی به درو ده خه نه وه، ده یان ترسینی له عه زاییکی هاو چه شنی
 نه وه عه زابه ی گه له پیشینه کانی پی له ناو براوه، پاشان ناماژه
 به ده سته لات ی بی سنووری خودا ده کاو ناده می زاد هه لده نی بو پایه ندبوون
 به فرمان و جله گیری به کانی خودا. ده فره موی:

﴿ وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرَسَلَهُ فَحَاسِبْنَاهَا حَسَابًا
 شَدِيدًا وَعَذَبْنَاهَا عَذَابًا نُّكَرًا ﴾ زور له دانیش توانی شارو شارو چکه کان
 سه ریچی فره مان ی خودایان کردو پیغه مبه رانی خودایان به درو
 خستونه وه، پشتیان له فره مان ی خودا هه لکدوه، شوین پیغه مبه رانی

نه که وتوون، ئیتر له پاساوی کرده و کانیاں دا حیسابمان له گهل کردن دانیشتوانه کانمان به عهزابی به شیده ت سزادا، له دونیادا توشی برسیتی و نه خووشی و شهرو ناژاوه مان کردن، له قیامه تیش ناگری دۆزه خ چاوه پێیانه.

﴿ فذاقت وبال أمرهم، و كان عاقبة أمرها خسرا ﴾ چهشتیان تۆله ی تاوانی خویان، سزای کوفرو بیدینی خویان یه خه ی گرتن و رزگاریان نه بوو، سه ره نجامیان خه ساره تمه ندی و هیلاکه ت و چه ره سه ره یه له دونیادا، له قیامه تیش دا عهزابی دۆزه خ، ئیتر خویان له کیس چوو مال و مندالیان فهوتا، له هه موو لایه که وه تیدا چون.

﴿ أعد الله لهم عذابا شديدا ﴾ پهروه دگار سزاری توندی کوشنده ی بو ناماده کردون: که بریتیه له عهزابی دۆزه خ. ئه مهش له تۆله ی کوفرو سه ره ره قی و یاخی بوونیاں.

ئه بچار موسولمانان هه لده نی بو ئه وه ی په ند له وه هه ره شانه وه ربگرن، ده فه رموی: ﴿ فاتقوا الله يا أولي الأبصار ﴾ ئه ی خاوه ن عه قل و هۆشه کان؛ بترسن له عهزابی خودا، په ند له گهل و نه ته وه پێشینه کان وه ربگرن، وامه که ن به ده ردی ئه وان بچن. ئه وه ی به سه ره ئه وان هات به سه ره ئیوهش بی.

﴿ الذين آمنوا قد أنزل الله اليكم آيات الله مبینات لیخرج الذين آمنوا وعملوا الصالحات من الظلمات الى النور ﴾ واته: ته قوای خودا بکه ن ئه ی خاوه ن عه قله کانی گه لی ئیسلام؛ ئه وان ه ی بروایان به تاك وته نهایی خودا و راستی پێغه مبه رایه تی هه یه، گه ردنکه چی فه رمانی خودا بوون و شوین په یامی پێغه مبه ره که ی (حه زره تی موحه ممه د) که وتوون، بێگومان خودا شه ریعه ت و یاسایه کی هه میشه یی بو نازل کردون: که بریتیه له قورئان، پێغه مبه ریکی به ریژی

بهو قورئانه وه بۆ ناردون، ئهو پێغه مبه ره به راستگۆیی و دڵسۆزی په یامی خوداتان پێ راده گه یه نی، نامه ی خوداتان به سه ردا ده خوێنێته وه: که نایه ته کانی ئاشکرا و رونن، به رنامه ی ژبانن، که ته له وکی بونه وهرن، هه رچی ئاده میزاد پێویستیانه بۆ به پێوه چونی ژبانیا ن تێیدا رون کراوه ته وه، بۆ ئه وه ی خودا به هۆی ئهو قورئانه و پێغه مبه ره وه ئاده میزاده کان له تاریکی گومرایی زرگار بکا، بۆ روناکی نیمان. ئهو ئادمیزادانه ی باوه رپان به خوداو به پێغه مبه ری خودا ﷺ هه یه.

ئەبجار پاداشتی خودا په رستان دیاری ده کاو ده فهرموی: ﴿وَمَنْ يُؤْمِن بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا، يَدْخُلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا اَبَدًا قَدْ اَحْسَنَ اللّٰهُ لَهُ رِزْقًا﴾ که سیك نیمانی به تاك و ته نهایی خودا هه بی و کرده وه ی باش بکا، واته به دڵ نیمانی ته واوی هه بی و به زوبان ئهو نیمانه ده ربړی و راستی نیمانه که ی له کرده وه کانی دا رهنگ بداته وه، ئه وه خودا ده بخاته ناو باخ و باخاتی به هه شته وه: که به ژێر باله خانه و دره خته کانی دا جوگا و جو بار ده کشین و هینده ی تر جوانی به دیمه نه که ده به خشن. بۆ هه تا هه تایه تێیدا ده میهنه وه، لی ی وه رزنا بن و لی ی ده رناچن، خودا رزق و ورژ ی بۆ خودا په رستان له به هه شتدا زۆرو زه به ند کردوه، هه رگیز نابړێته وه و تێك ناچی و که م ناكا.

﴿اللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْاَرْضِ مِثْلَهُنْ يَتَنَزَّلُ الْاَمْرُ بَيْنَهُنَّ﴾ په روه دگار خودا په کی وه هایه له نه به وه وه هه وت ئاسمانی به دیه ئناون، له زه ویش هه وتی به دیه ئناوه وه کوو هه وت ئاسمانه کان فهرمان و قه زاو قه ده ری خودا، نیگا و سروشتی بۆ پێغه مبه رانی له ئاسمانه کانه وه بۆ سه ر زه وی داده به زینی.

پەرودەگار لە زۆر نایەتی قورئاندا باسی ھەوت ئاسمانی کردووە، لەم نایەتەش دا ئەوەی راگەیاند کە ھەوت زەویشی دروست کردون.

لە فەرمودەی پیڤەمبەرش دا ناوی ھەوت زەوی ھاتووە، لە ھەیحی موسلیم و بوخاری دا فەرمودەیکە ھەیکە دەفەرموو: (من ظلم قید شبر من الارض طوقه من سبع أرضین) لە بوخاری دا ھاتووە: (خسف به الى سبع أرضین).

دوعایەکی پیڤەمبەر ﷺ ھەیکە بوخاری و ھەی تریش ریوایەتیان کردووە: تییذا ھاتووە: (اللهم رب السموات السبع وما اظللن، ورب الارضين و ما اقللن) ئیبنو مەسعود ریوایەت دەکا دەلی: پیڤەمبەر ﷺ فەرموو: (ما السموات السبع و ما فیھن وما بینھن و الأرضون السبع و ما فیھن فی الكرسي إلا كحلقة ملقاة بأرض فلات).

ئەم نایەت و فەرمودانە دەقن لەوەدا: کە ھەوت ئاسمان و لە بەرامبەریان دا ھەوت زەوی دروستکراون، ئەجار ئەو ئاسمانانە چۆن و چین و ئەم زەویانە چۆن و چین؟ لەراستی دا ئیمە چ زانیارییە کمان نیە دەربارە ھەقیقەتی ئاسمانەکان و دوری مەساحیان. ھەر وا دەربارە ھەوت زەویەکانیش ھیچ نازانین، پێدەچێ دایکە زەویان یەکی بێ لەو زەویانە.. و پێدەچێ مانای (ومن الارض مثلھن) ئەوە بێ. ئەم زەویەکی ئیمە لەسەری دەژین لە رەگەزو ماددە ھەوت ئاسمانەکان بێ.

ئاسمانی دونیا واتە: ئاسمانی نزیک لە ئیمە جوان کراوە بەئەستێرەکان، ھەموو ئەو ئەستێرە مانگ و خۆرو مریخ و زوھل و زوھرە و موشتەری و عەطاریدو باقی ئەستێرەکانی تر وان لە ئاسمانی یەکەم دا، و پێرای جیاوازی و قەبارە و دورییان لە یەکتەر، بێ لە ئەستێرانە سەر بەخۆن واتە: کۆمەڵەی خۆرین. بەدەوری دا دەسورێنەو، ئەجار و پێدەچێ خۆرو کۆمەڵەکی بەدەوری ئەستێرەکی

تردا بسورپنهوه، وهلی له بهر دووری له بهر چاوی ئیمه خوئی به پچوك بنوینی. بۆ نمونه ده گوتری: نه ستیره شیعرا ملیونی جار له خۆر زه به لاحره!!

﴿ لتعلموا ان الله على كل شيء قدير، وأن الله قد أحاط بكل شيء علماً ﴾ پهروه دگار ئاسمانه كان و زهوی دروستکردون و فهрман و قهزاو قهدهری خوئی تییان دا ئه نجام دهدا، بۆ ئه وهی ئیوه بزاسن. که خودا خاوهنی دهسته لاتی ره هایه و به زانیاری خوئی هه موو شتیکی داپوشیوه هیه شتیک له ژیر کۆنترۆلی زانیاری خودا ده رناچی. که وابی نه به ئاشکراو نه به نهیانی نافه رمانی خودا مه کهن، خۆتان له تۆلوه سزای بیاریزن چونکه خودا زانییه به کرده وه کانتان و سزاو پاداشتان به گویره یان ده داته وه.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (التحريم)

ئهم سوره ته مه ده نییه و دوانزه ئایه ته، نا و نراوه به سوره تی ته حريم چونکه باسی ئه وهی له خۆ گرتوه: که پیغه مبه ر ﷺ شتیکی له سه ر خوئی حرام کرده و سوره ته که به ره خنه گرتن له پیغه مبه ر ﷺ ده ست پی ده کا، له سه ر ئه و شت له خۆ حرام کردنه.

سوره ته که بری ئه حکامی تایبه تی ده رباره ی خیزانه کانی پیغه مبه ر ﷺ له خۆ گرتوه. بۆ ئه وهی ئه و دایکه موسولمانانه ببنه نمونه بۆ ئافره تانی موسولمان و چاویان لی بکه ن!

سوره ته كه به ره خنه گرتیكي نهرم و نیان له پیغه مبهەر ﷺ دهست پی ده كا: له سهر شهوه خواردنیكي حه لال: كه ههنگوین بوو له خۆی یاساغ كرد بوو.

ئه مجار سه رزه نشتی هه ندی له خیزانه كانی پیغه مبهەر ﷺ ده كا، چونكه نهیئنی یه كی پیغه مبهریان نه پاراست و بلاویان كرده وه. شهوه بوو پیغه مبهەر ﷺ نهیئیه كی به حه فسه ی خیزانی گوت، شهویش بو عائیشه ی گێرپایه وه، پیغه مبهەر ﷺ به مه زۆر توپه بوو، ته نانه ت خهريك بوو خیزانه كانی ته لاق بداو هه رپه شه ی لی كردن: كه له وانیه خودا به باشت له وان خیزانی بداتی. ههر بهو بو شهوه ته قوا ده خاته وه بیری خانه واده ی موسو لمانان و داوایان لی ده كا خو له ناگر بیاریژن و دژی كافران جیهاد و تیكۆشان شه نجام بدن.

ئه مجار له كۆتایی سوره ته كه دا دوو نمونه ی بهر چاو ده هیئتیه وه نمونه یه ك بو كافره كان و نمونه یه ك بو موسو لمانه كان، نمونه ی یه كه م: ژنی حه زره تی نوح و ژنی لوط، بو خۆیان كافرو میرده كانیان پیغه مبهەر.

نونه ی دووهم: ژنی فیرعه ون، بو خۆی موسو لمان و خودا په رست و میرده كه ی كافرو سه ر رهق و مله وپ. هه روا نمونه یه كی تر: كه بریتی بوو له حه زره تی مریم هاوسه ری كه س نه بوو، بو خۆی نازادو سه ر به ست و خودا په رست. هیئانه وه ی شه م نمونه نانه ناماژه یه بو شه وه: كه پتویسته ئاده میزاد بر وای به خۆی بی و پشت به خودا به ستی، دلتیابی له وه ی كه ههر كرده وه ی خۆت فریات ده كه وه ی، نه گهر كرده وه ت خراپ بی حه سه ب و نه سه ب هیچیان پی نا كری و له عه زابی خودا رزگارت نا كه ن!

هه ندی حاله تی خیزانه کانی پیغه مبه علیه السلام

بسم الله الرحمن الرحيم

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبَدَّلْنِي مَرْضَاتِ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ
 غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١﴾ قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ
 وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٢﴾ وَإِذَا أَسْرَ النَّبِيُّ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا
 فَلَمَّا نَبَأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضُهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ
 فَلَمَّا نَبَأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَاكَ هَذَا قَالَ نَبَأَنِي الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ
 ﴿٣﴾ إِنْ تُنُوبُوا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمُ وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ
 فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَلِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ
 بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٤﴾ عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا
 خَيْرًا مِنْكُنَّ مُسْلِمَاتٍ مُؤْمِنَاتٍ قَنَاطَاتٍ تَكْبِتُ عَیْدَاتٍ سَبَّحَتْ
 ثِيَابُكِ وَأَجْكَارُكِ ﴿٥﴾

ده باره ی سه بده نزولی نایه تی ژماره (۱-۲) بوخاری وموسلیم له
 صه حیحه کانیان دا له خاتو عایشه وه ریوایه ت ده کهن: ده فه رموی:
 پیغه مبه علیه السلام چه زی له چه لئاو هه نگوین بوو، که له نویژی عه صر ته واو
 ده بوو ده چوه وه مالی خیزانه کانی، وا ده بوو لای زهینه بی خیزانی

ده‌مایه‌وه هه‌نگوینی ده‌خواردوه‌وه، عانیشه ده‌لی: له‌گه‌ل حه‌فصه‌دا ریک که‌وتین: پێغه‌مبه‌ر ﷺ بێته‌ مائی هه‌ر کامان پێی بیژین بۆنی مه‌غافیرت لی‌دی. گیای مه‌غافیرت خواردوه؟ ئه‌و رۆژه پێغه‌مبه‌ر ﷺ چوو هه‌ مائی حه‌فصه، حه‌فصه‌ پێی گوت بۆنی مه‌غافیرت لی‌دی.. پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی: ناوه‌للا به‌لکوو لای زه‌ینه‌بی کچی جه‌حش هه‌نگوینم خواردۆته‌وه، شه‌رت بێ جارێکی تر ده‌می لی‌نه‌ده‌م. ئه‌وه سویندم خودارد، ئه‌م هه‌واله به‌که‌س مه‌لی.

طه‌به‌رائی له‌ ئیبنوعه‌بباسه‌وه‌ریوایه‌ت ده‌کا ده‌فه‌رموی: پێغه‌مبه‌ر ﷺ لای سه‌وده‌ی خێزانی هه‌نخوینی خواردوه‌وه‌ پاشان چوو هه‌ مائی عانیشه، پێی گوت بۆنت لی‌دی، پاشان چوو هه‌ مائی حه‌فصه‌ ئه‌ویش هه‌مان قسه‌ی پێی گوت. پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی له‌وانه‌یه به‌ هۆی خواردنه‌وه‌ی ئه‌و هه‌نگوینه‌وه‌بێ که‌ لای سه‌وده‌ی خێزانه‌م خواردمه‌وه‌ وه‌للاهی ئیتر ناخۆمه‌وه...

ئیبنو له‌عه‌ره‌بی ده‌لی: راستی‌یی که‌ی ئه‌وه‌یه: پێغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌نگوینی له‌ خۆی حه‌رام کرد، هه‌نگوینی لای زه‌ینه‌ب خواردوه‌وه، حه‌فصه‌وعانیشه‌ گه‌له‌ کوومه‌کیان لی‌کرد، پێغه‌مبه‌ریش سویندی خوارد که‌ئیتر هه‌نگوین نه‌خواته‌وه، به‌لام سویند خواردنه‌که‌ی به‌ نه‌هینی بوو.. ئیتر ئایه‌ته‌که‌ ده‌رباره‌ی ئه‌و روداوه‌ نازل بوو.

﴿يا أيها النبي لم تحرم ما أحل الله لك تبتغي مرضات أزواجك والله غفور رحيم﴾ ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خۆشه‌ویست، ئه‌وه‌ بۆچی شتێک له‌ خۆت یاساغ ده‌که‌ی: که‌ خودا بۆی هه‌لال کردوی، ده‌ته‌وی به‌وه‌ هه‌لال له‌ خۆ یاساگرده‌ خێزانه‌کانت رازی بکه‌ی، په‌روه‌دگار لی‌خۆشبوو لی‌بورده‌وه‌ له‌سه‌ر ئه‌و شته‌ی هه‌لاله‌ و له‌خۆت یاساگرده‌وه‌ هه‌روا له‌و شتانه‌ی

(خلاف الأولی)ن وبۆ کهسانی دیکه حەڵالێن بۆ تۆ به تاوان حسیب دەژمیڤدری. خاوەن رەحم و بەزەیی به سزات نادا.

هەلبەتە ئەمە رەخنەو عیتابیکی نەرم و نیاڵە پەرەدگار ئاراستە ی پیڤەمبەری کرد، لەسەر ئەو: که خواردنیکی حەلال و زوڵالی لەخۆی یاساغ کرد، ئەم لەخۆ یاساگکردنە ناوێراوه گوناھ هەرچەندە بۆ غەیری پیڤەمبەر ﷺ حەلال بوو، چونکە ریزی پیڤەمبەر ﷺ جوداوازەو به نیسبەت ئەووە (خلاف الأولی) به تاوان دەژمیڤدری و بەر ئەو قاعیدە دەکەوی: که دەلیت: (حسنات الأبرار سيئات المقربين).

بەلای ئەبو حەنیفەو یاساگکردنی حەلال بە سویند دەژمیڤدری، ئەگەر یەکیێ خواردەمەنیەکی لە خۆی یاساگکرد، وەکوو ئەو وایە سویندی خواردبی! که ئەو خواردەمەنیە ناخوا، ئەگەر ژنیکی لە خۆی حەرامکرد، ئەو وەکوو سویند وایە ئەگەر نیەتی هیچی لە دل دانەبوو، ئەگەر نیەتی تەلّاقی هیئا تەلّاقە، ئەگەر نیەتی ظیھاری هەبوو ظیھارە، تەنانەت ئەگەر نیەتی ژمارە ی تەلّاقیشی هیئا ئەو ژمارە حیسابە.

شافیعی ئەو حەلال لە خۆ حەرامکردنە به سویند ناژمیڤری، بەلام ئەگەر یاساگکراو که نافرەت بوو ئەو به هۆکاری کەفارەتی حیساب دەکا. ئەگەر نیەتی تەلّاقی هیئا تەلّاقە که ریحیعی، ئەگەر سویندی خوارد: که هیچ شتیێ نەخوا دوایی سویندەکە ی لە خۆی خست دەبی کەفارەت بدا.

﴿قد فرض الله لكم تحلة إيمانكم، والله مولاكم، وهو العليم الحكيم﴾
خودا کردەوێ گرتی سویندەکانی ئیوێ بریسار داو، بەو کەفارەتی سویندەکانتان بدەن: که بریتیە لە خواردەمەنی دەهەژار لە خواردەمەنی مام ناوەندی خۆتان یان پۆشاکیان، یان ئازاد کردنی کۆیلەییە، ئەگەر نەبوو سی رۆژ بەرۆژی. پەرەدگار خودا و مەولامانە،

ئەو زانایە بە ھەموو شتێک و ھەموو کاریکی بە جێیە کاردرۆست و خاوەن حیکمەتە.

بەپێیاردانی ھەڵاڵ و ھەرام تاییبەتە بە خۆداو، ھەر ئەو دەتوانی دەست نیشانێان بکا، کەسێ تر بۆی نیە شتێک کە خۆدا ھەڵاڵی کردبێ، ھەرامی بکا. خۆ ئەگەر کەسێک بەپێیاریکی لەو جۆرەدا شتێکی ھەڵاڵی ھەرام کرد یان بەپێچەوانەو، ئەو ھیچ لە مەوزە کە ناگۆڕی، نە ھەڵاڵ ھەرام دەبێ و نە ھەرام ھەڵاڵ دەبێ. خۆدا سەر پەرشتیاری کارەکانی ئێوەیە و یارمەتیدەرتانە، دەزانێ چی لە بەرژووەندی ئێوەیە و رزگارێتان لەچی دایە. ھەکیم و دانایە لە کردار و گوشتار و نەخشە و پلانی دا.

لێرەدا پرسیاریک دێتە پێشەو! ئایا پێغەمبەر ﷺ کە فارەتی پاساوی سویندە کە دا؟ زانایانی ئیسلام لەم بارەو را جیا بیا ن ھە یە :-

ھەسەنی بەصری دەلی: کە فارەتی نە داو، چونکە پێغەمبەر ﷺ ھیسابی جودایەو خۆدا لە ھەموو تاوانێکی خۆش بوو، ئەو ھۆکمی لە نایەتە کە دا بەیان کراو بۆ فێرکردن و رامکردن موسوڵمانانە، وەلی ئەم رایە جیگای سەرئەجە، چونکە ئە ھۆکامی شەری گشتین و بە لگە یە ک نیە لێرەدا تەخصیص بگە یە نی. ھەر بۆیە موقاتیل دەلی: پێغەمبەر ﷺ بەندە یە کێ نازاد کردو لە کە فارەتی ئەو ھەڵاڵ لە خۆ یا ساغ کردنە دا.

شافیعی و مالیک دەفەر موون: ئەو بە سویند نازمێردری، وەلی ئەگەر یا ساغ کراو کە خێزانی بوو بە تەحریم کردنە کە نیەتی تە لا قی ھینابوو، تە لا قە کە ی بە شێوەی ریحە دە کە وێ.

ئیمام مالیک لە رایە کێ تری دا دەفەر موو: تە لا قە و سێ تە لا قە ی پێ دە کە وێ.

ئەبوبە کرو عائیشە و ئەوزاعی یە ژن سویندە و کە فارەتی گەر کە.

﴿ واذ أسر النبی الی بعض أزواجه حدیثاً، فلما نبأت به وأظهره الله علیه، عرف بعضه وأعرض عن بعض ﴾ بیر له‌وه بکه‌وه: کاتی پیغه‌مبەر ﷺ به سرتە و نهیتی بریاریکی خۆی بۆ حەفصە باس کرد: که بریتی بوو له یاساگردنی هه‌نگوین یان (ماریه قبطیه) له خۆی، به‌لام ئەمه بۆ عایشه‌و غه‌یری ئەو باس مه‌که‌جا: که حەفصه ئەم نهیتی‌یه‌ی تۆ نه‌وه‌ستاو به‌هی تری گوت. خودا پیغه‌مبهری له‌وه ناگادار کرد: که حەفصه پارێزگاری نه‌یتی‌یه‌که‌ی نه‌کردوه، هه‌ندیکی له‌و نیگایه بۆ حەفصه باسکردو هه‌ندیکی پاشتگویی خست.

﴿ فلما نبأها به قالت: من أنبأك هذا؟ قال: نبأني العليم الخبير ﴾ کاتیک پیغه‌مبەر به حەفصه‌ی وت: که‌تۆ ئەم قسه‌یه‌ت بۆ عایشه‌ گێڕاوه‌ته‌وه، نیتەر حەفصه به پیغه‌مبهری گوت: کۆ ئەم باسه‌ی بۆ گێڕاویته‌وه؟ پیغه‌مبەر ﷺ فهرمووی: خودای زاناو ناگادار ئەوه‌ی پێ راگه‌یاندم، خودا ناگاداری هه‌موو نه‌یتی‌یه‌که‌و هه‌رچی له ئاسمانه‌کان و زه‌وی دا هه‌یه له خودا شاراهه‌ نیه. ناگای له هه‌موو بونه‌وه‌ره، له هه‌ر کون و قوژبنیکی دا سرت‌یه‌که‌ بکری خودا ناگای لییه‌تی ..

ئه‌جار په‌روه‌دگار حەفصه‌و عایشه‌ هه‌ل‌ده‌نی بۆ تۆبه‌کردن و په‌شیمان‌بونه‌وه له‌و هه‌ل‌وێسته‌یان ده‌فهرموێ:

﴿ ان توبوا الی الله فقد صغت قلوبکما ﴾ نه‌گه‌ر تۆبه‌ بکه‌ن و بگه‌رێنه‌وه بۆلای خوداو له‌و هه‌ل‌وێسته‌تان په‌شیمان ببنه‌وه، له‌وه به‌ولاره نه‌ینی خۆتان به‌پارێزن و شتیک خوداو پیغه‌مبهر پێیان خۆش بێ خۆشتان بوی و شتیک ئەوان ناخۆشیان بوی ناخۆشتان بوی. تۆبه‌تان لی وه‌ریگیری ئەوه بۆ ئیوه‌ باشه، بێگومان دلتان له‌حق لایدا‌بوو، ئەوه‌ی پێویست بوو نه‌خامتان نه‌دا‌بوو: که بریتی بوو له ریزگرتن له پیغه‌مبهر و پاراستنی نه‌یتی.

خێطابە کە بۆ حەفصە و عائیشە، چونکە ئیمام ئەحمەد لە موسنەدە کەمی دا لە ئیبنو عەبباسە وە رێواوەت دەکا: دەفەرموی: ماوەی سالتیک چاوەروانی هەل بووم بۆ ئەوە پرسیار لە عومەر بکەم دەربارە ی مانای ئەم دوو نایەتە. هەم بۆ نەرەخسا، هەتا حەزەرەتی عومەر چوو بۆ حەج و منیش لە تەکیا بووم، حەجمان کردو گەڕاینەو، لە رێگە لای دایە پەنایە کەوێ بۆ دەست بە ئاو گەیاندن، پاشان هاتەو دەستنوێژ بگری، منیش ئاوم لە دەستی دەکرد بۆ دەستنوێژ گرتن و دەستنوێژی گرت: وتم: ئەم فەرمانپەرەوای موسولمانان! ئەمە مەبەست بە دوو خێزانە ی پیغەمبەر ﷺ کامانەن: کەخودا دەربارەیان دەفەرموی: ﴿ان تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا﴾؟ عومەر فەرموی: ئەم ئیبنو عەبباس! تۆ سەیری بۆچی نازانی مەبەست بە دوو خێزانە عائیشە و حەفصە.

﴿وان تظاهرا علیه، فان الله هو مولاه وجبريل وصالح المؤمنين والملائكة بعدا ظهيرا﴾ ئەگەر هەر یارمەتی یە کتری بدەن و لەسەر حاڵی پێشوو تان بەردەوام بن، ئەوە پیغەمبەر باکی لێتان نیە: چونکە دلتیان خودا سەرپەریشتیار و پشتگیرییەتی و کۆمەکی پێ دەکا، هەر و جوبرائیل و موسولمانە صالح و راستالەکان و فریشتەکانیش یارمەتیدەرو پارێزەرەنی. هەموویان پشتگیری لی دەکەن، نێتر چ باکی لەئێوە نیە.

ئەم پشتگیریکردن و پارێزگاریکردنە خودایی یەم بۆ پیغەمبەر دەستەبەر بوو بۆ هیچ پیغەمبەر و ئادەمیزادیکی تر نەبوو. بەراستی تەعظیم و رێزگرتنێکی سەپۆسەمەرە یە بۆ پیغەمبەر کە لەرزگار بوون لە فرت و فێلی ئافرەت و پوچاندنەوێ بیرو بۆچونی موشریک و دوورپوێکان و پارێزگاری کردنی لە پیلانی دوژمنانی و زیان پێگەیانندی دا رەنگی داوەتەو.

﴿ عسی ربه ان طلقکسن أن یبدله أزواجاً خیراً منکن مسلمات مؤمنات قانتات ثابتات عابدات سائحات ثیبات وأبکارا ﴾ پهروه دگار دهسته لات و توانای ره های هدی، نه گهر پیغه مبه ر ﷺ نیوه ته لاق بدا، خودا ده توانی خیزانی باشر له نیوه ی بو فره هم بینی، هاوسه ری وه ها پابه ندبن به نه رکه نایینی یه کان و بیرو باوه ر پته وو یه کتا په رست و خاوه ن پروا، به خوداو به فریشته و به نامه و به پیغه مبه رانی، گوپرایه ل بو فره مانی خوداو پیغه مبه ری خودا، تۆبه کارو په شیمان بنوه له تاوان. بهر دهوام له سر خودا په رستی و ملکه چ بو قه زاو قه ده ری خودا، رۆژوه وان و ره وشت جوان و هه ندیکیان بیوه ژن و هه ندیکیان کچ!

نایه ته که هه ره شه و ترساندن لهراده به ده ری تیدایه بو خیزانه کانی پیغه مبه ر ﷺ نه گهر به رده وام بن له سر نه زیتدانی پیغه مبه ر، چونکه به نیسبه ت نافرته وه له وه ناخوشر نیه خو ی ته لاق بدری و میرده که ی ژنیکی تر ماره بکا، نه مکاره به نیسبه ت نافرته وه گورچکبه، خه وزرینه، روختنه ری لانه ی خو شی و کامه رانی یه تی، هه ر ژنیک نه وه ی به سر بی نتر هه ست و شعوری بریندار ده بی و ده شک ی و خو ی ناگریته وه.

لیره دا به پیویستی ده زانم کورته یه ک ده رباره ی فره ژنی پیغه مبه ر بدوی ین، چونکه ناحه زانی نیسلام له وباره وه زۆریان گوتووه و زۆر ده لێن: به ناروا هیرش ده که نه سه ر نیسلام و فره ژنی به گشتی و فره ژنی پیغه مبه ر ﷺ به تایبه تی. پیش هه موو شتیک پیویسته نه وه بزانی: که فره ژنی پیغه مبه ر ﷺ لایه نی رامیاری و کۆمه لایه تی تیدا به رچاو گیراوه، له ماره کردنی هه ر خیزانیکی دا کۆمه لیک هوکاری سیاسیی و کۆمه لایه تی و به رژه و هندی نیسلامی تیدا به رجه سته بووه، مه به ست لایه نی جنسی نه بووه.

یه کهم ئافره تیگ ماره ی کردوه خه دیچه ی کچی خووه یلیده، ئەو کاته ی پیغه مبه ر ﷺ ماره ی کرد بۆ خۆی ته مه نی بیست و پینج سال و خه دیچه ته مه نی چل سال یان زیاتر بووه. سی سال پيش کۆچکردن بۆ مه دینه خه دیچه به ره حهت چوو، تا ئەم خیزانی بوو، پیغه مبه ر ﷺ ژنی تری نه هینا. ئەو کاته ی خه دیچه له دونیا ده رچوو پیغه مبه ر ﷺ ته مه نی له ژوور په نچا سالی یه وه بوو.

دوای خه دیچه سه وده ی کچی زه مه عی ماره کرد، ئەویش ئافره تیگی جه حیل و جوان نه بوو، بیوه ژنیکی کۆست که وتوو بوو، میرده که ی له کۆچکه رانی حه به شه بوو، ناوی سه کرانی کور ی عه مری کور ی عبد شمس بوو: که له دونیا ده رچوو پیغه مبه ر ﷺ سه وده ی خیزانی ماره کرده وه. ئەجار عائیشه ی ماره کردو دوای کۆچکردن بۆ مه دینه گواستیه وه، ته نها عائیشه به کچی بووه ته هاوسه ری و خوشه ویست ترین خیزانی بووه. ئەجار حه فسه ی کچی عومه ری کور ی خه تتابی ماره کرد، ئەویش بیوه ژن بوو، دوای کۆچکردن به دو سال و چه ند مانگیگ بووه ته هاوسه ری.

پاشان زه ینه بی کچی خوزه یه ی هینا ئەویش بیوه ژن بوو، میرده که ی ناوی عوبه یده ی کور ی (الحارث) ی کور ی (عبد المطلب) بوو، رۆژی غه زای به در کور را، هه ندیک گوتویه نه میرده کۆنه که ی ناوی عه بدوللای کور ی (الجحش) بوو رۆژی ئوحود شه هید کراوه.

ئەجار (ئومو سه له مه) ی ماره کرد ئەویش بیوه ژن بوو، له پیش دا خیزانی ئەبو سه له مه بوو، له غه زای ئوحودا بریندار بوو له ئاکامی ئەو بریندار بوونه دا مرد.

ئیت پیغه مبه ر ﷺ ئومو سه له مه ی خیزانی ماره کرده وه. مندا له کانی په روه رده کردن.

پاشان زهینه بی کچی جه حشی ماره کرد، ئەمەش دوای ئەو هی لسه زهیدی کۆری حارشی ماره کردو پێکەوه هەلیان نه کردو زهید ته لاتی دا.

نه بچار جوویرییهی ماره کرد : که کچی (الحارث)ی سه رۆک هۆزی (بنی المصطلق) بوو، که غه نانیم به شکرا بهر ثایبێ کۆری قه یسی کۆری شه ماس کهوت ئەویش موکاته بهی له گه لدا کرد. بۆ یارمه تیدان هاته خزمهت پێغه مبه ر ﷺ وتی: ئەهی پێغه مبه ری خودا من جوویرییهی کچی حارشی کۆری ئەبو صیوارم سه ر هک هۆزی گه له کهی خو مان، توشی به لای کۆیلایه تی بووم و ده زانی، به ره شی ثابیتی کۆری قه یس که وتووم، موکاته بهم له گه ل دا کردوه، هاتوم یارمه تیم به دی پێغه مبه ر ﷺ فه رموی : ده ته وی یارمه تی باشترت بدهم؟ جوویرییه وتی چۆن؟ پێغه مبه ر ﷺ فه رموی: پارهی موکاته به کهت بۆ ده دهم و ماره ت ده کم، وتی: زۆرم پێ خو شه و رازیم.

نه بچار ئومو حه بیبهی کچی ئەبو سه فیانی ماره کرد. ئەمیش یه کیك بوو له ئافره ته کۆچکه ره کان بۆ ولاتی حه به شه، میتر ده کهی له نایینی ئیسلام هه لگه پرایه وه بوو به نه صرانی، وازی له ئومو حه بیبه هینا، پێغه مبه ر ﷺ خوازیبێتی کردو نه جاشی ماره یی یه کهی دا، له وێههات بۆ مه دینه.

له دوای غه زای خه بیهریش (صفیه)ی کچی حویهی کۆری ئە خطه ب که سه رۆک هۆزی (بنی النضیر) بوو ماره کرد، ئەم ئافره ته له پێش دا خێزانی که نانهی کۆری ئە بو له قیق بوو: که یه کیك بوو له پیاوه ناو داره کانی جوله که.

پاشان مه یونهی کچی (الحارث)ی کۆری حه زه نی ماره کرد، له پێش دا خێزانی ئەبو ره هه می کۆری (عبد الغری) بوو، پوری خالیدی کۆری وه لیدو عه بدوللای کۆری عه بباس بوو، ئەم ئافره ته دوا ئافره ت بوو: که پێغه مبه ر ﷺ ماره ی بکا.

بهم جوړه ده بینى له ماره کړدنې هر خیزانیتکى دا مهبه سستیكى سیاسى یان کومه لایه تی له دواوه هه بوه، خیزانه کانی جگه له زهینه بى کچى جه حش و جوویرییه ی کچى (الحارث) و عایشه نه وانه ی تر هه موویان ناشرین و پیروکوست که وتوو بوون.

خوپاراستن له دوزه خو په شیمان بونه وه له تاوان و جهاد له گهل کافران دا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ
نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَظٌ شِدَادٌ
لَّا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْبُدُوا الْيَوْمَ إِلَّا تَجَزَّوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ
أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا
مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا
آتِنَا لَنَا نُورَنَا وَاعْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٨﴾
يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ
وَمَا لَهُمْ جَهَنَّمَ وَيْسُ الْمَصِيرِ ﴿٩﴾

لەو پێش فەرمانی بە خێزانەکانی پێغەمبەر ﷺ کرد: کە تۆبە بکەن لەو هەلەو تاوانانەی ئەنجامیان داوە، ترساندنێ لە سەرپێچیکردن، نامۆژگاری کردن، ئەدەبی دادان، هەرەشەیی تەلەقانی لێ کردن. ئەبجار لێرەدا فەرمان بە موسولمانان دەکا: کە خۆیان و خێزان و منداڵیان لە ناگری دۆزەخ بپارێزن، بەو واز لە تاوان بێنن و کردەوێ چاک بکەن. فەرمانیان پێی دەکا بە تۆبەکردنی نەصوحانەو خۆپاککردنەو لە تاوان و جیهاد کردن دژی کافرو بێ پروایان بە هەموو جوړەکانیەو دەفەرموی:

﴿يا أيها الذين امنوا قوا أنفسكم وأهليكم نارا وقودها الناس والحجارة﴾ ئەو ئەو کەسانە ئیمانتان هێناوە، بڕواتان بە تاک و تەنهایی خوداو راستی پێغەمبەرایەتی موحەممەد ﷺ هەبە؛ خۆتان رێک و پێک بکەن، بە تاعەت و خوداپەرستی و بەندایەتیکردنی دڵسۆزانە خۆتان و خێزان و منداڵتان بپارێزن لە ئاگرێک سوتەمەنیەکی نەدەمیزادو بەردە، بپەرستەکان و بپەکانیان.

فەرمان بە مال و منداڵتان بکەن بە تاعەت و خوداپەرستی، ئەدەبیان دادەن، جلەوگیریان لێ بکەن، لە تاوان و سەرپێچیکردنی فەرمانی خودا، بۆ ئەوێ ئێوە ئەوان نەبنە سوتەمەنی ناگری دۆزەخ. وەکوو لە ئایەتیکی تردا دەفەرموی: ﴿وامر اهلك بالصلاة واصطبر عليها﴾ (طە/١٣٢) یان دەفەرموی: ﴿وانذر عشيرتك الاقربين﴾ (الشعراء/٢١٤).

لەعەبدوللای کورپی عومەرەو رێوایەت کراوە دەلێ: پێغەمبەر ﷺ فەرماوی: (مروا أبناءكم بالصلاة لسبع واضربوهم عليها لعشر، وفرقوا بينهم في المضاجع) ئەم فەرمودەییە بە چەند شیوەییەکی تریش رێوایەت کراوە وەلێ هەموو رێوایەتەکان مانایان یە کە...

(الضحاک) و موقتیل ده فرمون: له سهر هه موو موسولمانیک پیویسته مال و خیزان و مندال و خزم و کهس و کاری فیتری تهوشتانه بکا که خودا له سه ری پیویست کردون، ههروه ها تهوشتانه ی نه هی لی کردون. ئیبنو جه ریر فرموویسه تی: له سهر ئیمه ی موسولمان پیویسته، منداله کانان فیتری ئاین بکهین، هه روا فیتری تهوشتانه و رهوشتی جوانیان بکهین.

﴿عليها ملائكة غلاظ شداد، لا يعصون الله ما أمرهم ويفعلون ما يؤمرون﴾ به سهر ناگری دۆزه خهوه هه ن چه ند فریشته یه کی دلهرق، بهزه بییان به کهس دانایه، سهر په رشتی دۆزه خ و سزادانی تاوانباران ده کهن، دیمه نیان ترسناک و پیکهاته یان سهر سوپهینه ره، خودا خولقاندوونی بو سزادانی تاوانباران، ژماره یان نۆزده فریشته یه، وه کوو له نایه تیکی تردا ئاماره به وه ده کاو ده فرموو: ﴿عليها تسعة عشر﴾ (المداثر/٣٠).

تهو فریشتانه به تهوای فرمانبه ردارن و تۆزقالتیک نافهرمانی خودا ناکه ن، هه رچی فرمانیان پی ده کری بی سی و دو له کاتی خوئی دا ته نجامی ده دن و چرکه یه ک پاش و پیشی ناخن.

﴿يا أيها الذين كفروا لاتعتذروا اليوم، انما تجزون ما كنتم تعملون﴾ رۆژی قیامه ت: که تاوانباران ده خرینه ناو دۆزه خهوه پییان ده گوتری: ته ی تهوانه ی له دونیادا برواتان به خوداو به پیغه مبه ری خودا نه بوو، ئیوه پیتان وانه بوو زیندو بوونه وه هیه و قیامه ت را ده بی، ته مرۆ پاساو مه هیئنه وه، مل له عوزرو بیانوو هیئانه وه مه نی، چونکه عوزرتان لی وه رناگری، هه رچی بلین بیهوده یه. تۆزقالتیک سته متان لی ناگری، به گویره ی کرده وه کانتان سزاتان ده دری و جیتان چاندوه ته وه ده دورنه وه. دونیا شوینی سزاو پاداش وه رگرتنه وه یه. هه رچی به سه رتان بی سوچی

خۆتانه، خۆتان به خۆتان کردوه. جا چونکه عوزرههینانهوهو تۆبهکردن له قیامهت دا بیسوده موسولمانان ههڵدهنێ بۆ نهوهی له جیهان دا تۆبه بکهن و بۆلای خودا بگهڕینهوه. دهفهرموی:

﴿ يا أيها الذين امنوا توبوا الى الله توبة نصوحاً، عسى ربكم أن يكفر عنكم سيئاتكم، ويدخلكم جنات تجري من تحتها الانهار، يوم لا يحزى الله النبي والذين امنوا معه ﴾ نهی نهو كهسانهی پرواتان به تاك و تهناهی خودا هیناوهو پیغهمبهرهكهی بهراست دهزانن و شویتنی كهوتوون، بگهڕینهوه بۆلای خوداو تۆبهی نهصوح بکهن و واز لهتاوان بهیتن، بریار بدن: كه جاریکی تر ناگهڕینهوه سهر تاوان، بهدل پهشیمان ببهوهو بهزمان تۆبه و ئیستیغفار بکهن و بهكردهوه واز له نهنجامدانی تاوان بینن. بهلكوو خودا تاوانی رابردوتان بسپڕیتهوه. بههرحم و بهزهیی خۆی لیتان خۆش ببی. رۆژی قیامهت بتاغخته ناو بهههشتی رازاوهو پان و بهرینهوه: كه بهژێر كۆشك ودرهختی باخهكانی دا جۆگاو جۆبار دهكشێن و هیندهی تر جوانی و رازاوهیی بهشوینێ ههوانهوهتان دهبهخشێ.

نهم فەضل و بهخششه گهورهیه لهروژتێك دایه: كه خودا عهزایی پیغهمبهرو موسولمانان نادا، زهلیل و ریسوایان ناكا. بهلكوو رێزیان لی دهگری، فەضل و رهحهتی خۆی دهپڕژیتێ بهسهریان دا.

﴿ نورهم یسعی بین ایدیهم وبایمانهم، یقولون: ربنا اقم لنا نورنا واغفر لنا، انك على كل شیء قدير ﴾ نوورو روناکی موسولمانان لهوورژهدا رێگیان بۆ روناك دهكاتوه، لهپیشیانوه لهلای راستیانوه رهههومااییان دهكا. موسولمانان لهوكاتهدا: كهخودا نووری دووروهكان دهكوژنیتهوه، لهخوا دهپارینهوهو دهلیین: خودایه! نووری ئیمه مهكوژیتهوه، مهماغههه تاریکییهوه، نهونورو روناکییهمان بۆ بینلهوه تاله پردی سیراط دهپهرینهوه، تاوانمان داپۆشهوله ههلهو خراپهکاریمان

خۆش بیه، بده زاب دان فه زح و ریسوامان مه که، بیگومان تو ئه ی
خوای گه و ره و تاك و تنه ا؛ به سهر هه موو شتیك دا خاوه نی ده سه لاتی
ره هاو بالا ده ستی. هه رچی بته وی ده توانی بی مان دو بوون ته نجامی بده ی.
که برێك له و شتانه ته واو کردن و مانه وه ی نووری ئیمه یه و لیخۆشبون
له تاوان و هیئانه دی ئاواته کانی ئیمه یه، ده سا خوداییه؛ بو خاتری
شکو مه ندی خۆت دو عا مان گیرا بکه.

﴿ يا أيها النبي جاهد الكفار والمنافقين، واغلظ عليهم، ومأواهم
جهنم وبئس المصير ﴾ ئه ی پیغه مبه ر! به شمشیر له گه ل کافرو بی پروایان
بچه نگه. له گه ل دوو پروه کانی ش دا به به لگه و بو رهانی ئاشکرا بکه وه ره
مونا قه شه و ده مه ده میوه، ته نگیان پی هه لچنه و وایان لی بکه ناچار بین
مل بده ن بو بانگه وازی به که ت، به توندو تیژی له گه لیان بچو ئیوه، نه رم و
نیانیان له گه ل دا مه نوینه، بۆیه پیغه مبه ر ﷺ به شمشیر دژی کافره کان
جهنگاو زه بری گورچک پری لی دان، له گه ل مونا فیه که کانی ش دا ئه و په پری
سیاسه ت و مونا قه شه ی له گه ل دا کردن، وا ریکه و تو وه بو زی ده
ریسوا کردن و فشار خسته سهریان له مزگه وت ده ری کردو ن یه که یه که
ناوی هیئانو ن و پی تی فه رموون: پرۆنه ده ره وه. ئه مه سزای دو نیایانه، له
قیامه تیش دا شو ئینی حه وان ه و هیان ناو ئاگری دۆزه خه، به راستی دۆزه خ
خراپ شو ئینی که ته تیدا ده حه وینه وه.
نهیینی:

زانایانی ئیسلام فه رمویانه ته و تاوانانه ی تۆبه یان لی ده کری: یان مافی
ئاده مییه یان: مافی خودایه، یان مافی ئاده می و مافی خودای تیدا یه.
ئه گه ر تاوانه که مافی خودای تیدا پیشیل کرابوو وه کوو فه وتان دنی نوێژ
(مه شه لا!) ته وه تۆبه که دروست نابی هه تا له گه ل په شیمان بونه وه که دا

فهرزه کەش قەزا نەکە یەو. هەروا نەگەر رۆژوی خواردبوو یان زەکاتی نەدابوو.

نەگەر تاوانە کە لەوانە بوو: کە قیصاص و تۆلە ی تێدابی و حەقی ناده میشی تێدا پیشیل کرابوو، وەکوو بوختان، ئەو دهبی بوختان پیکراو عەفووی بکاو بۆخۆشی پەشیمان بێتەو لە کردەو کە ی و بریاریدا کە جارێکی تر بپرای بپرای شتی وانا کاتەو.

نەگەر حەدو قیصاص کە مافی ناده می تێدا نەبوو، وەکوو مە یخواردنەو، ئەو نەگەر بە راستی پەشیمان بوو و تۆبە ی نەصوحی کرد کیفایەتە.

نەگەر تاوانە کە ستمکردن لە ناده میزاد بوو، واتە: مافی ناده میزادی تێدا پیشیل کرابوو، ئەو تۆبە کە ی وەرناگیری هەتا مافی ناده میزادە کە رەت نەکاتەو و قەرەبووی ستمە کە ی بۆ نەکاتەو. خۆ نەگەر نەیتوانی قەرەبووی بکاتەو، دهبی لە ناخی دلێ دا بپیار بدا: کە بەزوترین کات نەو مافە رەت دەکاتەو.

نەگەر تاوانە کە ی وابوو زیانی بە موسولمانێک گە یاندبوو، دهبی لە گەل تۆبە کردنە کە ی دا زیانە کەش لایەری، ئەجار داوای لی بوردنی لی بکا، نەگەر عەفووی کرد تاوانە کە ی لەسەر لادەچی.

چەند نمونه یه ک له نافرەتی موسولمان و نافرەتی کافر

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا

لِلَّذِينَ كَفَرُوا أُمَرَاتَ نُوحٍ وَأُمَرَاتَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ

عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادٍ نَاصِلِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِ عَنْهُمَا

مِنْ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّٰخِلِينَ ﴿١٠﴾
وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ
قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ
وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿١١﴾

له‌وه پيش په‌روه‌دگار ناده‌میزادی هه‌لنان بو‌ تویه‌کردن و واز هینان له‌
تاوان، بو‌ جیهادو تیکۆشان له‌ ریگهی خودادا. نه‌جار دوو نمونه‌ی
ناوازه‌مان بو‌ دینیتسه‌وه، یه‌کیان ئافره‌تی کافرو بی‌پروا، شه‌وی تریان
ئافره‌تی موسولمان و خوداناس!

ده‌فه‌رموی: ﴿ضرب الله مثلاً للذين كفروا امرأة نوح وامرأة لوط،
كانتا تحت عبيدين من عبادنا صالحين، فخانتاهما فلم يغنيا عنهما من الله
شيئاً، وقيل ادخلا النار مع الداخلين﴾ په‌روه‌دگار نمونه‌یه‌کی هیناوه‌سه‌وه
بو‌ شه‌وانه‌ی کافرن: که بریتیه‌ له‌ هاوسه‌ری نوح و هاوسه‌ری لوط، نه‌م دوو
ئافره‌ته‌ کافرو بی‌پروا بوون، له‌ ژیر نیکاحی دوو به‌نده‌ی راستالی ئیمه‌
دابوون، هاوسه‌رو خیزانیان بوون، شه‌وهرۆژ په‌یوه‌ندی هاوسه‌رییان به‌
یه‌که‌وه‌ هه‌بوو، که‌چی نه‌م دوو ژنه‌ خیانه‌تیان له‌ میرده‌کانیان کرد،
به‌مچۆره‌ لایه‌نگری کافره‌کانیان ده‌کرد، نه‌ینیی‌یه‌کانی هه‌زه‌ته‌ی نوح و
هه‌زه‌ته‌ی (لوط)یان بو‌ کافره‌کان ئاشکرا ده‌کرد، له‌گه‌ل هاوسه‌ره‌کانیان دا
به‌ شیۆه‌ی دوو روویی ده‌جولانه‌وه، ئیمانیان پی‌ نه‌هینان بریایان به‌
په‌یامه‌که‌یان نه‌کرد، له‌ پاشان خودا قاری لی‌گرتن و هه‌زه‌ته‌ی نووح و
هه‌زه‌ته‌ی لوط هیچ سودیکیان بو‌یان نه‌بوو، نه‌یانتوانی عه‌زایی خودایان
لی‌ دوور بجه‌نه‌وه، یان توۆزی عه‌زابه‌که‌یان له‌سه‌ر سوک بکه‌ن، نه‌خه‌یر

ئه‌وان هاوسهری بونیان بۆ پیغه‌مبه‌ری خودا دادی نه‌دان و چ که‌لکیان بۆیان نه‌بوو، به‌هر دوو ئافره‌ته‌کان گوترا (واته: پێیان ده‌گوتری) له‌ کاتی توپ‌دانیان بۆ ناو دۆزه‌خ، ده‌برۆنه‌ ناو ئاگری دۆزه‌خه‌وه له‌گه‌ڵ ئه‌وانه‌دا که‌ بریار دراوه‌ برۆنه‌ ناوی. ئیوه له‌ پێری کافرو بۆ پروایان بوون و ئه‌و ئاگره‌ سزای کافرو تاوانبارانه‌.

ئهم نایه‌ته به‌ شیوه‌یه‌کی ناراسته‌وخۆ هه‌ره‌شه‌یه له‌ خاتو حه‌فصه‌و خاتو عائیشه، له‌سه‌ر ئه‌و هه‌لۆسته‌یان که‌ گه‌له‌ کۆمه‌کیان له‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرد، ده‌یانترسینی له‌وه ئه‌گه‌ر ئافه‌رمانی خودا بکه‌ن پله‌و پایه‌ی هاوسه‌ریان بۆ پیغه‌مبه‌ر ﷺ که‌سه‌رداری پیغه‌مبه‌رانه‌و باشترین ئاده‌میزاده‌ دادیان نادا، پێیان راده‌گه‌یه‌نی: که‌ به‌ هاسه‌ریه‌تی پیغه‌مبه‌ر نه‌نازن له‌ خۆیان بایی نه‌بن. چونکه‌ هاوسه‌ریتیان بۆ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فریایان ناکه‌وی ئه‌گه‌ر کرده‌وه‌ی خۆیان چاک نه‌بن و تۆبه‌ی نه‌صوح نه‌که‌ن.

ئه‌جار په‌روه‌دگار نمونه‌یه‌کی تر ده‌هێنێته‌وه بۆ ئه‌وانه‌ی موسوڵمانن: که‌ بریتیه له‌ دو ئافره‌ت به‌ پێچه‌وانه‌ی دوو ئافره‌ته‌کانی پێشه‌وه. ئه‌مانه‌ خۆیان موسوڵمان و خودا په‌رستن یه‌کێکیان هاوسه‌ره‌که‌ی مله‌و‌پرو سته‌مکارو کافره، ئه‌وێریان ئافره‌تێکه‌ له‌ ناو گه‌ل و نه‌ته‌وه‌یه‌کی له‌ خودا یاخی‌وبی باوه‌ردایه. وه‌لی تێکه‌لاو بوونیان به‌ کافرو خودا نه‌ناسان کار ناکاته‌ سه‌ر بیرو باوه‌ریان و ئیمانیان له‌ ده‌ست ناده‌ن. ده‌فه‌رموی:

﴿وَضَرْبَ اللَّهِ مَثَلًا لِّلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتِ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ په‌روه‌دگار نمونه‌یه‌کی تر به‌په‌ندو مه‌ثل ده‌هێنێته‌وه بۆ موسوڵمانان، ئه‌ویش بریتیه له‌ حال و هه‌لس و که‌وتی خێزانی فیرعه‌ون؛ ئاسییه‌ی کچی موزاحیم، ئیمانی به‌ حه‌زه‌تی موسا هینا، ئه‌وه‌بوو: که‌ هه‌والی موعجیزه‌ی عه‌صاکه‌ی

مال و سامانی داگیرکردن، بئگومان خودا به سهر هه موو شتیک دا
بالا دهسته و هه رچی بیهوی بی، دیتته جی.

نه مجار پهروه دگار حوکی (فیئ) دیاری دهکا: چونکه نهو مال و
سامانه ی له دوژمن دهست موسولمانان ده کهوی سی جوژه:

۱- غه نائیم: نهو هیه به شهرو جهنگ دهس ده کهوی، نهو ده کهرته
پینچ بهش و به گویره ی نایه تی ﴿واعلموا انما غنمتم من شيء.....﴾
(الانفال/ ۴۱) دابهش ده کرئ.

۲- مال و سامانی گوئزراوه: که به بی شهرو نه سپ و حوشر وه غار
هینان دهست ده کهوی، نهو تایبه ته به پیغه مبه ره وه ﷺ خوئی چونی
خه رج دهکا بیکه وه کوو به نایه تی: ﴿وما أفاء الله على رسوله
منهم.....﴾ ناماژه ی بو کرد.

۳- مال و سامانی نه گوئزراوه وه کوو زهوی زار، نهو دهوای
پیغه مبه ره ﷺ بو بهرژه وهندی گشتی سهر ف ده کرئ، وه کوو ده فهرموی:
﴿ما أفاء الله على رسوله من اهل القرى فله وللرسول ولذي
القربى، و اليتامى والمساكين وابن السبيل كي لا يكون
دولة بين الأغنياء منكم﴾ نهو مال و سامانه ی خودا بو پیغه مبه ری
که پرانده و به بی شهرو نه سپ و حوشر به کار هینان، نهو بو خودایه
بوکی ی بریار ده دا دهیدا، نه مجار بو پیغه مبه ری خودایه هه تا
له ژیان دا بی، پاشان له بهرژه وهندی موسولمانان دا خه رج ده کرئ بو
خزمه کانی پیغه مبه ره له به نو هاشیم و به نو مو طه لیب . بو هه تیوو
هه ژارو ریواری بی خه رچی و پاره یه . نه م دابه شکر د نه ش بهو شیوه بو
نهو هیه مال و سامان تایبه ت نه بی به ده وله مهنده کان و هه ره له دهستی
نهوان دا نه بی.

که (روح الامین) فوی پیا کرد سکی بوو به عیسا. واته به فهرمانی خودا
حه زره تی عیسا له ناوسکی مهریم دا خولقا.

مهریم ته صدیقی شه ریه تی خودای کرد باوه ری بهو چند وشه یه کرد
که له لایهن جویره ئیله وه بیستی، که بریتی بو له وهی که جو برائیل پی ی
گوت: ﴿ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ... ﴾ (مریم/١٩) ههروه ها برپوای بهو
په پراوانه ش کرد: که نازل کران بۆسه ر حه زره تی ئیدریس نهو نامه
ناسمانیا نه ش: که خودا نازلای کردون بۆسه ر پیغه مبه ران. ههروه ها برپوای
بهو هه والانه هه بوو که بریتی بوو له موژده ی عیسا پی خه لاتکردن و
ریژپی دان و تو مار کردنی له پیتری (مقرین). نه م نافرته له خانه واده یه کی
خودا په رست و تاعه تکار بوو،

ئیمام ته حمده له ئیبنو عه باسه وه ریوایه ت ده کا: ده فهرمو ی
پیغه مبه ر ﷺ فهرمو یه تی: ﴿أَفْضَلُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ: خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَ
فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ، وَمَرْيَمُ ابْنَةُ عِمْرَانَ، وَأَسِيَّةُ بِنْتُ مُزَاحِمٍ امْرَأَةِ فِرْعَوْنَ﴾
ناوه ئینانی هاوسه ری فیرعه ون (ناسیه ی) کچی موزاحیم له ته که حه زره تی
مهریم دا نیشانه ی پله به رزی و ریژداری ناسیه یه، نهو دوو نافرته
هه ردوکیان نمونه ی نافرته ی داوینپاکی ره وشت به رزو خودا په رست بوون،
په روه ردگار به نمونه ده یان نه ئیتته وه بۆ خیزانه کانی پیغه مبه ر ﷺ هه روا
ده یان کاته نمونه بۆ هه موو ئافرته کی موسو ئمان له هه موو چینه کانی
ئاده میزاد یه که له دوای یه که.

به پشتیوانی خودا روژی ١١/١٢/٢٠٠٢ له پاکنوسی نه م جزمه
بوومه وه، خودا یاری بۆ دوو جزمه که ی تریش ته واو ده بن.

مه لا محمود گه لالی

پێرستی بابەتەکان

بابەت	لایەنە
سورەتی (المجادلە)	۳
حوکمی ظیهار کردن و کەفارەتە کەمی	۴
هەره شه لهوانەى دوزمنايهتى خوداو پيغه مبهري خودا دهکەن	۹
سزای سرتە کردن بە خراپە، داب و نەڕیتی سرتە کردن لە قورئان دا	۱۲
نەدەبی کۆڕو مەجلیس لە ئیسلام دا	۱۶
زانایانی ئیسلام را جیجیان ههیه لهوهدا ئایا دروسته لهبهر هاتوو ههئسی؟	۲۰
مالبه خشین پێش ناخاوتن له گهڵ پيغه مبهري ﷺ	۲۱
دهبارهى سه بهب نزولى ئەم دوو نايه ته رىوايه ت زۆرن	۲۱
حال و وهزعی ئەو دووروانه ی دۆستایه تی كافرو جوله كهكانيان دهكرد	۲۵
سزای دوزمناى خوداو پيغه مبهري ﷺ، دۆستایه تی كردنى دوزمناى خودا ياساغه	۲۹
سورەتی (الحشر)	۳۴
وه دهرناني جوله كهكاني به نونه خي	۳۹
حوکمی مال و سامانی دەسکەوتوو لە دوزمنه وه	۴۴
مال و سامانی كافران: كه دهكەوتتە دهستی موسولمانان دوو جوړه	۴۵
به كورتی نه نصاره كان پينچ رهوستی به رزيان تيڤا بوون	۵۱
دهست تيكه لكردي دورو و جوله كه و سزايان	۵۳
فەرمان بە تەقواو خودا پەرستی	۵۸
پلهو پایه ی قورئان و گه وری پەرودگار	۶۱
سورەتی (الممتحنه)	۶۵
نه هی کردن له دۆستایه تی کردنی کافره کان	۶۶
شوینکه و تنی حه زه رتی ئیبراهیم ﷺ	۷۲
په یوه ندی نیوان موسولمانان و كه سانی ديكه	۷۸
حوکمی ئەو نافره تانه ی له (دار الکفر) هوه کوچ دهکەن بۆ ولاتی ئیسلام	۸۱
به یعه تکردي پيغه مبهري ﷺ له گه ل نافره ته كوچکاره کان دا	۸۷
سورەتی (الصف)	۹۰

بابەت	لایەره
بانگه‌وازی یۆ جه‌نگان له‌ریگه‌ی خودادا شان به‌شان ویه‌کدانی و یه‌ک گیانی	٩١
ناوردانه‌وه‌ییک له‌جیرۆکی جه‌زه‌تی موسا و جه‌زه‌تی عیسا له‌گه‌ڵ به‌نی ئیسرائیل دا	٩٤
بازرگانی به‌سود و سه‌رکه‌وتوو	١٠٠
جو‌ره‌کانی جیهاد دووانه	١٠٢
سوره‌تی (الجمعة)	١٠٥
ره‌وشتی تاییه‌تمه‌ندی پیغه‌مه‌به‌رین ^{صلی الله علیه و آله} له‌ناو کۆمه‌لگای عه‌ره‌ب و ئاده‌میزادیه‌گشتی	١٠٦
ره‌وشتی و هه‌لس و که‌وتی گه‌لی جو‌له‌که	١١٠
نوێژی هه‌ینی فه‌رزوو دوا ئه‌نجامدانی ، کارکردن دروسته	١١٤
ئهو حوکمانه‌ی لهم نایه‌تانه‌ وه‌رده‌گیرین	١١٨
ده‌رباره‌ی زما‌ری ئاماده‌ بوانی نوێژی جومه‌ سیانزه ره‌نی هه‌یه	١٢٠
سوره‌تی (المنافقون)	١٢٢
ره‌وشتی ناسیرین و نه‌که‌له‌وه‌تی دووروودکان	١٢٤
نیشانه‌ی درۆزنی و دل پیسی دووروودکان	١٢٧
ترساندنی موسولمانه‌کان له‌وه لاسایی ره‌وشتی دووروودکان بکه‌نه‌وه، فه‌رمایشیان پێ ده‌کا که له‌ ریگه‌ی خێرو چاکه‌دا مال بیه‌خشن	١٣٢
پیشه‌کی سوره‌تی (التغابن)	١٣٤
سوره‌تی (التغابن)	١٣٦
موشریکه‌کان ئینکاری خودایه‌تی خوداو پیغه‌مه‌به‌ریستی موحه‌مه‌د ^{صلی الله علیه و آله} و زیندووبوونه‌وه ده‌که‌ن	١٣٨
هه‌لانی ئاده‌میزاد بۆ ئیمانیه‌یان و ترساندنیان له‌ته‌نگ و چه‌له‌مه‌ی قیامه‌ت	١٤١
هه‌موو شتی که به‌ گوێره‌ی قه‌زا و قه‌ده‌ری خودایه	١٤٤
خۆپاراستن له‌فیتنه‌ی مال و منداڵ: پێویسته، ته‌قوای خودا بکه‌ن و مال بیه‌خشن	١٤٦
سوره‌تی (الطلاق)	١٥٠
حوکمی ته‌لاق و عیده‌ی ئافه‌رت و به‌روومی ته‌قوا و پشت به‌ستن به‌ خودا	١٥٢
شه‌رع‌زانان ته‌لاق ده‌که‌نه‌ سێ جو‌ر	١٥٣
عیده‌ی ئافه‌رتی وه‌ستاوه له‌ عاده‌ی مانگانه‌و ئافه‌رتی می‌رد منداڵ	١٥٨

لایه‌ره	بابه‌ت
۱۶۰	باسی شوینی ده‌وانه‌وه و بزئو بو نافرته عیده‌دارو کریی شیردان و دایه‌نی
۱۶۱	لی‌ره‌دا شه‌رع‌زان که‌وتونه‌ته را جیایه‌وه
۱۶۲	هه‌ره‌شه له سه‌ر پی‌چیکه‌ران و واده‌ی به‌خته‌وه‌ری به‌ خاوه‌ن باوه‌ران و فه‌مانبه‌رداران
۱۶۸	سوره‌تی (التحریم)
۱۷۰	هه‌ندی حاله‌تی خیزانه‌کانی پی‌غه‌مه‌ره‌ ^{ع‌الله‌ه‌} ره‌ ^{ع‌الله‌ه‌}
۱۷۹	خوپاراستن له دۆزه‌خو په‌شیمانیه‌وه له تاوان و جیهاد له‌گه‌ل کافران دا
۱۸۳	تییینییه‌ک سه‌بارت به‌ ته‌ویه
۱۸۴	چه‌ند نمونه‌یه‌ک له نافرته‌ی موسولمان و نافرته‌ی کافر
۱۸۹	پی‌رست

